Života sladké hořkosti

Jak mě znali přátelé, známí i neznámí...

1. Začíná se návratem

Počítala jsem roky, měsíce, dny... Čím víc jsem se blížila od Lince k Hornímu Dvořišti, tím větší se mne zmocňovalo rozechvění. Krátce po únoru 1948 jsem opouštěla tuto zemi jako štvanec, po němž každý mohl hodit kamenem. Žádná nadávka nebyla dost hrubá. Prošla pak léta, těžká pro tuto zemi – i pro mne... A dnes se vracím. Je dubnový den roku 1990, jaro se hlásí na stráních prvními květy, přibývá zeleně – a já smím překročit hranici mezi Rakouskem a Československem jako člověk, ne příkopem, ale po silnici jako všichni ostatní. Mám pas a legitimaci. Vracím se.

Strážce hranic mě pozdravil a já jsem se na něho šťastně usmála. Po dvaačtyřiceti letech jsem se mohla dívat na lesíky, svahy a údolí, na aleje kolem silnic a pole u samot, vnímat jejich půvab, mně tak známý, nemusela jsem hledat, kde bych se ukryla – jako kdysi, jako na jaře 1948, kdy jsem zachraňovala holý život.

Mnohá místa jsem si připamatovala. I jejich jména. Planá nad Lužnicí! Sem jsme jezdívali na prázdniny. České Budějovice! Známé náměstí s podloubím, věže, ulice.

– Prosím vás, zastavte! požádala jsem svého průvodce. – Aspoň na chvíli.

Usadili jsem se v hotelu Gomel a naslouchala jsem okolo sebe českému hovoru. Pomalu jsem upíjela čaj, jako bych s každým douškem přijímala ovzduší kraje, který mi byl tak dlouho zakázán, na který jsem mohla jen vzpomínat a s nímž už jsem se v duchu dávno rozloučila. Dívala jsem se na lidi kolem a hádala jsem jejich pocity. Jsou zdejší a neváží si krásy, v níž žijí? Nebo se setkávají jako já s oživlými vzpomínkami a bojí se, že by je někdo mohl probudit ze sna? Zahánějí jako já sentimentalitu a snaží se tvářit samozřejmě, ačkoli by – jako já – potřebovali se někomu vyzpovídat a utěšit se?

Už osmělena a trochu zvyklá jsem znovu vsedla do vozu a pokračovala v jízdě známou krajinou.

Milíčín! Tady bývalo vždycky hodně sněhu, závěje, někdy se tu nedalo projet. A opravdu, někde v úvozu zůstalo ještě trochu špinavého sněhu. Zůstal tu od té dávné doby? To ne, šlo tudy také dvaačtyřicet horkých lét. A já jsem si uvědomila, že když jsem opouštěla českou zemi, bylo mi něco přes třicet. A dnes? Vidím v zrcátku své šedé vlasy. Tehdy, to byl čas Dívky v modrém a Maskované milenky. Zůstalo zde něco z něho?

Nejrozechvěnější jsem byla, když jsem se blížila k Praze. Nejdříve jsem uviděla hradbu, hrozivou a studenou hradbu. — To je Jižní Město, řekl řidič. — To nemůžete znát.

Nebylo to zrovna přívětivé přivítání. Pamatovala jsem si jinou Prahu. Ale tu najdu snad za tou hradbou, kterou vybudovala ta nedávná zlá léta.

První stavby, první ulice. Všechno na mne zapůsobilo nejdřív cize. Město mě neznalo a tvářilo se nevšímavě. Jiné obchody, jiné nápisy, tu a tam důkaz vůle stát se velkoměstem, ale vzápětí šeď a lhostejnost. Vzdala jsem se snahy rychle navázat zapomenutý vztah. Bylo to přece

také moje město a byla jsem tu doma. Věřím, že se najdeme. Ale nyní jsem se uzavřela do sebe. Sáhla si pro mne minulost a pevně si mě držela.

Vystoupila jsem do třetího poschodí nuselského činžáku. Padla jsem do křesla. Marcela se ptala, jestli chci kávu. Marcela byla druhou manželkou mého otce; zažila s ním všechno trápení našeho osudu a dobře znala i můj úděl. Ještě o ní budu vyprávět. Nyní byla jedinou bytostí, která představovala můj tehdejší domov. Jeden z úzkých pokojíků má zařízení zelenkavým nábytkem. Ten stával v pokojíku mé sestry Zorky. Aspoň něco tu ke mně mluví, aspoň k něčemu se mohu vrátit.

Marcela mě zná a ví, že to není hysterie, co mě občas podvrací, že se bráním i nervozitě, ale že mám s čím bojovat a co přemáhat, abych mohla volně vydechnout.

— Kávu? Cigaretu?

To jsou jediné otázky. Ví, že na jiné bych zatím neuměla odpovědět. Je v té minulosti, která přijela do Prahy se mnou, víc černých milníků než slunečných kamenů. Všechny je musím minout, musím se u nich zastavit, postát, a pak teprve budu moci dál.

Ano, je tu kolem mne víc věcí, které najednou dokáží promluvit, tiše a jen pro mne. Dva tři obrázky, na něž se pamatuji, stůl, židle, Vojanova busta. Teď by mi pomohlo, kdybych mohla otevřít některé z rodinných alb, která tatínek svědomitě lepil a vázal, ale vím, že bych se po nich marně ptala, že to všechno zmizelo bůhvíkam a nikdo to už nenajde. A moje věci? Ty jsem nenašla už v tom prosincovém vánočním dni, když jsem se z pankráckého vězení vrátila do domu na Hanspaulce a hledala aspoň jedny šaty, jeden plášť. Zůstal mi jen župan po Zorce — to bylo jediné oblečení, které mi vydrancovaný domov nabídl.

Ta krutá vzpomínka mi sevřela srdce a učinila ze mne na několik okamžiků nepřítele všeho kolem. Zůstala v tobě, Praho, tehdejší nenávist? Slyšela jsem už několikrát mluvit nynějšího prezidenta, synovce mého nejlepšího přítele z dob českých filmů, Miloše Havla. Mluvil o toleranci, o pochopení a odpuštění, o budoucnosti bez urážek. Platí to i pro mne? Jistě mu naslouchala celá země. Změnila se. Lidé se změnili. Jestli jsem byla něčím vinna, desateronásobně jsem za to byla potrestána, a také za to, co jsem vůbec neudělala.

Marcela mě vzala za loket.

— Lído, lehni si, odpočiň si. Až se vyspíš, bude ti líp.

Poslechnu. Lehnu si. Ale vím, že tu první pražskou noc neusnu ani na vteřinu.

2. K dětství v Ovenecké ulici

Padlo na mne zvláštní ochromení. Po neprospané noci jsem vstala a zase si lehla. Také jsem chvíli seděla a dívala se někam do dvora. Nenapadlo mi vyjít ven. Marcela mě zvala, abych s ní šla nakoupit a seznámila se s pražskými samoobsluhami, ale vrtěla jsem hlavou. Tady uvnitř jsem byla sama sebou. Tam venku se stanu naprostou cizinkou. Dvaačtyřicet let, to je skoro půl století. Nikdo mě nezná.

Přece se však našli v Praze dva tři lidé, kteří o mně věděli a zavolali. Slyšela jsem několik slov na přivítanou. Připadala jsem těm známým jistě nerudná, stará, lhostejná. Nabízeli mi setkání, vycházku, výlet. Děkovala jsem a říkala jsem: později, později . . .

Psycholog by snad lépe než já vysvětlil, co se se mnou dělo, jakými stavy prochází lidská bytost, když se po tak dlouhé době plné zvratů, vrátí do prostředí, které ho kdysi dávno citelně poznamenalo. Marcelin pokojík, v němž se sotva mohu otočit, byl jakousi malou laboratoří. Musela jsem zde najít sebe.

Třetí den jsem přistoupila na návrh na malou projížďku.

— Musíš přece vidět, jak se Praha změnila. Zavezeme tě na Hrad. Prezident má novou stráž. A rozhlédneš se po pražských střechách.

Jeli jsme. Známé ulice, Malostranské náměstí, Nerudova. Dojmy z těch setkání, to byly mosty, které mě vedly nad tím vším, co jsem tu prožila, a spojovaly mě s kouzelnými vzpomínkami. Tudy mě kdysi vodíval tatínek na nedělních vycházkách, a poučoval mě o minulosti, o králích, o dějinách města a země. Vzpomněla jsem si, kudy se jde na Karlův most, kudy se schází na Kampu, k pohledu na Národní divadlo. Pak jsem se octla na Hradčanském náměstí a po dlouhých létech se zase zadívala na Prahu. Byla překrásná.

Zdálo se mi, že dostávám novou duši. Chmury se vytrácely. Nebyla jsem dosud schopná přijímat dnešek, ale otevírala jsem se vzpomínkám. A vzpomínky na dětství mají dar smiřovat, ladit nás do příjemných tónin, shlazovat hroty a ostří.

— Kam by ses chtěla podívat? K vaší vile?

— Ne, ne, tam se stalo mnoho špatného . . .

— Vždyť to byla vila, kterou jsi postavila tatínkovi.

— Ano, celý život toužil po vlastním domku — a po zahrádce . . . Chtěla jsem mu to přání splnit.

— Zažili jste tam jistě krásné chvíle . . .

— A pak ty nejhorší. Ne, tam by mi příliš tlouklo srdce. Nejhezčí chvíle jsem zažila, když jsem byla malá. To jsme bydleli v Ovenecké ulici . . .

Byl hezký den. Zavezli mě tam. Narodila jsem se někde v Nuslích, ale když mi byly čtyři roky, přestěhovali jsme se do Ovenecké na Letnou.

Připadala mi najednou příliš úzká, tehdy v dětství byla širší. A nejširší tehdy, když tudy jel krásný muž s bílým vousem, maminka mi řekla, že je to náš prezident, já vykřikla a on zvedl dva prsty k čapce, kterou měl na hlavě. To byla naše ulice slavná a vznešená.

Bydleli jsme postupně ve třech domech, napřed tam, kde je nyní hotel, pak někde v přízemí, nakonec v rohovém domě ulice U akademie, ve třetím poschodí, odkud jsme měli výhled rovnou na koruny stromů ve Stromovce. Brána do ní taky tehdy bývala mohutnější, než je dnes.

Ovenecká! Království mého dětství. Zde někde jsem vyšla prvními kroky do světa. Když napínám paměť, dosáhnu nejdál tak do čtvrtého roku. Z toho si pamatuji i barvu šatů, hračky, panenky. Ty první byty mi však splývají v jeden. Postýlka, lampa na stropě, malba stěn.

Ale hlavně a především rodiče. Manželům Babkovým se narodila holčička Ludmila 7. září 1914, krátce po započetí první světové války, do světa pod bouřkovými mraky, do života plného nebezpečí. Tatínek musel narukovat a vracel se jen na krátkou dovolenou. Teprve po roce 1918 mohl zůstat doma. Pracoval na magistrátu a něco si přivydělával také na sekretariátu strany národnědemokratické, v jejímž čele byl ministr Kramář. Maminka se učila zpívat, chystala se původně na dráhu operní pěvkyně; manželství a rodina jí v tom zabránily, ale zpívala aspoň v operním souboru, často také pod taktovkou Talichovou, a divadlo zůstalo její láskou. Moji rodiče byli mladí; chodili spolu do tanečních hodin, aby nemuseli na různých příležitostech bezmocně sedět. Pamatuji si však také, že mívali různé rozpory a že někdy zvýšili hlasy a křičeli na sebe. Zdálo se mi, že je to nepřirozené a bývala jsem proto nešťastná.

Tohle jsem také já tříletá...

Možná, že právě proto jsem nebývala vždy hodná a poslušná; nerada jsem si dávala rozkazovat a vzdorovala jsem. Tatínek byl hodný, měl mě určitě velice rád, ale považoval rákosku za samozřejmou součást rodinné výchovy a občas mi jí pohrozil nebo ji symbolicky použil. Ale jemu samému se to asi příčilo, tak vynalezl jiný trest pro mou neposlušnost: měli jsme temnou koupelnu a do té mě zavřel, když se mu zdálo, že se nechci podřídit disciplíně.

— Tady si sedni, zpytuj svědomí, a až přijdeš na to, jak se máš chovat, zaklep!

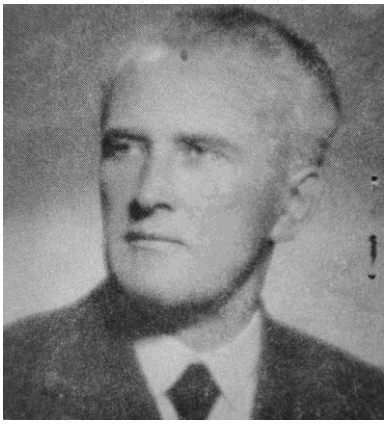

Můj tatinek

Byla jsem velice tvrdohlavá a neuměla jsem v tom útlém věku uznat svou vinu a odprosit. Vím, že vícekrát otec otevřel dveře, aby mě mohl propustit, ale já jsem zatvrzele mlčela. Až když už mě přemohla úzkost a dostala jsem třeba hlad, teprve pak jsem potichu požádala o odpuštění a slíbila, že už budu hodná. Myslím, že ta chvíle bývala větší úlevou pro otce než pro mne.

Dokázal ostatně přijít na mnohem méně drsné a vynalézavější metody. Když jsem byla docela malá, nerada jsem prý jedla a nepomáhalo žádné zaříkávání a přemlouvání. Tatínek měl jednou groteskní nápad: přisedl ke stolu a na hlavu si nasadil „bouřku“, ten tvrdý klobouk, který se v těch dobách hodně nosil. Rozesmál mě to prý, měla jsem zřejmě smysl pro humor, bavila jsem se a ani jsem nepostřehla, že mi matka dává do úst lžičku za lžičkou. Ta „bouřka“ se stala potom při jídle univerzálním prostředkem pobídky; po tátovi si ji nasazovala také Nanáč, jak jsme říkali naší hospodyni. Tatínek dával lidem rád různá jména: mně se dlouho říkalo Bobeš.

V jednom pokoji stávalo velké černé křídlo. Maminka dobře hrála a potřebovala klavír, aby se doprovodila při zpěvu. Její písničky se mi líbily, ale sama jsem měla málo hudebního talentu a hodiny na klavír mi byly utrpením; daleko jsem to nedotáhla. Mrzelo to i tatínka, který hrál dobře na housle. Talentů v naší rodině bylo vůbec víc; maminka taky dobře kreslila a malovala, její sestra měla dokonce školu kreslení.

Na mne hluboce zapůsobilo jedno představení Čajkovského baletu Louskáček a v útlém věku jsem se rozhodla, že se stanu baletkou, cpala jsem si do špiček střevíčků zmačkaný papír a vatu a pokoušela jsem se chodit po špičkách.

Tu touhu jsem v sobě živila, i když už jsem začala chodit do školy, do níž jsem to neměla daleko. Učení mě celkem bavilo, i když jsem nebyla zvlášť dobrá žákyně; zejména počty — a později na gymnáziu matematika — mi dělaly potíže a někdy ke konci roku musela maminka do školy — zaprosit, aby se učitelé nad mým počtářstvím smilovali. Zato z tělocviku jsem měla neohroženou jedničku, patrně díky tomu, že jsem byla pilnou žákyní letenské sokolské jednoty.

V zimě mě vodil tatínek na kluziště, dal mi přišroubovat brusličky a učila jsem se jezdit. Moc jsem nepokročila, ale přece tolik, že v jednom z prvních českých filmů jsem ještě dokázala piruetu. Příroda mi byla vždycky blízká a kouty ve Stromovce bývaly často mými zpovědnicemi. Měla jsem to z naší tiché ulice k bráně tři odrazy na koloběžce. Bývalo tam vždycky hodně dětí a lehce jsem se vmisila do jejich her. Probíhali jsme pěšinami mezi trávníkem a záhony, těšilo nás objevovat koberec barevných květin, zkoušeli jsme vylézt na stromy, které měly nízko větve. Často jsem zapomněla vrátit se včas domů — a Marřenka, která u nás vystřídala Nanáče a kterou jsem také měla ráda, musela pro mne za setmění dojít. Věděla jsem, že dostanu vyhubováno, ale mezi kopretinami a modrými zvonky na loukách jsem se cítila jako v pohádce.

S maminkou a s mašlí

S šestiletou sestrou Zorkou, mně bylo třináct

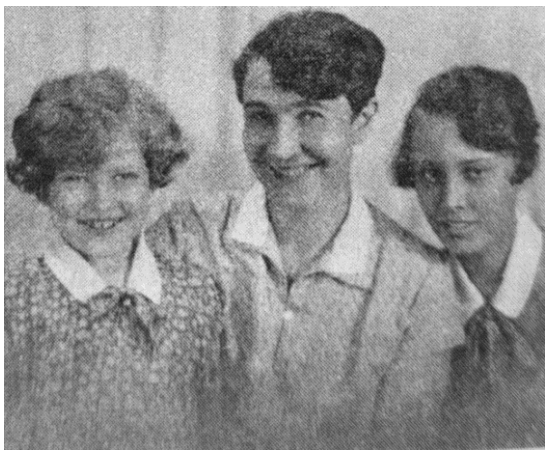

Maminka, Zorka a já

S přírodou jsem se bratřila i okolo Třebechovic, kam mě občas poslali k dědečkovi a babičce; posadili mě v Praze do vlaku a na venkovském nádraží si mě tatíčkovi rodiče vyzvedli. Třebechovice, to byl ryzí venkov a pro městskou holku zase dobrodružné zážitky. Na prázdniny jsme jezdili taky do Písku k jedné z maminčiných sester. Na Otavě byla krásná plovárna, tam mě

přivázali na lano a dali mi korky kolem těla a tam jsem se naučila plavat; dosud na to vděčně vzpomínám.

Když skončila válka a tatínek se z italské fronty někde na Piavě vrátil definitivně domů, jezdívali jsme pak na prázdniny do Pece pod Čerchovem, kde si naši v jedné chalupě pronajali světničku. Myslím, že prázdninové pobyty na čistém vzduchu mi pomohly vzpamatovat se z mnoha nemocí, které přinášel dětem válečný čas, jako byly třeba neštovice. Když bylo hezky, tatínek mě vzbudil už o šesti hodinách a vzal mě s sebou do lesa na houby. Ještě před polednem jsme byli zpátky s košíkem pravých hříbků, jaké se teď už nikde nevidí. A mně tam venku chutnalo všechno líp než ten odporný rybí tuk, který jsem musela užívat v Praze.

Bylo mi sedm let, když nám přibyla do rodiny sestřička Zorka. Stalo se to 9. července 1921 ve Štěchovicích, kde jsme byli toho léta. Zorka se rázem stala miláčkem celé rodiny; byla opravdu mimořádně krásná, modré oči, plavé vlásky, všichni ji obdivovali – a její nabarvená fotografie se dostala jako reklama i na krabičky zasýpacího pudru. Já ustoupila do pozadí; někdy, jak to u dětí bývá, jsem se cítila odstrčená, ale i mně se sestřička líbila a měla jsem ji od počátku ráda. Upřímně řečeno, měla jsem pak víc volnosti, protože se naši o mne už tak úzkostlivě nestarali.

– To je krásné dítě, slýchala jsem, kdykoli k nám někdo přišel a maminka se pochlubila Zorkou.

Těm lidem možná samým připadalo, že mě přehlížejí a že by mi to mohlo být líto, a tak dodávali:

– Ale Liduška je taky docela hezká.

Přiznám se, že to jsem ráda neslýchala, připadalo mi to jako almužna. Poprvé jsem se začala starat, jak vlastně vypadám, a tu a tam jsem se podívala do zrcadla. Byla jsem hodně snědá, mrzelo mě to, neuměla jsem si to vysvětlit. Dnes bych řekla, že jsem vypadala trochu jako mulatka.

– Ano, nejsem nejhorší, zlostně jsem opakovala úsudky návštěv. – Nejsem úplně ošklivá.

Obecná škola byla brzy za mnou a já jsem dělala zkoušku na reformní reálné gymnázium na Letné. Nebyla ta zkouška snadná, ale prospěla jsem a cítila jsem se rázem dospělejší. Děvčata mě tam občas zapletla do hovorů o klucích – spolužácích, o něž jsem se do té doby moc nestarala. Pořád mě víc zajímal tanec a vystupovala jsem na akademiích taneční školy s velkou bílou mašlí ve vlasech. Abych se zbavila nějakých angín, vzal mě tatínek s sebou jedno léto do Grada; poprvé jsem viděla moře a udělalo na mne velký dojem, i když se tam také všechno dělo podle řádu a musela jsem poslouchat víc než doma.

Chlapci, co se mnou chodili do školy, mě opravdu moc nezajímali, jen snad když to byl dobrý matematik, který mi pomohl s úlohou, pro mne nerozřešitelnou. Zvláštní, že od začátku na mne dělali větší dojem muži starší, rozhodně o hodně starší, než jsem byla já.

Tatínek nevydělával mnoho, maminka byla stále s námi dětmi, a tak, aby bylo doma aspoň o něco víc peněz, pronajímali naši jeden pokoj studentovi. Byl to mladý hudebník a hrával v orchestru České filharmonie. Byl to hezký plavovlasý mladík a pilně cvičoval; maminku zlobilo, že hrává nějakou skladbu pořád dokola, ale mně to nevadilo, ráda jsem se na něho při

hře dívala a ještě raději jsem byla, když mě někdy vzal s sebou na orchestrální zkoušku, nebo dokonce na koncert. Jednou, když rodiče odešli do tanečních hodin, Mařenka povolila mému přání, že napíšu houslistovi dopis. Sama mi opatřila růžové psaníčko a radila mi, jak to nejlíp napsat. Bylo to vyznání lásky. «Milý pane Antonine, moc se mi líbí, jak hrajete, ráda Vás poslouchám a vůbec Vás mám ráda…» Psaníčko jsem položila v jeho pokoji na noční stolek a čekala jsem, co bude, až se vrátí z koncertu a najde můj dopis.

Jenže stalo se něco docela jiného. Rodiče se vrátili nečekaně brzo z tanečních, maminka šla Antonínovi ustlat a k svému překvapení dopis našla. Nezasmála se tomu, naopak se rozčílila, Mařence vynadala a mně, když jsem se objevila na prahu, dala jednoduše facku. Považovala to za nejzřetelnější odsouzení mého provinění. Tehdy jsem se na ni za to nepochopení mého křehkého citu zlobila. Bylo mi deset let a cítila jsem se opravdu raněna.

— Proto se nemusíš zlobit, konejšil otec mámu. — Bude chodit se Zorkou do parku, je ještě malá. Ať si tam spolu plácají bábovičky, na víc nepotřebuje myslet.

Jak rozhodl, tak se taky stalo. Když byly Zorce tři roky, byla roztomilá, rozuměly jsme si, ale hru na písku jsem považovala přece jen za ponížení.

— Vždyť už jsem na gymnáziu, protestovala jsem. — Musím se učit.

— Ale přestaň s hloupostmi, pohrozila mi máma.

Pokud si vzpomínám, opravdu už jsem žádný dopis houslistovi nenapsala.

3. Pokušení jeviště

Naši měli předplatné ve Stavovském divadle a občas jsem se tam dostala. Z herců jsem si zamilovala především Štěpánka. Ale největší dojem na mne udělalo představení Cyrana z Bergeraku, v jehož titulní roli hrál Bedřich Karen. Opakovala jsem si jeho tirády. Když už to šlo našim doma na nervy, zavřela jsem se třeba na záchod a tam jsem s emfází recitovala „To gaskoňští kadeti jsou…“. Nerecitovala, křičela, řvala jsem to, abych dala průchod svému nadšení. Stěžovali si na to sousedé z domu.

Gymnázium, to byl už jiný život, volnější, bohatší, samostatnější. Z profesorů se mi nejvíce líbil náš katecheta, který měl jemnou tvář a kudrnaté blond vlasy. Myslím, že jsem se mu také trochu zamlouvala, protože mě často nechával po škole, aby si mnou popovídal. Scházeli jsme se tajně, což mi dodávalo pocit výjimečnosti a dobrodružství. Při jedné příležitosti mi dokonce půjčil knihu veršů, což bylo na tehdejší dobu dosti odvážné. Schovávala jsem ji doma pod polštářem, aby ji matka nenašla. Jednou však přišel do školy jeho dopis. Naštěstí ho našla naše služebná Mařenka a odevzdala mi ho. Jinak by bylo zle. To byl pan profesor Zdeněk. Později prý vstoupil do kláštera. Ale teď už vážně: Rodiče si jednoho dne všimli, že jsem nějaká zamyšlená, a začali se vyptávat. Řekla jsem jim o svém přání jít na konzervatoř. To bylo něco! Divadelní dráha se jim zdála být pro jejich dceru naprosto nevhodná. Zejména maminka se bouřila. Představovala si pro mě budoucnost učitelky nebo úřednice. Jenže tatínek, který mě měl vždycky rád a znal mou zatvrzelost, nakonec svolil.

Musím přiznat, že jsem se rozmýšlením moc nezatěžovala. Po třech dnech jsem řekla tátovi:

— Divadlo!

— Dobře, přisvědčil. — V tom případě ti musím pomoci.

Domluvil s profesorem Krbcem, že se mnou nacvičí nějaké básně nebo části rolí. Šla jsem dělat zkoušku.

Byla tam spousta děvčat a já jsem přišla na řadu velice pozdě, poslední ze všech.

— «Jsem pohádka,» recitovala jsem ze Zeyerovy Mahuleny.

Měla jsem dojem, že členové poroty mě ani neposlouchají, ani se na mne nedívají. Měli už patrně dost přijatých žáků.

— Není to špatné, řekl mi pak jeden z pánů, kteří seděli za stolem, ale měl už připraveno odřeknutí: — Bude vám teprve patnáct, to je málo. Zkuste to za rok znovu. Rádi vás tu přivítáme.

Šla jsem domů ovšem zklamaná a trochu jsem se styděla.

— Tak vidíš, přivítal táta ten neúspěch s viditelnou radostí.

— Půjdeš do kvinty a uvidíme.

Pustila jsem se tedy znovu do souboje s latinou, ale nezahálela jsem, vyjednala jsem si lekce u členky Národního divadla paní Suchánkové a pilně jsem se učila Mimi z Čapkova Loupežníka a Hildu ze Stavitele Solnese. Netrpělivě jsem vyhlížela konec školního roku; moje vůle byla stále silnější a také jsem si nepřestávala důvěřovat, protože jsem byla stále pevněji přesvědčena, že divadlo je mým osudem.

Ke zkoušce přišlo tentokrát skoro sto děvčat.

Vzali nás šest.

Když mi oznámili kladný výsledek, byla bych se roztančila ráda tak, jak jsem skoro vytančila ze školy na ulici. Byl sluneční den, všechno bylo zlaté, všechno mě zdravilo a smálo se.

Se mnou sdílela tu radost dívka, která byla taky přijata. Vzaly jsme se za ruce a šly chodníkem, jako by nám patřil svět. Koupily jsme si zmrzlinu jako za odměnu a na oslavu. Ta dívka byla Blanka Vedlichová; později přijala jméno Waleská.

Když jsme šly kolem Národního divadla, v duchu jsem si přála, že tam jednou budu určitě hrát.

Konzervatoř byla v tom roce 1930 umístěna v emauzském klášteře; celý byl naším učilištěm.

Učily nás dámy Laudová a Suchánková; já jsem nejvíce přilnula k profesoru Kohoutovi, jehož jsem dávno už milovala jako herce. Znovu jsem s ním studovala Hildu ze Solnese. „Hildo, vy jste mládí!“ říkal mi jako můj partner tak neodolatelně, že jsem tomu opravdu uvěřila, a snad i já jsem dovedla být přesvědčivá.

Byly to pro mne nádherné doby a chodila jsem do školy jako do království štěstí. Vážně jsem toužila co nejvíc pracovat a co nejvíc se naučit. Kromě hlavního předmětu, studia rolí, měli jsme také dějiny umění, fonetiku, rytmiku, balet . . .

O přestávkách jsme mohli vyjít na chvíli na dvůr a mám na to vzpomínku, která se mi osvěžila právě v dnech, kdy jsem se skoro po půl století vrátila do Prahy. Na dvoře se několikrát okolo mne prošel vytáhlý kluk v pumpkách, s čupřinou vlasů, se smělým pohledem. Dali jsme se do hovoru: já mluvila o divadle, on o hudbě, a někdy jsme se zastavili u cukráře na žloutkový věneček. Byl to pro mne velký výdaj, protože jsem dostávala jen pět korun kapesného a to padlo vždycky celé na vstupné na bidýlko v Národním divadle. Můj kolega si také asi nemohl dovolit dělat kavalírku. Byl to Rafael Kubelík. I on se v dubnu 1990 po předlouhé době nepřítomnosti mohl vrátit do Prahy, aby zahájil jako dirigent Mé vlasti Pražské jaro.

Jiného přítele jsem našla v žáku 4. ročníku Ladislavu Kořínkovi, který později přijal jméno Brom. Staral se, abych si přivydělala nějakou maličkost jako statistka při filmování, které se u nás pomalu rozvíjelo. My z konzervatoře jsme hráli, co se dalo, a tak jsem mohla splatit dluhy, které jsem si u děvčat udělala. Protože jsem skončila první ročník s výborným prospěchem, dostala jsem stipendium a zase se mi žilo lépe.

V druhém ročníku jsem začala studovat melodramy.

Ale ten film, k němuž jsem se nesměle přiblížila, zakročil najednou rázněji a vlastně mě dramatické studium předčasně ukončil.

Ve škole se objevil jednou muž, o němž se proslechlo, že je to filmový režisér Krňanský a že hledá pro svůj film novou tvář. Mluvil s chlapci i s dívkami a zastavil se také u mne.

— Umíš zpívat? zeptal se mne.

— Učila jsem se, odpověděla jsem neurčitě.

— Víš co? Přijď zítra večer na zkoušku do pivovaru. Bylas tam už?

— Ano. Troubila jsem na trubku v Armádě spásy.

— V kterém filmu?

— Už ani nevím.

Brali jsme statování jako příležitost vydělat si několik korun a dál jsme se nestarali.

Začínala jsem v sedmnácti ve filmu Kariéra Pavla Čamrdy

Ještě jsem nestačila zakotvit v divadelním prostředí, nabízel mi život jinou cestu. Pochopitelně mě to vzrušovalo a poslušně jsem šla tam, kam mi osud ukazoval. Tentokrát nešlo o statování. Režisér mi naznačoval určité situace a čekal, jak se zachovám. Připadal mi modernější než profesoři z konzervatoře; velice jsem toužila, abych se mu zavděčila.

— Je to bývalý kominík, odsoudil ho kterýsi z mladých chlapců. — Točil akorát nějaké aktovky na dvoře.

Ale na mne působil sugestivně, a to tím víc, když mi po několika dnech přišel oznámit, že zkouška dopadla dobře a že mi tedy svěří roli ve filmu Kariéra Pavla Čamrdy. Pro žákyni druhého ročníku to byl do nebe sahající úspěch. Ale žáci konzervatoře měli zakázáno ve filmu vystupovat. Co si počít? Rodinná rada uvažovala.

— Zůstaň zatím ve škole, ať se naučíš co nejvíc, rozhodl nakonec táta. — Musíš si dát jiné jméno. Ale až bude film hotový, přiznáš se a ze školy vystoupíš.

Bylo to jistě rozumné a poctivé řešení. Ale kde vzít nové jméno? V Peci pod Čerchovem, kam jsme někdy v létě jezdili, byl zámeček Daliborka — a tam se scházeli umělci, spisovatelé. Jeden tam, bylo to začátkem dvacátých let, také spisovatel J. Š. Baar, tehdy asi padesátiletý; otec se s ním seznámil, rád četl jeho knihy a také já jsem znala Jana Cimburu.

— Vezmi si jeho jméno, radil mi otec. — To přece bude znát hezky ... Ludmila Baarová.

Jméno se objevilo brzy v novinách, když se hlásilo natáčení nového filmu Kariéra Pavla Čamrdy, jehož libreto podle novely Ignáta Herrmanna napsalo několik autorů.

Všechno bylo pro mne nové. Hrát divadlo na jevišti, to jsem znala, studium rolí jsem si dovedla představit; zde bylo najednou hodně lidí a každý měl jiný úkol, u kamery stál Jan Stallich, často s žertem v ústech, ale neobyčejně pečlivý, o zvuk se staral Josef Zora, občas přihlížel Josef Dobeš, který měl skládat hudbu. Točilo se v zimních měsících roku 1931 v ateliérech AB na Vinohradech. Nebylo tomu dávno, co se objevil na plátnech první český zvukový film; nyní však už se točily filmy Psohlavci, Čapkův Loupežník, v němž jsem Martě Trojanové záviděla roli Mimi, a Voskovec s Werichem, na něž jsem ráda chodila, hlásili film Pudr a benzín.

Než jsem si stačila přivyknout zkouškám na jevišti, musela jsem se naučit hrát pro film: studovat rozdělené scény, představit si obecenstvo tam, kde proti mně stál kameraman s osvětlovačem, soustředit se na každý okamžik. Titulní roli malého úředníčka, který se domůže úspěchu, hrál Vladimír Borský, jeho otce hlasatel Adolf Dobrovolný, jehož hlas jsme znali z rozhlasu, poprvé jsem se při natáčení setkala s Hugo Haasem, jenž měl roli kancelisty Vokouna, v menší úložce kněze vystupoval také slavný Šváb-Malostranský a s ním na silvestrovské zábavě Kocourkovští učitelé.

Práce na filmu rychle pokračovala a už na vánoční Boží hod 1931 byla v kině Hvězda premiéra. V lóži jsem viděla sedět paní profesorku Suchánkovou. Film měl úspěch a moje účast na něm se prozradila.

Musela jsem jít do Emauz oznámit, že jsem porušila školní řád, a že proto školu opouštím, aby mě nemuseli vyloučit. Přijali to s pochopením, ale neudělali pro mne výjimku.

Neodcházela jsem z konzervatoře ráda. Týdny a měsíce, které jsem tam prožila, byly šťastné a opravdu jsem cítila, že se každým dnem nějak obohatím a že se vyzbrojuji pro dráhu, kterou jsem chtěla nastoupit. Odejít ze školy tak brzy bylo ovšem riskantní. Ale po premiéře Krňanského filmu se začalo hned mluvit o nových rolích — a ty dvě cesty se bohužel nedaly spojit. Odřeknout role, které se mi ve filmu nabízely, jsem se také neodvážila. Jako vícekrát pak v životě dala jsem se cestou, která se mi zdála nejpřímější a nejsvobodnější.

Sen o divadle jsem však neopustila; vrátila jsem se k němu mnohem později. Odcházela jsem tedy z pražské konzervatoře jakožto „nová tvář českého filmu“ a také pod novým jménem, které mi už zůstalo navždy. Bylo mi sedmnáct let.

4. V zajetí českého filmu

Byla jsem mladá, naivní, nezkušená. Ještě nedávno jsem si půjčovala maminčin klobouk a její plášť, abych se dostala do biografu; s jednou kamarádkou jsme si za šesták kupovaly vždy červený malinový bonbón a tím jsme si načervenily pusu. Viděla jsem tak nové americké a německé filmy. Byla jsem střídavě nadšena různými hrdiny filmového plátna. Na film s Gustavem Fröhlichem jsem šla dvakrát, jak se mi líbil.

Ano, taky to nebylo dávno, co jsem šla poprvé do tanečních hodin k panu Červinkovi; měla jsem šaty z umělého taftu, domácí švadlenou upravené, a stála jsem mezi ostatními dívkami a čekala, jesti pro mne někdo přijde.

To se ví, že když jsem začala filmovat a moje tvář se objevila na plátně kina, nabyla jsem aspoň trochu sebevědomí. Maminka mě ovšem přísně hlídala; nikam jsem nesměla sama, bděla nad mým volným časem, nad mou nedotknutelností.

A tak jsem zažívala drobná dobrodružství jen kradí, při náhodných setkáních, bez jakýchkoliv důsledků. V neděli večer jsem chodívala tatínkovi pro pivo do restaurace k Procházkům. Mezi kamarády sedával tam pokaždé náš slavný tenista Karel Koželuh. Když jsem čekala u výčepu na svůj džbáneček, potají jsem si ho prohlédla. Najednou stanul u mne.

— Vy sem chodíte často, co? zeptal se.

— Ne, jenom v neděli.

— Pochopila jsem dívčím instinktem, že se mu líbím.

— Jistě, ráda, přisvědčila jsem. — Ale musím se brzy vrátit.

— Tak pojďte! Pivo si tu nechte.

Byla jsem pyšná, že mě pozval, rozechvívalo mě to, ale to bylo všechno, co jsem cítila. Nastartoval a projel se mnou několik letenských ulic. Do tváře a do vlasů se mi opíral vítr dobrodružství. Koželuh mi něco říkal, ale já jsem to nevnímala; brzy asi zjistil, že jsem příliš zakřiknutá a bázlivá holka, aby si se mnou mohl něco začít.

— Kam byste chtěla? zeptal se.

— Domů, zapípala jsem. — Musím se vrátit. Naši by mě hledali.

Smířil se s tím. Považoval svou nabídku jistě za pošetilý nápad. Ale pro mne to byl zážitek na týden.

Můj odchod z konzervatoře byl opravdu nutný, protože k překvapení mému i mého okolí jsem šla z filmu do filmu. I když se tenkrát točilo hodně rychle a spěchalo se, tři filmy naplnily rok života tak, že nebylo času na vydechnutí. Přišlo libreto, studovaly se role, chystaly se kostýmy. Naše domácí švadlena musela přestat přešívat mé šaty pro Zorku, pro film bylo stále co dělat. Kloboučky mi hotovila máma.

Když lovím v paměti, nacházím tam směs názvů, jmen a rolí, režisérů, spoluherců, a už se mi pomalu plete, jak to šlo všechno za sebou; také proto, že někdy se filmy a práce na nich prolínala. Uzavírala jsem nová a nová přátelství a přišly ovšem také lásky, ani těm se člověk na této dráze nevyhne. V Zapadlých vlastencích jsem se stala načas platinově blondatou Albínkou. V půli roku 1932 jsem s režisérem Svatoplukem Innemannem točila Malostranské mušketýry, příběh několika staropražských figurek. Scenáristé Eman Fiala a Jarka Mottl mi napsali úlohu dospělé ženy doktorky Olgy Wernerové, s kterou jsem musela zápolit. Při této práci jsem poznala Jaroslava Marvana a Jiřinu Šejbalovou.

Pomalu jsem počala chápat, na čem všem záleží umělecký úspěch filmu. Snažila jsem se rozpoznat hned ve scénáři, zda jsou postavy živé a přirozené a také jestli se děj rozvíjí logicky, podle povah postav a ne podle úmyslu autora; a měla jsem příležitost porovnat práci režiséra, zda nechává hru plynout a nesnaží se hercům vdechnout svou představu, či zda dokáže povýšit napsaný text do opravdu živoucího tvaru, který jedině může diváky strhnout. Tak jsem od začátku měla nedůvěru k filmu Růžové kombiné, i když se to točilo pod francouzskou firmou Gaumont, režii měl Leo Merta a některé role hráli francouzští herci; Hugo Kraus, komik z Velké operety, dobrý na jevišti, se ve filmu jako profesor neosvědčil a já jako jeho manželka jsem nutně propadla s ním.

Ve filmu Zapadlí vlastenci

Naštěstí nikdo z toho nevyvodil důsledky, a když jsme končili, učila jsem se už roli do *Šenkýřky U divoké krásy*, kterou mi určil zase Svatopluk Innemann. Ze hry Josefa Skružného vzniklo libreto, na němž spolupracoval, myslím poprvé, později slavný Elmar Klos. Pro mou matku a manželku Jaroslava Marvana si zvolil režisér k její radosti mou skutečnou maminku,

Ludmilu Babkovou. Byl to povrchní kýč o románku lásky pod Tatrami, ale dobré výkony jej povýšily na solidní komediální úroveň.

A dále bych se měla pozdržet u filmu *Lelíček ve službách Sherlocka Holmese;* ten byl z mnoha důvodů vynikající a znamenal pro mne několik významných přátelství. Elektra-film svěřil zábavnou knihu Hugo Vavrise scenáristovi Václavu Wassermannovi a jako režiséra pozval z Paříže Karla Lamače. Natáčelo se ve skvělých ateliérech AB na Barrandově, které postavil Miloš Havel, od té doby můj velkorysý přítel po celou dobu, kdy jsme se ve filmovém ovzduší stýkali. Asistenta dělal Lamačovi Martin Frič, který hrál také roli Holmese s věčnou dýmkou, a nesmírně mu záleželo na tom, aby hlavní ženskou roli královny hrála jeho žena Susanne Marwille. Lamač se však po zkouškách rozhodl pro mne. Mou společnici hrála mladá herečka z Brna Eva Jausenová, která měla pěknou tvář i postavu, uplatňovala se pak většinou v operetách, ale později, když jí nacisté zabili v koncentráku otce, odešla dobrovolně ze života. Ve filmu byli obsazeni Pištěk, Šlégl a zejména Vlasta Burian, který hrál dvojroli — krále Fernanda a Lelíčka.

Vlastu Buriana jsem cítila jako velkého herce a komika a prožila jsem s ním malou romanci, aniž jsem se o to přičinila. Měl se mnou scénu, v níž mě měl obdivně objímat, a já na sobě měla jen lehkou průsvitnou látku. Upadl zřejmě do rozpaků a jako rozený komik se i to snažil obrátit v žert.

— Kam mám dát ten palec? ptal se režiséra, když se měl dotknout mého ňadra. — Ten palec mi překáží.

Sblížilo nás to. V mé přítomnosti byl však vždycky nejistý a rozpačitý; zval mě k sobě, navrhl mi účinkování ve svém divadle a choval se vpravdě jako zamilovaný student. Došlo to tak daleko, že si jeho paní přišla stěžovat k mým rodičům, a ti slíbili, že zakročí, aby se Burianovo manželství neporouchalo. Uznala jsem varování svých rodičů a snažila jsem se, aby se mi nedalo nic vytknout. A on mě jenom, když jsme se setkali, pronásledoval lítostnými pohledy, jako by chtěl dát najevo, že šla kolem nás příležitost k velkému citovému zážitku.

Já jsem ničeho nelitovala, protože velký citový zážitek — aniž moji rodiče nebo Vlasta něco tušili — mě právě potkal. Právě během natáčení Lelíčka jsem zažila událost, která je závažná pro každou mladou dívku: poznala jsem objetí muže, stala jsem se milenkou. Karel Lamač mi jako režisér i jako muž velmi imponoval. Snažila jsem se ztělesnit jeho představu, kterou mi velmi sugestivně vykreslil. Byl spokojen, chválil mě, chválil mou bezprostřednost, hru bez patosu, bez teatrálního přehrávání; za ten jeden ročník na konzervatoři jsem zřejmě neměla čas osvojit si nějaké jevištní zlozvyky. Vedl mě energicky i jemně zároveň. Když byl čas, abych oslavila osmnácté narozeniny, pozval mě k sobě. Máma by mě samotnou k nějakému muži nikdy nepustila; ale odjeli i s tátou na nějakou návštěvu a já jsem zůstala v Praze sama. Pozval mě tedy do svého smíchovského bytu, kde uměl mnoha lampičkami vytvořit kouzelnou náladu a dovedl se mi pak dvořit tak krásným způsobem, že se všechno mezi námi přihodilo, ani jsem nevěděla jak; ničeho jsem nelitovala a byla jsem mu vděčná, že chvíli, na kterou každá mladá žena čeká s nejistotou i zvědavostí, mi nijak nezkazil. Byl asi v podobných situacích zkušený a dovedl pochopit, co dívčích osmnáct let potřebuje, aby se necítilo ani okradeno, ani zneužito.

S Vlastou Burianem jsme zůstali dobrými přáteli, zejména když dokázal přemoci jakési zklamání a mohl se vyjádřit po svém. Ve hře Kozderka to prozradí, v níž mi svěřil roli, těšilo ho aspoň na jevišti se mnou koketovat. Měla jsem tmavé šaty s hlubokým výstřihem vzadu a Burian

mi tam rád pouštěl špagety, které u stolu jedl. Nesměla jsem se však zasmát, protože za smích na jevišti platili u něho herci pět korun pokuty; musím přiznat, že jsem platila pokutu skoro každý večer.

V roce 1932 se objevil v mém životě nový režisér; byl to Vladimír Slavínský. Bylo mu v té době málo přes čtyřicet a byl pyšný na to, že bezpečně zná vkus našich diváků a umí mu vyjít vstříc; zejména na venkově měly jeho filmy úspěch. Jako člověk byl prostý a srdečný. Věděla jsem, že v jeho filmu se jistě nedočkám takové slávy jako třeba Hedy Kieslerová u Machatého v jeho Extázi; ale bylo jasné, že děkuje za svou popularitu jen tomu, že proběhla v jednom záběru přes plátno nahá. To bylo v českém filmu naprosto neobvyklé a výjimečné.

Rok 1933 znamenal pro mne zase čtyři filmy. Vezmu je po řadě, protože každý z nich mi přinesl nejen nové poučení o filmovém umění a jeho herectví, ale také silné osobní zážitky. Jestli jsem se v některých filmech zachovala naivně nebo příliš důvěřivě, omlouvám se svými devatenácti lety a svou dychtivostí po životě a jeho poznání.

Nejdříve jsme tedy natočili Okénko podle divadelní hry Olgy Scheinpflugové. Docenta Johánka hrál Hugo Haas, mou maminku jako pak vícekrát paní Nedošinská, Ladislav Pešek studenta, kromě mě se tam ukázaly Marie Grossová a Helena Bušová a v baru tančila Naďa Hajdašová. Jiskrné nálady dodával při natáčení ovšem Haas. Dělala jsem s ním už třetí film, ale zdálo se, že teprve teď si mne všiml a usoudil, že jsem k světu. Začal se mi svým způsobem dvořit, sám sebe přitom ironizoval. Nabídl mi, abych s ním šla na nový film Gary Coopera. Měla jsem z toho pozvání radost, a jakmile jsem přišla v poledne domů, pečlivě jsem se připravovala, abych vypadala co nejlíp. Mámě jsem se svěřila a myslela jsem, že se bude těšit se mnou. Smluvená hodina však minula a Haas se neukázal; minula i hodina začátku kina a Haas nikde. Máma mě konejšila, že u takových lidí nemohu brát žádný slib vážně: buď mu do toho něco přišlo, nebo prostě zapomněl. Když jsem se příští den v ateliéru s Haasem setkala, nic jsem mu nevytkla, ale mlčela jsem. Mlčela jsem dlouhý čas a až jednou jsem však domů, bála jsem se máminých výčitek a měla jsem prostě v sobě dril „dobře vychované dívky“. Havel nám chtěl udělat radost a nabídl nám, abychom na pár dní odjeli na jeho moravský statek Havlov. Rozradostněná vyhlídkou na několik milých dnů s mužem, kterého jsem milovala nebo jsem se tomu aspoň učila, přišla jsem to ohlásit domů.

— To je vyloučeno. Nikam nepojedeš, přísně zakročila matka.

— Co si myslíš? Proč asi tě tam ten Anton zve?

— Jsem snad už dospělá, ne? protestovala jsem.

— Jsi velké dítě, ujišťovala mne matka.

Přísné zákazy rodičů mě rozčílily a cítila jsem se jejich přísností ochuzená.

— Vy si zřejmě myslíte, že jsem ještě panna? vyhrkla jsem tehdy.

Otec tehdy udělal něco, co bylo v jeho povaze velmi výjimečné: dal mi facku.

Něco za něco, řekla jsem si. Přijala jsem facku, ale s Antonem jsem jela. Hrála jsem život ve filmech, chtěla jsem nějaký mít i sama.

Ale čas prolétl Havlovem jako vítr a mě už si volal Slavínský na nový film, na *Madlu z cihelny* — zase podle námětu Olgy Scheinpflugové. Anton odjel a mě uchvátila práce. V Madle jsem jezdila také na koni, byla jsem z výcviku pořád unavená; kromě toho v dětské roli vystoupila poprvé ve filmu také naše Zorka a já jsem ji musela hlídat, pomáhat jí, vodit ji domů.

Když Slavínský skončil natáčení, odvezla nás maminka obě do korutanského městečka nedaleko Portschachu; chtěla, aby nám horský vzduch promyl vysílené hlasivky. Vezla jsem si vzpomínku na pěknou roli v Madle, ale také na pěkné chvíle s Antonem; obávala jsem se, že on kdesi v Paříži uprostřed šumění šampaňského brzy zapomene. Přesvědčovala jsem se, že musím i své touhy a sny přizpůsobit filmařskému životu, kde se setkání a rozchody neberou vážně a kde ani objetí a milování není něčím, co se má vepsat do lidského nitra navždy.

Ale mýlila jsem se. Najednou se u našeho hostince objevila Antonova bugatka. Pan Novotný, donedávna zaměstnaný u Miloše Havla, vyběhl nahoru a oznámil, že přešel jako šofér k Antonovi.

— Ale sem řídil celou cestu sám a musím vám říct, že to byla pekelná jízda. Letěl za vámi opravdu jako ďábel. Říkal, že vás musí za každou cenu vidět ještě dneska.

Máma šla tedy Antona přivítat a také Zorka se z příjezdu vzácného hosta radovala. Antonovi bylo tenkrát asi sedmatřicet let, byl stále mladý a ohnivý.

Ve volné chvíli, když jsme na okamžik osaměli, mi prozradil, proč nás tu v horách hledal:

— Lído, najednou se mi po tobě hrozně zastesklo. Paříž mi byla cizí a studila. Nemohl jsem to bez tebe vydržet už ani den.

Mámu nejprve přesvědčoval, že chce užít také horského prostředí a že to jeho zdraví potřebuje, ale pomenáhlu začal zkoušet, jestli by mě s ním nepustila na skok do Paříže. Máma o tom nechtěla zprvu ani slyšet.

— Taková příležitost, mami, naříkala jsem, — kdy se dostanu do Paříže?

— Je to příležitost, potvrzoval Anton. — Nemám zrovna žádnou práci, mohu se Lidě věnovat. Vyjedeme na Eiffelku, ukážu jí Versailles, Paříž je teď prázdná, Lída potřebuje takovou zkušenost...

Oba jsme mamince domlouvali, až nakonec podlehla.

— Tak si jeď, řekla nakonec, — ale nejvýš tak na dva na tři dny.

— Navrhuji týden, smlouval Anton. — Za dva dny se nedá Paříž zvládnout.

I k tomu týdnu nakonec máma přivolila, ale pozorovala jsem, že Antonovi potichu domlouvá a něco na něm vyžaduje.

Cítila jsem se nesmírně volná, když jsem usedla do bugatky, vzadu pan Novotný, a když jsme vyjeli. Sjížděli jsme z kopců do nížiny, bylo krásné počasí, otvírala se přede mnou poprvé Francie a slavná tajuplná Paříž, město světla.

Ale nedojeli jsme tam bez závady. Byli jsme ještě od Paříže vzdáleni asi sto padesát kilometrů, když bugatka odmítla jet. Anton se za pomoci pana Novotného hrabal chvíli v motoru, ale nakonec se vzdal. Naštěstí bylo blízko městečko s opravnou, ale — také naštěstí — oprava

vozu musela počkat do zítřka. Místní hotýlek nás ochotně přijal; byl útulný a elegantní. Měla jsem dojem, že Antona tam znají.

Připadala jsem si jako na svatební cestě. Večeřeli jsme ve dvou, na stole hořely svíčky, věděli jsme, že můžeme zůstat spolu a že nás nikdo nerozežene. Bylo to pro mne všechno nové, měla jsem Karla víc a víc ráda, prožívala jsem takový romantický příběh poprvé.

— Jsem šťastná, říkala jsem Karlovi.

— Jsi krásná, říkal mi on, — a já jsem rád, že ti mohu trochu zkrásnit život.

— A to jsme ještě Paříž ani neviděli, domnívala jsem se, že naše dojmy se budou ještě stupňovat.

V Paříži mě však čekalo překvapení. Anton mi vysvětlil, že nemůžeme bydlet spolu a dal mě zavézt k nějaké své známé. Měla jsem hezký pokoj, byla jsem v Paříži, ale byl konec krásného dobrodružství.

Byla jsem udivena, že naše „lune de miel“, jak se říká ve Francii líbánkám, nepokračuje, mrzelo mě to, chtěla jsem protestovat, ale on mě stále ujišťoval, že v Paříži nemůžeme spolu bydlet. Sváděl to na to, že se nečekaně musí pustit do práce s natáčením, že bude pracovat vždycky dlouho do noci, po natáčení že budou vždy následovat porady se štábem . . . Já jsem se ovšem domnívala, že v pozadí je jiná žena, jíž se musí věnovat — a po té krásné romantické předehře jsem se cítila velmi zklamaná. Poslušně jsem jezdila za Antonem do ateliéru, dívala jsem se, jak pracuje, večer jsem s ním jela sice do jeho bytu, ale pak mě dal dovézt do mého pokojíku a Paříž prožívala své noci beze mne.

Plakala jsem, když mě po týdnu dovezl na nádraží, něžně se se mnou rozloučil a posadil mě do vlaku. Vzpomínala jsem na to, co jsem viděla a prožila, ale víc jsem litovala toho, co jsem neprožila. Je to už dávno; když to píšu, nevzpomínám si už přesně na své pocity, ale myslím, že jsem měla Karla Antona opravdu ráda, nebo jsem si to aspoň myslila.

Vrátila jsem se do Prahy týž den, kdy přijela taky máma se Zorkou. Všimla jsem si, že se na mne jakoby tázavě, podezíravě dívá, a tu a tam mi položila otázku, jaké to bylo v Paříži. Odpovídala jsem neochotně, stručně.

— A jak jsi bydlela?

— U nějaké staré dámy. Pokoj jsem měla veliký, až jsem se tam sama bála.

— A kde byl pan Anton?

— Kde by byl? U sebe doma.

Matčina tvář se rozusmívala. Pohladila mě, rázem ožila a byla šťastnější.

— Je to čestný člověk, řekla. — Já mu věřila.

Připomněla jsem si, jak poslední den před mým odjezdem do Paříže neustále chodila za ním a domlouvala mu, jak mi připadal jeho obličej rozpacitý a nejistý. Udeřila jsem na ni.

— Proč říkáš, že je čestný? Prozraď mi to.

— Prosila jsem ho, aby měl ohled na tvou čest, na tvou pověst. Aby s tebou v Paříži nebydlel, přiznala se nakonec. — Jsem ráda, že dostál slibu. Vždyť mi na to dal čestné slovo.

Měla jsem v hlavě napřed míchanici, ale pomenáhlu se mi vyjasnilo. Karel Anton dodržel čestné slovo: v Paříži se mnou nebydlel. O tom městečku, před nímž se nám porouchalo auto, neslíbil nic. Přisvědčovala jsem mámě, ale v duchu jsem se usmívala.

Bylo mi osmnáct, devatenáct. Toužila jsem po lásce. A stále jsem věřila, že jsem ji našla v Antonovi.

O něco později přijel do Prahy natáčet film Volga v plamenech ruský emigrant Turžanský; mezi jeho herci byla i Danielle Darrieux a Albert Préjean, kterého jsem si za pobytu v Paříži neustále představovala tak, jak mě okouzlil ve filmu Pod střechami Paříže. Havel věděl, že umím jakžtakž francouzsky, a tak mě vybral, abych milé a slavné hosty na nádraží přivítala. Ráda jsem se chodila dívat do barrandovských ateliérů, jak Francouzi pracují, často jsem mluvívala s Dedé (jak jsme přezvali Danielu) i s Préjeanem, který byl neobyčejně sebevědomý a samolibý. Jednal s každou ženou, která mu přišla do cesty, jako s budoucí milenkou, jako by si byl jist, že mu žádná neodolá. Na mne zaútočil také, ale přišel v nevhodný čas; příliš jsem ještě vzpomínala na Antona. Věděla jsem, co ode mne čeká, ale obrnila jsem se chladem. Zřejmě ho to mužsky urazilo, okázale se pak věnoval jiným ženám v okolí a jednou v Lucerně si začal namlouvat dokonce mou mámu, které tehdy nebylo ještě ani čtyřicet let a byla velmi hezká. Jak mi prozradila, svěřil se jí, že mu připadám jako kus ledu.

To mě potěšilo a byla jsem hrdá, že i v takovém pokušení dovedu být Antonovi věrná. Využila jsem dokonce přítomnosti francouzského štábu v Praze — a když odjížděli, požádala jsem, aby mě vzali do Paříže s sebou.

Jako kdysi přijel Anton za mnou do hor, tak jsem se já najednou objevila u něho v ateliéru.

— Co tu děláš? užasl a jeho paže mě neobjaly.

— Hrozně se mi po tobě stýskalo, řekla jsem mu jako tenkrát on mně.

— Kde bydlíš? zeptal se mne pro všechny případy.

Uklidnila jsem ho, i když tentokrát nebyl vázán čestným slovem, protože máma o našem setkání vůbec nevěděla.

Vzal mě do ateliéru, seznámil mě s kameramanem Otou Hellerem, ukázal se tam dokonce i Lamač; ale Antonovo chování bylo nečekaně chladné. Když jsem se blížila Paříži, myslela jsem, že špatný dojem z minulého pobytu se napraví, že zase k sobě najdeme cestu a on nebude muset hrát nevděčnou úlohu nadmíru čestného nápadníka, ale všechno bylo jiné. Hned první den se ukázalo, že Anton má novou známost, a to s dcerou majitele automobilové továrny Opel. Později se také vzali.

Anton pro mne neměl ani chvíli času, naopak se snažil, aby mě dostal — s kýmkoli jiným — co nejdál od sebe. Proto jsem byla k Préjeanovi jako kus ledu? Bylo mi to líto. Anton ve mně probudil schopnost mít opravdu ráda, obětavě, oddaně. To všechno bylo nazmar. Bloudila jsem ateliéry a hledala, čeho bych se zachytila. Nakonec mě z celé Paříže zajímalo nejvíc, jak se tam ve filmu pracuje.

Nevím už ani, jaký film se ve vedlejším hangáru natáčel, ale okamžitě mou pozornost upoutal velmi hezký, zajímavě vyhlížející herec. I on si mne všiml. Naše pohledy se vícekrát setkaly a řekly si o vzájemném zájmu. Když byla pak přestávka v natáčení, přistoupil ten herec ke mně a oslovil mě.

— Co vy tu děláte?

— Jenom se dívám. Vadí vám to?

— Naopak. Vy nejste Francouzka?

— Ne. Jsem česká herečka. Hraju také ve filmu, ale u nás v Praze.

— O Praze jsem mnoho slyšel. Nechtěla byste mi o ní něco vyprávět?

— Už vás volají. Musíte zkoušet.

— Počkala byste na mne, až skončíme? Prosím vás o to.

Byla jsem opuštěná. Přijala jsem. Byl to Charles Boyer.

Když za mnou poslal Anton jednoho ze svých asistentů, aby mě někam večer zavedl, vzkázala jsem, že jsem se už o doprovod postarala.

Od toho dne jsem s Boyerem skoro pokaždé obědvala a také večeřela, nebo jsme aspoň chvíli poseděli na terase některé hezké kavárny na Champs Elysées. Budili jsme trochu pozornost, jistě hlavně jeho zásluhou, i když ještě nebyl tak slavný, jako když se později stal partnerem Grety Garbo. O české dějiny se živě zajímal, ptal se na všechno, co si ze školy zapamatoval a co jsem vydolovala z paměti, co jsem slyšela od tatínka, který mě učil lásce ke Karlu IV.

Jednou jsem Boyerovi oznámila, že už se musím chystat k návratu do Prahy.

— Ale to se musíme nějak pěkně rozloučit, navrhoval. — Rozloučíme se noční Paříží.

— Já ji neznám, nechám to na tobě.

Tykali jsme si už, ale jinak zůstal náš vztah naprosto kamarádský. Mně jeho pozornost vyvažovala zradu, z níž jsem vinila Antona, léčila jsem se z toho zklamání.

Když přístřeší dne, toho posledního pařížského dne, Boyer skončil, navrhl mi:

— Zastavíme se u mne doma. Vypijeme aperitiv — a pak se vydáme někam na Pigalle — nebo na bulvár Rochechouart . . . Třeba do Moulin Rouge.

Jeli jsme tedy k němu a přitukli jsme si sklenkou calvadosu.

— To mi chutná, řekl. — S tebou má calvados úplně jinou chuť.

Sdílela jsem jeho názor, bylo mi dobře.

Boyer měl v apartmá klavír. Sedl si, ponořil prsty do kláves a začal zpívat. Tiše, jen pro mne, pro svou radost. Ty písničky způsobily, že jsme se do Moulin Rouge nedostali. Jeho přítomnost a jeho šarm mě unášely. Cítila jsem — možná, že to všechno bylo vinou mé mladé naivity — že i takové zážitky nutně patří k dráze filmové herečky, že všechny pocity, které lidské

nitro pozná, jsou materiálem k tvorbě rolí a jejich emocí. Těšilo mě, že člověk takového jména a takové umělecké úrovně může být šťasten z mé přítomnosti a rád mi věnuje večer, o který by se jinak rozdělilo jistě mnoho jeho ctitelů a ctitelek. Ztratila jsem hlavu a ztratila jsem ji ráda. Žila jsem román — nebo aspoň několik kapitol z něho . . . Přijela jsem do Paříže za láskou, která se ke mně otočila zády, a našla lásku jinou, hebčí, jemnější, hodnotnější.

Loučila jsem se příštího rána v slzách, které mi neoschly ani po příletu do Prahy.

Hned příštího rána po návratu jsem spěchala do ateliérů na Barrandov. Roli ve filmu *Její lékař* jsem měla s sebou v Paříži a uměla jsem ji už nazpaměť. Hrála jsem dceru rodičů, které vytvořili Plachta s Nedošínskou, kromě mne byli v souboru Svozilová, Veverka, Borský a jiní. A byl tam také Hugo Haas, laskavý a vtipný, ale já byla duchem v Paříži; vší silou jsem se soustředila vždycky na svůj výstup a pak jsem dovolila přijít vzpomínkám.

Myslím, že i pro Charlese Boyera bylo těch několik dní a ten poslední večer s malou českou herečkou také nějakou životní hodnotou. Svědčily o tom aspoň jeho velice citové dopisy, plné stesku a slibů. Pomohly mi přežít studený podzim a samotu, která mě náhle v Praze sevřela. Často jsem se k nim vracela a žila mnoho chvil podruhé, podesáté.

Bohužel, nemohu z nich ocitovat ani slůvko. Všechny mi je ukradli pracovníci tajné policie při jedné z prohlídek našeho domu a už nikdy jsem je nedostala zpět.

5. Zmocnila se mě UFA

Začala jsem své vyprávění psát za pobytu v Praze. Do mého pokojíku pronikalo známé zvonění pražské tramvaje, hukot aut, šum české ulice. Několikrát jsem se prošla mezi lidmi, kteří na mne dávno zapomněli.

Nezapomněla zášť. Myslela jsem, že v ovzduší nové Havlovy republiky mohu i já počítat s tolerancí, o níž prezident často mluví, se smiřujícím přijetím, a já sama jsem chtěla na všechno zlé zapomenout. V jedněch novinách se vskutku objevila fotografie z nějakého filmu a několik přátelských slov. Ale v některých lidech zřejmě zůstalo také dost z toho, co vládlo dřív. Ozval se kdosi, kdo sice nebyl vůbec informován, ale považoval za nutné připomenout zlovolně mou práci v německém filmu a přidal také několik naprostých lží, jako bych byla nějak spolupracovala s nacisty. Časopis sice otiskl mou odpověď, v níž jsem to naprosto odmítla, ale poznala jsem, že fámy, kdysi zejména v bulvárním tisku rozšířené, nevymizely. Proto jsem se už ve své odpovědi odvolala na tyto vzpomínky, do nichž jsem se pustila.

V minulých letech jsem se setkala jednou ve Španělsku se spisovatelem Josefem Škvoreckým, který mě vyzval, abych mu vyprávěla o svém životě ve světě filmu. Udělala jsem to a on se snažil, aby mé vyprávění zprostředkoval českým čtenářům v emigraci i doma: patří mu za to můj velký dík, že uprostřed vlastní práce autorské i nakladatelské věnoval mé osobě tolik pozornosti. Ale mou vinou, vinou spěchu a roztržitosti a snad i lhostejnosti k různým novinářským klepům dostalo se do jeho knihy Útěky také mnoho z těch pověstí, které můj vztah k Němcům a zejména k ministru Goebbelsovi zkreslily. Řekla bych, že jsem se dokonce chtěla udělat zajímavější, než jsem. Proto jsem se nyní rozhodla, že napíšu a nadiktuji své vzpomínky co nejpravdivěji.

Vrátila jsem se nyní do Salcburku, kde jsem v nejtěžších dobách svého života našla útočiště. Přivezla jsem si s sebou české noviny, v nichž se dočítám o dnešním životě, vraždy, loupeže, vzájemné útoky; je to zřejmě docela jiný svět než ten, v němž jsem v třicátých letech v Praze žila. Tehdy byl život klidnější, pokojnější. A otřes působily docela jiné události.

Mně se takový osobní otřes přihodil v roce 1934.

Ale musím se vrátit k svému vyprávění. Když jsem se po pařížském dobrodružství vrátila do Prahy, čekalo mě natáčení filmu Na růžích ustláno. Oldřich Nový mi později vyprávěl, že to byla na jevišti dobrá opereta, která znamenala novinku: místo baronů a hraběnek z operet vídeňských a budapešťských přivedla na jeviště obyčejné, prosté lidi; on sám v ní hrál postavu nezaměstnaného tak, že ho chodil policejní komisař za kulisy napomínat. Lloyd-film pověřil režiséra Cikána, aby operetní příběh převedl do filmu; chtěl z něho udělat hlavně podívanou a myšlenkový obsah zřejmě setřel, i když obsazení (Plachý, Pešek, Nedošínská) bylo slušné. Weinbergerovy písně zpívala Maria Tauberová a já měla roli lékařky Marianny. Premiéra byla plánována až na leden 1935. (Za protektorátu se ten film objevil na plátnech pod novým názvem Svatba v růžích.)

Do natáčení této operety vpadl jednoho dne telegram. UFA, nejznámější evropská filmová společnost, mě zvala na zkoušku do role chystaného filmu Barkarola. To slovo znamená veslař skou píseň; děj se měl odehrávat v Benátkách. A režisér Gerhard Lamprecht hledal herečku, která má představovat nejkrásnější ženu té doby v Benátkách.

Německý film UFA Barkarola

Měla bych předeslat, že během času a dík různým setkáním jsem si udělala několik známostí, které tomuto pozvání předcházely. Českou filiálku UFA vedla v Praze jistá paní Popperová, sympatická a vzdělaná žena, která se o mne dost starala. Jejím šéfem byl ředitel William Caroll, který sídlil v Berlíně, ale zúčastnil se každé pražské premiéry. Sedávali jsme obyčejně s ním, ale raději se bavil s mámou a občas se podivil: — Prosím vás, proč se ta vaše holka nenaučí pořádně německy? Někdy by se jí to mohlo hodit.

Máma jeho výčitku uznávala a poslala mě na pár dnů do Berlína, abych se jazyku přiučila. Našla mi levnou učitelku, ale to byla ruská emigrantka a její němčina měla ruský ráz. Ten správný přízvuk mi kladl Caroll vždycky znovu na srdce; bylo o něm známo, že za svůj

sport považuje objevování nových talentů; patřila mezi ně Švédka Zarah Leander a Maďarka Marika Rökk.

Když se začalo uvažovat o obsazení Barkaroly, kde hlavní roli byla Giacinta, dcera Mexikána, která mohla mít cizí přízvuk, vzpomněl si na mne.

Do Berlína jel s námi tehdy ještě Rolf Wanka, jehož také pozvali. V noci jsme moc nespali a ráno jsme stáli před bránou ateliéru v Babelsbergu.

S Rolfem Wankou

Věděla jsem, že je to krok, který by mě mohl míli posunout na umělecké dráze kupředu, a byla jsem proto náležitě rozčilená. Šaty jsem si přivezla krásné; líčili mě však zcela jinak, než jsem na to byla zvyklá z Barrandova.

Dodnes si pamatuji, v čem spočívala naše zkouška. Wanka mi měl v objetí říci: „Wer A sagt, muss auch B sagen.“ A já jsem se mu měla hluboce zadívat do očí a říci: „B“.

Rolf byl Vídeňák, ten se bát nemusel. Řekl svou otázku lehce a plynně. Já jsem se vžila do chvíle opojení a zaběčela jsem: „Béé…“

Ateliér se ozval mnohonásobným smíchem.

Režisér Lamprecht se mi pokusil vysvětlit, že německé „b“ se vyslovuje rozhodně jinak než naše. Nadávala jsem si, nadávala, že asi bučím jako kráva, a zkusila jsem to znovu. Úspěch byl týž: smích a několik hlasů moje „bé“ opakovalo.

— Jemněji, něžněji, žádal po mně režisér, ale byla jsem už zoufalá a věděla jsem, že je všechno prohrané.

Kamera si mě ještě prohlídla z různých stran, ale skoro jsem to nevnímala, bylo mi už všechno jedno.

Nakonec nám řekli, že musíme zůstat v Berlíně do večera, aby se mohly zkoušky zhodnotit podle natočeného materiálu.

Potloukali jsme se i s Wankou po hospodách a já jsem nestála za nic. Vyčítala jsem osudu, že mě Caroll do takového předem prohraného dobrodružství zavlekl.

Večer jsme zasedli s ostatními v promítacím sálku. Viděla jsem natočené záběry a říkala jsem si dokolečka:

— No nazdar!

Ale pánům z ředitelství nebylo všechno tak jasné. Dali si některé záběry zopakovat, tiše se mezi sebou radili a nakonec se k mému úžasu obrátil ředitel Caroll na nějakou paní a zeptal se jí, jestli by si troufala připravit mě za tři týdny na roli Giacinty. Byla to jistá paní Hahnová.

— Tři týdny? To by šlo, přisvědčila.

Její přivolení bylo na vážkách rozhodování posledním závažím. Když jsme večer odjížděli z berlínského nádraží, věděla jsem už, že budu v Barkarole hrát.

Ráno jsem nevyspalá nastoupila k natáčení další scény v Na růžích ustláno. Nesmírně utahaná, ale šťastná a spokojená.

Až budu později svůj vstup do UFA posuzovat, mnohé růžové lákadlo se mi bude jevit jako čertova nástraha. Ale nyní jsem brala vše jako příležitost, která se české herečce hned tak nenaskytne; považovala jsem to i za úspěch českého filmu vůbec a všichni kolem mě v tom utvrzovali.

Na podzim jsem ještě rychle v Praze natočila film Dokud máš maminku; připravil jej režisér Jan Sviták podle románu Evžena Hollého Letcova maminka. Jmenovala jsem se v tom filmu Jana Machová a hrála jsem — jako skoro obvykle — s paní Nedošinskou, s Lálou Peškem, s Pištěkem a Frantou Paulem; spoluúčinkoval také rozhlasový reportér Josef Laufer.

Po skončení prací v ateliéru jsem odjela s mámou do Berlína, kde jsme si najaly pokoj na Kurfürstendamm a kde pro mne nastal jednotvárný způsob života: abych se zbavila slovanské boubelatosti, která se režisérovi nelíbila, jedla jsem jen tři jablka denně a zato jsem se šest hodin denně učila německé výslovnosti u paní Hahnové. Když jsem se někdy setkala s lidmi od filmu, vyzvídala jsem, kdo ztělesní roli hraběte Colloreda. Dověděla jsem se, že Wankova vídeňská němčina je příliš spisovná; bylo mi ho líto, ale tím nedočkavěji jsem se zajímala, kdo přijde na jeho místo.

Jednou mi to konečně ředitel Caroll sdělil a já jsem div neomdlela:

— Bude to Gustav Fröhlich.

Fröhlich byl tehdy ideálem skoro všech pražských dívek; sama jsem chodila na jeho filmy dvakrát třikrát. Pomalu jsem si zvykala na tu novinu, která byla splněním odvážného snu. Moje touha hrát v Barkarole se ještě zvýšila a zároveň přání podat po jeho boku co nejlepší výkon.

Tak došlo k prvním dnům natáčení. Nejdříve byly na řadě scény, které měl Fröhlich s Willy Birglem, jenž představoval Mexičana Zubarana, mého muže. Chodila jsem se na práci dívat, abych se s prostředím spřátelila. V ateliéru byl zbudován kus Benátek s lagunou i mostem di Rialto; gondoly byly trochu menší, zato gondoliéři byli praví, z Benátek. Z dálky jsem se zbožně dívala na Fröhlicha, který hrál s velkou přesvědčivostí. Moc jsem toho o něm nevěděla, jen to, že je ženatý s Gitou von Alpár. Jednou jsem byla v šatně, když jsem zaslechla na chodbě jeho blížící se hlas. Vyšla jsem z šatny jako náhodou, takže jsme se museli setkat. Nesl si židli se svým jménem. Je to v ateliéru pro „stars“ zvyk, že každý má svou židli, kterou mu nesmí nikdo vzít. Usmála jsem se na něho a on se zastavil.

— Das ist die Neue? obrátil se na režiséra Lamprechta, který šel s ním. — To je ta nová? Nebo kdo jste? otočil tvář ke mně.

— Já jsem Lída Baarová, představila jsem se a byla ve mně malá dušička.

— To jste vy? podivil se zdvořile, ale tušila jsem, že už to dávno ví, i při filmování se na mne občas podíval. — Jsem rád, že vás tu vidím.

Bylo na mně, abych řekla něco zdvořilého, ale byla jsem ve zmatku, zakoktala jsem se a moje němčina dopadla podle toho.

— Pane na nebi, obrátil se Fröhlich k Lamprechtovi, — vždyť ona neumí německy.

— Ale umí, uvidíš, přesvědčoval ho Lamprecht, chytl ho pod paží a vlekl ho dál.

Co mně zbývalo, než se rozbrečet? První setkání — a taková blamáž! Nejraději bych se byla propadla. Pomalu jsem se přiblížila scéně, která se natáčela, ale ani jsem pořádně neviděla. Připadala jsem si předurčená k prohře.

Po delší chvíli jsem najednou ucítila na ramenou něžné dlaně a známý už hlas mi pravil tiše a špatnou češtinou.

— Moje malé srdce!

Otočila jsem překvapenou tvář.

— Řekl jsem to dobře? zeptal se mne už německy Fröhlich.

— Asi jako já před chvílí, usmála jsem se.

— Co byste tomu řekla — jít se mnou v sobotu po filmování na operu?

Radostně jsem přisvědčila a chystala jsem se na to.

Když však za mnou v sobotu večer přišel, nečetla jsem z jeho obličeje nic dobrého.

— Jsem dneska hrozně unavený. Co kdybych koupil něco dobrého k jídlu a kdybychom u vás povečeřeli?

Samozřejmě jsem souhlasila. Měla jsem na Kudamm ložničku a malou jídelnu. Moje paní bytná upadla do nezměrného vzrušení, když jsem jí řekla, kdo přijde na návštěvu; honem chystala své nejlepší nádobí.

Fröhlich se objevil za chvíli a přinesl balík dobrého jídla; nechyběly ani dvě lahve šampaňského.

— Tak chudobně bydlíš? podivil se, když si prohlédl můj byt.

Rozložil zakoupené jídlo na stůl, ale oba jsme byli rozčilení a neměli jsme ani chuť. Znali jsme se dosud málo, ale oba jsme toužili přiblížit se sobě navzájem.

Dívali jsme se na sebe, rozpačitě jsme se usmívali, nevěděli jsme vlastně ani, o čem mluvit.

— A tak se nejdříve napijeme, rozhodl.

Otevřel láhev, šampaňské se zapěnilo a s ním také naše dosud zakřiknutá nálada. Jak udělal úmyslně hodně velký doušek, překvapila ho škytavka. Chtěl mluvit, ale stále se přerušoval. Bylo to jako komický výstup. Jindy by to mohlo být trapné, ale nás to zachránilo z oboustranné nejistoty. Jako by nějaký režisér naaranžoval tenhle gag do scény, která hrozila sentimentalitou nebo bezradností. Oba jsme se rozesmáli. Byla to pro nás úleva.

Najednou jsme si byli blízcí a padli jsme si do náruče. V příštích vteřinách jsme si už rozuměli a nic nestálo v cestě našemu sblížení. Byla jsem zamilovaná. A on mě prosil, abych mu říkala „Gustl“.

Několik hodin jsem se domnívala, že se vše vyvíjí nadmíru dobře. Najít v cizím městě v kolegovi a významném umělci přítele, který by mě mohl mít rád a s nímž bych mohla žít, to se mi zdálo jako uskutečněný odvážný sen. Hned první večer mi Gustl svěřil, že nežije s Gitou v dobrém; jako maďarská židovka se necítí v Německu bezpečná a přemlouvá ho, aby odjel za ní.

— Ale já neumím ani slovo maďarsky. Jak bych tam mohl žít — nebo dokonce hrát? A mám se vzdát kariéry, která se mi právě tak slibně rozvinula? Řekl bych, že stojím pod jejím vrcholem… To bych byl nepřítelem sám sobě. Spíš se rozvedu a osvobodím se od té tíže, kterou pro mne Gita znamená.

Čekala jsem, že po tom prvním krásném večeru mě Fröhlich okamžitě zavolá, že si bude přát setkat se se mnou. Ale čekala jsem celý den marně. Až před večerem se pro mne zastavil. Celý den jsem nejedla, protože jsem čekala u telefonu, ale na to nepomyslel a vzal mě s sebou do biografu. Chtěl vidět Hanse Alberse. Místo abychom šli na chvíli důvěrného pohovoru, byla jsem odsouzena koukat se na jeho soupeře, ale Gustl mě jen doprovodil k domu a poslal mě spát.

Tak od první chvíle jsem poznala, že si asi jeho citem, který jsem si upřímně přála vyvolat, nebudu moci být jistá. Jeho okolí mi bylo nepřátelské, i když jsem se snažila dávat najevo, že bych se chtěla pokusit být jeho životu obětavou družkou. Gustl měl u sebe jakousi starou paní, říkal jí „mamselle“. Jmenovala se Sofie a ona nemohla patrně zapomenout na bývalou paní. Bylo pro mne nesmírně těžké se jí zalíbit, ale pro tu jsem byla asi nehorázným překvapením, že si Gustl vybral za přítelkyni zrovna Češku, když jejím ideálem byla nordická žena, vysoká, kostnatá, plavá; často mě o tom přesvědčovala, abych si uvědomila, že se k jejímu synovi vůbec nehodím.

Všemožně jsem se snažila, aby mezi mnou a Gustlem vládla harmonie, už proto, aby se to odrazilo i v našich duetech v Barkarole. Filmování se dost vleklo, zejména proto, že se současně dělala i francouzská verze s jiným souborem; dabing tehdy nebyl ještě v módě. Končívali jsme často pozdě; šli jsme obyčejně přímo k Fröhlichovi, kde jsem přespala, a ráno jela pak s ním do ateliéru. Máma sice každé ráno ke mně z Prahy volala, tak okolo sedmé hodiny, ale jediný, kdo přál mé známosti nebo snad spíš Fröhlichovi, byla moje bytná, protože ho také zbožňovala, a tak mě vždy kryla sdělením, že jsem právě musela odjet do práce.

Se svou němčinou jsem ještě zažila mnoho sporů s režisérem, mnohokrát mi vynadal tak, že i Fröhlich, jinak vůči mně velmi kritický, se mne zastal a dokazoval Lamprechtovi, že můj akcent se pro italskou Giacintu hodí. A Fröhlichovo slovo mělo už tehdy velkou váhu. I já jsem si jeho úsudku vážila; byl o dvanáct let starší než já, když já začínala, byl on dávno uznávaným hercem. Že já byla Češka a on Němec, nebylo v té době nijak důležité, nikomu to nevadilo; němečtí herci zajížděli často do Prahy a v Berlíně přede mnou pracovalo ve filmu více lidí,

kromě Lamače a Ondrákové také režisér Rovenský, hrál tu Vlasta Burian a také Carl Junghans byl z Prahy.

Gita byla stále pryč — a tak když si Gustl upřímně postěžoval, že nemá kde strávit vánoční svátky, pozvala jsem ho k nám, protože jsem se chtěla na vánoce rozhodně vrátit do Prahy.

Naši byli velmi rozčileni, když se dověděli, že do jejich tiché a prosté domácnosti má přijít tak významný host.

Přijeli jsme na poslední chvíli. Praha svítila už vánočními světly, ale obchody byly ještě otevřené. Gustl se uhodil do čela:

— Vždyť já nevezu žádné dárky. Musíš mi darovat půl hodiny, abych to obstaral.

Ráda jsem na něj počkala. Teprve potom jsme jeli do Ovenecké ulice. Fröhlich měl zamluvený pokoj v hotelu Splendid, ubytoval se a teprve pak přišel na večeři, kterou máma chystala ve velkém vzrušení.

Byl to divný Štědrý večer, řekla bych, že nevydařený, protože Fröhlich se dost těžce přizpůsoboval našemu českému rázu. Byla to hlavně Zorka, které bylo tehdy třináct a která se snažila překlenout malé rozdíly a neshody. Když jsme si rozbalovali dárky, přidal k nim také Fröhlich své balíčky. Nepamatuji si už, jaké drobnosti se mu podařilo v těch posledních minutách na Václavském náměstí koupit, ale na svůj dárek si pamatuji dosud dobře, protože jsem jej bolestně odstonala. V ozdobné krabičce jsem našla těžké náušnice s brilianty. A já náušnice nikdy nenosila, neměla jsem ani propíchnuté uši! Vzbudilo to ovšem jakousi trpkost a možná, že Gustl litoval, že se mnou na pražské vánoce jel. Postřehla jsem něco takového v jeho očích, když z rádia hráli právě Stille Nacht a on přiblížil hlavu ke skříňce, aby mu nic neuniklo. Bylo mu to bližší než naše koledy.

Abych ho usmířila, hned první den po svátcích jsem navštívila známého chirurga, aby mi uši propíchl. Vyhověl mi, ale myslím, že v tom neměl praxi, protože to velice bolelo, a bolelo to i když jsem si do uší vetkla malé náušnice, které jsem si koupila. Gustla jsem chodila těšit do hotelu Splendid, aby to maminka nevěděla.

Odjezd zpět do Berlína byl pro nás pro oba vlastně vysvobozením.

Gustlův dárek mě svým prokletím pronásledoval celou zpáteční cestu do Berlína. Poraněné uši mě bolely tak, že jsem to chvílemi nemohla vydržet a z nádraží jsme museli jet hned k doktorovi. Byl to Fröhlichův známý; s ním se pozdravil přátelsky, popřál si svátky, ale naše ruce si nepodali.

— To dělal kovář? zeptal se mne. — Nebo jste to zkusila sama?

Náušnice mi z uší za mého naříkání vytáhl a musel pak udělat dírky znovu.

— Na bolest zapomeneš, těšil mě Gustl. — Je Silvestr, musíme to oslavit. Vždyť ty neznáš ještě všechny mé dobré přátele. Slyšelas o režiséru Veitu Harlanovi? Mocipáni ho nemají moc rádi, čeká pořád na svou příležitost, ale je to znamenitý kumštýř i člověk. A jeho ženu Hildu musíš taky poznat.

Přemáhala jsem bolest, která mě neopouštěla; zastavili jsme se pro Harlana v jeho domku na kraji Berlína a v trojici jsme navštívili několik zábavních podniků, abych prý poznala, jak umí Berlín slavit poslední den v roce. Byl to pořád ten rok 1934 a mně bylo dvacet let.

Veit Harlan se zabýval politikou mnohem intenzivněji než Fröhlich. Připomínal, že tomu bude pomalu rok, co byl Hitler jmenován kancléřem, a říkal, že za to dostal maršál Hindenburg dvě miliardy. Ano, to byl rok, kdy došlo k zavraždění Dolfusse ve Vídni a kdy se objevovaly první zákroky proti Židům. V říjnu byl zastřelen jugoslávský král v Paříži.

Lyžujeme s Gustavem Fröhlichem

— Svět je v neklidu, opakoval často Harlan, — nemůžeme se na nic těšit. Všecko, co přijde, bude stále horší a horší. Vystoupili jsme ze Společnosti národů, vyhrajeme plebiscit v Sársku, udělají z nás ze všech vojáky…

Nebyl to moc veselý Silvestr. Fröhlich jej také předčasně ukončil.

— Musíme se trochu vyspat. Zítra natáčíme.

— Vy jste ještě nedokončili Barkarolu? divil se Harlan.

— Ne. To si necháme do nekonečna.

Ano, pracovali jsme i na Nový rok.

Ať se v politickém světě dělo cokoli, berlínští filmaři připravovali — jako každý rok — na leden ples v hotelu Palast am Zoo, a Fröhlich usoudil, že se ho rozhodně musíme zúčastnit.

Ukázala jsem mu krásné černé šaty, které jsem si přivezla z Prahy, a jemu se líbily.

Chtěla jsem mu udělat radost a zavděčit se mu. Ovšem byla jsem v té době chudá; za Barkarolu jsem dosud honorář nedostala, a co jsem vydělala v českých filmech, to mi pravidelně zabavila máma a ukládala to v Praze na knížku. Vypravila jsem se do Prahy k Roubíčkové a objevila jsem u ní paleto v králičí imitaci hermelínu. Mně to stačilo a domnívala jsem se, že tak Gustla nevinně podvedu.

Nad bělostnou barvou kožíšku vrtěl sice hlavou, ale smířil se s tím, a tak jsme dojeli toho slavného večera před hotel a vystoupili z vozu. Dav vyhlížel své miláčky a hlasitě je zdravil. Gustl oblékl přes frak tmavý plášť a já jsem se křečovitě přichytila jeho lokte. U šatny mu sluha pomáhal z pláště a v jeho obličeji se objevilo nepříjemné překvapení. Králík pelichal a nechal na plášti plno stop.

Dnes je z toho anekdota, které se lze pousmát. Tehdy to byla tragédie. Nejraději bych se byla propadla a Gustl neměl jistě daleko k tomu, aby mě zahnal domů. Taková ostuda! Nedaleko stál Willy Fritsch, o kus dál Emil Jannings, také Marika Rökková tam byla a Zarah Leandrová — a on si přivede na ples, který je vrcholem sezóny, ženskou v králičím kožichu.

Uši mě znovu prudce rozbolely, pohybem při tanci se bolest ještě zvýšila, nakonec jsem se musela vzdát tance i zábavy a hledala jsem místo, kde bych v skrytu večer přežila.

Prohrála jsem to na celé čáře. Před společností, před Gustlem i před sebou.

V Neubabelsbergu stále ještě stála dekorace benátské ulice a mostu přes lagunu, pořád se ještě dotáčely nehotové scény a benátští gondoliéři nás unášeli na svých lodích. Jednou však vpadl do tohoto obvyklého prostředí neobvyklý rozruch. Kdosi vykřikl a deset hlasů to opakovalo: — Vůdce přichází!

Do všech jako když uhodí blesk. Někteří uklízeli, sbírali rozházené věci, jiní skládali židle, ženy se honem přečesávaly. Viděla jsem i Fröhlicha, jak si přehlédl kostým a jak naladil tvář do slavnostnějšího výrazu.

Já sama jsem se starala, kam bych se uklidila, abych nebyla na očích. V prostředí, v němž jsem žila, jsem slýchala rozdílné úsudky. Někdo se vyjadřoval s pochybami a ironicky, ale většinou jen šeptem, potají; slyšela jsem však také hlasy uznání, to od těch, kdo schvalovali, že se Hitler brání bolševismu a že zachránil zemi před nezaměstnaností. Byla jsem cizinkou, která jen příležitostně přijímala pohostinství této země, a tak jsem si nedovedla učinit o celém nacistickém hnutí přesný názor; byla jsem politicky nevzdělaná, to jistě, a kromě toho v těch dobách nevystoupily ještě zřetelně tendence ke světovládě a kruté nacistické způsoby, které pak ohromily Evropu.

Nepodařilo se mi však skrýt se. Lamprecht chtěl představit celý svůj soubor, našel si mne a vytáhl mě z hloučku, v němž jsem se tajila.

— Kde jste, Baarová?

— Nevím, co říct… omlouvala jsem se.

Ale Lamprecht mě vlekl za sebou a za okamžik jsem stála před Hitlerem. Byl to ten známý knírek, ta patka tmavých vlasů do čela. A studený, ocelově studený pohled.

Něco ke mně prohodil. Neurčitě jsem se usmála a přikývla jsem, ačkoli jsem ani nepochopila, co mi vlastně říká.

Naštěstí návštěva v ateliéru netrvala dlouho. Hitler spěchal. Paže se zvedly, podpatky cvakly a celá svita i s Hitlerem odpochodovala.

Oddychla jsem si. Domnívala jsem se, že tím všechno skončilo; ale mýlila jsem se.

Asi tři dny po té návštěvě za mnou přišel někdo z Lamprechtova štábu a oznámil mi:

— Paní Baarová, na zítřek odpoledne jste pozvána k Vůdci na čaj.

— To nejde, řekla jsem. — Máme natáčecí den.

— To samozřejmě změníme, řekl asistent. — Když vás pozval, tak tam musíte jít. Nic se nedá dělat. Režisér už o tom ví.

Doufala jsem, že mi Fröhlich nějak pomůže, ale i on mínil, že takovému pozvání je nutné vyhovět, že bych jinak Vůdce těžce urazila.

— Budeš tam jen chvíli, uklidňoval mě. — Nech ho mluvit a pak se odporoučíš.

Měla jsem už v Berlíně svůj vůz, malou modrou praga-bejbinku, kterou jsem si vyzpívala v reklamním vysílání v Praze. Vůdčí list jsem také získala a tak jsem měla pohyb po Berlíně usnadněný.

Připadala jsem si trochu jako v grotesce, když jsem se se svou bejblinkou vmísila mezi obrovité mercedesy před říšským kancléřstvím. Ale strážci mi po nacisticku vzdali čest, otevřeli mi těžkou bránu a já jsem zaparkovala na nádvoří.

Vešla jsem. Vedli mě dlouhými chodbami do místnosti, kde hořel v krbu oheň a kde bylo vše mohutné a nelidské. Přijal mě nejdříve Hitlerův komorník Staub a posadil mě ke stolu. Neopouštěl mě strach. Pane bože, co bude? Co se stane?

Když vešel Hitler, tentokrát v prosté uniformě, moje rozpaky ještě vzrostly. Co bude?

— Dobrý den, řekl a podal mi ruku. Ten tvrdý stisk dlaně jsem už znala a nepřekvapil mě tedy. Ale bát jsem se nepřestávala.

Něco říkal a já jsem se mu snažila aspoň porozumět, abych se mohla podle toho tvářit.

— Máte hezký klobouček, slyšela jsem.

Poděkovala jsem za pochvalu.

— Co dělá váš otec? zeptal se pak.

— Pracuje na magistrátu.

— Nechtěli by vaši rodiče přesídlit do Berlína?

— Já myslím, že ne. Jsou v Praze zvyklí.

— Ale vy jste v Berlíně spokojená, ne?

— Ano, mám dobrou roli.

— Chtěla byste být Němka?

— Já jsem Češka, řekla jsem nesměle. — Vadí vám to? odvážila jsem se otázky.

— Ale ne. Ale těšilo by mě, kdybyste byla Němka.

Pan Staub se s omluvou uklonil a odešel. Zdálo se, že teprve nyní se dovím pravý důvod pozvání. Nemýlila jsem se.

— Když jsem vás onehdy v ateliéru viděl, strnul jsem. Víte proč?

— Ne, nevím.

— Nemůžete to vědět. Svou tváří jste mi připomněla ženu, která hrála v mém životě velkou úlohu. Lekl jsem se. Najednou stála zase přede mnou. Když jsem se vrátil, podíval jsem se na obrázek, který stojí stále na mém stole. Ožil — vaší zásluhou.

Nevěděla jsem ovšem, co mám na takové vyznání odpovědět. Cosi jsem koktala a on ještě řekl, že mu ta tvář připomíná něco krásného, ale také velmi smutného.

— Je mi líto, opakovala jsem bezradně.

Pak už neřekl nic a dovolil mi odejít.

Měla jsem pocit, že audience skončila vlastně velmi trapně, ale byla jsem ráda, že vůbec skončila. Když jsem si sedla do bejblíky, musela jsem chvíli zhluboka dýchat, abych se uklidnila a mohla vyjet.

Teprve po čase jsem se dověděla, koho jsem vlastně Hitlerovi připomínala. Jeho láskou byla v mládí Vídeňačka Angelika Rouskábalová, asi českého původu, která se však v jedenadvaceti letech zastřelila. Říkal jí Geli a její smrt mu prý přivodila velký zámutek.

Když jsem průběh přijetí na kancléřství vykládala Gustlovi, byl velmi nespokojen a nařizoval mi, že už nikdy nesmím takové pozvání přijmout.

— Doufám, že už nepřijde, těšila jsem se. — Poznal jistě, že k ničemu nejsem.

Ale mýlila jsem se.

Asi za týden se pozvání na čaj opakovalo. Co si počít? Radila

jsem se s kdekým v ateliéru, ale všichni byli zajedno, že jít musím.

— Odřekni to, radil mi Fröhlich, — omluv se, že máš hodinu franštiny.

Lamprecht se mu vysmál.

— Člověče, my kvůli tomu musíme měnit celý plán natáčení, a ona se má vymlouvat na kondici. Vždyť ji vykážou a my Barkarolu nedotočíme nikdy.

Musela jsem se podřídit, i když jsem viděla, jak je Gustl nespokojený a jak se o mne bojí. Ač bych mu byla ráda vyhověla a kancléřství se vyhnula, neodvážila jsem se. Nechtěla jsem ublížit filmu, na němž nám všem tolik záleželo.

Přijetí bylo obdobné. Zase tam byl Staub a na stole čajová konvice a strážníci, kteří dupali a zvedali paže. A Hitler zase řekl něco o mém kloboučku. Když jsem se smutně usmála, pátravě se mi podíval do očí a uhodl:

— Vy jste plakala?

— Ano, přiznala jsem, — ale šlo o maličkost. Směla bych si odtud zavolat?

Fröhlich mě totiž před rozchodem požádal, abych mu určitě každou půlhodinku zatelefonovala; chtěl se tak ujistit, že se se mnou nebude dít nic zlého.

Hitler mi to dovolil a já jsem vytočila Fröhlichovo číslo a řekla jsem mu několik zbytečných slov.

Nevím, jestli Hitler pochopil, oč šlo, ale je to možné, protože mě už dlouho nezdržoval, vícekrát mě nepozval, a jednou, když jsme se ve společnosti umělců zase sešli, zastavil se s Fröhlichem a řekl mu pro ostatní tajuplně:

— Netrapte tu paní! Působíte jí duševní trápení…

Konečně byla Barkarola dotočena, materiál šel do střižen a nás čekal měsíc volnosti; po něm jsme měli jet do Vídně točit další film Čertův chlapík. UFA s tím angažmá vyslovila souhlas, a smlouvu mi dokonce dovolila, abych mohla mezitím natočit dva filmy české. Nadcházel rok 1935.

Zajela jsem nejdříve do Prahy, abych se mohla připravit na měsíc v Davosu, kde jsme chtěli lyžovat. Potěšila jsem se s rodiči, vykládala jsem Zorce, co všechno se mi v Berlíně přihodilo, několik krásných večerů jsem strávila s Milošem Havlem a ostatními českými přáteli. Měli jsme smluveno, že Gustl zajede zatím za svou ženou do St. Moritz, aby s ní přátelským způsobem domluvil podmínky rozvodu.

Opatřila jsem si lyžařské věci a vyjela jsem.

Když jsem v Mnichově přestupovala, upoutala mě černá tabule, kterou nosil zřízenec mezi lidmi. Bylo na ní napsáno moje jméno a výzva, že mám okamžitě zavolat hotel Palace v St. Moritz.

Uložila jsem ihned zavazadla do šatny a spěchala jsem na poštu proti nádraží. Umírala jsem strachem. Co znamená ta výzva? Že se Gustlovi přihodilo něco zlého? Zlomil si nohu? Nebo se porval s Gitou? Ublížila mu?

Konečně jsem se dočkala spojení — a pak jsem čekala, až mi ho recepce v hotelu Palace zavolá k telefonu.

Pak jsem uslyšela jeho hlas. Zněl jako dosud nikdy.

— To jsem rád, že ses ozvala. Konečně ti mohu říct, co si o tobě myslím… Já jsem nevěděl, kdo vlastně jsi, ale teď to vím…

— Co víš, proboha? nemohla jsem úžasem ani promluvit.

— Jaká jsi děvka! Ale už to vím. Copak jsem mohl vědět, že ke každé ze svých rolí ses dostala přes postel? Copak jsem mohl tušit, že není v pražském filmu nikdo, s kým by ses nevyspala? A co ty nahé fotografie, které kolují z ruky do ruky?

Okamžitě jsem pochopila, že podlehl nějaké velkolepé lži, ale nemohla jsem pochopit, jak příliš podlehl. Nepřestával křičet a jeho slova byla stále hrubější.

— Můžeš se sebrat a jet hned zpátky, když jsi kurva.

Zalykal se vztekem. Když se nadechl, pokoušela jsem se ho oslovit.

— Gustl, jak to můžeš říkat?

— Můžu a všechno vím, nemůžeš nic zapírat. Mám to od hodnověrných svědků.

Snažila jsem se ovládnout svou nekonečnou lítost, přinutila jsem se nekřičet jako on a jen tiše jsem mu domlouvala:

— Každý obžalovaný má právo se hájit, ne? Dobře, ty mě odvrhuješ, ale já mám přece právo taky o tom něco říct, ne? Vyslechni mě a pak se rozhodni!

On křičel, já prosila o slovo.

Moje tiché prosby na něho snad zapůsobily, protože nakonec vyslovil souhlas:

— Mezi námi je stejně konec, ale když chceš, přijď! A kup si hned zpáteční lístek!

Když jsem zavěsila, nohy i ruce se mi třásly, tvář jsem měla zbrocenou slzami.

— Jste tak bledá, všiml si poštovní úředník. — Není vám něco?

— Ne, děkuji vám.

Dal mi zavazadla donést do hotýlku u nádraží a já jsem se tam ubytovala. Byla jsem opravdu zničená, polomrtvá rozrušením. Nedělala jsem nic, jen jsem stála celý večer u okna, dívala se, jak venku prší a prší, jak kapky stékají po skle oken, a já plakala a plakala.

Když to posuzuji dnes chladným rozumem, říkám si, že jsem po tom Gustlově hysterickém výstupu měla pochopit, že se od něho nemohu nadít důvěry, po jaké jsem toužila, a že jsem všechno měla ukončit a odjet do Prahy. Ale mně tehdy na něm nesmírně záleželo: nejen proto, že po těch náhodných malých flirtrech byla to moje první vážná známost. Byla s ní nerozlučně spojena i má umělecká dráha, příští film ve Vídni, všechno, k čemu jsem se rozběhla a čeho jsem chtěla dosáhnout.

Co mám dělat? opakovala jsem si bezradně. Co dělat?

Tiskla jsem čelo ke sklu a hledala jsem vždy nové chladné místo, abych snížila svou horkost.

Vracela jsem se k vlastnímu sebevědomí, k pocitu, že nejsem tak docela ztracená a bezvýznamná, abych si musela dát líbit tak hrubé pokoření. Udělala jsem přece dost pro svou práci, plnila jsem poctivě svou povinnost, vůči Gustlovi jsem se nijak neprovinila. Jak se vlastně může opovážit zahrnout mě tak sprostými nadávkami a naprosto neodůvodněným obviněním?

Vůbec jsem nespala. Jen před odjezdem vlaku jsem si na chvíli lehla, abych se vzpamatovala, a pak jsem hned šla na nádraží.

Střídala jsem bezbřehou žalost s novým odhodláním, slzy s pevným stiskem rtů.

Vyhlížela jsem Davos. Vyklonila jsem se z okna; dlouhé pero na klobouku mi vlálo po větru.

Na nádraží jsem ho hned mezi lidmi uviděla. Připadlo mi dokonce, že když mě spatřil, přeběhlo mu tváří něco jako úsměv.

Přistoupil ke mně, vzal mě do loktu a políbil mě na tvář, jako by se nebylo nic změnilo.

Zavedl mě do hotelu Rhecia a tam nastalo hlavní jednání této švýcarské tragédie. Mluvili jsme spolu nejméně tři hodiny. Snažila jsem se vydržet ve svém úmyslu o klidný a logický tón, i když on tu a tam zvýšil hlas.

— Prosím tě, řekla jsem, — podívej se na mne. Víš, že mi nedávno bylo dvacet let. Za poslední tři roky jsem natočila devatenáct českých filmů. Kromě toho jsem taky hrála divadlo. Nevíš, kdy bych stačila spolknout ty stovky filmových pracovníků, jak ti to kdosi napovídal?

Bylo dobře, že jsem začala humorně; Gustl se opravdu pousmál, musel přece vědět, čeho jsem a nejsem schopna. Žili jsme už spolu dost dlouho, aby si o mně mohl udělat úsudek. A jen že jsem byla vzdálena, mohla vzniknout tak hrůzná pověst.

Namítal, že na tom přece jen musí být něco pravdy, když se to povídá.

— Záleží, kdo to povídá… vybuchla jsem. — Já si neumím ani představit, kde a kdy bych mohla tolik milování stačit.

On opakoval klepy, které někde pochytil, já jsem odporovala a vysvětlovala, připomínala jsem mu, jak přísně mě máma hlídala, dokazovala jsem mu, jak jsem byla doma vychována a že i dnes se máma jistě o mě třese, abych se někde neprovinila proti tradici slušné rodiny.

— Co se vlastně stalo? prosila jsem ho nakonec. — Řekni mi pravdu — a já ti pravdivě odpovím.

Ukázalo se, že režisér Machatý se nedávno setkal s Gitou Alpárovou a že spolu hovořili o pražských herečkách a taky o mně. Nemohla jsem uvěřit, že Machatý, který se nedávno proslavil svým Erotikonem a na něhož jsem náhodou právě v tom ubohém hotýlku u mnichovského nádraží vzpomínala, když jsem pozorovala běh dešťových kapek na okně, že by Machatý mohl napovídat Gitě tolik hrubých lží.

— Byl s ním taky Fütterer, připomněl Fröhlich.

— Ten mě nezná, řekla jsem.

Ale pomalu jsem chápala. Celou aféru si zřejmě vymyslela Gita Alpár, která udělala poslední pokus zachovat si manžela a mě zlikvidovat. Ale Gustl na to přišel sám.

Když už jsme byli debatou oba unavení, když jsem mu slovo po slovu vyvrátila a když mi znovu naprosto uvěřil, řekl sám:

— Má žena je zlá. To byl akt pomsty.

— To už si musíš rozhodnout sám.

Věděl, že mě falešně obvinil, a želel nyní prudkých slov, kterých proti mně užil v telefonu. Bral všechno zpět, začal se omlouvat, upřímně svého výbuchu litoval.

Přišlo to, co bývá v lásce tak krásné: odpuštění a smíření.

— Jsem blázen, uznával Gustl. — Můžeš mi to odpustit? Je konec — ale s Gitou, ne s tebou.

Bylo mi jasné, že jsem v tom souboji zvítězila.

A přesvědčovala jsem se, že ke mně byl jen proto tak zlý, protože sám trpěl. Že mne jistě má velice rád.

— Zítra pojedu do Svatého Mořice, ale jen si vezmu své věci a vrátím se zase k tobě. Slibuji ti to.

Myslím, že jsme usínali oba šťastní.

A to jsme ani nevěděli, že jsme měli toho štěstí svědky. Paní Gita si najala dva soukromé detektivy, kteří měli sledovat, co se mezi Gustlem a mnou bude v Davosu dít. Špehovali nás už z nádraží, najali si pak pokoj vedle nás a přelezli z balkónu na balkón. Ani nám nenapadlo zatáhnout záclony. A tak páni detektivové nás mohli pozorovat, aniž nás slyšeli, ale mohli konstatovat, že hádka a spor se pomalu změnily na klidnější výměnu názorů a pak na milostný výstup.

Podali o tom zřejmě přesnou zprávu ještě v noci.

Fröhlich i při snídani opakoval, že zajede do St. Moritz, aby tam uvedl všechno do pořádku. Ale nedošlo k tomu. Ještě k snídani mu doručili telegram. Pohledl na něj a podal mi jej. Četla jsem:

„Ehebruch festgestellt. Ankomme mittags. Anwalt."

(Cizoložství zjištěno. Přijedu v poledne. Advokát.)

Tázavě jsem se na něho podívala.

Pokrčil rameny:

— Co se dá dělat? Aspoň tam nemusím jezdit.

A klidně si mazal housku máslem a džemem.

V poledne vskutku přijel advokát paní City.

— Vaše paní si žádá rozvod, protože ví o vaší nevěře. Musí to být ovšem z vaší viny.

Gustl klidně souhlasil.

Detektivové byli zaplaceni dopředu a ještě dva dny plnili svou povinnost. Aby jim ji ulehčil, Fröhlich jim vždycky oznámil:

— Meine Herren, abyste nás zbytečně nehledali: jdeme teď odpoledne do kina.

Prožili jsme tam šťastné dny. Lyžovali jsme, procházeli se, chodili na filmy, které jsme neznali. Nikdo už nás neznepokojoval, mohli jsme se věnovat jen sobě a Gustl mě tu a tam ještě odprošoval za scénu, kterou mě tak vyděsil. Bylo tak krásné mu odpouštět.

Při návratu do Berlína jsme se zastavili v Hamburku, kde se také konal ples filmových pracovníků. Neměla jsem hermelín, ale uši mě už nebolely, a tak to byl jen další večer do růžence těch krásných.

Premiéra Barkaroly byla pro mne velmi důležitá. Byl to totiž můj první mezinárodní film. UFA dodávala filmy nejen do celé Evropy, ale také do Spojených států. Pro herečku to znamenalo, že se ukáže obecenstvu mnoha zemí. Ale i UFA čekala na výsledek a zatím se mnou neuzavřela novou smlouvu. Máma byla velice zvědavá a přispěchala, aby se mohla premiéry zúčastnit. Poprvé viděla mou velkou tvář nad vchodem do kina Gloria Palast. Věřila jsem si, a

proto jsem zachovala klid. Stala jsem se divákem. Když se film blížil ke konci, odvedli nás za promítací plátno, abychom mohli poděkovat za aplaus. Ozve se vůbec? Ta vteřina, než se zvedl, byla nekonečná. Ale pak přece přišel, mohutný, spontánní. Gratulace, kytice, ovace. Tušila jsem, že mi vychází šťastná hvězda.

Maminka mi pomáhala při uzavírání nové smlouvy. Podepsala jsem kontakt na tři roky, během nichž jsem měla natočit tři filmy ročně; vymohla jsem si však, že smím natáčet také české filmy v Praze, dva do roka. UFA to povolila, ale vymínila si zase, že po tři týdny budeme provázet Barkarolu po německých městech a dodávat svou přítomností premiérám lesku. Splnili jsme to, i když to bylo velmi únavné.

Pak přišel odjezd do Vídně, kde na nás čekal režisér Georg Jacoby s libretem filmu Der Teufelskerl (Čertův chlapík). Měla jsem však zase smůlu, jako už tolikrát předtím a ještě častěji potom. Začala jsem krvácet, nebylo mi dobře, Gustl mě musel odvézt do nemocnice ke gynekologovi doktoru Wagnerovi. Ten vyslovil diagnózu o mimoděložním těhotenství a nutnosti operace. Podstoupila jsem ji. Když jsem se probrala z narkózy, říkali mi, že snad šlo jen o polyp, ale nevěřila jsem jim. Byla to interrupce a způsobila, že jsem ztratila možnost otěhotnět. Navždy jsem byla odsouzena zůstat bez dětí.

Vídeň naléhala, abychom tam přijeli. Sanitka mě vezla na nádraží a sanitka mě vezla z vídeňského nádraží do hotelu Bristol, kde už čekala také máma. Musela jsem ještě dlouho ležet, ale filmaři využili mé přítomnosti, abych aspoň vyzkoušela šaty. Poznala jsem, oč jsem zhubla. Ale i duševně jsem si připadala velmi změněná. V nitru jsem měla ustavičnou tíseň, jakýsi těžký smutek, který stál mezi mnou a životem; nebyla jsem však přecitlivělá, spíš se mi zdálo, že se stávám necitelnou a lhostejnou.

Máma se o mne starala, ale když viděla můj stav, přičítala vinu Gustlovi. Pokud mluvili tiše, nic jsem neslyšela, bezvládně jsem ležela a odpočívala; ale oni se dostali často do opravdové hádky, máma zvýšila hlas, Gustl taky, ona na něho křičela, že se nestará o rozvod, aby si mě mohl vzít, Gustl jí marně vysvětloval, že jednání s Gitou je velmi svízelné, že ona rozvod ztěžuje.

Nakonec, když jsem tu hádku nemohla už snést, jsem vstala a šla do vedlejšího pokoje za nimi. Vypadalo to, že matka chtěla v zoufalství vyskočit z okna nebo tím aspoň vyhrožovala, Gustl ji chytil a táhl ji od okna pryč. Máma ho nazvala surovcem a prohlížela si modřiny na rukou, které jí při tom způsobil. Tvrdila, že mě s ním nenechá a že mě odveze do Prahy. Když viděla, že s ní nemohu souhlasit, dala si zavolat do Prahy otce. Dala mi ho k telefonu.

— Liduško, maminka má jistě pravdu. Musíš ji poslechnout.

— To nemohu. Mám tu přece povinnosti.

— Dobře, ale rozluč se s panem Fröhlichem.

— To taky nemohu. My přece spolu žijeme.

Otec věděl, co od něho matka očekává, a tak docela proti své povaze mi položil ultimatum:

— Musíš se rozhodnout: buď my, nebo Fröhlich!

— Dobře. Tedy Fröhlich.

— Ale v tom případě máš u nás dveře zavřeny.

Nevím, co tehdy otce přimělo, že se mnou mluvil tak diktátorsky, když sám věděl, že manželství se zřídkakdy podaří a sám se o tom mohl doma často přesvědčit.

— Tak jste to slyšela, řekl Gustl mé matce. — Musíte nás tedy opustit.

Matka jistě litovala, že hnala věci tak daleko, ale Gustl trval nyní na svém:

— Vy jste jí dali na vybranou, já bych to byl nikdy neudělal. Zůstaneme spolu a prosím, abyste náš život dál nerušila.

Mámě nezbylo, než odjet z Vídně. Byla to krutá roztržka, k níž mě dohnali. Rok jsme spolu nemluvili.

Za několik dní jsme začali natáčet vídeňský film v malém a útulném ateliéru, zvaném Rosenhügel; Vídeňáci byli přátelští, hrála s námi Adéla Sandrocková a George Alexander. Žili jsme v pohodě, i když s Gitou bylo vskutku velmi těžké jednání. Ale když se mne rodiče — aspoň na čas — zřekli, tím víc jsem lnula ke Gustlovi a vážila jsem si našeho nyní dobrého a pěkného vztahu.

V pohodě jsme se vrátili do Berlína, kde mě ovšem čekaly už vyzkoušené zlé síly: nevrlá mamselle a velice nepřátelská Gustlova matka, která mě podrobovala už osvědčeným metodám nepřátelských ústrků: zase mi vykládala, jak jsou krásné německé dívky s blond copy, a četla mi dopisy, které dostával Gustl od těch holek z Bund der deutschen Mädel. Snažila jsem se to překonat, sjednala jsem si hodiny stepu a akrobacie, začala jsem se učit také anglicky.

S René Deltgenem ve filmu UFA Muž přes palubu

Můj třetí německý film se jmenoval v českém překladu *Muž přes palubu* a natáčel se v Hamburku, většinou na lodi. Bylo to zdlouhavé, zdržovaly nás deště a mlhy. Ale protože jsme kotvili za celní zónou, bylo tam všechno levnější, zejména kaviár. Jednou, když jsem měla volno, koupila jsem ho velkou plechovku a jela s ní za Gustlem, který natáčel rovněž v Hamburku, ale jiný film. Myslela jsem, že mu udělám dárkem radost.

Místo toho jsem se dočkala prudkých výčitek, že utrácím zbytečně. Marně jsem mu vysvětlovala, jak levně jsem nakoupila. Zlobil se, míval takové záchvaty šetrnosti, které přecházely až v lakotu, ačkoli sám jinak utrácet uměl.

Oplakala jsem to. Poznala jsem, že jsem se mýlila, když jsem se považovala za silnější a chladnější.

6. „Hodina pokušení“

Podle smlouvy jsem měla právo vrátit se k natočení dvou filmů do Prahy. Smíření s rodiči bylo ovšem snadné; nezbylo nám všem než dělat, jako by se nic nestalo. Táta s mámou byli rádi, že jsem zase jednou doma, ze Zorky byla už slečna, která zvlášť byla zvědavá na všechny moje příhody, a já jsem byla šťastná, že jsem zase jednou mezi nimi. Země byla ovšem zneklidněná; sudetoněmecká strana byla stále silnější a dělala české vládě potíže. Říkalo se také, že prezident Masaryk je nemocen a že se asi vzdá úřadu.

Režisér Slavínský mě přijal s otevřenou náručí; myslím, že mu dělalo docela dobře, že má nyní v souboru hvězdu UFA. Ten jediný zůstal věren svému poslání — bavit české obecenstvo; obsadil mě do dvou veseloher, které jako by vydechovaly ze svého ovzduší ráz let minulých. Bylo to *Pokušení paní Antonie* a *Zlatá Kateřina*; v obou dominovala svým výkonem — vzorem mateřské péče paní Antonie Nedošinská. Brzy poznala, že mám neklidné nitro a že jsem musela zápasit s různými trampotami, a tak si osvojila vůči mně opravdu takřka mateřský vztah. Po nehodách s mámou mi to bylo zvlášť milé a také já jsem k ní opravdu přilnula.

Když jsem se dostala do rukou režiséra Slavínského, začal na mně uplatňovat svou pověstnou žárlivost, což byl projev jeho přátelství a uměleckého zájmu. Měl přítelkyni, která se také jme novala Lída, ale protože ho znala, vůbec na mne nežárlila.

Vladimírem Borským ve filmu Zlatá Kateřina

Některé sekvence Zlaté Kateřiny jsme natáčeli na sněhu ve Špindlerově Mlýně. Během našeho pobytu přijeli tam na rekreační pobyt také naši hokejisté; na jejich zápasy jsem docela ráda chodila a nejvíce se mi líbil Pepa Maleček, s nímž jsem se spřátelila nejdůvěrněji. Ten mě pozval, abych se po denní práci přišla trochu pobavit mezi jeho kamarády.

— Je tam dobrá muzika, zatančíme si . . .

Ale jak uniknout Slavínského dozoru? Vymluvila jsem se, že mě bolí v krku; on mi objednal čaj s rumem a zahnal mě od večeře rovnou do pokoje, abych si lehla. Počkala jsem, až

se dům utiší, a pak jsem vyklouzla oknem do závějí sněhu a utíkala na hokejisty, kde bylo opravdu veselo.

Někdy ke čtvrté jsem se vracela zpět. Mládenci mě doprovodili, před hotelem jsme se rozloučili. Jaké bylo moje zděšení, když jsem zjistila, že Slavínský chodí dlouhou chodbou sem a tam a občas zaklepe na mé dveře. Podařilo se mi vklouznout do pokoje — za jeho zády — a pak, po několikátém zaklepání jsem se ozvala a ospale jsem protestovala, proč mě pořád budí. Odemluvit a přesvědčit se mi ho asi nepodařilo, což jsem poznala příští den jen tak, že jsem dostala vyhubováno, vlastně docela otcovsky, ale přísně.

Po návratu do Prahy jsem se šla ráda podívat na nové české filmy. Zajímala mě práce režiséra Rovenského, který natočil *Maryšu* s novou vycházející hvězdou Jiřinou Štěpničkovou; film se mi líbil, litovala jsem, že jeho tvůrci zastřeli silný děj spoustou zbytečných přídavků; nepomohlo ani, že z prostředí, do něhož umístili děj bratří Mrštíkové, přenesli jej do slováckého Vlčnova.

Odjížděla jsem zpátky do Berlína přesvědčena, že mě čekají další velké úkoly, a umiňovala jsem si, že nesmím zklamat ty, kdo mi věnovali důvěru.

Když jsem v prosinci opouštěla Prahu, stal se už novým prezidentem dr. Edvard Beneš.

V roce 1936 jsem čekala velký film *Hodina pokušení.* Pokusně se však stal pro mne celý ten rok.

Začínal dobře. Fröhlich si koupil domek v Zehlendorfu a navíc pronajal vilu na ostrově Schwanenwerder; byl u ní tenisový kurt, bazén, na jezerním břehu mohly přistávat lodi. Já jsem si ponechala svůj skromný byt, ale tu a tam byla moje přítomnost v jeho domku nutná a zase nastaly protivné střety s jeho mamselle. Kupodivu věřil Gustl více jí než mně a začal mě obviňovat i z chyb, které se staly v domácnosti nebo v kuchyni; já jsem byla vinna, že nábytek trpěl sluncem, já jsem zavinila, že se jídlo nezdařilo. Měli jsme v Hodině pokušení hrát spolu, ale nebyli jsme už dobří partneři, i když jsme se dosud milovali.

— Proč vlastně chceš být mermomocí herečka?

— Je to můj osud. Mám tu práci nade všechno ráda.

— Kdo ti řekl, že je to tvůj osud? spínal ruce.

— Já to vím. Od dětství jsem po tom toužila.

— A myslíš, že to umíš?

— Ne, to bych se neodvážila. Ale druzí mě o tom ujišťují. Říkají, že mě potřebují. U nás doma i tady u vás. Co bych měla dělat podle tebe?

— Hospodyni. Starat se o náš domov. Ale tady je nepořádek.

— Za to může někdo jiný. Přijď se podívat ke mně, tam všecko září čistotou.

Opravdu jsem se o to snažila, abych mu ukázala, že mně ubližuje, že je nespravedlivý.

Na jaře 1936 slavil Hitler velký úspěch; ve všeobecném referendu pro něho hlasovalo 99 procent všeho obyvatelstva. Stal se neomezeným pánem Německa. Ale do filmu nacistické

vedení zasahovalo jen oklikami a my jsme se snažili, abychom se veřejnému životu naprosto vyhýbali.

I když jsme se v příštích dnech pomalu zase smiřovali, náš vztah rozhodně nebyl takový, jak začínal. Mrzelo mě, že Gustl není ke mně zcela upřímný; byla bych se smířila i s horší alternativou, ale aspoň bych věděla, kdo vedle mne žije a s jakou mírou jeho citu mohu počítat, kam až sahá jeho odvaha a kde začíná bázeň nebo neschopnost změnit svoje životní poměry. I když jsem sama sebe přemlouvala, že se mýlím, začínala jsem jeho vztah ke mně pociťovat stále více jako něco vnějšíkového; úspěšný nástup v Barkarole a pozornost různých osobností mě udělala rozhodně zajímavou a jeho těšilo, že ta pozoruhodnost z Čech patřila jemu a že mu ji snad dokonce někteří muži záviděli. Ale nějakého hlubšího pochopení jsem se od něho nedočkala a ty drobné neshody — náušnice, hermelín, pomluvy — které jsem ve svém citu podceňovala, byly vlastně signálem, že z jeho strany není vůči mně všechno v pořádku.

Docela ráda jsem proto odjela do Prahy, natáčet podle smlouvy Komediantskou princeznu. Dostala jsem v ní roli Evy, dcery starého loutkáře, kterého představoval Jaroslav Vojta. Bohatého továrníka hrál Otomar Korbelář, dále jsem se v ateliéru setkala s Járou Kohoutem, jako skoro vždy s Lálou Peškem a také s Adinou Mandlovou. Zpívala jsem v tom filmu píseň Julia Kalase Každý jednou velkou lásku potká.

Po tom, co se začalo dít v Německu a po disharmonii s Fröhlichem, jsem se cítila v pražských ateliérech opravdu dobře, i když u nás se měnila situace a přibývalo neklidu; projevovalo se to i v hovorech mezi herci, kde obvyklé kamarádské veselí a dobromyslné klepy ustupovaly zprávám z politického ovzduší. Někdy se i na mne někdo obrátil s otázkou, co se vykládá v německém prostředí, ale věděla jsem málo; filmový svět jako by tam byl uzavřen před vnějšími vlivy, a když se člověk musel neustále učit role a nedostal se jinam než do ateliéru nebo do zcela uzavřené společnosti, věděl málo.

Do Berlína jsem se vrátila až před olympijskými hrami, které připravovalo Německo s velkou pompou.

Olympiáda spojila zase jednou moje a Gustlovy zájmy. Pokud jsme měli čas, využili jsme možnosti a byli jsme diváky na atletickém stadiónu i u plaveckého bazénu. Nacisté si jistě představovali, že Berlín dokáže prioritu nordické rasy, ale američtí černoši jim zmátli plány a hrdinou se stal sprinter Owens. Také československí gymnasté se vyznamenali.

Jednoho dne v rámci olympiády došlo k mému prvnímu osobnímu setkání s ministrem Josefem Goebbelsem. Když jsem zastavovala s bejblinkou před Fröhlichovou vilou na Schwanenwerder, šel náhodou kolem dr. Goebbels a za ruce vedl dvě ze svých čtyř krásných holčiček. Goebbels sám hezký nebyl a, jak je známo, kulhal.

Přátelsky mě pozdravil, zeptal se na vilu, řekl, že je teď vlastně náš soused, a prosil, zda by se směl podívat dovnitř, jak je řešená.

Gustl zaslechl zřejmě jeho hlas, vyběhl před dům, pozval ho k prohlídce a mně zatím svěřil holčičky. Bavili se o domu, o zahradě. Pak mi Goebbels poděkoval za péči o děti a vzdálil se.

— Umí se chovat, ocenil jeho vystupování Gustl. — Nevytahuje se.

— Po Magdě, konstatoval Gustl.

— Ta by se tvé mamince líbila stokrát víc než já.

Zamračil se na mne a víc jsme o té návštěvě nemluvili.

Goebbels se nám připomněl až na velké večerní slavnosti, uspořádané na zakončení olympiády v parku na ostrově Pfaueninsel. Nacisté chtěli návštěvníky omráčit. Přicházelo se tam špalírem pochodní, nad hlavami plálo několik tisíc lampiónů, tančilo se na čtyřech parketech, všude byl nějaký program.

— Tady to nemá smysl, usoudil Gustl. — Vytratíme se, ne?

Souhlasila jsem. Chtěli jsme se jen projet na jedné z lodí, které se vznášely na jezerní hladině.

Narazili jsme však na hlouček, kde stáli také manželé Goebbelsovi; vzpomínám si, že s nimi byla také herečka Jenny Jugo, o níž se říkalo, že jí Goebbels věnoval svou výjimečnou přízeň. Letmo jsme se pozdravili a šli dál.

Ale Goebbels si nás všiml a oslovil nás:

— Dobrý večer. Jsem rád, že jste také přišli. Nemohli bychom vypít sklenku v našem baru? Srdečně vás zvu.

Ukázal nám na dřevěný přístřešek, kde byl pult s nejrůznějšími nápoji. Našli jsme si místo a Goebbels tam za chvíli přišel za námi. Ťukli jsme si a hovořilo se o výsledcích her. Goebbels se ptal Fröhlicha na úsudek, oceňoval jednotlivé výkony, pochvaloval si, že němečtí sportovci se umístili na čestných místech. Občas se podíval na mne dlouhým pohledem, který ženy znají. Znamená zájem, jakési první vyznání, slib. Byla jsem však ráda, když nás propustil od barového pultu a když jsme se mohli vrátit domů.

Ale nemýlila jsem se. Některý z příštích dnů k nám zavolal kterýsi úředník z ministerstva propagandy, abychom se zúčastnili projížďky na ministrově jachtě.

Gustl se omluvil, že má práci v ateliéru a že tedy litujeme. Vzápětí zavolalo ministerstvo znovu a sám Goebbels byl u telefonu:

— Pane Fröhlichu, zařídím to, aby vás náš člun zavezl z přístavu rovnou do ateliéru. Jen přijďte!

Pak už se nedalo odmítnout.

Na jachtě se sešla pestrá společnost; především tam byli herci, mnoho krásných žen. Loď vyplula doprostřed Wannsee, tam zakotvila, koupali jsme se, pak následovala večeře na břehu.

Gustl se díval na hodinky.

Goebbels byl pozorný, přikývl, dal znamení a za chvíli se objevil člun.

Gustl nastoupil a já jsem šla za ním.

— Ale snad nám neutečete, paní Baarová, slyšela jsem Goebbelsův hlas za mnou. — Vy přece netočíte.

— Ne, ale chodím vždycky s Gustlem.

— A co tam děláte?

— Dívám se, jak pracují. Velice mě to zajímá.

— Mrzelo by mě, kdybyste nás tak předčasně opustila, řekl a obrátil se k Fröhlichovi: — Slibuji vám, že jakmile se loď vrátí, pošlu vám paní Baarovou svým vozem. Co vlastně natáčíte?

— Jmenuje se to Město Anatol, řekl Gustl otráveně. Věděla jsem, že nemá ani Goebbelse, ani jiné nacistické mocipány rád a zejména že mu je protivné, jak si zvou pro okrasu vlastního života herečky z divadla i od filmu.

— Vidíte, že nám tu vaši paní ještě chvíli necháte? dožadoval se Goebbels.

— Dobře, souhlasil nerad. — Tak přijď pak za mnou.

Musela jsem se zdržet přes večeři, a ačkoli jsem pak několikrát požádala o odvoz, Goebbels to stále odkládal. Přijela jsem do ateliéru až ve tři v noci.

— Jdeš pozdě, vytkl mi Gustl a byl velmi otrávený, jako bych to byla zavinila já.

— Nešlo to, opravdu. Nechtěli mě pustit, pořád mě zdržovali.

— Příště nikam nejdu.

— Já taky ne, to budu jenom ráda, souhlasila jsem.

Dotočila jsem poslední záběry filmu *Der Verräter* (Zrádce) a rozhodla jsem se, že uniknu Berlínu a pojedu za matkou, která byla na léčení ve Františkových Lázních. Nevím, jak dobře na mne působily zábaly, koupele, střiky, ale rozhodně mi dělal dobře klid a volnost rozhodování. Občas mě zavolal Gustl a mohla jsem mu s klidným svědomím říci, že jsem si opravdu odpočinula a že je mi stále líp.

Do toho však vpadlo jednoho večera jiné zavolání. Bylo to zase to hrozné ministerstvo propagandy: pozvání na premiéru filmu Zrádce.

Vymlouvala jsem se, že jsem uprostřed léčby a že ji nesmím přerušit. Organizátoři premiéry na to nebrali však zřetel.

— Musí tu být všichni herci z filmu. Premiéra bude v rámci stranického dne.

Parteitag! To bylo heslo, které jim bylo posvátné.

A všechno šlo zase ve stupnici, kterou jsem už jednou poznala. Po anonymním úředníkovi nastoupil pobočník von Wedel a když jsem vydržela z posledních sil odpírat, ozval se nakonec hlas samotného ministra:

Ve filmu UFA Verräter (Zrádce)

— Jakže, vy nechcete poctít svou přítomností premiéru tak významného filmu? To si Norimberk od vás nezaslouží. Já od vás čekám, že rozhodně přijedete. Když vynecháte jediný den léčení, to vám přece nemůže uškodit.

Neměla jsem už sil. Vzdala jsem se. Řekla jsem:

— Ano.

Bylo mi dosud docela dobře, ale z toho nesnesitelného naléhání se mi opravdu udělalo zle. Bolel mě žaludek, nemohla jsem nic jíst. Jen taktak jsem přetrvala cestu do Norimberku.

Dala jsem se odvézt do hotelu a hned jsem si musela lehnout. Cestou po chodbě jsem zahlédla, jak si velká hvězda německého filmu, paní Irene von Meyendorf, honem žehlí šaty.

Dovlekla jsem se ke kinu. Posadili mě vedle Goebbelse, z druhé strany seděla Irene. Snesla jsem film i potlesk.

Při večeři jsem si objednala jenom vločky a sklenku fernet-branky.

— Co je vám, prosím vás? podivil se ministr.

— Není mi dobře. Protože jste mě sem přinutili jet.

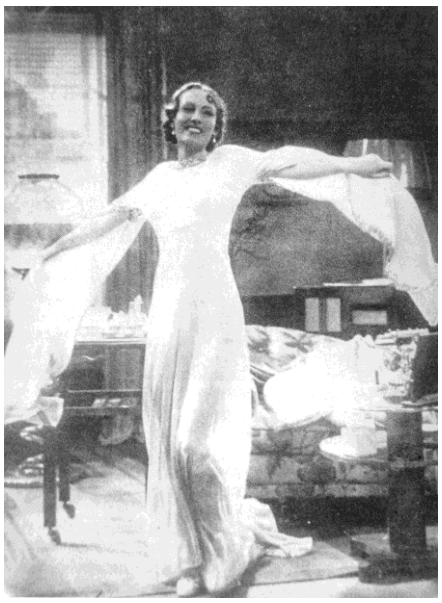

Ještě jednou z filmu Zrádce

Možná, že mu mne bylo líto. Neustále se mne vyptával, čím trpím. Odpovídala jsem jednotvárně, že jsem v lázních onemocněla. Doufala jsem, že se mi podaří ze společnosti se vytratit.

Než jsem se však zmohla k útěku, bylo hlášeno, že Hitler zve celou společnost na sklenku sektu. Než jsem se vzpamatovala, seděla jsem v autu a všichni jsme odjížděli do Hitlerova hotelu. Hitler stál před vchodem do salónu — a všem příchozím podával ruku. I mne přivítal tak jako ostatní, ale přidal několik nečekaných slov:

— Promiňte, že jsem vám negratuloval k svatbě. Myslím, že to pobočník nějak spletl.

Moc jsem mu nerozuměla a nerozhodně jsem odpověděla:

— K jaké svatbě?

— K vaší přece.

— Ale já nejsem vdaná.

Na to se ozval Goebbels, který šel vedle mne:

— Cože? Vy nejste vdaná? podivil se.

— Na to mám snad ještě čas, pokusila jsem se zažertovat.

Usadili nás do klubovek a na stupni před zacloněnými okny se střídali zpěváci. Jedna ze zpěvaček přednášela árii z operety Nico Dostala Clivia. Refrén končil procítěným vyznáním «Ich bin verliebt, bin so verliebt . . .»

— Ich auch, zaslechla jsem tichý hlas vedle sebe, hlas, který už jsem dobře znala.

Usmála jsem se, jako že to považuji za nevinný žert.

Když ztichla hudba, zeptal se mne ten hlas:

— Opravdu musíte už zítra odjet?

— Bohužel, musím.

— A nepřijala byste moje pozvání na oběd? Vaši kolegové mi to už slíbili, těšilo by mě, kdybyste tam byla taky.

— Opravdu nevím . . . váhala jsem.

V jádře jsem se nechtěla poddat; ale možná, že mi ten zájem i trochu lichotil a bezpochyby jsem se toho člověka i bála; stačilo by jistě málo a on by snadno dokázal, aby se můj postup na filmové dráze zcela zastavil, a po slibně nastoupené cestě by bylo veta.

Upnula jsem se v mysli ke Gustlovi. Z vedlejší místnosti bylo možno telefonovat. Zavolala jsem ho a vylíčila jsem mu situaci, v níž jsem se ocitla.

— On se tě tam opovažuje ještě zdržovat? dopálil se napřed a mě to potěšilo. Stačil by jeho příkaz a já bych pozvání určitě odmítla. Ale on z opatrnosti vyzvídal: — A co ostatní? Přijali to?

— Meyendorfová ano a Birgel taky.

— Ale v tom případě . . . zaváhal Gustl. — Je zase zbytečné urazit ho. Zvlášť v tvém případě, když ti na tom tak záleží . . .

— Ale kdybys, Gustl, chtěl . . .

— Ne, ne, musíš to přetrpět.

A tak mi Gustl nepomohl a já se octla příští den v poledne na obědě u ministra — jen pro několik lidí. Moc jsem k zábavě nepřispěla, vybraná jídla jsem odmítala a poprosila jsem zase o své dietní vločky a neslazený čaj.

Goebbels se bavil se všemi, ale našel si po obědě přece chvíli, kdy se mnou mohl promluvit důvěrněji.

– Velice mě včera překvapilo, když jsem se dověděl, že nejste s Fröhlichem sezdáni. Všichni jsme si to mysleli.

– Zdejší žurnály rády klevetí, třeba jste to někde náhodou četl ... pokoušela jsem se o trochu rozmaru.

– Ale řekněte mi, proč si vás Fröhlich nebere?

– Není spokojen s mou schopností řídit domácnost, usmívala jsem se. – A pak, dopověděla jsem vážněji, – má dosud nějaké potíže s paní Alpár.

– Budete dlouho v lázních?

– Snad už ne, pár dní. Ale mám nyní natáčet nějaký film v Praze.

Trochu pohrdavě ohrnul rty:

– Vy o to stojíte? Slyšel jsem, že vás tu čeká zase nová role. A ne malá.

– Ano, potom se vrátím do Berlína, musela jsem přisvědčit.

– Já vás zase zavolám. Musím přece vědět, jestli jste už zdravá – a že je všechno v pořádku . . .

Chystal se, že mi podá ruku na rozloučenou, ale najednou se zarazil, podíval se na hodinky a řekl:

– Víte vůbec, že mám ve dvacet nula nula projev ve Sjezdovém paláci? Já vás viděl účinkovat mnohokrát. Nechcete se jednou podívat na mne? Vaši kolegové tam budou s vámi.

Zase stejné rozpaky. Přání říci ne, ale obava a zdvořilost a vědomí malosti před tou velkou vůlí, to bylo silnější a přinutilo mě k přisvědčení.

– Mohou tam cizinci? vypravila jsem ze sebe jako poslední možnost ústupu.

– Každý je vítán. Měl bych radost, kdybych věděl, že jste mezi posluchači.

– Dobře. Pojedu tedy s ostatními, přivolila jsem.

Dohrála jsem toho večera svou úlohu. Seděla jsem s Meyendorfovou, poslouchala jsem ministra propagandy, ale netušila jsem, o čem vlastně vykládá; občas byl ironický a někdy dojemný, jeho hlas, čehož byl tak odborný, to ještě kreslil před očima posluchačů v uniformách i v civilu růžovou budoucnost Německa. Nakonec se dlouho tleskalo a volalo se sieg heil.

Byla jsem tím vším ohlušená, zasypaná, oněmělá. Teď už mě nikdo nezdržoval. Rychle jsem se dostala k vozu a nechala jsem to provolávání slávy daleko za sebou.

V hotelu jsem se rychle převlékla a taxíkem jsem jela na nádraží. Teprve ve voze jsem se cítila zase sama sebou. Vyklonila jsem se z okna, abych se osvěžila.

Ale nebyla jsem ještě ušetřena toho vtíravého zájmu. Goebbels byl mistrem lovu a nezapomínal na nic. Několik okamžiků před tím, než se dal vlak do pohybu, prodral se mezi lidmi na peróně jeho pobočník von Wedel, běžel kolem vlaku a bystře se díval do oken a oken do kupé.

— Mám štěstí, zahlaholil, když mě uviděl. — Milostivá paní, pan ministr vám přeje brzké uzdravení.

Podával mi do okna velkou kytici růží.

Přijala jsem ji a nehlasně jsem řekla:

— Vyřiďte mu, prosím, můj dík.

Cvakl podpatky a zasalutoval.

Klesla jsem na sedadlo, růže v náručí. Dva tři lidé, kteří byli v kupé, se na mne udiveně dívali a hádali, oč asi jde.

Jeď, jeď už! prosila jsem v duchu vlak, protože jsem si nebyla jistá, jestli se i tu nakonec neobjeví ještě ministr a nevymyslí si nový nápad, aby mě zdržel.

Ale vlak se pomalu rozjel.

Dlouho jsem tak seděla bez hnutí. Růže voněly, ale mě netěšily. Netěšilo mě, že je jich tolik a že jsou krásné. Ruce mi zmrtvěly.

Vlak jel, odjížděl . . . Ale odjedu vůbec někdy z tohoto Berlína? ptala jsem se.

Protože jsem věděla, že se sem musím vrátit.

Co bude potom?

7. Pokušení pokračuje

Na podzim roku 1936 jsem směla zase natáčet v Praze. Tentokráte se stal mým režisérem Martin Frič a do scénáře *Svatebky*, který napsal V. Wassermann podle námětu Olgy Scheinpflugové, mě obsadil do role talentované módní návrhářky, která měla podobné jméno jako já, Líza Bártová. Hudbu složil dr. Julius Kalaš, jehož jsem znala už ze souboru Kocourkovských učitelů a jehož humor často působil na zkouškách jako životodárný elixír. Falešného krále módy hrál Hugo Haas, ze známých herců se zúčastnil natáčení Theodor Pištěk jakožto můj otec, kdežto mou matku hrála tentokrát zase skutečná má matka — Ludmila Babková. Milenku krále módy představovala Adina Mandlová, v menších rolích se v tomto filmu objevili Jaroslav Marvan, Eman Fiala, J. W. Speerger, Eliška Pleyová a Růžena Šlemrová. Byla to celkem úspěšná situační komedie, Mac Frič vnášel do českého filmu humor vyšší úrovně a také výkony herců dovedl harmonicky ukáznit.

V pražském ateliéru byl svět blíž. Ať při práci, ať při posezení po natáčení se mluvilo o tom, co se kde děje. Až do naší práce zasahovaly události ve Španělsku, kde se vedla občanská válka, mluvilo se o českých lékařích, kteří tam pracovali, i o dobrovolnících, kteří se odjeli přihlásit do lidové armády.

Nebýt ministerstva propagandy, mohla jsem mít požitek z práce i z klidu po ní, ale měla jsem smlouvu, musela jsem být k dispozici pro další plány UFA. V zimě se chystala premiéra filmu Hodina pokušení a Berlín zajímalo, jestli na ni přijedu. Myslela jsem, že se zúčastním premiéry a pak že se hned vrátím. Ale všude mě čekaly vzkazy, a když jsme se sešli s Fröhlichem, už zase volal von Wedel, že mezi dvěma představeními filmu máme přijet za ministrem do Opery, kde bude na Traviatě.

Nemohli jsme neposlechnout. Goebbels nás přivítal ve své lóži, blahopřál nám k filmu a pak vykládal o svých dojmech z opery. Fröhlich odpovídal jednoslabičně, já nemluvila vůbec. Po čtvrthodinovém monologu nás Goebbels propustil, ale ne tak zcela.

— Vy chcete hned odjet? Ale já vím, co vás zdrží. Promítám si zítra váš nový film Město Anatol, adresoval své sdělení Gustlovi. — Upřímně vás na to zvu.

Gustla to vskutku nalákalo a příští den jsme se tedy zúčastnili dalšího Goebbelsova podniku. Nebylo možné vymanit se z jeho vlivu.

Přála jsem si pobýt ještě několik dní v Praze, ale smluvili jsme s Gustlem, že zatímco on se nějaký týden podrobí léčebné kúře v kterýchsi lázních, musím se vrátit do Berlína, abych se starala o dům.

Vyhověla jsem mu, přijela jsem, ale v nervech už jsem měla napětí, protože jsem tušila, že ministr mé samoty v Berlíně využije. Ještě jsem ani neprošla bytem, když mě ranil známý zvuk našeho telefonu.

— Vítám vás v Berlíně. Mám cestu kolem vás. Nemohu se u vás zastavit na šálek čaje?

— Mám tu nepořádek. To je vyloučeno.

Vyzval mě tedy, abych nasedla do svého vozu a jela na konec dálnice, že mě tam bude čekat ve svém horchu. Musela jsem se podřídit.

Přesedla jsem k němu. Choval se velmi zdvořile. Nařídil svému šoférovi, aby jezdil po silnicích křížem krážem. Nevím, kudy jsme tehdy jezdili, slyšela jsem ustavičně jen jeho hlas, který mě ujišťoval, že je rád, že mě znovu vidí. Svěřil se mi, že dostane k narozeninám od města Berlína darem domek u jezera Krumme Lanke a že by mě tam pak rád přivítal, aby mi mohl přehrát své oblíbené skladby.

— A snad vás potěší, když vám sám zahraju na klavír. Možná, že mi lidé jen lichotí, ale říkají, že hraju docela slušně, tak snad to nebude ostuda . . .

Na Krumme Lanke se mu podařilo zařídit opravdu krásný interiér; při hořícím krbu a při jemné hudbě vzniklo útulné ovzduší, v němž se dobře odpočívalo i hovořilo.

Přál si, abych mu vyprávěla o svém dětství a o naší rodině. Byla jsem dost málomluvná, ale on zato mluvil rád a hodně. Poslouchala jsem a byla jsem ráda, že se víc ode mne nežádá. Ovšem co bylo přesným otiskem skutečnosti, a co si přidal jako člověk, který má divokou fantazii, to jsem rozeznat neuměla.

Možná, že chtěl probudit můj soucit, když mi líčil, jak jako mladík bloudil Mnichovem, neměl ani pořádný kabát, aby se zahřál, a kapsy měl prázdné. Na schůzi národně socialistické strany se prý dostal jen proto, aby se ohřál. Poslouchal tehdy Strassera a leccos si zapamatoval a potom o tom dál přemýšlel. Vstoupil do strany, mínil to prý jen jako projev vlastenectví, ale dostával funkce a nakonec si ho Adolf Hitler přivolal do Berlína.

Když se mne na něco zeptal, snažila jsem se odpovídat co nejúsporněji, protože o politickém životě v Německu jsem se neodvažovala udělat si přesný úsudek. Co prý říkám tomu, že Německo odvolalo podpis na smlouvě z Versailles. Krčila jsem rameny a on mi vysvětloval, že je to krok k osamostatnění Německa a k jeho budoucí velikosti.

— Nechcete přece vést válku? zeptala jsem se.

Rozesmál se.

— Ne. Ale chceme, aby všichni lidé u nás měli práci a abychom nebyli žebráci.

Když sedl ke klavíru — hrál opravdu dobře a s citem — jako by se proměnil. A když pak vstal, začal mluvit o svém citu ke mně; že nemůže za to, co jsem v něm probudila, ale že je to nejkrásnější hnutí, které kdy zažil. To já už jsem se vždycky chystala k odchodu.

Míval dny, kdy přicházel celý rozhořelý a optimisticky tvrdil, že Německo zase udělalo krok vpřed; ale někdy propadal skepsi a mluvil tak, že jsem žasla. Byl to pak zcela jiný člověk. Řekl mi například jednou docela otevřeně, že o poslání národního socialisty pochybuje a že jestli dojde k pohromě, bude to svědectvím, že si své poslání jen vsugerovali a dali se zřejmě mylnou cestou. Přiznal se, že ve chvílích takové slabosti skládá všechnu svou důvěru jen v osobnost Adolfa Hitlera.

— To je člověk vedený prozřetelností. Má nadlidskou vnitřní sílu. Bez něho bych se budoucnosti lekal.

Jeho myšlenky mi byly cizí, poslouchala jsem je, ale nevěděla jsem, jak na ně reagovat. Odpovídal si tedy sám:

— Moje mínění, to je konečně moje soukromá věc. Nemá obecnou platnost. Ale jsou tu jiní, Italové, Japonci . . . A ti v něho taky věří.

Když byl ve zvlášť dobré náladě, chtěl mě pobavit a parodoval u stolu Hitlera nebo Göringa; byl rád, když mě rozesmál. Měl rozhodně herecké nadání. Ale snažil se mě získat spíš romantickými zálibami: jednou mě vzal s sebou krmit srny, podruhé mě učil střílet z luku do terče a hlavně — hrál na klavír. Uměl zpaměti spoustu skladeb a snažil se je přednášet v patřičných náladách. Mohla jsem si myslet, že to všechno dělá, aby mi dokázal, že mě miluje, občas to také nějakým slovem dopověděl. Ale k lásce musí být dva; a když žena nechce, nic se nestane.

Fröhlich byl delší dobu v lázních; když se vrátil, pustil se s obnoveným elánem do práce: natáčel film a hrál divadlo. Setkávali jsme se jen pozdě v noci, oba nesmírně unaveni, a náš vztah hasl den po dni. Kdyby si mě byl vzal, náš život by se ovšem velmi zjednodušil a byla bych chráněna proti všem dalším úkladům. Fröhlich se však k tomu nedokázal odhodlat.

Jeho odjezdem na delší čas do Egypta se náš poměr velmi ochladil.

Do ledna 1937 jsem musela v Praze dotočit film *Lidé na kře* v produkci UFA. Byla to hra dramatika Viléma Wernera, která prošla úspěšně jevištěm Národního divadla a kterou chtěl režisér Martin Frič za pomoci scénáristy Václava Wassermanna přenést na filmové plátno.

Z filmu Lidé na kře

Námět byl aktuální: na příběhu jedné měšťanské rodiny se ukazoval rozpad soudobé společnosti, hlubící se propast mezi generacemi. Profesor Junek se svou manželkou patřili konzervativní minulosti; jeho děti se různým způsobem probíjely k novému pojetí života, pouštěly se pevného břehu a jako na kře se vydávaly na nebezpečnou plavbu. Pešek představoval zdravé sportovní mládí, Boháč nezaměstnaného inženýra, já lékařku Pavlu, kterou její povolání naučilo skeptickému myšlení. Vítová stenotypistku, filmovou adeptku. Měla jsem ten film ráda, protože jak moje role, tak všechno kolem ní odpovídalo tomu, co se u nás dělo. A. M. Brousil o

mně ve Venkově napsal: «… tentokrát skutečně dobrá herečka, oč méně hvězda, v přednesu ukázněná, půvabná ve zjevu …» Ve filmu vystupovala ještě řada významných herců, Marvan, Veverka, Hlavatý, Filipovský; hudbu obstaral Julius Kalaš a použil také Ježkovy písně. Premiéra byla pak v červnu a Smolík dostal za svého profesora státní cenu.

Do dobré společnosti jsem se dostala i po návratu do Berlína, kde jsem natáčela filmovou verzi Straussovy operety *Netopýr*, režii vedl Paul Verhoeven a mým partnerem byl Hans Söhnker. Jako Rosalinda jsem se musela učit i zpívat, ale nakonec naše hlasy nahradil playback. Roli Adély začala zkoušet Friedl Czepová, najednou však přišel příkaz, že jako Rakušanka nesmí ve filmu vystupovat. Režisér se zhroutil. Poslechla jsem hlasu soucitu a rozjela jsem se za ministrem. Goebbels mě přijal dobře a já měla důvody: vždyť Hans Moser, který měl známou roli žalářníka, byl také Vídeňák. Měla jsem úspěch: ministr zákaz odvolal a Czepové účinkování dovolil. V ateliéru div mě nenosili na ramenou.

Že jsem si však tím dobrým skutkem zle posloužila, poznala jsem brzy. Do bulvárních listů pronikly klepy o „přítelkyni pana ministra“. Žurnalisté, kteří chtěli čtenáře pobavit, vymýšleli příhody, na nichž nebylo ani zbla pravdy.

Korunu tomu nasadil sám režisér Verhoeven. Natočili jsme asi polovinu filmu, když zjistil, že na další práci chybějí peníze. Neobrátil se na produkci, ale na mne.

— Prosím tě, zajdi za Goebbelsem. Když jsi dokázala prosadit Czepovou, tohle dokážeš snadno. Budeme ti všichni vděční a já nejvíc.

Nebylo to pro mne snadné, podjala jsem se toho úkolu velice nerada, ale nechtěla jsem režiséra odmítnout a šla jsem tedy ministra prosit.

Tentokrát bylo přijetí kyselejší. Oprávněně mně namítl, proč se o to starám já a ne producent nebo režisér; nakonec mi dal naději na kladné vyřízení, ale požádal mě striktně, abych takové zákroky na sebe už nikdy nepřijímala.

Když jsem příště přijala jeho pozvání na Krumme Lanke, vrátil se k tomu a žertoval s příchutí pravdy:

— Vidíš, vidíš . . . Lidé jsou zřejmě přesvědčeni, jak jsme si blízcí — a ty se tomu vyhýbáš . . .

Snažil se mě pohladit a obejmout.

Já jsem se obyčejně v takových chvílích rozplakala.

— Máte přece děti . . . a já mám Gustava Fröhlicha . . .

— Ale nemáš, nenamlouvej si to . . . To jsou iluze.

Počkal, až jsem se utišila, a začal pak filozofovat.

— Musíš se s tím smířit. Krásná žena —
to je plachetnice na širém moři. Každý vítr se na ni vrhně a někam ji žene. A když se vichřice sra zí, čeká ji pěkná bouře.

— Takže když se žena náhodou narodí hezká, je to vlastně hřích.

— Není to hřích, ale je to nevýhoda. Příliš krásná žena nemůže příliš počítat s vlastní vůl
í. Je zmítána. Mnoho životů se o ní uchází.

Přestože jsme vedli takové hovory, veřejnost se samozřejmě dověděla o tom, že jsem dosáhla zvýšení nákladů na Netopýra a redaktoři rádi dělali narážky, jak jsem s ministrem důvěrná.

Populární obrázkové časopisy, které žijí jen z intimit známých lidí a ze skandálů, na nichž často není ani slůvko pravdy, otiskly už černé na bílém, že jsem „milenka pana ministra“. Hrozně mě to mrzelo — už kvůli Fröhlichovi, a vyptávala jsem se, jak bych tomu mohla čelit.

— Tobě to vadí? ptala se mne Hilda Körnerová, s níž jsem byla důvěrná přítelkyně. — O Jenny Jugo se to psávalo taky.

— Fröhlich bude zuřit.

— Má tě tak rád?

— Rád mě už asi nemá. Ale žárlí, je ješitný a bude to považovat za svou prohru.

Mluvila jsem pravdu. Přicházela jsem stále více na to, že se se mnou ukazoval rád, ale jen pro vlastní lesk; než jsme někam šli, sám mě ověšoval šperky, a když jsme se vrátili domů, zase ty šperky ze mne sundal a pečlivě je ukládal do zásuvek. Připadal mi přitom, že by mohl hrát úlohu skrblíka, který vyprazdňuje výkladní skříň.

— Víš co? řekla mi Hilde, — vykašli se na to. Jsi tím zajímavá, tak co?

Pomáhat lidem, když to bylo možné, to bylo moje hobby. Když si Veit Harlan zoufal, že Goebbels odmítá jít se podívat na jeho Kreutzerovu sonátu, smluvila jsem s Hildou plán, jak probudit jeho zvědavost; přiměly jsme ho, aby si dal film promítnout a Harlana si oblíbil. Za tu přízeň se, bohužel, musel Harlan odsloužit režií Žida Süsse, jímž se od svého původně pokrokového přesvědčení dostal až k antisemitismu. Možná, že proto na mne dodatečně dostal vztek a vyfabuloval si naprosto nepravdivou historku, že na Goebbelsovo přání jsem ho jednou přišla požádat, aby si mě vzal. Nikdy — ani žertem — jsem o ničem takovém s ním nemluvila.

Kus pravdy bylo však v takzvané Ohrfeig-story, ve zkazce o facce, která se týkala střetnutí mezi Goebbelsem a Fröhlichem. Jednou jsem do večera natáčela a smluvila se s Gustlem, který byl na nějaké premiéře, že se pak doma setkáme.

Přijela jsem do vily, ale nezastihla jsem ho dosud doma. Hodila jsem tedy velkou tašku s věcmi do předsíně a řekla jsem hospodyni, že mu půjdu naproti, že už musí přijet každým okamžikem. Chladná noc mi osvěžila hlavu, pomalu se snášel sníh. Když se objevila proti mně světla auta, zamávala jsem. Auto za stavilo, ale u volantu nebyl Gustl. Zevnitř vozu se ke mně obrátila tvář Goebbelsova.

S Gustavem Fröhlichem ve filmu UFA Večer v opeře

— Co tu děláte? užasla jsem. — Vy přece v zimě na jezeře nebydlíte.

— Potřebuji honem zkoncipovat nějakou řeč. A tam je klid.

Goebbels na těch pár slov vystoupil, ale stejně spěchal a šlo jen o docela prostý dialog.

Tu se však objevila jiná světla — a to byl vůz Fröhlichův. Zastavil, vyskočil a přehlédl situaci. Já byla bez auta, domníval se zřejmě, že mě ministr odněkud přivezl.

— Teď vím konečně, na čem jsem, řekl přímo ministrovi do tváře, otočil se, skočil do svého vozu a prudce odjel.

Chvíli jsme mlčeli, překvapeni jeho náhlostí.

Ministr řekl pak nějaké politování:

— Jistě pochopíte, že od této chvíle pro mne pan Fröhlich neexistuje.

Už se jen stručně rozloučil a dal šoférovi znamení, aby odjel.

Vracela jsem se domů a hlavou se mi honily myšlenky: především jsem se divila, že se Gustl tak rozčílil, ačkoli náš vztah dávno zchladl, a to jeho vinou, a pak jsem uvažovala, jaký důsledek může pro něho mít jeho urážlivé chování a co z toho vzejde.

Když jsem se podívala doma do Gustlovy tváře, poznala jsem, že pochopil svůj omyl. Viděl mou pracovní tašku, od hospodyně se dověděl, že jsem byla před chvílí doma a vyšla mu naproti.

Rozhodil nerozhodně rukama:

— Co teď?

— Zavolej mu, ne? Nebo se mu omluvíš písemně?

Uvažoval, ale neměl se k činu.

— Nakonec — co mně může udělat?

Rozhodl se, že neudělá vůbec nic, aby ten výstup zahladil. Naopak, pochlubil se jím hned příští den v ateliéru. A jak to bývá . . . „fama crescit eundo“ zapamatovala jsem si z gymnázia, pověst roste chůzí . . . Sama jsem pak vícekrát slyšela, že Fröhlich dal na ulici Goebbelsovi facku, a marně jsem uváděla povídačku na pravou míru. Lidé tomu rádi věřili, Gustl při jednom představení v divadle si přidal do role: „Žádný strach, nejsem zavřený, nic jsem panu ministrovi neudělal!“ A protože Goebbels nebyl u široké veřejnosti oblíbený, mohl si kabaretier Werner Finck dovolit vyslovit dvojsmyslnou větu: „Wer möchte nicht einmal fröhlich sein?“ Tedy: Kdo by nechtěl být někdy veselý. Ale mohlo se to brát také jako: Kdo by nechtěl být někdy Fröhlichem?

Gustl se vůči mně tvářil, jako bych ho podváděla; záhadné telefony ho dráždily. Ale také bych mohla říci, že mu to přišlo vhod, protože se už ode mne vzdaloval. Goebbels se mu za ten výstup na ulici nepomstil a nechal ho hrát a filmovat dál. Gustl se však pohyboval v jiné společnosti, než do které jsem patřila já, a tak se vzdálenost mezi námi neustále zvětšovala.

V českém filmu Panenství

Šťastně jsem přijala pozvání z Prahy. Můj první režisér Rovenský chtěl natočit film Panenství, jehož scénář napsali podle románu Marie Majerové, vyšlého před třiceti lety, František Čáp a A. J. Urban. UFA mě angažovala pro hlavní roli, Hanu, prodavačku v automatu. Ale Rovenský hned po prvním dnu natáčení vážně onemocněl a brzy potom zemřel. Lucerna film svěřil režii mladému Otakaru Vávrovi, dosud scenáristovi, který dokončoval právě svůj první film Filozofskou historii, a zdálo se, že úspěšně.

Vávra scénář Panenství během několika dnů přepsal. Když jsem si scénář přečetla, okamžitě jsem pro svou postavu zahořela. Měla v ději velice zajímavé scény. Milovala mladého chudého skladatele (hrál ho Ladislav Boháč); aby ho zachránila před smrtí, přijala pozvání starého neřestníka (Jar. Průcha) a nabídku k sňatku svého šéfa (Zd. Štěpánek). Její citové zanícení podporovala svou lehkovážností její přítelkyně (Adina Mandlová).

Vávra ukázal velký režisérský talent; natáčení trvalo jen dva týdny a výsledek byl velmi zdařilý. U kamery byl Jan Roth a hudbu k filmu složil Roman Blahník. Byla jsem ráda, že jsem po premiéře — která však byla až v listopadu v Lucerně — mohla číst o sobě velmi dobré kritiky; bylo mi to svědectvím, že nezůstávám stát, že celoroční práce mi pomohla kupředu.

Ještě během natáčení v létě přišla za mnou jedna životní šance. Všimla jsem si jednou neznámého muže, který pozoroval práci v ateliéru, tu a tam s někým promluvil a k večeru přišel za mnou a představil se mi. Jmenoval se Ritchie, a řekl, že je poradcem hollywoodské firmy Metro-Goldwyn-Mayer a že hledá po Evropě nové talenty. Ptal se, jestli bych měla zájem dostat se do Hollywoodu.

Upadla jsem do nejistoty a pozvala jsem ho na večer do baru v Lucerně, kde jsem se chtěla poradit s Milošem Havlem. Havel byl myšlence nakloněn.

— Měla by ses těm lidem v Hollywoodu ukázat, radil mi.

— Ale co když to nevyjde? obávala jsem se. — Zde i v Berlíně mne čekají velké role, už jsem zavedená . . . A tam bloudit — a prosit u dveří?

Toho jsem se bála, ale nakonec jsem přijala Havlovy rady a návrh, abych letěla do Londýna.

Pan Ritchie se o mne opravdu pečlivě staral. Představil mě několika producentům, dal mě nafotografovat, dal se mnou natočit zkušební snímek. Podle jeho slov dopadlo všechno dobře. Abych se v Londýně neztratila a abych se snad nenudila, opatřil mi také skvělého společníka: byl to známý milovník z amerických filmů — Robert Taylor. Znal dobře Londýn a těšilo ho vodit mě po různých pamětihodnostech a také po typických londýnských hospodách. O naší zemi věděl málo — a tak jsem se procvičila v angličtině. Ritchie mi však opatřil i hodiny výslovnosti. S Taylorem jsem byla na několika revuích a operetách, abych se co nejvíc přiučila; seznámil mě také s herečkou Maureen O'Sullivanovou a dík jim oběma jsem prožila několik opravdu krásných dnů.

Nakonec mi Ritchie nabídl smlouvu, která se mi zdála velice výhodná. Byla na sedm let, měla jsem točit čtyři filmy ročně a honoráře byly na mé zvyklosti pohádkové. Přesto jsem váhala. S kým se poradit?

Volala jsem tatínkovi:

— Co si mám počít? Mám to přijmout?

— Ale, Lidunko, jak já ti mohu z Prahy poradit? Ty víš o filmovém světě mnohem víc než já.

Váhání je někdy na prospěch, někdy ne. O anglické královně Alžbětě se říká, že vyhrála všechno tím, že prostě neudělala nikdy nic a čekala. Když se na dálku padesáti let za svou londýnskou epizodou ohlížím, proklínám se. Nevím, možná, že bych nenastoupila dráhu superhvězdy hollywoodského nebe, ale byla bych se dostala z Evropy, jejíž budoucnost jsem tehdy neznala, byla bych se zbavila všeho nebezpečí, které mi ještě hrozilo, všeho, co mě pak potkalo a čím trpím vlastně dosud. Všichni okolo mne — v Berlíně jako v Londýně — mě ujišťovali, že válka nebude. Hrát v německých filmech se nepovažovalo za národní zradu. Neměla jsem tedy před čím utíkat.

Požádala jsem pana Ritchie, aby mě nechal ještě celou věc rozvážit. Nebyl rád, naléhal, abych se rozhodla co nejrychleji. Snad se opravdu domníval, že by dovezl do Hollywoodu nadějnou herečku. Ale já si opakovala pitomé úsloví o vrabci v hrsti a holubu na střeše.

Když jsem se vrátila do Berlína, čekaly mě tam smlouvy mnohem výhodnější než ty, které jsem měla dosud, pro film i pro divadlo. A když mluvil Goebbels k umělcům v Krollově opeře, vložil do své řeči pohrůžku hercům, kteří nejsou spokojeni doma a koketují s Hollywoodem; až zkrachují, řekl, zpátky je nikdy nepřijmeme. Mezi umělci panoval dojem, že tím míní Marlene Dietrichovou a Fritze Langa, ale ti měli za mořem tak velké úspěchy, že na jejich návrat rozhodně nikdo nečekal. Vztahovala jsem to tedy spíš na sebe.

Pokušení přišlo ještě jednou za mnou až do Berlína.

Jednoho dne přiletěl pan Ritchie i s Robertem Taylorem a opakovali své návrhy. Pozvali tehdy na večeři nejen mne, ale také vynikající herečku Luisu Ullrichovou a milovníka Viktora de Kowa, a znovu mi přednesli výhody, které by mělo pro mne americké angažmá.

— Chápu, řekl mi Taylor, — že to pro vás není snadné odtrhnout se od zdejší pozice, ale člověk někdy musí udělat takové rozhodnutí ve vteřině.

Uznala jsem, že má pravdu, ale neměla jsem dost síly, abych takové rozhodnutí uskutečnila.

— Co kdybych přijela příští rok? navrhovala jsem. — Mám smlouvu na dva na tři filmy. Dotočila bych je a pak bych přijela.

Ne, říkal Taylor. — Musíte, Lído, vsadit všechno na jednu kartu. Není to lehké, já vím, máte tu vztahy a závazky, jste oblíbená, v Praze máte rodiče, ale je nutné hodit všechno přes palubu — a tu jistotu opustit . . .

Byla jsem vnitřně rozpolcená, chápala jsem, že Taylor i Ritchie mají pravdu, ale opravdu jsem v sobě nenašla dost odvahy. Rozplakala jsem se. Byl to výraz slabosti a bezradnosti.

— Ráno letíme do Holandska a pak do Anglie. Leťte s námi, naléhal ještě Taylor.

— Já si to přes noc rozmyslím, slibovala jsem v pláči.

Byla to zase jedna z nocí, které jsou mou trvalou slabostí: beze spánku, v horečných myšlenkách, v souboji nápadů, těžkého rozhodování. Po chvíli spánku jsem se vzbudila s horkou hlavou, zesláblá a neschopná jakéhokoli činu. Zděšená jsem se podívala na hodinky. Pozdě! Kdybych chtěla odjet s Taylorem, už bych musela být na letišti. Znovu jsem se bezmocně rozplakala. Pochopila jsem, že mi zbývá jediné: zůstat.

Ale to jsem ještě nevěděla, co vše jsem svou nerozhodností prohrála a k čemu všemu do budoucnosti jsem se tou jedinou chvílí nerozhodnosti odsoudila.

Z mého života vymizel Gustav Fröhlich a zůstala jsem sama. Goebbels — hlásával se vždy jako pan Müller — mě ještě někdy k sobě pozval — a jeho pozvání znělo stále víc a víc jako rozkaz. Cítil se pánem nad filmovým světem a dobře věděl, že se nikdo nemůže odvážit mu odporovat. Nebral ohled ani na to, jak jsem měla únavný život: vstávala jsem v šest a vracívala jsem se domů za tmy, ale když měl čas a náladu, nařídil mi jednoduše, abych přijela na Krumme Lanke. Bylo to dvacet kilometrů a ve sněhu a vánici to nebývala snadná cesta.

Před vánocemi 1937 dostali herci příkaz, že musí s kasičkami v ruce vybírat na winterhilfe, však i v protektorátu se na ni sbíralo. Museli jsme stát na určené křižovatce, chrastit

plechovými pokladničkami a nabízet je lidem, aby tam mohli házet mince. Kdo měl pokladničku plnou, mohl se jít ohřát do budovy říšského kancléřství, kde mu nabídli šálek horkého čaje.

Když jsem tam zkřehlá a otrávená seděla, všimla jsem si, že blízko mne se ukázal známý obličej. Ano, byl to Heinz Rühmann; sympatický mi byl odedávna, ale zatím jsem se s ním osobně neznala.

— Tak co, kolik jste vybral? zeptala jsem se ho.

— Ani nevím. A taky nevím, komu tím vlastně pomůžeme.

Byl také otrávený. Věděla jsem o něm, že se právě v těch dnech rozešel s Leni Maierbachovou, byla to hezká známost. Naše osamocení nás sblížilo. Od té doby jsme si tu a tam zavolali a bylo mně opravdu milé, že ve světě, kde už se nedalo skoro nikomu plně důvěřovat, jsem našla člověka, který byl především lidský a pak teprve všechno ostatní a vůči němuž jsem mohla být naprosto upřímná.

Z Volksheateru mi nabídli v té době roli Josefiny ve hře Hermanna Bahra. Napoleona představoval René Deltgen. Tehdy Rühmann sledoval mé zkoušky a s lecčím nespokojen nabídl mi ještě před generálkou, že se mnou celou roli prodělá. Svými nápady velice přispěl charakterizaci mé úlohy a pomohl mi tedy k úspěchu; s ním i s maminkou, která přijela na premiéru z Prahy, jsme to pak oslavili.

K vánočům mi přinesl Rühmann krásný prsten s turmalínem. Já jsem mu koupila zlaté hodinky.

Předbíhám trochu, ale chtěla bych tu poznamenat, že naše přátelství přetrvalo dlouhý čas. Jednou za války, když už jsem měla práci v německém filmu zakázanou, jsme se náhodou setkali v pražském hotelu Alcron; pozdravili jsme se tak, že já zvedla ruku s prstenem a on mi ukázal na zápěstí hodinky, můj dar. Rádi jsme si sedli na trochu hovoru.

Když zakládal po válce v Mnichově novou společnost, chtěl mi prospět, dal natisknout mé fotografie a pro případ spolupráce rozhodně odmítl každý lživý klep, že bych se byla nějak sblížila s nacismem.

Vskutku. Jak se nacistické hnutí rozmáhalo a chtělo řídit i umění, tak jsem se cítila stále odlišnější a zdráhala jsem se zapadnout do ovzduší, které němečtí herci volky nevolky přijímali. Goebbelsova náročnost mi byla protivná. Když se ještě někdy stalo, že mě přiměl k návštěvě v Krumme Lanke, byla jsem stále zdrženlivější a protestovala jsem proti tomu, jak o nás psaly bulvární plátky. Vycítil to ze mne a jednal se mnou také odměřeněji.

Jistě to ovlivnila také politická situace, o níž jsem se nakonec musela zajímat a kterou jsem mohla číst z novin, z rozhlasu i z lidí. Přicházel rok 1938. Nový československý prezident Edvard Beneš zápasil s požadavky sudetoněmecké strany a Hitler útočil ve svých křiklavých projevech na Československo. Mezi svými generály provedl radikální čistku. Stal se velitelem německé branné moci a v březnu prohlásil připojení Rakouska k říši. Nyní byl konec mírových snů a naopak vše svědčilo o možnosti války.

Byla jsem i v hovorech s Goebbelsem stále odvážnější a on jako by zapomněl na všechno lidské, co mi říkal dříve a jak se chtěl přede mnou jevit. I on byl už zřejmě zachvácen tou hitlerovskou vůlí po světovládě.

Jednou na počátku léta roku 1938 jsem se sešla v nějaké společnosti s Anny Ondrákovou a jejím manželem Maxem Schmelingem. Mluvili jsme o tom, že Němci z pohraničí se chtějí připojit k říši; Schmeling s tím nesouhlasil a dokazoval, že mnoho Němců je určitě v Československu spokojeno. V té chvíli se octl v blízkosti našeho stolu ministr Goebbels, zaslechl něco a hned dokazoval, že jde o přirozené právo Němců kdekoli.

— A znáte mapu Čech? zeptala jsem se. Vnitřně už jsem byla nakvašená a plná hněvu; bylo to silnější než strach.

— Proč bych se měl na ni dívat?

— Vidíte, jak je ta země ohraničená horami na všech stranách? Jsou to přirozené hranice, tu přírodu přece nemůžete opravovat.

Ministrova tvář se úplně změnila. Promluvil tehdy ke mně tak, jak to dosud nikdy neudělal:

— Bitte, stehen Sie auf und gehen Sie sofort nach Hause!

Prostě mi poručil, abych se sebrala a šla hned domů.

Poslechla jsem. Věděla jsem, že už se nemůžeme nikdy shodnout.

O něco později se objevil zase se svým průvodem v ateliéru, kde jsem pod režisérem Paulem Martinem a s Willy Fritschem jako partnerem točila další film — Pruské příběhy lásky. Usmál se na kdekoho, ke každému prohodil nějaké slůvko pozornosti, ale mne si ani nevšiml.

Byla jsem ráda, že jsem se té chmury zbavila. Když se ještě někdy ozval pan Müller, položila jsem telefon. Když mě přece zastihl, vymlouvala jsem se, že nemám čas. Jednou si mě našel, když jsem se vypravila do Salcburku na sérii Wagnerových oper. Pozval mě k sobě, ale byla už jsem z něho tak nervózní a tak odhodlána vzdorovat mu, že jsme se zase rozešli ve zlém.

Než jsem opustila jeho hotelový pokoj, zastavil mě ještě a zeptal se nečekaně:

— Ty někoho máš? Nějaký nový vztah?

— Možná, řekla jsem schválně.

— Je to režisér Martin?

Dobrý nápad, pomyslila jsem si.

— Ano, je to vynikající umělec. Ráda bych se mu zavděčila.

— Hm, udělal Goebbels a už mě nechal jít.

S tím Martinem hádal dost správně. Byl to po dlouhé době muž, který mi svou inteligencí, uměleckým zaujetím i osobním šarmem imponoval. Spolupracovalo se mi s ním velmi dobře a měla jsem radost i z chvil, kdy jsme po práci zůstali chvíli spolu a mohli jsme mluvit ne jako režisér a herečka, ale jako muž a žena.

Z německého filmu Pruské příběhy lásky

— Proč jsi přijala roli do těch Pruských lásek? zeptal se mne jednou.

— Bude to jistě dobrý film. A ta role se mi líbila.

— Mohla bys dělat mnohem lepší filmy. Lepší, než byla Hodina pokušení.

— Myslíš? Když já nedovedu nic odmítnout.

— Tak? To je chyba.

Vyslovila jsem velkou pravdu o svém životě. Opravdu jsem se snažila vždycky vidět všechno ze strany těch, kdo určovali můj osud, nikdy jsem žádnou roli neodmítla, i když jsem o úrovni filmu pochybovala; chtěla jsem být v očích všech spolehlivá a ochotná ke spolupráci.

— Měla bys o tom zapřemýšlet a naučit se taky někdy něco odříct, řekl mi tehdy Paul Martin a díval se na mne tak, abych pochopila, že myslí na víc než na filmové role.

A já se konečně k takovému kroku připravovala.

8. Katastrofa

Podzim 1938. Československo prodělávalo těžkou dobu.

Noviny psaly o návštěvě ministerského předsedy Chamberlaina u Hitlera v Berchtesgadenu. Anglie a Francie se rozhodla doporučit naší vládě, aby odstoupila říši území s většinou německého obyvatelstva. Naše vláda přijala 22. září ten plán. Ale protože Hitlerovi už to najednou nestačilo, byla u nás vyhlášena mobilizace. Hitler pozval na 29. září do Mnichova Mussoliniho, Chamberlaina a Daladiera a tam byla podepsána dohoda o postoupení pěti pásem.

Občas jsem mluvila s domovem a věděla jsem, jak těžce se ty dějinné události u nás prožívají. Byla to tragédie, byla to katastrofa. Naše země ztratila na čtyři milióny obyvatel. Prezident Beneš odstoupil.

O něco později byl zvolen prezidentem dr. Emil Hácha.

Z německých novin jsem se dovídala, jak nemožný byl život Němců v Československu a jakou radost jim přineslo připojení pohraničí k říši.

Vnímala jsem to, i když jsem sama prožívala v těch dobách svou osobní katastrofu. Ale uvědomovala jsem si, že soukromé bolesti se ztrácejí před neštěstím celé země.

Jednou, režisér Martin byl zrovna u mne, zavolal mě «pan Müller». Nerada jsem brala telefon.

— Liduško, stalo se něco významného.

— Co se stalo?

— Řekl jsem všechno své paní.

— Co všechno?

— Že tě miluji. Že bez tebe nemohu žít.

Mlčela jsem. Všechna ta hrůza, o níž jsem si myslela, že už vymizela z mého života, se mi vracela, a v ještě hrozivější podobě.

— Proč mlčíš?

— Protože je to strašné.

— Ne. Moje paní to přijala ušlechtile, klidně. Jen by chtěla s tebou mluvit. Musíš to udělat. Prosím tě, navštiv ji.

Položila jsem sluchátko. Snažila jsem se přijít na příčinu jeho skutku: kdybych se byla stala jeho milenkou, jak si přál a jak předpokládal, bylo by všechno v pořádku, byl by spokojen a mlčel by. Ale protože jsem se tomu bránila, začal hledat novou cestu. Šílenou cestu: přibral si na pomoc vlastní ženu. Pochopil, že už odcházím, že se od něho vzdaluji, a zkusil ještě jeden prostředek.

— Co je ti? zeptal se mne Martin, když jsem se vrátila do pokoje k němu.

— Ani se nepřej, skryla jsem tvář v dlaních.

— Něco jsi zase neodmítla? zeptal se ve vzpomínce na náš nedávný rozhovor.

— Nevím ani, co ti říct, vzlykala jsem. — Jako bych byla na začátku třetího jednání nějaké tragédie. A cítím, že to bude krutá zkouška.

— Říkej si, že je to jen hra — a že představuješ roli Lídy Baarové. Ale že to nejsi ty, snažil se mi poradit.

— Jsem zvyklá dávat se do rolí celá, namítala jsem mu.

— Ne, jen se na sebe dívej, pozoruj se, ale sama nehrej, povzbuzoval mě.

— Můžeš mě políbit? zeptala jsem se.

Udělal to. Ale nenašla jsem v tom zapomenutí na úkol, který stál přede mnou.

Zase ta má noc, noc beze spánku, plná strachu a všemožných představ. Představovala jsem si Magdu Goebbelsovou, jak stojí přede mnou, ona, kdysi žena milionáře, nyní žena mocného ministra, která má za sebou celou říši, a já, cizinka, česká herečka, která tu nemá nikoho. Jak takový souboj může dopadnout, když mi jej vnutí?

Ráno jsem nastoupila trnitou cestu do domu na Wannsee.

V hale jsem potkala čtyři Goebbelsovy děti, jedno hezčí než druhé; zdvořile mě pozdravily.

V jídelně mě čekala Magda, s níž jsem se při různých příležitostech už tolikrát setkala. Byla krásná a vybraně oblečená. Vyzvala mě, abych se posadila ke stolu, na němž byla připravena konvice s čajem i sklenky na likér.

Dívala se na mne a oči se jí nezvykle leskly; připadalo mi, že už trochu pila. Hledala slova a pak opatrně promluvila.

— Já miluji svého manžela. Ale on miluje vás.

Její nezvyklá přímost mě překvapila.

— Chce mě mít jako matku svých dětí, pokračovala. — Ale vás by chtěl jako milenku.

— Jenže já takové ambice nemám, přerušila jsem ji rychle. — Já stojím o něco jiného . . .

— Oč?

— Chtěla bych z Německa pryč. Mohla byste mi v tom pomoci?

Nyní se zdálo, že Magda byla přivedena z konceptu. Rychle uvažovala.

— Připijme si na tykání, navrhla znenadání.

Nalila z karafy likér do sklenek a zvedla svou sklenku, aby mi připila. To jsem nemohla odmítnout. A ona hned pokračovala:

— To nemůžeš udělat — odejít! On je velký muž — a potřebuje nás obě, mne i tebe. Rozuměj mi! Já jsem matka jeho dětí — zajímá mě jen tento dům, kde žiju — a co se děje kolem, to se mne netýká.

Chápala jsem, že mi naznačuje, že by zavřela obě oči, kdyby . . .

— Ne, odmítla jsem to rozhodně, — já bych nikdy nemohla . . .

— Budeš muset, řekla velitelsky.

Dívala jsem se do jejích šedomodrých očí a hádala jsem, co je vlastní příčinou jejího pozvání a jejich nabídek.

— Ne, opakovala jsem, — jsem přece mladá, chci poctivě sloužit své kariéře — a nechci se na nic vázat . . .

— Ale tím mě zničíš, vykřikla skorem. — On by mě opustil! To nesmíš dopustit. On prostě potřebuje nás obě a my mu musíme sloužit.

— Proč já? protestovala jsem. — Já nikomu sloužit nechci. To si s ním musíš vyřídit sama.

Vstala jsem na znamení, že bych ráda odešla.

Magda se však dosud nevzdala. Její hlas zněl stále naléhavěji:

— Proboha tě prosím, udělej mi to k vůli. Já ho nechci ztratit. Copak to nechápeš?

— Na mně přece nezáleží, snažila jsem se ji přesvědčit. — Já nebudu nikdy jeho milenkou — a ty bys mi v tom mohla pomoci — dostat mě odtud ...

— Ne, ne, pokračovala však Magda v tom, co si umínila. — Musíme při něm vytrvat obě. On je velký muž, opakovala, — a má velké poslání.

Každá jsme mluvila o něčem jiném.

— Jsem přesvědčena, trvala jsem na svém, — že jsem se nijak neprovinila. Nic jsem nevyprovokovala. Rozhodně jsem nechtěla ani v nejmenším vašemu manželství, vaší rodině ublížit ...

Zdálo se jí to asi nevýznamné, naklonila se náhle, chytila mě za ruku a řekla tichým, vášnivým hlasem:

— Já nežárlím, Lído, věř mi! Přece nechceš, aby s tebou někam ujel ... Já potřebuji manžela a otce svých dětí.

— Já ti ho přece neberu, také jsem už zvýšila hlas.

Bylo mi jí vlastně líto. Byla o dvanáct let starší než já, dala už svému muži čtyři děti, žila s ním život plný vzrušení a někdy jistě i strachu; a já neměla nejmenší úmysl, abych jí tu idylu překážela.

Najednou vešel ministr; tvářil se, jako by se nic nebylo stalo. Jako by nevěděl, proč jsem se tam octla. Usmíval se na mne jako jindy. Ale já jsem byla šťastna, že mohu tu hroznou scénu ukončit.

Rozloučila jsem se.

— Když tě pozveme, řekla mi ještě Magda, — přijdeš, viď? Slib mi to!

— Ale jistě, řekla jsem a rychle jsem odcházela.

V duši jsem měla právě opačný úmysl: zlomit ten vztah, utéci mu, zůstat raději sama. Ještě jednou se mi připomněl Gustl a náš nevydařený poměr. Jak by bylo všechno jiné, kdybychom se byli vzali a kdyby mě naše manželství chránilo před tak trapnými výstupy!

Protože jsem nechtěla v telefonu slyšet hlas «pana Müllera», odstěhovala jsem se na nějakou dobu k Hildě Körberové.

Magda se však dovolala mého slibu a vynutila si, abych se za několik dní zúčastnila víkendu na Schwanenwerder.

Bylo to jako vždy: spousta planého mluvení, pár anekdot vyprávěných z jakéhosi falešného hrdinství, několik nových klepů. Když jsem zaslechla zmínku o Praze, zatajila jsem dech. Dozrávalo ve mně přesvědčení, že do tohoto prostředí nepatřím a že jsem se asi na kterémsi rozcestí spletla, když jsem se dostala až sem, mezi tyto cizí lidi, pro něž země, odkud jsem přišla, vůbec nic neznamená.

Ministr se tvářil velmi příjemně, žertoval, snažil se, aby se každý cítil jako vítaný host. Chtěl společnost pobavit nějakým novým filmem a uspořádal soutěž mezi novou veselohrou Anny Ondrákové, mezi komedií, v níž hrál hlavní úlohu Heinz Rühmann, a konečně mezi zfilmovanou povídkou od Dostojevského Hráč, v níž jsem měla hlavní ženskou roli.

První dva filmy soustředily na sebe více hlasů, ale ministr samovolně rozhodl pro Hráče. Státní sekretář Hanke jeho rozhodnutí ještě podtrhl, když mě posadil vedle něho a sám zaujal místo vedle Magdy Goebbelsové.

Byla jsem na závěrečný sestřih svého posledního filmu velmi zvědavá, ale neměla jsem sílu, abych se soustředila. Místo toho probíhal pro mne film závistných očí, zlostně sevřených úst, nepřátelských pohledů. Hodinu za hodinou jsem chápala svou přítomnost zde jako omyl, jako velkou chybu, za niž už platím a ještě budu platit. Kdyby to šlo, utekla bych třeba uprostřed filmu. Ale musela jsem to vydržet do konce. V Hráči jsem měla snad nejvýraznější roli celého mého berlínského pobytu, ale dočkala jsem se jen povšechných poznámek; všichni jako by se mlčky dohodli, že té Češce dají najevo, jak je tu nevítaná. Všechny ženy držely s Magdou a nevěděly o naší dohodě, kterou na mně vynutila.

Řekla jsem, že mě rozbolela hlava, a prosila jsem Magdu, aby mě nechala jít spát. Bylo to předčasné, ale musela jsem se z toho prostředí dostat. K mému úžasu mi Magda přidělila pokoj s Elly Quandtovou; to byla její švagrová z prvního manželství s milionářem Quandtem. Byl to zřejmě akt opatrnosti, aby mě snad Goebbels nemohl navštívit.

Vzala jsem prášek pro spaní, ještě jeden jsem přidala, a usnula jsem hlubokým spánkem.

Když jsem procitla, slyšela jsem, jak se Elly s Magdou o něčem baví. Šla jsem do koupelny, abych se vzpamatovala, ale myšlenka z večera neodbytně zůstávala v mé hlavě: odejít, skončit všechno, zůstat už studená a němá.

V hale jsem potkala Goebbelse.

Přál mi dobré jitro.

— Není dobré, odpověděla jsem.

— Proč? Špatně jste se vyspala?

— Jsem zvyklá spát sama. Proč mě musela paní Elly hlídat?

— Ona tě dala do ložnice s Elly? užasl ministr a zdálo se mi, že je to pravdivý údiv. Zavrtěl hlavou: — Ona se nezmění!

Ráno v neděli byla projížďka jachtou po jezeře.

Když loď zakotvila, skočila jsem rychle do vody, abych se všem a všemu vzdálila. Ale Magda mě zpozorovala, sestoupila do vody za mnou a volala, abych na ni počkala.

— Líbí se ti u nás? zeptala se, když ke mně doplavala.

— Chceš upřímnost? Necítím se tu dobře, přiznala jsem jí.

— Ale proč? Je tu přece tak krásné.

— Myslím na to, o čem jsme mluvily.

Byla toho rána střízlivější, rozvažovala zřejmě, nač myslím, chvíli plavala vedle mne mlčky a pak to zkusila neurčitou otázkou:

— Ty ses rozhodla nějak jinak?

— Vůbec ne, řekla jsem jí. — Trvám na tom, že nechci nikomu překážet a nikomu ubližovat.

— Tak co ti vadí?

— Nechci hrát tu roli, kterou jsi mi přidělila.

A když nerozhodně mlčela, opakovala jsem jí svou prosbu z tehdejší rozmluvy:

— Chtěla bych se toho všeho zbavit. Prosila jsem tě, abys mi pomohla dostat se odtud . . .

— Ale to nejde, odmítla zase. — Tím bys všechno pokazila. Uvidíš, že všechno bude, jak se patří . . . Věř mi!

Skončit! Skončit! opakovala jsem si v duchu, když jsem plavala zpět k lodi. Znovu jsem se tam střetla s tou nedělní společností. Jak to, že jsem dřív nevnímala jejich nadutost, lhostejnost, nenávist? Byla jsem cizí. Vetřela jsem se mezi ně, to byla pravda. Lído, kam jsi dala rozum?

Vybavila se mi vzpomínka na večer, kdy mě Taylor přesvědčoval, že s ním musím odjet. A na to ráno, kdy jsem plakala u okna, když letadlo už mířilo přes oceán.

V přístavu jsem se s nikým ani neloučila. Sedla jsem do svého vozu a odjela jsem domů.

Hospodyni jsem napsala lístek, aby mě nebudila. Prášek pro spaní a konec. Slyšela jsem ještě, jak se telefon dožaduje, abych zvedla sluchátko a uslyšela hlas «pana Müllera», ale dala jsem si na hlavu polštář a byla jsem hluchá.

Příští ráno jsem vstávala v nečekaně dobré náladě; sílilo mě totiž rozhodnutí, že za každou cenu udělám konec a že zruším všechna možná spojení s touto společností.

V ateliéru se mluvilo o tom, že se večer na nádvoří univerzity pálily knihy židovských autorů.

— Hodili mezi ně taky Tolstého a Čechova, zasmál se kdosi.

— Hořel tam Heine a Mann a Feuchtwanger.

Byli to osvětlovači, kdo se tak bavili, a jejich hlas se nezabarval odporem; tyto věci se pronášely obyčejně jen jako neutrální sdělení, aby říšský zřízenec neměl čeho se zachytit.

Já sem nepatřím, ujišťovala jsem se. Musím se dostat odtud. Zjednodušené myšlení dávalo mému nitru čistotu.

Po dni práce jsem pozvala režiséra Paula Martina, aby se u mne večer zastavil na sklenku koňaku.

Seděli jsme na terase. Svěřovala jsem se mu, že bude zřejmě režisérem posledního mého německého filmu a že se chci vrátit do Prahy. Zatajila jsem mu jen, že tajně myslím na dohodu s panem Ritchie.

Zazněl telefon.

— Okamžik, omluvila jsem se Martinovi a klidně jsem šla k aparátu. Vzala jsem sluchátko. Věděla jsem, co řeknu: že jsem poznala, jak se do jeho společnosti nehodím, že nemám ani čas, ani náladu a že prosím, aby mne už nikdy nevolal.

Ale neštěstí mě předešlo.

Než jsem mohla promluvit, uslyšela jsem jeho nalomený, přidušený hlas:

— Má žena je ďábel. Šla k vůdci. Zradila mě. Napovídala mu spoustu nepravd. Obvinila tě, že ses vetřela do našeho manželství. Už mě pozval. Musím tam. To je hrozné!

Nečekal ani, co řeknu, a sám položil sluchátko.

Rozrušilo mě to. Vracela jsem se na terasu a podlamovaly se mně nohy. Poznal to na mně.

— Něco nepříjemného?

Bála jsem se promluvit, abych nevzlykla. Jen jsem němě přisvědčila. Nevěděla jsem, co se stane, když Magda informovala o naší záležitosti Hitlera, který jí byl jistě nakloněn; ale vytušila jsem, že moje úmysly očistit se od toho blátivého nánosu, do něhož jsem nechtěně zabředla, jsou otřeseny, že se mi nyní postaví do cesty ještě jiné temné síly.

Martin se pokusil povzbudit mě. Vzal mě za rameno.

— Žádná polévka se nejí tak horká, jak se uvaří. Vychladne to.

Rozloučila jsem se s ním nehybná jako socha.

Snažila jsem se uvažovat, ale myšlenky se mi trhaly. Jak to tedy vlastně bylo? Magda mě podvedla? Byla snad dokonce smluvená s ním? Ne, to jsem zamítla. Vycítila jsem z jeho hlasu, že on sám má nyní ze všeho hrůzu. To, to bylo vítězství těch lidí z nedávného víkendu, vítězství

jejich nenávisti k cizince, která se mezi ně vetřela. Ale vždyť jsem nikdy nic po nikom nechtěla! Jen pracovat, to bylo vše. Byla jsem přece skromná, tichá, disciplinovaná.

Věděla jsem, že zase neusnu, a předem jsem se s tím smířila. Byla bych tentokrát skoro ráda, kdyby zazvonil ještě telefon, abych se dověděla nějaké řešení, třeba sebekrutější.

Dočkala jsem se až k ránu.

Dychtivě jsem šáhla po sluchátku a čekala jsem.

Slyšela jsem trhaný vzlykot. Muž, který plakal.

— Byla to hrozná scéna, rozuměla jsem a spíš jsem si musela domýšlet, co mluvil. — Vůdce křičel.

Nastala dlouhá pauza. Čekala jsem a tajila jsem dech.

— Jsi tam? zeptal se.

— Ano, hlesla jsem tiše.

Sebral se, mluvil srozumitelněji:

— Přinutil mě, abych mu dal čestné slovo . . .

Tu poslední větu opakoval několikrát.

Slyšela jsem jeho těžký dech a napadla mě podezíravá otázka, co ho vlastně víc zranilo: že se musí přestat se mnou stýkat — nebo že na něho zanevřel milovaný vůdce?

— Nenechal mě ani promluvit. Musel jsem mu dát čestné slovo, že už tě neuvidím . . . nikdy . . .

Do mé horkosti se vetřela ještě jedna myšlenka: že se tak přece jen zbavím všeho, co mě zatěžovalo, co si mě tu chtělo podrobit.

— Děkuji ti, řekla jsem jen a položila jsem sluchátko. Nemohla jsem mu nijak pomoci a vlastně jsem ani nechtěla.

Po neprospané noci jsem šla do zkoušky. Natáčela jsem nový film Milovaná.

Nevydržela jsem to vyčerpání a to napětí. Postihla mě silná srdeční neuróza a lékař mi nařídil několik dní klidu na lůžku. Podřídila jsem se. Produkce filmu však nemínila čekat a hned film přeobsadila. Mou roli dostala Viktoria von Ballasco a materiál, dosud se mnou natočený, vyhodili. Nemrzelo mě to.

Jen pomalu jsem se dostávala ze své slabosti. Ležela jsem na terase a dívala jsem se před sebe; nemohla jsem ani jíst, ani mluvit. Bylo pro mne úlevou nemít myšlenky. Jen Hilde Körberová mě občas navštívila, snažila se mě rozptýlit, ale mou nejistotu z budoucnosti nerozehnala.

Znala jsem jedinou naději na záchranu. Zbavit se toho všeho, špatných filmů, hořících knih, falešných kolegů, Müllerových telefonů, a odjet z Berlína, který už byl celý pokrytý hákovými kříži.

Tušila jsem ovšem, že Hitlerův rozkaz k manželské věrnosti manželů Goebbelsových musí dopadnout i na tu, která byla příčinou jejího zachvění. Nikdo mi zatím nic neřekl, ale cítila jsem to ze vzduchu, který jsem dýchala.

Když jsme jednou vyšly s Hildou ven, viděly jsme, že před mým domem stojí cizí automobil; jeden muž si četl noviny, druhý začal prohlížet motor. Když jsme vyjely, to cizí auto nás sledovalo.

— Chápeš? řekla Hilde.

— Ne.

— To je gestapo.

Slýchala jsem to slovo i v Praze, a vždy obsahovalo hrůzu a nenávist. Nyní jsem se tedy dostala do styku s jeho nositeli.

Zkusila jsem se opět přestěhovat k Hilde. Auto zaparkovalo před domem, kde bydlela. A vyjíždělo, když jsem se pustila kamkoli do města.

I telefon se ozýval, zejména v noci, ale nikdy se nikdo nehlásil. Věděla jsem, že ministr se přestěhoval do jiné vily, kde bydlel sám, a že by tedy mohl zavolat, ale i má hospodyně, když zvedla telefon, říkala, že tam slyší jen oddychování. Nebo to byl způsob gestapa, které chtělo vědět, zda jsem doma?

Někdy jsem zkusila klíčkovat ve svém voze berlínskými ulicemi nebo jsem několikrát projela objezdovou trasu, ale gestapo se mne drželo jako přilepené. Sledovali mě, i když jsem zajela za přítelkyní Gretou Weiserovou do divadla v Nollendorfu. Znala se dobře se státním sekretářem Hankem a doufala jsem, že se dovím něco bližšího o nynější ministrově situaci, a tedy také o své budoucnosti. Hanke se snad snažil, ale ministr byl jistě dobře hlídán a tak vše zůstávalo ve stadiu trvalé nejistoty.

Větší možnost kynula od Hilde Körberové. Jednou mi přinesla zprávu, že si jí ministr při jakési příležitosti postěžoval, že nemá možnost mi zatelefonovat. Jindy mě vzala s sebou do jedné noční kavárny, kam ji zavolal; mohla jsem zároveň poslouchat a zaslechla jsem několik slov, jimiž mě snad chtěl povzbudit.

— Ať se nebojí, všechno se nějak uspořádá . . . Ale ať je rozumná. Ať si nic neudělá.

Ne, na nic takového jsem nemyslela. Spíš mě podlamovala naprostá nejistota o mém osudu. Nehrála jsem, nezkoušela jsem, v dohledu nebyla žádná role. Nechtěla jsem, aby se vrátily návštěvy na Krumme Lanke, ale přála jsem si, aby se nějak rozsvětlily temnoty okolo mne a já abych věděla, jestli po všech těch událostech se mnou ještě UFA počítá nebo jestli smím odjet do Prahy. Chtělo by to několik prostých a přímých slov s minulostí, abychom udělali za minulostí tečku a nemuseli se minulými bolestmi zabývat. A hlavně abych mohla i v budoucnu hrát.

Protože jsem stále dostávala dost dopisů od diváků a divaček ze zemí, kde se promítaly mé filmy, zejména žádosti o podpis nebo o fotografii, nabídla jsem malému rakouskému agentovi Josefu Fischerovi, aby za mne tu korespondenci vyřizoval; částka, kterou jsem mu platila, se mu hodila k zvýšení vlastních skrovných výdělků, a tak denně přicházel, přijal pozvání

na oběd a odnášel si vždy několik obálek a fotografie. Pomalu se dověděl o příčinách mé osamělosti a mého trápení. Měl dobré srdce a snažil se mně pomoci. Blížily se zase vánoce a tak měl nápad:

— Co kdybyste se nějak převlékla, a až se budou nosit kasičky na ministerstvo, přiblížila se ministrovi a promluvila s ním?

Nápad se mi nezdál špatný. Vždyť by mi stačilo třeba pár slov, jen abych věděla, proč mě sledují a co se mnou zamýšlejí. Vzala jsem si tedy plavou paruku, na nos posadila brýle, oblékla kožený kabát a na nohy navlékla vysoké zimní boty.

Viděla jsem před ministerstvem frontu těch, kdo se chtěli velké osobnosti třetí říše přiblížit a jako čest přijmout podání jeho ruky. Frontu hlídala policie. Ztratila jsem odvahu a chtěla jsem utéci. Ale podnikavý Fischer mě zavlekl do fronty a tlačil mě před sebou.

Pomalu jsem postupovala, až jsem se octla přímo před ministrem. Podával lidem ruku, přidával něco do pokladniček a díval se někam do neznáma. Schválně jsem podržela svou ruku nad pokladničkou o něco déle. Myslím, že musel poznat prsteny, které znal; nebyly od něho, ale nosívala jsem je. Pohledl mi do tváře a řekla bych, že se patrně lekl toho setkání. Nemohl je čekat. Lidé za mnou mne postrkávali dál a já musela odejít.

Byla to hloupost, proklínala jsem se, že jsem se dala Fischerem svést k tak nesmyslnému počínání. Nedověděla jsem se nic. Copak to bylo vůbec možné, když byl obklopen okruhem svých pobočníků a lidí ze svého ministerstva?

— Vy jste blázen, řekla jsem Fischerovi. — A já ještě větší, že jsem vám nalítla. Jaký to má význam — hrát takovou komedii?

Omlouval se mi, vysvětloval, že si to představoval docela jinak.

Kdyby byla normální doba, jistě by můj hloupý kousek vyvolal jeho zatelefonování. Telefon sice zazvonil, ale na konci drátu bylo zase jen ticho jako mnohokrát předtím. Gestapo mě kontrolovalo. Ano, jsem doma, pánové. Je to pro vás tak důležité?

Byla jsem neklidná a zvědavá, jak se o mně mluví a kdo o mé budoucnosti rozhoduje, ale tonula jsem v nevědomosti. Že se však o mně jednalo a že se dospělo ke krutému rozhodnutí, to jsem se měla dovědět o něco později.

Na premiéru Hráče jsem šla pokojná; tou rolí jsem si byla jistá, doufala jsem, že mě obecenstvo i kritika přijme dobře. Děj se na plátně rozvíjel, sledovala jsem kriticky výkon svůj i druhých, byla jsem spokojena.

Neklid se mne zmocnil, když při scéně, kdy otec navádí dceru, aby si řekla o peníze «svému doktorovi», ozval se z obecenstva posměšný chechtot a jakési nezřetelné výkřiky.

Pak se vše zase uklidnilo, ale z mysli mi neodcházela nejasná obava, že je ve vzduchu něco hrozivého.

Když film skončil, vyzvali nás, jako obvykle, abychom se šli poklonit. Stála jsem mezi ostatními, ukláněla jsem se, děkovala jsem za aplaus. Ale z galerie, odkud se už předtím ohlásil neklid, se najednou ozvaly zase výkřiky. Podívala jsem se tam. V rozsvětleném sále jsem viděla

několik hrubých mužských obličejů, jaké se obyčejně na premiérách neukazovaly. Něco ti lidé křičeli. Ale teprve po chvíli jsem rozeznala slova. Byla strašlivá.

— Raus! Ministerhure raus!

Bylo mi jasné, že je to zjednaná klaka. Div jsem na jevišti neklesla. Zapotácela jsem se a odešla jsem. Snažila jsem se dostat se co nejrychleji z kina ven.

Věděla jsem, že to nebyla spontánní reakce, že šlo o připravenou zákeřnost. Ale komu na tom záleželo? Věděla jsem, že na premiéře byl také státní sekretář Hanke, přítel Gréty Weiserové. Ale už včera mi vzkázala, že nemá pro mne čas. To znamená, že proud, který mě měl srazit, už se sbíral na více stranách.

Teprve po čase, až jsem si dala k sobě všechna sklíčka zlověstné mozaiky, jsem pochopila, jakého úkladu jsem se vlastně stala terčem. Hanke ochránil Grétina položidovského syna; proto mu ochotně dělala spojku a pomáhala vlastně jemu a ne mně. A Hanke také nebyl Goebbelsovým přítelem a důvěrníkem, jak jsem se domnívala. Naopak byl ctitelem jeho manželky; proto pro ni sbíral všechny klepy i všechny drobné události. Rozhodně si přál, aby ministr musel odejít, doufal patrně, že se stane nejen Magdyným manželem, ale také snad ministrem propagandy. Intrika tedy směřovala nejen proti mně, ale také přímo proti ministrovi.

Naučila jsem se už rozumět nacistické taktice. Napřed se vždycky muselo něco stát — a pak bylo možno vynášet ortely. Napřed musel vyhořet říšský sněm, aby bylo možno zahájit pronásledování komunistů. Nacisté byli rádi, když se mohli odvolat na nějaký nepřátelský čin a provést pak pomstu. Veřejnost se v kině projevila vůči mně nepřátelsky. Bylo nutno se jí podřídit. Čekala jsem, co se stane nyní.

Napsala jsem tenkrát do Hollywoodu panu Ritchiemu, že už jsem dofilmovala a že bych mohla přijet. Odpověděl mi, že i tam se poměry změnily, a nabídl mi mnohem horší podmínky než tehdy. Ptala jsem se, jestli by je nemohli zlepšit. Odpověděl, že už to nejde. Přitom jsem si nebyla jistá, kdo všechno se o mém vyjednávání s Hollywoodem dověděl.

Krátce nato se u mne ohlásil vůdcův sekretář Staub. Přišel tak, jak jsem ho znala z Hitlerových pozvání, vždy trochu podnapilý, s brýlemi na očích, ale byl tentokrát v uniformě, tedy musela jsem návštěvu považovat za oficiální.

Hilde Körberová byla u mne; schovala jsem ji za dveře do vedlejšího pokoje.

— Co jste mi přinesl, pane tajemníku? ptala jsem se zvědavě a byla jsem ovšem rozechvěna, protože taková návštěva nevěstila rozhodně nic dobrého.

— Přišel jsem k vám s určitým sdělením . . . začal opatrně. — Je možné, že byste chtěla opustit Německo? Něco takového jsem totiž slyšel.

— Přestala jsem filmovat, řekla jsem mu. — Nemám tu nyní práci.

— To se přece může změnit. Když budete rozumná — proč by se to nezměnilo?

— Nevím, proč se mnou UFA nejedná podle smlouvy. Proto jsem vskutku zauvažovala, jestli nemám někam odjet, kde by o mne stáli.

— Jenže to právě nejde, řekl Staub tvrději. — Vy prostě nesmíte přes hranice. Nebo by se vám mohlo přihodit něco velmi nepříjemného.

Podíval se na mne mrkavýma očkama a významně dodal:

— Rozumíte mi?

– Snad ano, přikývla jsem. – Ale prosím vás, pane tajemníku, proč vlastně nesmím pracovat ve filmu?

– Tak jsem to neřekl, ohradil se. – Já jen vím, že náš německý lid si to nepřeje.

– Víte to jistě? trochu jsem ho provokovala.

– Dal to přece nedávno při premiéře najevo.

Čekala jsem, že to uslyším. To byl ten objednaný pokřik.

– Dáte na několik křiklounů? Těm někdo zaplatil.

Vztyčil se a přísně na mne pohlédl:

– Tak nesmíte posuzovat projevy našeho lidu. Viděla jste snad nedávno náš pochodňový průvod . . . tu řeku ohňů . . . Náš lid, to je velká moc. Náš vůdce je jeho částí a náš lid je částí našeho vůdce.

Tyhle zvrácenosti jsem znala. Dřív jsem jim nevěnovala mnoho pozornosti, považovala jsem je za prázdné fráze, nyní jsem však zakoušela jejich moc.

Staub dopil skleničku a nasadil si zase obvyklý dvořanský úsměv:

– Jistě se zachováte podle mé rady. Budu klidnější.

Odporoučel se. Zůstala jsem stát se svěšenýma rukama.

Hilda vyklouzla z druhého pokoje.

– Slyšelas?

– Slyšela. Bojí se tě pustit ven. Nechtějí, abys někde mluvila o tom, co jsi tu viděla a zažila.

Rozpřáhla jsem ruce:

– Ale, Hilde, co mi jiného zbývá?

Vždycky, když mi bylo nejhůř, zavolala jsem si tátu. Pozvala jsem ho do Berlína, abych se s ním poradila.

Myslela jsem na něho od začátku své kariéry. Nikdy jsem nezapomněla, že touží mít vlastní dům a kus zahrady. A když jsem začala dostávat vysoké honoráře, odesílala jsem povolenou částku do Prahy. A další peníze jsem provážela v nádržce na benzin; zpočátku mi v tom pomáhal i Fröhlich. Dovolilo to mému otci pořídit si plán a začít na Hanspaulce stavět. Když jsem byla naposled v Praze, kopaly se základy, ani jsem nevěděla kde. V této době už však vila stála a naši se do ní nastěhovali. Já i Zorka jsme tam měly svůj pokoj, jenže já jsem v něm ještě ani jednou nebyla.

Otec přijel. Zasvětila jsem ho do svého utrpení.

– To jsou strašné věci. Ale tu je dobrá rada drahá. Jak ti pomoci, holčičko?

— Co bys mi radil?

— Mne napadá jediné: přijď domů! Vrať se do Prahy. Tady jsi uprostřed našich nepřátel. U nás se sice taky všechno změnilo, ta druhá republika nestojí za nic, ale přece jen budeš s námi, máš tam několik skutečných přátel, zahrada se ti bude líbit... Dal jsem tam vysázet břízky, ty je máš ráda. A krásná magnólie tam pokvete.

— Ale jak se tam dostat, táto? Oni mě nepustí. Zadrží mě třeba násilím. Víš, co dovede gestapo.

— To vím, bohužel.

— Nezlobíš se na mne?

— Proč bych se na tebe měl zlobit? Vím, jak to šlo všechno za sebou. Napřed se všechno zdálo dobré, normální, výhodné... A ta situace všechno obrátila. Vždyť teď jsi najednou uprostřed nepřátel. I na mne tu číhá v každém koutu úzkost.

Druhý den tatínek odjel a zůstala jsem zase sama.

Hilde mi tu a tam řekla o nějakých vzkazech, abych prý vydržela, že se všechno urovná; ale to nemohlo být pro mne útěchou. Slyšela jsem, že ministr teď bydlí přímo na ministerstvu, tedy ne s Magdou, ale všechno to byly povrchní pověsti, nevěřila jsem už ničemu, jen své touze dostat se odtud.

Jednou ráno se mi ohlásila v telefonu říšská policie a vyzvala mě, abych se dostavila ještě dopoledne k policejnímu prezidentovi, jímž byl hrabě von Helldorf.

Poprosila jsem zase Hilde, aby mě doprovodila; neměla jsem sílu jít někam samotná. A co dobrého jsem mohla čekat od policie?

Hrabě von Helldorf na mne udělal dobrý dojem. Mluvil se mnou klidně, věcně, a v jeho pohledu jsem našla dokonce jistý soucit se situací, do níž mě musel uvést.

Sdělil mi, že od tohoto dne se mi zakazuje vystupovat na veřejnosti, tedy ve filmu i na divadle, a rovněž se mi zapovídá zúčastnit se společenského života. Území německé říše však nesmím opustit.

Přemáhaly mě mdloby. Helldorf se pokoušel přivést mě k vědomí a pozval si na pomoc Hilde, která na mne čekala v předpokoji. Nalili mi na tvář nějakou tekutinu a políčkovali mě. Nevím, proč to sdělení na mne tak zaúčinkovalo, když jsem to vlastně čekala a zákazy už platily předem. Snad to způsobila ta surovost, která ze mne rázem udělala člověka bez práv a ve vězení říše.

Helldorf byl opravdu z jiného těsta než ti, které jsem vídala u Goebbelse. Teprve od něho, když mě už uklidněnou posadil za

Také hraběte Helldorfa jsem toho dne viděla naposled. Snad stojí za připomínku k jeho lidskému profilu, že o několik let později byl popraven jakožto strůjce atentátu na Hitlera.

O den později jsem našla skoro ve všech novinách obrázek manželů Goebbelsových, jak spokojeně sedí vedle sebe na návštěvě ve vůdcově horském sídle. Lid se musel dovědět, že u Goebbelsů je všechno v nejlepším pořádku. Dítěti, které se jako páté asi za rok narodilo, se říkalo «dítě smíření». A Goebbels už se svému poslání nikdy nezpronevěřil. Hlásal vůdcovy myšlenky, opravdu je propagoval, zůstal jim oddán až po společnou smrt, do níž vzal s sebou všechny své krásné děti i pyšnou Magdu.

Ale to se mělo přihodit mnohem později, až po té strašné válce, do níž Německo svět uvrhlo.

Já zatím žila svůj malý tragický příběh, který se stále více a více podobal románu. Byly dny slávy a úspěchů. Nyní přišel čas, kdy všechny filmy, v nichž hrála ta «podezřelá Češka», byly zakázány; moje jméno se nesmělo vůbec objevit v tisku, čehož jistě litovali zejména redaktoři obskurních plátků, protože se museli zřeknout klepů o mně. Stala jsem se neviditelnou; nikdo z mých bývalých známých mě neviděl, když jsem šla po ulici, když jsem vešla do restaurace nebo do nějakého obchodu. Jen Hilde, u níž jsem občas přespávala, mi zůstala věrná. Říká se, že v nouzi pozná člověk přátele. Já jsem je všechny ztratila. Provázel mě jen nepřetržitý strach, protože jsem nemohla uhodnout, kam až půjde moje zatracení. Staub mě jistě právem varoval. Je tak snadné, aby se člověku něco nešťastnou náhodou přihodilo.

A já neznala jinou cestu do budoucnosti než domů.

Útočily na mne zlé představy. Půjdu na nádraží, koupím si jízdenku, vzápětí se u mne objeví dva muži, «půjdete s námi!» — chytí mě, odvedou a skončím bůhvíkde . . . Totéž se mohlo odehrát na letišti. Z filmů jsem znala, jak lehce se podaří vytlačit auto na kraj srázu. A vždyť stačí malá překážka — nebo jeden výstřel . . .

Neměla jsem s kým se poradit. Ale přece se našel člověk, který mi pomohl. Setkala jsem se v životě s mnoha lidmi, kteří mi jej zamotali, zkazili, zavedli mě na slepé cesty. Ale tu a tam se vyskytl člověk, který uměl myslet jednodušeji než já a také rázněji jednat.

Malý rakouský agent Fischer, jemuž jsme říkali Jožì, mi zůstal věrný, i když jsem už pro něho neměla skoro žádnou korespondenci k vyřizování. Myslím, že i pošta dostala příkaz, aby mě eliminovala, a že dopisy buď zahazovala, nebo v nejlepším případě vracela jako nedoručitelné.

— Tak co? Co si počneme?

— Nevím, Jožì. Jsem úplně bezradná. Tady žít nemohu a odjet nesmím.

— Kam byste chtěla?

— Přece do Prahy.

— Proč to nezkusíte?

— Staub mi vyhrožoval, že by se mi mohlo něco přihodit.

Chvíli se rozmýšlel a pak najednou řekl:

— Já vás dostanu přes hranice.

— Jak byste to dokázal?

— To je moje věc. Všude nejsou hranice střeženy. Musíte uvážit, že staré hranice zmizely — a nové nejsou tak jisté.

— Vy byste si troufal?

Nařídil mi, abych si připravila věci, které bych chtěla odvézt, a nikomu abych se o svém pokusu nezmiňovala, ani přítelkyni Hildě.

Ve smluvený den jsem čekala od setmění do jedenácti hodin. Byla jsem, to se ví, nesmírně rozčilená. Chvílemi jsem se přistihla, že mi strach svazuje nohy a že bych se ráda vzdala nebezpečného pokusu, který mě může zavést do ještě horšího neštěstí; ale pak jsem si zase říkala, že musím využít nabízené možnosti a že nic nemůže být horší než ten polovičatý život jako ve vězení.

Jožimi pomohl vyskočit oknem na zahradu a přelézt plot a vedl mě pak tichými ulicemi na místo, kde čekalo před Hildiným domem moje auto. Vyjeli jsme. Držel se vedlejších silnic, někde se pouštěl také polními cestami, vesnice objížděl po polích. Pršelo, v kopcích začal padat sníh, pak se zase změnil v déšť. Vůbec jsme spolu nemluvili. Chvěla jsem se strachem, když jsem zahlédla nějaké světýlko. Nechtěla jsem Jožiho rušit při hledání cesty.

Byla to nekonečná cesta. Myslím, že přes ten velký strach jsem občas také usnula, jak mě přemohla únava.

— Jsme u vás, řekl Jožinajednou a zastavil.

— Mám vystoupit?

— Ne. Dovezu se na nádraží, odkud se vrátím do Berlína.

— A já?

— Umíte přece řídit.

Jeli jsme ještě asi půl hodiny po blátivé silničce a u budovy malého nádraží konečně Jožizastavil definitivně.

— Jožijak se vám odvděčím? Jsem vaším velkým dlužníkem.

— To já jsem splatil svůj velký dluh.

Vtiskla jsem mu do ruky skoro všechny peníze, které jsem si vzala do kufříku. Zasmál se a vzal to.

— Abyste byla klidná.

Chvíli ještě seděl ve voze a zamýšlel se:

— Hlavně abyste našla v Praze, co hledáte. Abyste setřásla ze sebe ten Berlín. A abyste našla práci, kterou nutně potřebujete.

Nepřestávala jsem mu děkovat.

Políbil mě na tvář, ohrnul si límec a vystoupil do deště. Viděla jsem, jak utíká k nádraží.

Přesedla jsem k volantu. Zapnula jsem motor a rozžala světla. Šlo to. Pak jsem vyrazila směrem, který mi ukázal. Jela jsem opatrně. Říkala jsem si, že jsem opravdu doma a že teď nesmím nic zkazit.

9. Vyhnána do protektorátu

K poledni jsem zastavila před vilou na Hanspaulce, kterou jsem viděla poprvé. Byla doma jen matka; přivítala mě, ale zděsila se, kde jsem nechala všechny své věci, šaty, boty, klobouky. Prozradila jsem jí, že jsem utekla z Berlína oknem a přes plot a v noci a že hledám doma bezpečí. Byla jsem ráda, že se rozběhla do města, aby něco koupila, a že jsem se mohla s naším domem sblížit o samotě. Kuchyň, ložnice, Zorčin pokoj, vedle můj . . . Pak přišel otec z kanceláře, nakonec Zorka, která právě dělala zkoušky na nějaký český film. Vyprávěla jsem jim o svých záležitostech, o klepech i co je na nich pravdy. Samozřejmě, bylo jim divné, že herečka UFA musí utíkat tajně, aby se zachránila.

— A co tvoje filmy? Co ten poslední — o pruských láskách?

— Ten byl zakázán první.

— Kvůli tobě?

— Zdá se. Jiný důvod nemají.

Zdálo se mi, že ze Zorky na mne zavál jakýsi chlad, že je mi vzdálena. Řekla jsem jí o svém pocitu a ona mi vysvětlila:

— Nevíš, co jsme tady prožívali. Němci nám ukradli celé pohraničí. Víš, jak jsou nešťastní ti, co se museli vystěhovat, co museli před nimi utíkat? I vojáci plakali.

— Rozumím, řekla jsem jí, — omlouvám se. Měla jsem v poslední době tolik vlastních starostí, že jsem si neuměla představit, jak to všechno u nás probíhá.

— To ještě poznáš.

Připadala jsem si doma cizí a nechtěla jsem ani mezi bývalé přátele. Vždyť jsem přicházela odtamtud, kde se znovu a znovu zahajovalo proti nám nepřátelství; a mezi těmi nepřáteli jsem žila.

Zašla jsem za jediným pražským přítelem, za Milošem Havlem, jemuž jsem se také upřímně vyzpovídala ze svých omylů i ze svých chyb.

— Myslíš, že tu budu moci žít? A pracovat? ptala jsem se ho.

Byl také zmaten a na rozpacích.

— Nevím, jak půjdou Němci daleko. Jestli se spokojí kusem našeho těla — nebo budou chtít všechno . . . Hitler je zběsilý čím dál víc. A když se mu ustoupí, jeho žravost se hned zvýší. Musíme všichni čekat. Ty také.

Poradil mi, abych se šla podívat na film Cech panen kutnohorských. Poučil mě, jak vznikal, upozornil mě na zvláštnosti Vávrovy práce a tak jsem se dívala na ten film jako na

odpověď německým požadavkům a výhrůžkám. Litovala jsem, že jsem si nemohla v takovém filmu zahrát. Tam jsem patřila přece víc než do Pruských lásek.

Rodinná rada rozhodla, že matka pojede do Berlína a pokusí se převést do Prahy věci, které jsem tam při útěku musela nechat. Přivezla jsem si opravdu ty jediné šaty, které jsem měla na sobě. Trochu jsem se bála, co matka v bytě najde a jak její výprava dopadne, ale vrátila se se zdarem; nikdo jí nekladl překážky.

Až potud tedy měl můj útěk úspěch.

Ale neuplynulo mnoho času a došlo k další hrozné události; to, před čím jsem utíkala, přišlo do Prahy.

Pozdě večer 14. března jsem byla s Havlem v Lucerna baru; všichni kolem byli rozjitření a postrašení a občas přišla odněkud zpráva, která nevěstila nic dobrého.

— Slovenský sněm se prohlásil pro odtržení Slovenska od republiky.

— Hitler pozval prezidenta Háchu do Berlína! Slyšel jsem, jak to Franta Kocourek hlásil v rozhlase, znělo to jako pohřební oznámení.

Když jsem se chystala k odchodu, přiběhl ještě kterýsi Havlův známý a oznámil, že německé pluky už překročily naše hranice a vstoupily do země.

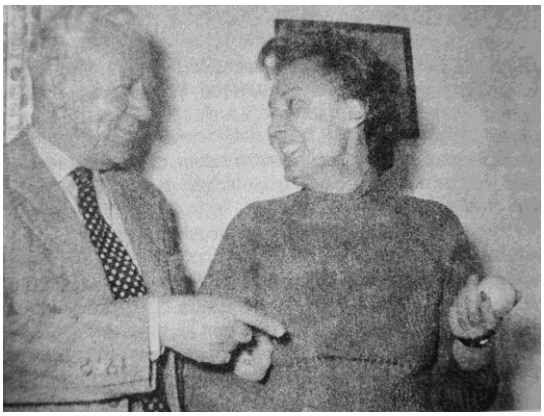

S Milošem Havlem

— Vyzvali naše vojáky, že nemají klást odpor. Hácha prý požádal Hitlera o protektorát.

Všichni se shlukli kolem jednoho stolu a všichni byli zdrceni. Když jsem se vrátila domů, snažila jsem se poslechnout ještě rozhlas, ale zatím jsem se víc nedověděla.

Ráno mě probudil mámin křik:

— Němci jsou v Praze! volala na mne. — Už jsou tu!

Vyhlédla jsem z okna. Padaly vlhké vločky sněhu, vládlo sychravé počasí, byl smutný den.

Otevřela jsem rozhlas a ten hlásil jednu špatnou zprávu za druhou. Celé území Čech a Moravy bylo obsazeno. Jen někde na Ostravsku se pokusila jedna posádka o odpor, ale ten byl zlomen.

Odpoledne mě to přilákalo do města, abych se podívala na jeho tvář. Všude jsem viděla projíždět a pochodovat německé vojáky. Lidé byli roztrpčeni, zděšeni, ženy měly uplakané oči. Tu a tam se zvedla pěst a němě zahrozila směrem k hloučku německých vojáků.

Když jsem na Národní třídě zastavila, kdosi vztekle uhodil do střechy vozu. Měla jsem tam dosud německé číslo.

Domů jsem jela schválně přes Hradčanské náměstí. Viděla jsem, jak nad střechu paláce stoupá vlajka s hákovým křížem. A německá stráž stála u brány.

Vrátila jsem se domů zcela zničena.

— Tak jak to vypadá? ptala se mne matka.

— Všichni lidé chodí jako omráčení, řekla jsem. — A je to přesně to, před čím jsem chtěla utéct.

Myslila jsem na to, jak asi se bude život pod nacistickou vládou vyvíjet a jestli se bude muset Praha poddat těm, kteří ji přepadli. Z chodníků ve městě jsem víckrát zaslechla, že se mělo bojovat.

Když se vrátil otec, přinesl zprávu, jak se Němci ujali vlády na radnici a že se asi bude muset úřadovat německy.

— Jak to vypadá po několika hodinách, řekl, — nacisti budou chtít vládnout.

— Pojedeš ještě dolů? zeptala se mne matka.

— Jen když budu muset, nejraději bych se tu zavřela a nikoho neviděla.

Abych udělala tátovi radost, požádala jsem ho, aby mi ukázal celou vilu. Byla jsem ráda, že se moje honoráře změnily v tento dům a v tátovu radost; ochotně mě provázel všemi místnostmi.

— Představoval jsem si to trochu jinak, svěřil mi, — ale máma prosadila svůj vkus.

I tak jsem měla z toho nového domova radost. Domovník, jemuž všichni říkali Pepíček, mě provedl zahradou; ukázal mi alpinum, záhony květin a také několik růží, které poslal pěstitel Böhm z Blatné a nazval je mým jménem; ta růže byla zvenku růžová a uvnitř tmavě červená.

— Připadám si tu jako na lodi, řekla jsem, když jsem se s našimi setkala na terase.

— To je správné, tak jsem to chtěla, radovala se máma. — Proto jsem dala udělat kulatá okna.

Terasa byla opravdu krásná a představila jsem si poprvé, jak bude příjemné posedět tam v letních večerech a přijmout přátele.

Najdou se?

Našli se.

Za Zorkou přišli jednou dva filmaři, kteří si ji vybrali pro svůj příští film. Byli to Václav Krška a František Čáp, kteří napsali scénář podle Krškova románu Odcházeti s podzimem; jejich

touha oslavit mládí a léto a řeku mě nadchla, honem jsem ro séři mě rádi zamíchali do svých plánů a jednomu z nich napadlo:

Z Ohnivého léta

— Když teď nic nenatáčíš, co kdyby sis v tom našem filmu zahrála?

— Vždyť tam není pro mne role.

— Tak ji napíšeme, rozhodli se k mému překvapení.

Zmínili se o té možnosti Havlovi, on vyslovil svůj souhlas a hned rozhodl, že věnuje *Ohnivému létu*, jak se měl film jmenovat, víc financí, než bylo původně sjednáno.

A tak se u nás ve vile denně pilně pracovalo na novém scénáři, v němž se objevila nová hlavní role. Vedle Červené Klárky, prostého venkovského mládí, které měla představovat Zorka, se tam objevila její starší sestřenice Róza, svůdná a zkušená, která měla svádět studenta Šimona, když přijede na Otavu na prázdniny; režiséři si vybrali Svatopluka Beneše, který tehdy začínal, mladší o čtyři roky než já. Hudbu měl psát Jiří Srnka, který uměl svými melodiemi nejlíp oslavit mládí a léto; pro mne napsal do filmu píseň Milujeme to, co ztrácíme.

Byla jsem přešťastná a připadala jsem si najednou mnohem mladší než v rolích německých filmů. V českém filmu jsem už dlouho nehrála a tu se mi najednou nabízelo dílo neobyčejně svěží a plné poezie. Když jsem prchala z Berlína, nevěděla jsem vůbec, zda se kdy ještě dostanu k filmové práci, a tady u mě stáli mladí režiséři, v nichž bylo plno elánu, řekla bych skoro amatérského.

Přivedlo mě to opět mezi lidi. V Lucerně jsem se setkala zase s Adinou Mandlovou i s Ljubou Hermanovou. Chodil tam pravidelně také mladý režisér Otakar Vávra, s nímž jsem natočila před dvěma léty Panenství; projevil o mne zájem, vykládal mi, kolik námětů v české literatuře čeká ještě na proměnu ve film. Nyní pracoval na Humoresce a připravoval Kouzelný dům podle románu K. J. Beneše; v tom příběhu měl roli pro Adinu. Viděla jsem ji vždycky ráda, ale nebyly jsme tak důvěrné, jak se často říkalo nebo psalo; měly jsme každá své zájmy a svou společnost. Ráda jsem chodila například do krásného bytu k Eduardu Kohoutovi, který bydlel na Kampě a uměl být kouzelným hostitelem, plným něhy a humoru; oblíbenou hrou tam bývalo hádání zvolených motivů a věcí. Pamatuji se, že mě jednou nechali hádat «jed na meči

Hamletově». Několikrát jsem se setkala také s Janem Werichem, který mě dokonce pozval s sebou na ryby; o ty jsem nestála, ale Werich byl samozřejmě nádherným společníkem a snažila jsem se, aby mu se mnou také bylo dobře. Ožívala jsem. Vzpamatovávala jsem se z toho berlínského omráčení, z té dvorní falše. Kde zůstaly ty berlínské noci, plné děsu, ta hrůza, kdo mě zavolá nebo koho potkám? I v Praze se sice někdy ozval v noci telefon a nikdo se neohlásil, ale nevěděla jsem ani, odkud se volá a zda nejde o běžný omyl.

Byla jsem ráda, že Němci neprojevili zatím o film žádný zájem a že jsem se s nimi nemusela stýkat — až na jednu výjimku a k té mě přivedl Miloš Havel. Jednou mi představil jako svého dobrého známého doktora Holma, obchodníka se starožitnostmi: měl výrazný úzký obličej a pohled, který si dovedl získat důvěru. Přesto, že to byl Havlův dobrý známý, byla jsem opatrná, když se mne začal vyptávat na berlínské události, a odpovídala jsem schválně dost neurčitě.

— Takže nevzpomínáte na nacistický Berlín v dobrém?

Byla to zvědavost nebo výsledek?

— Na Berlín z posledních měsíců ne. Už jsem tam nikoho neměla.

— Není divu, pochopil to Holm. A ztišil hlas: — Víte vůbec, že jste se octla na takzvané černé listině?

— Nikdo mi to neřekl. Ale pochopila jsem to.

— Musíte být opatrná, nabádal mě. — Ale mne se bát nemusíte. Myslím dokonce, že když zůstaneme ve styku, bude to prospěšné pro nás oba.

Nevěděla jsem tehdy, jak to myslí; přestože mi Havel řekl, že mohu mít k Holmovi naprostou důvěru, bála jsem se projevit se příliš zřetelně a stavěla jsem se jako nechápavá. Měla jsem na to už berlínskou školu.

— Mám na vyšších místech určitý vliv, poučoval mě dále Holm. — Víte, může se stát, že ti, co vás hlídali v Berlíně, zaměří se na vás dalekohledem i do Prahy. Teď jim v tom nic nebrání. Ale od nás, řekl neurčitě, — od nás se nemusíte ničeho obávat, a můžeme vám dokonce pomoci.

Přisvědčovala a děkovala jsem, ale zase tak polovičatě, abych se nikomu a ničemu neupsala. Lekala jsem se, že by se berlínské události mohly promítnout do Prahy a narušit mi život, v který jsem věřila.

Náš hovor skončil tím, že mi doktor Holm načrtl na kus papíru telefonní číslo:

— Naučte se tohle číslo nazpaměť — a kdyby vás něco znepokojilo, zavolejte. Když budu moci, zakročím.

Byla jsem ráda, když se k nám Havel vrátil a začalo se mluvit o Ohnivém létě. Upjala jsem se k tomu filmu, jako by to byl nový začátek mého hereckého života; přitom jsem vnímala Zorku, jak se snaží a jak žije svou roli. Viděla jsem už v duchu říční břehy a mezi nimi ubíhající Otavu, kterou Degl jistě krásně natočí. A slyšela jsem v duchu hudbu Jiřího Srnky, který měl pro obrazy přírody tak šťastnou invenci.

Jednoho dne Havel scénář schválil a Krška odjel do Písku, aby si vybral exteriéry. Zorka už tam také byla — a tak já jsem jednou večer vyjela svým vozem z Prahy a dala jsem si úkol dojet do půlnoci do Písku. Byla jsem v neobyčejně dobré pohodě; říkala jsem si, že berlínské zákeřné intriky jsou zapomenuty a já že se Ohnivým létem vrátím nejen českému filmu, ale také českým divákům. Skoro rok jsem nic nedělala a byla jsem po práci hladová. I za volantem jsem si v duchu opakovala některé věty své role, na jejímž vzniku jsem se podílela.

Když jsem projížděla kolem temného lesíka, všimla jsem si, že tam stojí auto se zhasnutými světly. Jakmile jsem se přiblížila, auto zažehlo reflektory, sjelo z lesní cesty na silnici a začalo mě sledovat; chvíli jelo těsně za mnou, chvíli mi dalo náskok, vypadalo to, jako by hledalo příležitost se ke mně připojit. Něco mi řeklo, že je to nějaký úklad. Ačkoli jsem dávala tomu vozu příležitost, aby mě předjel, nevyužil toho a zpomalil také. A když jsem zrychlila, podřídil se hned mému tempu.

Na jedné křižovatce jsem prudce otočila vůz a vydala se na zpáteční cestu do Prahy. Co udělal ten černý vůz? V zrcátku jsem viděla, že také rychle otočil do protisměru a zase mě sledoval.

Můj strach se ještě zvýšil. Zážitky z Berlína ve mně najednou ožily a zaplavila mě úzkost. Děje se něco, co mě ohrožuje. Rychle jsem uvažovala, zda se mám vrátit domů nebo zda bude lepší zavolat odněkud doktora Holma.

Když jsem projížděla osadou s restaurací u silnice, zastavila jsem, vyskočila z vozu a hledala telefon. Vytočila jsem číslo.

— Lydia, ohlásila jsem se podle úmluvy.

— Co se děje? zeptal se Holmův hlas.

— Jsem na cestě do Písku. Ale čekal na mne nějaký vůz a teď mě sleduje.

— Kde jste?

Zeptala jsem se číšníka a oznámila jsem jméno místa.

— Dobře. Zůstaňte tam a čekejte na nás.

Rozhlédla jsem se. Černé auto tu nebylo, zřejmě lidé v něm přehlédli, že jsem zastavila, a jeli dál. Vypila jsem uklidněna sklenici sodovky, chvíli jsem seděla uvnitř mezi turisty, a pak jsem vyšla ven. Zamrazilo mne. Černé auto stálo opodál, světla zase zhasnutá. Co mohu čekat? Přijde nějaký zákeřný útok?

Čas se vlekl. Vozy jezdily kolem, ale černé auto stálo a nehýbalo se a nikdo z něho nevystupoval.

Konečně jsem se dočkala.

Holm zastavil před restaurací a našel si mě pohledem; pak ukázal na vůz a mávnutím ruky mi dal znamení, abych pokračovala v jízdě. Nasedla jsem tedy a nastartovala. Když jsem jela kolem černého vozu, snažila jsem se rozpoznat, kdo v něm sedí, ale ti muži byli odvráceni. Pustila jsem se na Písek. Viděla jsem, že nyní mě v určité vzdálenosti sleduje

Holmův vůz. Klidně jsem sjížděla k Písku. Když se objevily první domky města, Holm za mnou zablikal a zastavil, otáčel se. Ale tajemné třetí auto už se neukázalo.

Holmovo číslo jsem si zapamatovala a později, po návratu do Prahy, jsem ho ještě několikrát použila, když se mi zdálo, že mi někdo věnuje nápadnou pozornost. Pochopila jsem později, že Holm hraje zřejmě dvojí úlohu, že má sice určitou funkci v nějaké stranické organizaci, ale zároveň vyvíjí činnost proti ní. Bylo mezi Němci víc takových jedinců — jako třeba inž. Zankel, který měl na starosti právě filmové záležitosti; ale to jsme se, bohužel, dověděli až po konci války a nemohli jsme s tím předtím nijak počítat.

V tomto roce jsem dostala od osudu opravdu krásné a ohnivé léto; natáčení nebylo snadné, vášnivé mělčiny Rózy mě několikrát vehnaly do říčního proudu, ale našli jsme si nejkrásnější zákoutí na březích Otavy a nálada byla neustále dobrá. Byla jsem potěšena, s jakou vážností bere Zorka své herecké poslání; byla z ní opravdová Červená Klárka. Musela přitom přemáhat neustálé bolesti hlavy; a jakási alergie působila, že jí občas otekla její půvabná dívčí tvář. Odjakživa mi záviděla moje propadlé líce, týrala se hladem, aby byla co nejprůsvitnější, ale často se jí zničehonic obličej změnil a bývala kvůli tomu velmi nešťastná. Snažila jsem se jí všemožně pomoci a tím jsme se zase sblížily; byla jsem zejména ráda, že rozhodně poznala, že jsem se v Berlíně nijak nezpronevěřila a že se mně mnoho nepříjemností nahrnulo bez mé viny. Po večerech, když jsme se zmoženi vrátili z exteriérů, bavili jsme se ještě různými hrami a někdy jsme se Zorkou na sebe navlékly prostěradla a staré klobouky a uspořádaly jsme velkou strašidelnou noc.

Musím přiznat, že některé kritiky vytkly filmu přehnané výjevy (třeba sebevražedný pokus z Klárčina nerozumu); kdykoli ten film znovu vidím, při těchto scénách zavírám oči, připomínají mi pozdější tragickou skutečnost. Taky mladý zámecký pán nebyl pro recenzenty právě představitelem současné mládeže. Ale Václav Krška za scénář, Karel Degl za kameru a Jiří Srnka za hudbu dostali národní ceny 1940. O sobě jsem mohly číst aspoň skromnou chválu: «Lída Baarová propůjčila své nesnadné roli veškerou něhu a vážnost a také její sestra, Zorka Janů, upoutala dobrým hereckým výkonem.»

Já jsem dostala toho roku 1940 cenu za herecký výkon ve filmu Dívka v modrém, ale k tomu se musím zvlášť vrátit. Hned po Ohnivém létě mě totiž Otakar Vávra požádal, abych byla v novém filmu partnerkou Oldřichu Novému, jehož Kristián slavil nemalý úspěch. Námět Dívky v modrém byl od Felixe de la Camary (ten pán se jmenoval Camra) a scénář si napsal sám Vávra. Zlákala ho možnost vyzkoušet se jednou ve společenské komedii; jeho předchozí filmy byly zcela jiné, stačí jmenovat Pohádku máje nebo Pacientku doktora Hegla podle románu M. Pujmanové.

Dívka v modrém

Mým partnerem v Dívce v modrém byl Oldřich Nový

Z téhož filmu

Moje role byla velice zajímavá; její představitelka musela spojit přirozenou konverzaci se starobylou češtinou, kterou mluvila bytost z obrazu. Vávrovi se podařilo udržet diváka dlouho v napětí, zda jde opravdu o vtělení krásky z obrazu; až v poslední scéně se prozradilo, že šlo o nápad veselých přátel, kteří chtěli získat kamaráda pro manželství. Vávra zvládl celý příběh na vysoké úrovni vkusu a v jednotném stylu. Oldřich Kautský napsal o mé Blance z Blankenbergu do Kinorevue: «Lída Baarová v titulní roli pochopila svou úlohu dokonale. Je dekorativně krásná a svým zjevem přesvědčuje, že by bylo marné hledat jinou herečku, která by se této role zhostila tak přesvědčivě . . . Její staročetina zní mazlivě, její slova vyznání jsou sladká a plná citu. Baarová zde snad také poprvé ukazuje, že má smysl pro humor . . .» Ve filmu účinkovalo mnoho znamenitých herců; z žen připomínám aspoň Natašu Gollovou a Sylvu Langovou. Jak jsem se nedávno v Praze přesvědčila, sklízí tento film ještě po padesáti letech u našeho obecenstva úspěch.

Situace v protektorátu se však už tehdy měnila. V úřadu říšského protektora bylo zřízeno filmové oddělení, které vydávalo obecné směrnice; provádělo je tzv. Filmové ústředí pro Čechy a Moravu. Zavedly se dvojjazyčné titulky. Židovští zaměstnanci museli odejít. Cenzuru scénářů i filmů vykonávalo tzv. průstřele. Barrandov jakož i ateliéry hostivařské a radlické se dostaly do

německých rukou; němečtí filmaři se tak v Praze pomalu zabydlovali. Ale obecenstvo dávalo samozřejmě přednost filmům ryze českým.

Oldřich Nový líbá dívku v modrém

Se Zdeňkou Baldovou a Mílou Pačovou ve filmu Artur a Leontýna

Jednou v té době mi napsal berlínský producent Graeven, že by mi chtěl nabídnout roli ve svém filmu; odpověděla jsem mu, že by se na to měl nejdřív informovat. Jak jsem se později dověděla od přítelkyně Hilde, státní sekretář mu za to přijel vynadat až do ateliéru a hádka skončila prý dokonce fackami. Ale opravdovými fackami — na rozdíl od známé Ohrfeig-story týkající se Fröhlicha.

Ve velmi špatném ovzduší začal režisér Krňanský natáčet film Artur a Leontýna podle knihy Ignáta Herrmanna. Přál si, abych hrála úlohu Leontýny, a tak jsme se zase nad Herrmannem setkali; se mnou hráli Jiří Dohnal, František Smolík, Theodor Pištěk a řada jiných. Karel Melíšek se pokusil převést zastaralý námět do současnosti, ale to se nepodařilo, a nálada v ateliéru byla stále pod bodem mrazu.

Nebylo divu, protože nebe nad Evropou se mračilo stále hůř. Hitler uzavřel sice smlouvu o neútočení s Polskem i se Sovětským svazem, ale 1. září 1939 časně ráno překročila německá armáda polské hranice. Do konce září obsadila území Polska až na kraje, které zabral Sovětský svaz; Anglie a Francie dodržely předchozí úmluvy a vypověděly Německu válku.

V protektorátu byly 17. listopadu uzavřeny vysoké školy a několik představitelů studentstva bylo bez soudu zastřeleno. Nad tento skutek nemohlo být nic výmluvnějšího, jak si Hitler svůj protektorát představuje.

Na jaře 1940 pokračovala válka útokem německých armád na Dánsko a na norské přístavy. V květnu překročily hranice belgické a holandské, vtrhly do Francie a už 14. června vkročily do Paříže. V železničním voze u Compiègne, kde kdysi kladli spojenci poraženým Němcům v první světové válce podmínky příměří, tam se musela podrobit Francie kapitulaci.

Němci se považovali za vítěze druhé světové války a jevilo se to na jejich chování i v protektorátu.

10. Zorka Janů, má nešťastná sestra

Dospěla jsem k létu 1940; ráda bych sem zařadila kapitolu o mé sestře Zorce. Blížila se ke svému devatenáctému roku. Doma jsme se na ni všichni — i já — dívali pořád tak trochu jako na dítě, ale z ní se stala mladá žena, která si vysloužila úctu všech, kdo ji poznali. I když byla dosud tak šrámkovsky a krškovsky rozevlátá, když byla tou Červenou Klárkou, jak ji pojmenoval Krška ve filmu; vybrousila už své dobré vlastnosti, uměla se dobře a jasně vyjadřovat, uměla dobře psát — ať to byl rozbor role nebo milostný dopis; měla charakter. Proto i mě někdy soudila dost přísně, ale řekla bych, že právem. Byla upřímná, nepřetvařovala se, měla ráda svět a lidi. Ale trpěla svými nemocemi a trpěla také svou bezmeznou láskou k divadelní nebo filmové práci.

Věděla, že musí dobře vypadat, a vyčítala si, že je tlustá, ačkoliv měla krásnou postavu a hezké dlouhé nohy. Ukládala si neobyčejně přísnou dietu; vydržela třeba tři hodiny plavat a zůstat přitom hladová. Když později hrála ve vinohradském divadle, našla jsem jí v blízkosti podnájem, aby nemusela po představení v noci až na Hanspaulku; máma jí dala vždycky něco s sebou, ale většinou se jídla ani netkla.

Ani lásky se jí nevydařily; byla sice zamilovaná skoro pořád, ale obyčejně nešťastně.

V červenci 1940 uspořádal Zlín Filmové žně; měla to být přehlídka protektorátní filmové produkce, řízené Filmovým ústředím pod záštitou ministra obchodu. Byl to tehdy dr. Jaroslav Kratochvíl, který sice filmu příliš nerozuměl, ale měl hodně dobré vůle; po zahájení přehlídky jsem mu z Havlova podnětu napsala hesla, podle nichž přednášel. Ten první ročník měl vysloveně národní demonstrační charakter. Vybrané filmy (To byl český muzikant, Muzikantská

Liduška aj.) se těšily ve zlínském kině, největším tehdy u nás, velkému ohlasu. Sjelo se tam na dvě stě filmových herců. Když nás — dvě sestry — fotografovali, stálo obyčejně pod obrázkem: Lída Baarová a její sestra. Ale jak svým půvabem, tak svou inteligencí získávala si i Zorka své obdivovatele a nové přátele.

Ve Zlíně se setkala se spisovatelem Františkem Kožíkem, který byl pozván jako autor úspěšného románu Největší z pierotů, oblíbeného hlavně mezi herci. Při nějaké příležitosti se seznámili, sblížili a našli v sobě zalíbení. Měla jsem na Zorku vlastně dohlížet, jak mi to máma nakazovala, ale věděla jsem, jaké jí to seznámení přináší radost, a přála jsem jí to. Přišla do hotelu pozdě.

— Kdes, prosím tě, byla tak dlouho?

— Přej mi to. Vykládali jsme si, které básníky máme rádi — a jaké role bych měla hrát — a vůbec všechno o životě . . .

Vyklonila se tehdy z okna, měsíční světlo jí padlo na její zlaté vlasy, modré oči jí zářily, sama jsem se na ni zadívala s obdivem.

Poznala jsem Kožíka během těch několika zlínských dnů víc a těšila mě jeho skromnost a prostota. Věřila jsem, že by Zorce prospělo jeho přátelství.

Loučili se těžce, ale osud jim přál, v Přerově se jejich vlaky ještě střetly a tak se loučili ještě jednou v okně Zorčina lůžkového vozu. Kožík se vrátil do Brna, ale zůstali jsme v přátelském styku, a dokonce jsem mu mohla tehdy prospět.

Svěřil se totiž Zorce, že po zákazu jeho knihy Básník neumírá byl předvolán k výslechu na gestapo; panychida za Karla Čapka, kterou organizoval, mu přitížila. Zasvěcení lidé ho varovali, že při příštím zatýkání lidí z kultury přijde určitě řada na něho; všichni mu radili, aby se co nejdřív odstěhoval do Prahy. Rozhlas, kde byl zaměstnán, nebyl dost pohotový. Zorka se obrátila na mne a já jsem vysvětlila situaci Kratochvílovi. Po návratu do Prahy jmenoval Kožíka členem svého dramaturgického kolegia (spolu s Vl. Vančurou, V. Řezáčem a K. Smržem).

Rozhlas se mu musel přizpůsobit. Už 1. ledna 1941 se Kožík stěhoval do Prahy. O několik týdnů později si pro něho brněnské gestapo vskutku přišlo; musel se i v Praze nějakou dobu skrývat, ale zatčení se vyhnul.

Zachoval si k nám od té doby vždycky dobrý poměr, tím spíš, že u nás ve vile se smluvila spolupráce s režisérem Borským na filmové verzi Tylovy *Paličovy dcery*, kde pro mne napsali Rozárku. Zorka putovala pak po mimopražských divadlech. Kožíkův vztah se Zorkou zůstal přátelský; až do konce života měla jeho fotografii na svém stole a jemu zůstal její herecký deník, z něhož později otiskl řadu pasáží jako pietní připomínku zanícení mladé herečky.

Když se ohlížím za Zorčiným zjevem a za dráhou jejího života, myslím, že žádná z jejích lásek jí nepřinesla štěstí. Po Kožíkovi to byl režisér Salzer, kvůli němuž se dokonce jednou pokusila o sebevraždu, naštěstí velmi neobratně; po určitý čas to byl kritik A. M. Brousil, po něm přišel ještě Karel Höger, ale ten v té době právě chodil s Norou Cífkovou, neměl tedy zájem, a tak Zorka byla zase nešťastná.

Paličova dcera

Se Zdeňkem Štěpánkem v Paličově dceři

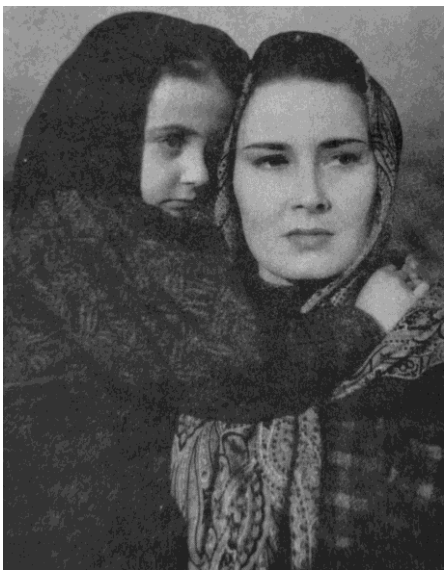

I když jsem sama často ani sobě neuměla pomoci, snažila jsem se radit Zorce a dodávat jí odvahy a moudrosti. Ale možná, že právě, když to nejvíc potřebovala, nebyla jsem na svém místě vedle ní, protože jsem sama sobě dokázala nadělat starostí víc než mnoho.

Když jí dal režisér Borský roli Jiřiny v Čekankách, natočených ještě před Zlínem v roce 1940, chodila jsem s ní do ateliéru a chtěla jsem, aby se vyvarovala chyb, které ublížily mně. Poznala při práci v ateliérech Annu Letenskou a Vlastu Matulovou, mohla se přiblížit velkým hercům jako byli František Smolík a František Kreuzmann, seznámila se s mladými, jako byli Sváťa Beneš a Ladislav Pešek. Myslím, že všichni uznávali její velkou snahu a poctivou práci.

Protože toužila po divadle, poradila jsem jí, aby se uchytila u společnosti ředitele Jičínského; dostala tam velké role — například ve Vějíři lady Windermeerové. Tou cestou jsem se nečekaně dostala k divadelním rolím i já. Zorka totiž hned na začátku své divadelní dráhy dost vážně onemocněla a musela zůstat ležet v Praze. Jičínský mě zavolal, jestli bych je nezachránila a nepřevzala roli za Zorku. Za noc jsem se ji naučila, nemocná Zorka mi pomáhala a tak jsem mohla vystoupit v Pardubicích — byla z toho pak série krásných rolí. Ale o tom se zmíním později.

Civilní snímky mé nešťastné sestry Zorky Janů

Zorka ve filmu Čekanky

Zorka Janú ve filmu Ohnivé léto

Jistě mi čtenáři a čtenářky dovolí, abych ve vzpomínce na Zorku vložila sem několik stránek z jejího deníku, který si psala v sanatoriu ve Vráži právě na sklonku tohoto roku 1940.

25. 12. 1940:

Má touha po divadle nezná mezí. A teď ještě obava, budu-li vůbec herečkou? Včera v noci jsem přečetla deník Jarmily Horákové. Jarko, budu muset následovat Tě ve všem a zemřít? Jarko, neznala jsem Tě a mé trápení bylo jako Tvoje. Jestli pak jsi také vnitřně tolik trpěla? Asi ne, u Tebe to bylo vyváženo větším talentem. Jarko, nezávidím, i když miluji divadlo, a slibuji Ti, že Ti nebudu dělat hanbu . . .

26. 12. 1940:

Fyzická bolest! Nesnesitelná. Řvu, jsem beze smyslu . . .

27. 12. 1940:

Z bolavé, nešťastné lásky nikdy nemohu být šťastná, radostná. Jsem podivně nemocná. Chci zaměnit klid, který tolik miluji, za ruch zákulisí, který mě stravuje. Nemohu bez toho žít. Jsem jako květina, které nedají vodu, jako dítě, jež ztratilo matku. Chřadnu. Patřím tobě, mé divadlo, a má-li už mě něco zničit, ať jsi to ty, milované. Kéž mám talent!

29. 12. 1940:

Objevila jsem překrásnou sbírku Theerových básní. Jeho dílo mi dodalo síly. «Nebýt jedním šťastným ze stáda, ale zarmouceným jedincem při pohledu na ně.» Tak nějak jsem tomu rozuměla. Večer jsem strávila právě oním sestupem do stáda, kompromisem. Miluji někoho celým svým já, je ve mně, je to smysl mého bytí, a pak jdu ve Vráži do začouzené hospody, je tam člověk, kterému se líbím a já jeho náklonnost přijímám s potěšením. Hnuším se sama sobě, a přece se nikomu nezpronevěřuji . . . Zkrátka já podvádím (i když na hranici vědomí a podvědomí, ale je třeba být sama k sobě upřímná) sama sebe, svou lásku. Ale snad je to jen z touhy zapomenout na nesnesitelné bolesti, které mne mučí od rána do večera, od večera do rána . . .

při večeři se tancovalo, byla to vlastně událost, poprvé ve válce. Také pro mne přišli, ale mé údy jako by odumřely, byla jsem nejhorší tanečnicí v sále. Úplně zbita, duševně i tělesně, jsem se doplahočila do pokoje. Spěte sladce, mé hojivé, moudré jižní Čechy.

30. 12. 1940:

Strašlivá tíha mi leží na prsou, hlava třeští a myšlenky jsou stále matnější. Pozoruji oknem metelici. Sníh promíšený s deštěm hrozivě bubnuje na okna. Pane Bože, smiluj se nade mnou, nedej mi ještě více trpět, modlím se . . . Odpoledne, dlouhé a nemocné. Pan Kus seděl u mne a bál se uvědomit si, že už ho zájem o mne přešel, nevěděl, co si počít s nemocnou dívkou, která si mluví sama pro sebe. Po dlouhém boji mi řekl, že se o mně povídají nehezké řeči. Prý jsem hýřila a propila noci, když jsem ještě hrála divadlo, a to prý mě tak zničilo, že jsem proto v sanatoriu. V duši se mi rozhostilo něco nevýslovně smutného. Tedy mé myšlení si ještě nezvyklo na bezpráví? Má hýření? Po představení rovnou do venkovského studeného bytu a tam drkotat zimou. Ráno vstát v ledové světnici a před sebou zamrzlé umývadlo. Pak stonat, vzchopit se, zkoušky, tréma, představení. Ani krůpěj lásky. Jen radost z práce vyváží všechnu tu bídu.

31. 12. 1940:

Přišla jsem právě ze Smetiprachu, kde jsme slavili Silvestra . . . Pilo se dokonce šampaňské na půlnoční přípitek. Prosila jsem Pána Boha o zdraví a lásku. Aspoň jedno z toho, jinak nelze žít. Cesta domů byla překrásná. Ticho, že ani dopad sněhu nebylo slyšet, jen splav hučel svou tragickou píseň.

1. 1. 1941:

Těším se už na Prahu, na její věžičky, hned se pyšně honosící svým bílým háfem, hned uplakané jako svíčky, z nichž kape poslední olej, na Kampu se záhadnými uličkami a ústavem slepých dívek . . .

2. 1. 1941:

Večer se konal domácí koncert a já přednášela Vodníka jako melodram. Špatně. Moc mě to mrzí. Sblížení s princeznou Lobkovicovou. Navrhla, abychom si tykaly. Divila se, že je mně teprve devatenáct let. Zalekla jsem se. Což opravdu žal a nemoc vyryly na mém obličeji své nesmazatelné znaky? Někdy mám duši tak malátnou, někdy je to stařenka. Dobrou noc, mé kruté sanatorium, zítra tě opustím, i vy spěte dobře pod bílým příkrovem, jihočeské lesy.

3. 1. 1941:

Koleje zaváty, vlaky se vykolejily a já zůstala ve Vráži. Mít okolo sebe jen trochu lásky nebo práce, zůstala bych ráda. Ale takhle? Touha po lásce ustoupila divadlu. Má duše pláče při vzpomínce na ně. Dostala jsem dopis od Jičínského a při neupřímnosti mě dojal. Tak miluji vše, co souvisí s divadlem.

4. 1. 1941:

Praha! Světe, div se, ležím už zase ve svém zeleném pokojíku, obklopena věcmi, které mám ráda. Praha pode mnou spí, nikde ani hlásku, neslyším ani krok sestry, spěchající k nemocnému, nebo zoufalý pláč vedle v pokoji, jako v sanatoriu. Vše umělko, jen po tom jednom pánovi, co tolik kašlal, se mi stýská, ani nevím, jak vypadal, ale měla jsem ho ráda . . . Je velmi

mnoho smutku v té naší rodině, ale mám je všechny nesmírně ráda a nechápu, jak dovedou být na sebe zlí. Podivná, krutá láska! Touha po divadle zatnula do mne své spáry. Může srdce puknout touhou? Divadlo, mé divadlo, kéž vdechnu už brzo vůni tvého zákulisí.

Zorka Janů - film Čekanky

6. 1. 1941:

Nevýslovný smutek v duši. Praho, nedalas mi, oč jsem tě prosila. Srdce, protlouklo jsi zase marně jeden den. Tělo, prošlo jsi marně hodinami bolesti. Odpoledne jsem se byla podívat s Lídou na Barrandově (Paličova dcera). Mluvila jsem se Štěpánkem, Smolíkem, Naskovou. Připomínali mi divadlo a to mě ještě více roztesknilo. Spěchala jsem odtamtud se slzami v očích. Večer doma hádka. Pláč. Touha po smrti. Cítím se strašně osamocena.

10. 1. 1941:

Dnes vyvrcholila má fyzická i duševní bolest. Odpoledne mě doháněla už k šílenství. Jako každý slaboch jsem hledala a našla východisko, třeba nesčetné: alkohol. Pomohl, pár kapek stačilo. Byla jsem právě u Věry. Smála jsem se, tančila podivné tance a hrála úryvky z rolí. Bolesti přemoženy odumíraly a já, nová Zorka, jako bych zapomněla na všechnen žal. Na jak dlouho? Večer jsem seděla v Lucerně s Liduškou, Vávrou, Svitákem, později přišli Havel a Rychlík. Ale to prostředí se mi hnusí. Zdálo se mi, že mě pohlcuje strašná tlama společnosti. Posléze mi bolesti zabránily vnímat, a tak už se jen matně pamatuji, když ležím v posteli a v pět hodin ještě bdím, že jsem si přála na zpáteční cestě umřít.

11. 1. 1941:

Četla jsem Baudelairovy Květy zla, které jako by ještě hýčkaly můj bol. Ne, nesmím se poddat, i kdybych měla číst Švejka. Dobrou noc, bolesti, smilujte se nade mnou! Vždyť se dočkáte zítřka — a já s vámi. Bože!

13. 1. 1941:

Návštěva u zázračného lékaře. Dlouhá cesta do Ďáblic. Přeplněná čekárna, spousta nemocných a mrzáků, zubožené děti. Po šesti hodinách čekání jsem přišla na řadu. Přejel mi rukama tělo a červenou tužkou označil nemocná místa. Pak mi řekl diagnózu a jely jsme s mámou domů. Bouřím se za všechny ubožáky, které jsem viděla dnes dopoledne čekat na spasení. Není, Bože, tvou povinností se o ně starat? Ty ubohé děti, které nikdy neuvidí jasnou oblohu, protože jejich hlava je násilím skloněna k zemi! Jejich uplakané matky! Bože, což je nevidíš?

14. 1. 1941:

Noci, jsi mé vykoupení. Vrátila jsem se právě z premiéry Nezbedného bakaláře. Spousta potlesku, až mi to vhánělo slzy do očí. Cesta domů byla hrozná. Hádky a zase hádky. Plakala jsem, protože mi bylo opravdu ubližováno, od mámy i od Lídy. Nemohou za to, jako já nemohu za svou nemoc. Všechno se točí okolo mého fyzického stavu. Ráno jsem byla zase u zázračného lékaře. Bolesti jsou horší, ale já věřím, nic jiného mi nezbývá. Toužím po práci a nikde ani jiskřička naděje. Žiju v pustině, kde noc je oázou. Láska — zdraví — práce, aspoň jedno z toho. Takhle se nedá žít.

16. 1. 1941:

Celý den u Věry, kde mi bylo velmi smutno. Ota musí jít příští týden na práce a Věra tu zůstane sama. Ubozí lidé. Večer premiéra Za tichých nocí. Film průměrný, Höger báječný, režie špatná, fotografie ještě horší, celkem mi bylo z toho smutno. Po představení jsme seděli v Lucerně. Bolesti, děkuji vám, že jste na chvíli opustily mou hlavu. Dlouho jsem se bavila s Karlem Högerem. Našla jsem v něm jemného, citlivého člověka.

17. 1. 1941:

Celý den mi zněly v hlavě verše a já se neodvážila je přenést na papír. Byl snad včerejší den inspirací? Přepadla mě zase dnes taková touha po divadle, že bych řvala. Když doktor P. odešel, zavolala jsem T. Bože, jak chladně zněla jeho přátelská slova. Mé odpovědi byly kapky krve.

21. 1. 1941:

Bože, děkuji. Jde řada smutných dnů nekonečným průvodem a nikde ani jiskřička naděje. A pak se člověk jednoho rána probudí a užasle hledí na šťastný den. Role: Madlenka z Ondřeje a draka od Dyka ve Vinohradském divadle. Plakala jsem štěstím a nedůvěrou. Bojím se v tebe věřit, má Madlenko, tak milá ve své prostotě, ty něžná, bez problému. Neberte mi ji, páni od divadla. 5. února mám v ní vystoupit. Zase jeden svátek v mém životě. Madlenka má plakat, tak hezky venkovsky, vzlykavě, musí se smát jako děvčata na návsi a vůbec všechno musí dělat jinak, než dělám já.

22. 1. 1941:

Ráno u zázračného lékaře. Bylo mi špatně, zvracela jsem, bolesti hlavy neustaly. Usměvavá jsem však přišla do Vinohradského divadla, kde jsem si vyzvedla roli. Bože, není krásnější pocit než jít s novou rolí v kapse. Šla jsem přes Mírové náměstí, kde se mi najednou zdálo krásně, a zašla do kostela sv. Ludmily poděkovat. Večer na Ondřej a drak. Špatné, žádná dramatičnost, provedení ještě horší. Hálová dobrá. Hrozná beznaděj do mne stoupala, přepadl mě strach. Dokážu, že jsem dobrá herečka? Pracovat, Zorko! Nemyslit na lásku, herečko! Dnes v tomto deníku si slibuji, že dám své Madlence, co bude v mých silách.

24. 1. 1941:

Ráno u «zázraku». Vůbec mi nepomáhá a je mi hrozně zle, celá jsem rozlámána a hlava pálí. Chodila jsem po Praze a obstarávala si věci. Styděla jsem se, že jsem tak ošklivá. Na Barrandově jsem si zkoušela copy, jsem v nich jako obluda. Pak dlouhý smutný večer. Učila jsem se, ale protkávala jsem slova Madlenky myšlenkami Zorky.

25. 1. 1941:

Nekonečný zablácený den. Ani doma jsem nenašla klid, a tak jsem se pustila do práce. Kupodivu to šlo.

28. 1. 1941:

Ticho, sama doma. Je mi strašně smutno. Toužím po lásce. Okolo mne se míhá kolotoč mužských jmen. Přijď, ať jsi kdokoli, jen přijď a vezmi mě do náruče. I když budu zklamána, to konečně patří k životu, jen nežít v neuskutečnitelných snech, nemilovat neznámé milence. Neživořit! — Dopoledne jsem byla s Lídou podívat se na náš nový byt na Vinohradech. Je moc krásný, ale nešťastné v něm budeme také.

28. 1. 1941 v 10 hodin večer . . . :

Můj Bože, stalo se něco strašného. Nemohu psát, jen srdce mne bolí a slzy mi nepřestávají téci. Zachránila jsem mému před smrtí, chtěla se otrávit. Snad je to splátka dluhu vůči ní, ale jak malá splátka! Bylo mi strašně.

30. 1. 1941:

Dopoledne byl u nás Dohnal a radil mi Madlenku. Děkuji ti za to, Jiří. Večer utopený v práci a zakončený phanodormem.

1. 2. 1941:

Ráno jsem jela v tuhém mrazu k Nedbalovi. Řekl, že hraju pod psa, a vzal si mě do parády. Bože, děkuji ti. Hlava bolí, duše mlčí, touha roste.

6. 2. 1941:

Uplynulo několik dnů. Krásné dny, vyplněné učením. Madlenka se mi tvořila pod rukama a stávala se z ní pravá venkovská holčička. A včera bylo představení Ondřeje a draka. Hrála jsem slušně, úspěch u lidí byl veliký, u představených, myslím, také. Dostala jsem několik kytic, jedny růže anonymně, bylo jich pět. Dnes je už všechno zase všední, tak šedivé, že už ani nevím, že jsem včera hrála. Umírá mi moje zlatá, osmdesátiletá babička, která mi nosívala čertle. Pamatuješ se, babi, jak jsme spolu chodívaly do tanečních? Byla jsi nejrozkošnější gardedáma ze

všech. Nebo jak jsme spolu vedly rozhovory o volné lásce? Málo radosti jsem Ti způsobila, babičko, a často jsem na Tebe zapomněla.

8. 2. 1941:

Zemřela má babička. Okamžik radosti z vykonané práce byl vystřídán nesmírným smutkem. Všichni chodí s uplakanýma očima.

19. 4. 1941:

Ve dne jsem vždycky šla na zkoušku do Komorního, ale za hodinu jsem už utíkala. Dělá se tam špatné divadlo a člověka až bolí jen se na to dívat a nesmět se přiblížit ani k rampě. Bylo to ponižující chodit tajně na balkón a přitom vlastně nic nezískat. A tak jsem obyčejně už odpoledne šla na Vinohrady — trochu se učila, hodně se trápila, nekonečně toužila, trochu docela malinko psala verše. Vrátila se mi už poznaná hrůza z neprospaných nocí. Starosti rostou, jedna rodí druhou, nakonec obsadí hlavu jako mšice. A z milostné touhy se stane něco zlověstného, zatrpklého . . . A tak se žije v samé slabosti. Slabost byla i to, že jsem vyzývala K., aby mě zavolal. Neměl mi co říci a já cítila jen soucit. Podruhé mě zavolal, bylo mi právě tak hrozně, stála jsem v noci u otevřeného okna . . . byla zbabělá. Na otázku, jak se mám, jsem odpověděla «ohromně» a on mi uvěřil. A dnes mi bylo oznámeno, že hra Sežehnuta plamenem, v níž jsem měla hrát, je zakázána. Je mi líto role, kterou jsem už začínala procitovat, i když byla hodně plochá. Jedna zastávka mého ubohého života byla zrušena, přede dveřmi stojí ta zlá, které se tolik bojím: nečinnost. Prázdné ruce mi padly do klína. Co jsem udělala, Bože, tak špatného, že mě trestáš?

23. 4. 1941:

Jan Maria Plojhar — dnes večer. Jako rozhlasová relace špatně. Herecké výkony pod úrovní. Karel velmi dobrý, jen někdy trochu vyráží P a V. Během hry jsem sotva dýchala, srovnávala jsem Plojharovu Kateřinu se sebou . . . Jinak se dny vlekou, stále prší a to je kruté. Mám přece ráda déšť — a poprvé se ho děsím. Bojím se všeho, co je silnější než já. Čekám, stále jen čekám.

1. 5. 1941:

Změnila jsem se. Chodím do společnosti, protože se bojím samoty. Nepiju alkohol, nemluvím, směju se jen ústy. Poprvé v životě pronáším cynická slova spontánně. Hrozím se jich a hledám příčinu. Prostředí, v němž se pohybuji, je snobské a bez citu. Chybí mi práce. Všude mě odmítají. Má nemoc se vrátila a zaplavila mě bolestmi. Hlava třeští, jsem víc než ošklivá. S mámou si stále ubližujeme. Táta je v poslední době také cizí — a Lída? — úplně. V dálce slyším vlak. Chtěla bych s ním jet někam daleko, nechat v sobě to staré já odumřít a vytvořit nové, odolnější, zdravější.

10. 5. 1941:

Iluze jsou pryč. Víra, jakási duševní jistota, nepozorovaně zmizela. Zavolali mě do rozhlasu, dali mi Helenku do Pohádky máje a za hodinu mi ji vzali. Zase jedna rána.

23. 5. 1941:

První den natáčení filmu Z českých mlýnů. Hraju v něm hlavní roli Lidušky. Partnera mi měl hrát Karel, odřekl to, hraje to tedy Sváťa . . . Přijela jsem utahaná, hladová, celá rozlámána z upnutého kostýmu. A přece nějak veselá, tak vnitřně silná. Je to téměř směšné, že tento druh práce mě může uspokojit, ale člověk se spokojí málem, neměl-li předtím nic.

6. 6. 1941:

20 dní těžké práce v ateliéru. Liduška přešla ze scénáře na plátno a stálo to jen trochu zdraví. Nic víc. Žiju v úplné samotě a oddávám se s rozkoší fyzické únavě. Silně na mne působila knížka paní Naskové. Je to tak silné ve své prostotě.

25. 6. 1941:

Stůňu. Toužím po práci. Ale mé zdraví? Bojím se. Nedostává se mi lásky. Chřadnu. Bojím se smrti. (Srdce.) Bude mi zanedlouho dvacet let. Je tak horko a dusno.

5. 7. 1941:

Je tomu právě rok, co nedokončená Zorka ležela ve spacím voze rychlíku Praha-Zlín . . . To byla Zorka devatenáctiletá, se srdcem prázdným, až nebezpečně se nabízejícím. Jela a netušila. A přišel žírek. Večer, mnoho lidí, pak se náhle vše rozplynulo a zbyl jediný člověk. Je tomu právě rok. Tehdy obklopena lidmi, dnes tak sama, až jde z toho strach. Vzpomínám, strašně. Tak to s námi dopadlo, s námi a s naší «věčnou» láskou.

31. 12. 1941:

Půl roku jsem nepsala. Byla to doba těžké poctivé práce v divadle, doba pozvolného zotavování, krásný čas.

Bílá sobota, 1942:

Rok od mého setkání s K., šťastné, prokleté setkání. Doma žiju v okruhu nepřátel. Žít ze dne na den, to heslo razí válka. Zabíjení, nedostatek, pokoření a nenávist, hrozná nenávist. Moje herectví ustrnulo. Je sráženo nesčetnými nárazy zvenčí. Divadlo je špína. Jedině hodiny strávené na jevišti, v úplném vypětí a zapomnění, jsou vyžitím. Bolesti nevyslyšely mé prosby, aby mě aspoň na jevišti přestaly trápit.

14. 4. 1942:

Včera byla Humoreska a dnes je mi trochu do smíchu. Vždyť jsem hrála špatně — ale nevíte, co to je — po dvou měsících zase jednou hrát divadlo? Bez toho nelze žít.

22. 4. 1942:

Dny práce, zmatené pobíhání sem a tam. Kde zakotvím? Barrandov — Itálie — Uranie. Tři možnosti, každá má při sobě něco vábivého a mnoho špíny. V divadle hraju teď často, ale jsou to pro mne hodiny utrpení a rozervanosti. Dříve to byly jasné chvilky všeho života. Hraju v prostředí, které je mi cizí, a já jemu. Herci, pár lidíček, sdružujících se k hraní divadla, aby se pobavili. Málo je výjimek. Mnoho se flámuje. A tak nevím, co je lepší: sedět doma a trápit se, že jsem hrála špatně, nebo jít mezi lidi, pít alkohol a zapomenout? Někdy bych ráda šla s nimi, ale pocit nevyžití a nespotřebování se v práci mi v tom zabraňuje. A tak jdu domů spát. Spát? Píšu dnes samé paradoxy. V jednu hodinu se mé smysly teprve probouzejí k životu. V noci je všechno

beznadějné, tma vysaje z člověka všechnu víru a ráno jej zastihne zesláblého, trosku nervů bez energie, bez vůle.

Nač chodit spát, když spánek nepřichází,

nač volat sen,

když není o čem snít,

nač hořce lkát, když slzy nepřichází,

nač bát se smrti,

když není pro co žít?

Ne. Vzepřít se,

ať tedy mrtvá mluví,

ať řekne, proč si zoufala,

snad potom uvěří jí, porozumí,

snad pochopí,

proč tenkrát plakala . . .

Četla jsem si Zorčin deník a její dopisy stále. Nacházím se v jejích řádcích, v tom, co si zapsala o čase, který jsme žily spolu. Ale snad i v útržcích, které jsem vybrala, poznáte, jaký byla Zorka člověk a jak silná v ní byla touha po umění. Po dobrém umění, protože byla kritická nejen k svému okolí, ale především k sobě. Poznali jste z těch záznamů, jaké utrpení musela přemáhat, a přece ještě měla sílu přehlédnout příčiny, které mučily ji, a vnímat cizí bolest, blízkých i vzdálených, těch, které třeba u «zázračného» doktora viděla poprvé a naposled.

Řekla bych, že mnohé věci zapsala za nás obě, přesně tak, jak jsem je cítila sama. Ale byla citlivější než já, protože neprošla ještě tolika zlými zkušenostmi jako já. Byla vzdělanější. Mne vytáhli z druhého ročníku konzervatoře a šla jsem pak z filmu do filmu, někdy šlo o průměr, někdy o úspěch. Zorka dostudovala a pak se mnohem tíž musela o svou příležitost prát. K bolestem těla se přidaly bolesti nitra. Ty vysoustruhovaly její duši, prohloubily její cit; posílily její srdce. Žila naplno úděl mladé herečky, která zápasí o každý krůček vpřed, zatímco já v cestě nikdy takové překážky ve svém mládí neměla.

Musela jsem se vyhýbat nástrahám citu, který se mi nabízel na každém kroku. Zorka po něm často marně toužila.

Ale jestli jste se jí v jejím deníku podívali pozorně do tváře, jestli jste pochopili, jak hluboce uměla prožít každé lidské poznání a jak žíznila po opravdové lidské blízkosti, řekněte sami: nezasloužila si hodně lásky?

Listuji jejími opuštěnými deníky, znovu se vracím k řádkům jejích dopisů, skláním nad nimi tvář zbrocenou slzami a říkám si:

Byla lepší než já.

11. České filmy, české jeviště

Žila jsem od léta se Zorkou její život a snažila jsem se nahradit ji, oč jsem ji připravila svou dlouhou nepřítomností. Zároveň jsem se ovšem musela starat o věci vlastní a z nich padl často stín i na Zorčinu cestu; nebylo nám přáno, abychom mohly jít vedle sebe v ustavičné shodě bez rozčilení, do něhož nás doba strhávala.

V protektorátu byl život stále horší.

— Němci to musí prohrát, všichni si to přejeme, říkal generál Klecanda, když jsem se u něho jednou setkala s několika malíři a hudebníky. — Ale kde je armáda, která je porazí?

Ve filmu se pochopitelně pracovalo špatně. Cenzura řádila na námětech i na hotových filmech stejně jako na divadelních hrách. Vladimír Slavínský natočil po úspěchu v Českém muzikantovi ještě Advokáta chudých a František Čáp po filmovém přepisu Babičky Boženy Němcové zkusil převést na plátno román J. Š. Baara Jan Cimbura; mířil ten námět jako oslavu jihočeské přírody, ale musel hodně zkarikovat postavu židovského hospodského, aby nadřízené složky scénář přijaly.

Už jsem se zmínila o tom, že režisér Vladimír Borský si vyvolil jako předlohu pro svůj nový film Tylovu hru *Paličova dcera*, dramaturgie i kompozice scénáře se dělala u nás na Hanspaulce. Kožík se snažil přepsat dialog osvěženým slohem pro současného diváka.

Zdeněk Štěpánek přesvědčivě vytvořil postavu venkovského šumaře a já byla jeho nejstarší dcerou; měla jsem v té úloze dost příležitosti k silnému citovému prožitku. S námi hráli ještě František Smolík a Růžena Nasková.

Zorka, jak už jsem se také zmínila, podala velmi slibný výkon v Čekankách, napsaných podle námětu F. X. Svobody, a také ve filmu Z českých mlýnů, který režíroval Miroslav Cikán.

Najít vhodný a nosný námět, který by se mohl uskutečnit v ovzduší protektorátu, nad nímž viselo tolik zákazů a hrozeb, nebylo snadné. Otakar Vávra se obrátil k světové literatuře a objevil takový motiv v Balzakově novele, kterou nazval *Maskovaná milenka*; byl spokojen s mým výkonem v Dívce v modrém a svěřil mi zase hlavní úlohu. Byl to příběh mladé šlechtičny, která po zklamání v manželství a po ovdovění touží sice po dítěti, ale nechce se už dát spoutat jhem manželství. Při četbě se mi ta látka líbila, hrála jsem roli Lenky, baronky Rossettiové, velmi ráda, ale myslím, že ve výsledném pojetí byl příběh dost nepravděpodobný: můj partner, jímž byl tentokrát herec Gustav Nezval, nesměl poznat, že žena, která ho v nemoci pečlivě ošetřuje, je totožná s tou, která si ho zvolila před časem za milence a otce dítěte. Sotvakdo z obecenstva tomu uvěřil. Vávra však s bravurou zvládl hromadné scény na plese v sálech, postavených na Barrandově; architekt Jan Zázvorka za ně dostal národní cenu, stejně jako Jan Pečenka za kameru. Z hereckého souboru potkala tenkrát národní cena mne.

A. M. Brousil věnoval tehdy filmu podrobný rozbor. Zmínil se o Balzakově rukopisu, nalezeném roku 1911, o rok později už přeloženém do češtiny, podtrhl jeho romantický děj s dobovým koloritem, ale neušlo mu ani, jak je těžké čtenáři a tím spíš divákovi uvěřit, že milenec nepozná milovanou ženu v tak průhledné masce. Obdivoval se Vávrovi jako scenáristovi i jako

režisérovi. Také pro mne našel slovo uznání: «Lída Baarová zde po Panenství a vedle Ohnivého léta vytváří rozhodně svůj nejzajímavější a půvabný výkon. Vypadá překrásně. Oceňuji na něm jeho jednotlivou výraznost v ucelenosti.»

Ve filmu Maskovaná milenka

V Maskované milence s Gustavem Nezvalem

Po úspěchu tohoto nákladného filmu se někteří činitelé domnívali, že by se české filmy dabované do němčiny mohly uplatnit i v Německu. Inž. Zankel mě vskutku poslal do Berlína,

abych tam Maskovanou milenku namluvila i německy. Přijela jsem tam v době celodenních a celonočních náletů. Pracovala jsem s neznámými lidmi, ale byla jsem bez přestání velmi neklidná, protože jsem se obávala nějakého neočekávaného zákroku.

S Antonií Nedošínskou ve filmu Za tichých nocí

Za tichých nocí - se Světlou Svozilovou a Růženou Šlemrovou

Z filmu Za tichých nocí s Karlem Högerem

Jednou jsem se v dabingu setkala s Emilem Janningsem, který se ke mně přátelsky hlásil a ptal se mě na můj osud.

— Povídalo se, že jste byla vypovězena . . . že vám zakázali účinkovat . . . Bylo by to možné?

Potvrdila jsem mu, že je to pravda, a naznačila jsem mu, jak a proč se to všechno odehrálo. Nějak špatně to pochopil, protože při příštím setkání mi důležité sděloval, že náhodou mluvil s Goebbelsem a že se za mne přimlouval.

— Ale to jste neměl, to jsem nechtěla!

Rozpřáhl bezradně ruce:

— Stejně mi řekl, že se nedá nic dělat.

— To jsem vám mohla říci sama.

— Hlavně, když vůbec smíte pracovat, snažil se mě utěšit.

Několikrát jsme se ještě sešli v hotelovém sále, když zuřil nálet a zaháněli nás marně do krytu; oddáni do vůle osudu jsme zůstali sedět v lenoškách a dívali se do sklenek s koňakem. Jannings nostalgicky vzpomínal, jaké dřív bývalo Berlín pohostinné a klidné město.

I tyto snímky jsou z filmu Za tichých nocí;

dnes se mi zdá, že jsem na nich pokaždé trochu jiná.

Teprve v lednu měl premiéru film *Za tichých nocí*, natočený v minulém roce. Režisér Gina Hašler si vzal za základ příběhu soubor Písní Závišových, které koncem minulého století zhudebnil Rudolf Friml, a o scénář požádal básníka Vítězslava Nezvala, který mu vyhověl.

Mne si obsadil Gina určitě, ale váhal, koho mi zvolit za partnera. Viděla jsem hrát na scéně Národního divadla mladého herce z Brna Karla Högra a poradila jsem Ginovi, aby to s ním zkusil.

Pamatuji si, jak jsme ho vezli na Barrandov. Byl parný den a Höger měl deštník. Když jsem se tomu podivila, odpověděl mi prostě:

— Maminka mi ho dala.

Nebyl hezký, ale nám všem se velice líbil. Zkoušky dopadly příznivě. Vadilo jen, že můj partner byl menší než já, ale to se napravilo tak, že při objetích mu podložili plochou bedýnku pod nohy. To, co měl zpívat, daboval svým něžným hlasem R. A. Dvorský. Píseň Po starých zámeckých schodech si však zazpíval sám Karel Hašler a vložil do ní silnou vlasteneckou notu. Za roli Jany Radimské jsem sklidila kladné recenze.

Jak jsem se zmínila, musela jsem jednou v Pardubicích zaskočit za onemocnělou Zorku v hlavní úloze hry *Vějíř lady Windermeerové*. Ředitel Jičínský byl spokojen jak se mnou, tak se zájmem diváků, a nabídl mi hned roli další, *Dámu s kaméliemi*. Hrála jsem tedy s jeho společností častěji a k rolím se připojil, jak to bývá, i příběh milostný. Členem souboru byl tehdy mladý hezký herec jménem Eduard Dubský. Šla jsem se na něho podívat, když hrál v nějaké pohádce prince; jakmile mě uviděl v lóži, proklouzl tam v princovském úboru, klekl si a začal mi líbat ruce. Bylo to takové mladé zamilování, jenže šatnářka to spěchala prozradit jeho manželce, ta vzplála žárlivostí a požádala o rozvod. Myslím, že toho Dubský příliš nelitoval; tím spíš, že ta naše krátká známost ho přiměla k přemístění do Prahy.

V hereckém životě se často stává, že smůla jednoho je štěstím druhého. Že Zorka onemocněla, dostala jsem se aspoň na pardubické jeviště. A šťastná náhoda tomu chtěla, že se tam zastavil na představení šéf Národního divadla Jan Bor, zamlouval se mu můj výkon a přišel do šatny za mnou, abych si zahostovala v Sheldonově hře *Romance*. Samozřejmě, že jsem jeho nabídku ráda přijala. Měla jsem na to vystoupení jedinou zkoušku. Pak jsem to hrála asi čtyřikrát, dokud to německá cenzura nezakázala. Hrála jsem se Zdeňkem Štěpánkem, jehož jsem ovšem už znala z ateliéru, ale až tady jsme se seznámili blíže. Zasvěcoval mě do života na scéně, jaký si mohou dovolit mistři hereckého umě ní.

Ze hry Romance

Když musel ve své úloze kleknout a obejmout mi nohy, přidal k tomu vždy lehké zalechtání pod lemem sukně. Naučil mě ovládat se i při takových hereckých žertech: měli jsme se rádi a posílali jsme si navzájem na jeviště kytice růží.

Jedno hostování navodilo druhé. Tentokrát to byla hra o Josefu Mánesovi, v níž jsem hrála jeho smyšlenou milenku pod jménem Josefina. Mánesa hrál se vzrušivou emfází Eduard Kohout.

Pak přišla na řadu Magda v Sudermannově hře *Domov*, byl to sólový part, o který zápasily největší herečky naší minulosti, jako byla třeba Marie Pospíšilová. Mého otce hrál Rudolf Deyl a jezdili jsme spolu často na zájezdy do různých českých a moravských měst.

Nakonec, když činohra Národního divadla uvedla Hausmannovu pohádku *Lilofee*, hru o vodníkově nevěstě, dostala jsem další příležitost. Vodník byl skvělou postavou Václava Vydry staršího.

Byla jsem Janu Borovi za tyto herecké možnosti nesmírně vděčná, protože jsem se tak vlastně vracela ke svým počátkům, jednak jsem směla pracovat, a zajímavě pracovat, když jsem jinak tonula v moři nejistoty a nejasných obav. Mohla jsem předpokládat, že Hitler se svým okolím mě považuje za vetřelkyni a nepřítelkyni. A vliv německého nacismu v našich zemích stále vzrůstal.

V roli Josefínky ve hře o Josefu Mánesovi;

hrála se v Národním divadle

S Rudolfem Deylem na scéně

Národního divadla ve hře Domov

Jiné snímky ze hry Domov

Měla jsem ještě jednu útěchu: tou byl Oldřich Nový, s nímž jsem se spřátelila při natáčení těch dvou filmů pod režisérem Otakarem Vávrou. Když měl čas, pozval mě na večeři do hostince U markýze, kde si s oblibou poroučel «red Champagne», červené šampaňské, protože je pil ve svém posledním filmu můj přítel z dávna Charles Boyer. Obyčejně jsem vezla Nového domů ve svém voze; byla zima, nějakou dobu jsme vždy zůstali stát na rohu jeho ulice na nábřeží a za zamrzlými okénky jsme si studentsky tiskli ruce nebo jsme se dokonce trošku líbali. Ale byly to spíš polibky útěchy a povzbuzení, které jsme potřebovali oba. Nový měl za ženu Židovku, ale choval se statečně, odmítl dát se rozvést a tím jí patrně zachránil život; ke konci okupace musel i s přítelem Jaroslavem Verisem, malířem, do zvláštního koncentráku. Scény, které mu žárlivá manželka dělala kvůli jeho partnerkám, si rozhodně nezasloužil.

A ještě mi vytrvalo jedno přátelství. Kdysi dávno na konzervatoři byl do mne zamilován posluchač 4. ročníku Kořínek, který si dal pak umělecké jméno Ladislav Brom. Dělal všechno možné, zpíval, tančil, hrál a nakonec taky režíroval filmy. Litoval, že před nacisty neutekl jako třeba Karel Lamač nebo Ota Heller. Hledal si tedy přátele a spolupracovníky mezi autory, které kryl buď Havel v Lucerna-filmu nebo Feix v Nationalu. Byl to Drda, Řezáč, Fábera, Kubka a bylo možné je najít večer ve filmovém klubu. Byla i jiná centra, třeba v Mánesu, ale tam šlo opravdu o konspiraci a dal za ni život Vladimír Vančura. Jeho smrt, které napřed nikdo nevěřil, padla na všechnu filmovou činnost jako těžký studený stín. Brom byl o všem informován a často se snažil poradit i prospět, když jsem v protektorátním bludišti ztrácela cestu.

Co mě tehdy drželo nejvíc, byla přízeň obecenstva v divadle i v kinech. Ale bázeň z mého života neodcházela. Ukázalo se brzy, že byla oprávněná a že jsem, bohužel, vytušila úder, který mě měl postihnout.

Tu a tam jsme jako účinkující v některém filmu byli nuceni přijmout pozvání na nějakou oslavnou večeři nebo na čaj. Pokud jsem mohla, odmítala jsem to a omlouvala jsem se všemožným způsobem, protože jsem měla odstrašující příklad z Berlína; někdy to však nebylo možné a sám Havel mě měl k tomu, abych se z umělecké společnosti nevylučovala, že bych tím věc českého filmu poškodila. Bývala jsem však při takových příležitostech v rozhovorech velmi střídmá a jen jsem poslouchala, co se mluví, abych vypozorovala tendence, jimiž se německo-český vztah tehdy bral.

Vícekrát mě pozval na nějakou takovou příležitost jistý Böhm, který měl nějakou funkci v bezpečnostní službě. V Havlově přítomnosti jsem si na to jednou stěžovala dr. Holmovi.

— Já vás chápu, řekl mi, — ale rozhodně není správné pořád odmítat.

— Jak to myslíte?

— Co kdybyste jednou to pozvání přijala — a pobavila se s ním. Mohlo by to být zajímavé.

— Já o takové lidi nemám zájem.

— Vidíte, a my ano. Zkusit byste to mohla, ne? Určitě to přežijete.

Dal mi najevo, že patří jinam než Böhm a ti ostatní kolem něho. To jsem konečně už věděla z historky s tajemným autem cestou do Písku. Chtěla jsem se mu zavděčit a příště, když mě Böhm pozval, přijala jsem.

Pokusila jsem se být dobrou společnicí a hledala jsem témata k hovoru, která byla přijatelná jemu i mně. Mluvila jsem o svých filmech, o pražských divadlech, o hercích. Böhm poslouchal, pil a po několika sklenkách whisky byl také mluvnější.

Snažila jsem si zapamatovat, o čem byla řeč, a druhý den jsem všechno vypověděla Holmovi.

— To je málo, řekl mi. — Pokračujte.

Vždycky jsem přijala úlohu, kterou mi vnutil. Bylo to znovu marné.

— Zkuste se ho zeptat, jaká ho čeká budoucnost. Nějak šikovně . . . Proč byste nemohla mít zájem, zda zůstane v Praze? radil mi Holm.

Manévrovala jsem v hovoru podle jeho rady. Böhm pil tenkrát více než jindy a také víc hovořil. Chtěl se mi pochlubit a sdělil mi, že možná přesídlí do Švýcarska.

— Ta země není tak neutrální, jak se staví. Je tam moc peněz — a ty patří někomu jinému. A je tam mnoho Němců, kteří by chtěli do říše.

Rozpovídal se a já si vtiskla do paměti zaslechnutá slova.

Když jsem je opakovala Holmovi, byl spokojen. Vyptával se znovu a podrobněji, na jeho tváři bylo vidět, že tentokráte má pro něho mé sdělení význam.

S tím jistě souviselo, že mě asi týden potom odvezl do jedné budovy na dejvickém kulatém náměstí a povzbudil mě, abych se nebála, že mě slíbil představit jednomu významnému generálovi.

V rozsáhlé, bohatě zařízené kanceláři mě přivedl k důstojníkovi, jehož mi představil jako admirála Canarise; chvíli mluvili spolu, pak mě nechal s admirálem o samotě.

— Slyším, že jste s doktorem Holmem dobrá přítelkyně. Jsem rád, že jsme našli mezi českými herečkami ženu, která má pro nás porozumění, začal neurčitě. Vyptával se mne na rodiče, na mé povolání, na některé události v Berlíně a také na poměry v českém filmu. Holm mě však pro toto setkání málo připravil. Obnovily se mi pocity, které jsem mívala, když jsem se octla mezi vysokými důstojníky a funkcionáři říše třeba ve společnosti u Goebbelsů, a přemohl mě strach. Neprojevila jsem se jako bystrá žena, která se dovede něco dovědět a měla by chuť do nějaké vysoké a tajuplné hry; odpovídala jsem spíš záporně, tvrdila jsem neustále, že politice nerozumím a že jsem vlastně uzavřená ve skleněné věži svého umění. Canarisovy otázky byly stále kratší a stručnější; nakonec se vlídně se mnou rozloučil a propustil mě. Musela jsem počkat venku na Holma.

Přišel nespokojený.

— Tohle nevyšlo, řekl mi pak. — Ale to nevadí. Každý se nehodí pro všechno.

Odvezl mě domů, a když jsem vystupovala, řekl mi ještě na rozloučenou:

— Do toho Böhma už se nenuťte.

Byla jsem ráda, spadl mi kámen ze srdce. Užila jsem nebezpečí ve styku s nacisty už dost. A na roli špionky jsem se nehodila.

Teprve po válce jsem se dověděla, že doktor Holm byl vyzvědač, jehož pravé jméno bylo Paul Thümmel a naše instance ho znaly pod šifrou A 54. Byl prý zastřelen koncem války v Terezíně, ale pod dalším přijatým jménem.

František Čáp začínal připravovat velký film ze starého Rakouska, podobný kostýmní příběh, jako byla Maskovaná milenka. S Krškou napsali podle Mixovy povídky scénář. Mysleli s rolí mladé ženy, která se z venkovského prostředí dostane po zklamání v lásce na scestí a končí jako šantánová zpěvačka, na mne. Když mě k sobě jednou Miloš Havel zavolal, myslela jsem, že už chce se mnou mluvit o kostýmech. Ale bylo to něco jiného.

Přišel ten úder, kterého jsem se pořád podvědomě bála.

— Nemůžeš v tom hrát, řekl mi Havel.

— Proč?

— Přišel zákaz.

— Od koho?

— Od Schulze.

Schulz byl německý ředitel Barrandova.

— On ti může rozkazovat?

— Přišlo to z Berlína. Možná, že jsme je podráždili tím dabingem Maskované milenky. Někdo se tam probudil a přišel na to, že jejich zákaz tu neplatí.

Byla jsem zdrcena. Tak už mě ta nacistická pomsta dostihla!

— Co budu dělat?

— Zatím nic, mínil Havel. — Nemysli si, že jsem hned srazil paty. Zkoušel jsem to třeba s nějakou menší rolí . . . Ale nic. Zákaz zní, že se nesmíš na plátně vůbec objevit. Buď ráda, že se nám podařilo proklouznout s tak krásnými filmy, jako byla třeba Dívka v modrém.

Nevěděla jsem, jestli mám křičet nebo brečet.

— Včera mi v Lucerně řekl Otakar Vávra, že by mě chtěl do Turbiny. Víš, že to chystá?

— Já vím. V National-filmu.

— Nevadilo by ti to?

— Vždyť jsem ti řekl ten Schulzův vzkaz . . .

— Máš to nějak oficiálně — nebo ti jen zavolal?

— Zavolal, ale to stačí.

Sepjala jsem ruce.

— Miloši, já bych tak ráda hrála . . .

— Řekni to Vávrovi. Já mám opravdu svázané ruce, Lído.

S obavou jsem čekala na setkání s režisérem Vávrou. Osvědčil se jako umělec i přítel.

— Psal jsem to a viděl jsem vás v tom. Promluvím s produkcí National-filmu. Nemohu už čekat. Musím začít.

Bylo to v září roku 1941.

V Nationalu řekli Vávrovi, že o ničem nevědí, že se zákaz týká jen Lucerna-filmu. A tak jsme začali. Tím, že ta činnost byla od začátku ohrožena, tím víc jsem k ní přilnula a natáčela jsem s takovým zaujetím jako nikdy.

Byla to vskutku nádherná práce. Vávra měl každý záběr promyšlený časově i pohybově a před kamerou se octli samí mistři. Vzestup a pád pražské patricijské rodiny se promítal do osudu císařského rady Ullika, majitele mlýnů, jehož představoval František Smolík; jeho dceru Tyndu jsem hrála já, druhou dceru Vlasta Matulová. Hráli tam také Marie Glázrová, Meda Valentová, Rudolf Hrušínský, Eduard Kohout, Vítězslav Vejražka, Jaroslav Vojta, Karel Höger a další. Vávra uměl své filmy obsadit a právem byl poctěn za svůj scénář, do něhož přepsal román Čapka-Choda, národní cenou. Měla jsem v úloze také zpěv dvou operních árií, které dabovala za mne Ada Nordenová.

Inž. Zankl o začátku natáčení věděl, ale ten se choval přátelsky, i když se tvářil úředně; až po osvobození jsme se dověděli, že hrál vlastně dvojí hru a že byl neustále ve spojení s mezinárodním Červeným křížem. Ten nás tedy neudal, ale ředitel Schulz se přece jen o mém účinkování v Turbině dověděl a zakročil.

Konalo se několik porad, Vávra však byl pevný, čelil i Schulzovi a výsledek byl pro mne dobrý.

— Tenhle film můžete ještě dokončit, oznámil mi jednou.

Byla jsem ráda, ale ve větě byla i pohrůžka pro budoucnost.

— Jen tenhle?

— Bohužel, tak to vypadá.

— A proč? stěžovala jsem si. — Co jsem komu udělala?

Krčil rameny.

— V tom už jsem bezmocný.

Snímek z natáčení Turbiny; věděla jsem již,

že to bude můj poslední český film.

Turbina

— Nikomu jsem nic nevzala. Žádné manželství jsem nerozbila. Mohu za to, co si Goebbels usmyslil? Ten rok, kdy mě pronásledoval, ten mi zničil život.

— Teď na to nemyslete. Já jsem si vás prosadil, musíte mi odevzdat dokonalou práci.

Měl pravdu a já jsem se opravdu snažila. Byla to jistě jedna z mých nejlepších rolí. Celý film vyzněl opravdu jako výborné dílo. Premiéra byla v říjnu v Adrii a v Kapitolu a film zůstal na programu aspoň tři týdny.

Přede mnou se otvírala ovšem propast. Zkusila jsem to ještě jednou u Zankla, v němž jsem vytušila dobrou vůli.

Byl ke mně laskavý, uvažoval, ale přišel vždycky nakonec k výsledku, že je bezmocný.

— Z Berlína jsem přece utekla, tam jim už nepřekážím. A od té aféry uplynuly tři roky. Tady se o to nikdo nestará.

— Uznávám, říkal Zankel, — že je to nesmysl, ale rozkazy bývají často nesmyslné, a přece je musíme dodržovat.

Vytušila jsem, že si nemůže dovolit postavit se proti nacistické moci, k níž formálně patřil, aby se jeho postavení nezviklalo.

Postřehla jsem, že i lidé z českého filmu se mně začali opatrně vyhýbat. Báli se, že by jim styk se mnou mohl uškodit. Když jsem který vyvolal krutou pomstu a tisíce rozsudků smrti pro «schvalování atentátu». Počátkem června byly vyhlazeny Lidice; byl to skutek, který ranil svědomí celého světa.

Němečtí filmaři v té době zesílili tlak na českou produkci a vyvolali přípravy velkofilmu Král Václav, který měl ukázat české země v područí německé moci. František Čáp začal už v rámci produkce Lucerna-filmu natáčet zkušební snímky; pro úlohu Václava byl vyhlédnut Karel Höger. Ale čeští filmaři měli už zkušenosti z prvních měsíců protektorátu, protahovali přípravy a nakonec z nedostatku prostředků od plánu ustoupili. Veit Harlan byl pak pověřen natočením filmu Zlaté město, v němž hráli však jen němečtí herci; pro exteriéry vybral si Harlan, který už měl za sebou Žida Süsse, určitá pražská zákoutí, ale ten film nebyl nikdy v Praze promítán. Kromě berlínských a vídeňských filmařů, kteří užívali pohostinství našich ateliérů, vznikla v Praze i německá společnost Prag-film, a protože českých filmů vznikalo z původních třiceti ročně jen deset, mohla se Prag-film obracet s žádostí o spolupráci i na české umělce. Jejich jména byla upravena tak, aby nedráždila německé diváky: Cikán se jmenoval Zittau, Slavínský Pittermann, Střecha Strecher, skladatel Srnka Sirkner.

Prag-film vyráběl ubohé snímky, těch jsem nelitovala; ale vyřazení z možnosti cokoli dělat, ať na jevišti nebo před kamerou, to mě hluboce skličovalo.

12. Bludička naděje: Itálie

Telefon u mne v té době moc často nezvonil. Neozvali se ani přátelé, ani tajemní noční zvědavci. Stejně jsem brala sluchátko vždycky se strachem; člověk se mohl dovědět jen špatné noviny.

Jednou však, když jsem zaslechla zazvonění a pomalu dala sluchátko k uchu, vzdychla jsem radostí.

— Ano, to jsem já, Miloš. Mohla bys asi kolem poledne dnes přijet ke mně?

— Já nemám na nic chuť.

— Já tě taky nezvů na oběd. Ale rád bych tě s někým seznámil.

— Ale já se už nechci s nikým seznamovat.

— Ne, ujišťoval mě, — tohle není nic nepříjemného. Naopak, budeš asi mile překvapena. Tak na shledanou.

Nevěřila jsem už ničemu, ale Miloš nemluvil nikdy do větru, a tak jsem se rozhodla, že pojedu do města, ať už mě Miloš potřebuje pro cokoli.

V poledne jsem vstoupila do jeho kanceláře.

Za stolem jsem uviděla Havlovu tvář; vedle něho seděl neznámý člověk, který povstal a hned si mě velice zvědavě prohlížel.

— To je pan Giuseppe Amato, představil mi ho Miloš. — Posílá ho pan Enrico Guazzoni — a to je režisér. Víš, co chystá? Film o Raffaelovi. Bude se jmenovat La Fornarina, to znamená Pekařka. Jestli to nevíš, nějaká florentská pekařka byla velkou Raffaelovou láskou a podle ní namaloval také pověstnou Sixtinskou Madonu.

Bylo to dlouhé vysvětlení a chtěla jsem už říct, proč mě Miloš kvůli nějakým Talianům volá k sobě, když jsem se dověděla pravý účel:

— Maskovaná milenka se hraje v Římě. Režisér Guazzoni ji viděl, pan Amato taky. A přijel se zeptat, jestli jsi volná a jestli bys přijala roli Fornariny . . .

V hlavě se mi střetly dva proudy myšlenek: ten první proud ovládala radost, že někdo o mne ještě stojí, ten druhý přinášel žalost: vždyť mám zakázáno hrát.

— Já vím, co mi chceš říct, uhodl Miloš, — ale Řím vůbec nezajímá, co chtějí nebo nechtějí páni v Berlíně.

— Ale Italové přece . . .

Chtěla jsem namítnout, že Italové se připojili k Němcům a bojují po jejich boku. Mihala se mi jména měst a míst, kde jsem o tomto společném boji četla: Tobruk, El Alamein, Tunis . . .

— Jistě. Osa Berlín — Řím. Ale na italský film to nemá vůbec žádný vliv. A kdyby ses toho odvážila . . .

— Ale proč ne?

Pan Amato řekl špatnou němčinou, že režisér filmu o Raffaelově milence chce přesně takovou herečku, jakou viděl v Maskované milence. Miloš mi překládal něco o klasické kráse, o ušlechtilosti pohybů, dokonce o svůdnosti postavy a tváře.

— Ale, napadlo mě ještě smutně zjištění, — já neumím ani slovo italsky.

— Ty máš pro jazyky nadání.

Když jsme se rozcházeli, podařilo se Milošovi sjednat mezi mnou a panem Amatem smlouvu, den odjezdu a dokonce dohodu, že si smím na kratší dobu vzít s sebou sestru Zorku.

Odcházela jsem šťastná.

Bylo by možné, že by se mé neštěstí obrátilo v radost?

— Zorko, řekla jsem doma, — prosím tě, jeď do nějaké knihovny a půjč mi dobrou učebnici italštiny. Rychle mi ji dovez!

— Ty pojedeš do Itálie? zeptala se užaslá.

— A ty se mnou. Je to hotová věc.

Objala mě a políbila jako už dávno ne.

Byla válka. Padl Bělehrad, Japoncům se vzdal Singapur, bojovalo se u Charkova a na Krymu. Protektorát byl obsazen úzkostí a hněvem. Všude vládlo neštěstí. A nám se Zorkou se dostalo milosti, že jsme směly odletět do země, která sice také válčila, ale jejíž Řím zůstával zatím uchráněn od náletů i front.

Nevěřily jsme svým smyslům. Hotel de la Ville nad Španělskými schody byl oázou klidu. V nejvyšším poschodí měl rozlehlou terasu, z níž jsme za jasného dne dohlédly až k moři; viděly jsme lesk slunce na vlnách. Taxíky nejezdily, nebyl benzín, ale vypůjčily jsme si kola a projely jsme celé město, navštívily všechny památné kostely a pomníky. Rády jsme se pouštěly po Via Appia a prohlížely si památné hroby. Zorka byla šťastná, že může vidět zemi, vytouženou tolika umělci, a já jsem byla šťastná z její radosti. Opravdu, bylo to neuvěřitelné.

Večery jsme trávily v některé trattorii na Via Veneto a brzy jsme se pomalu seznámily s italskými filmaři. Nezahálela jsem totiž. Zkoušela jsem kostýmy a učila se roli. Našli mi českého učitele italštiny; byl to novinář Svatopluk Ježek z Brna, který si našel v Římě útulek, žil s příjemnou Italkou jménem Aida a měl s ní dítě. Sám nebyl příliš příjemný a někdy býval arogantní; ale při hovoru jsme přišli na to, že byl spolužákem Františka Kožíka na gymnáziu i na právnické fakultě a že ho vlastně nějakým studentským představením, které uskutečnili na Mahenův popud, přivedl k hlubokému zájmu o divadlo. Naučil mě roli slovo od slova, provázel nás po Římě a udělal nám několik pěkných vzpomínkových fotografií. Také z promítání italských filmů jsem se učila italské výslovnosti a Zorce nevadilo učit se se mnou.

Když se musela vrátit do Prahy, bylo mi po ní smutno, ale to už se pomalu začalo natáčet. Režisér Guazzoni udělal napřed všechny exteriéry, pak teprve dostal ateliér. Role Raffaelovy milenky byla krásná, důstojná, těšilo mě, že Guazzoni je se mnou spokojen, snažila jsem se, abych českému filmu neudělala hanbu.

Z italského filmu La Fornarina (Pekařka)

Na filmování se přicházeli podívat i jiní herci a režiséři, s nimiž jsem se seznámila, a tak když jsme se pak potkali na filmářském korze na Via Veneto, mohli jsme si sednout do některé kavárničky a já jsem se pocvičila v italštině. Utkvěla mi z té doby některá jména: víckrát jsem se tak setkala s režisérem Robertem Rossellinim, který svůj styl, myslím, teprve hledal, s herečkou Isou Mirandou, která se vrátila z Hollywoodu, s Marií Petacci, jejíž sestra Clara byla milenkou Mussoliniho, s herci Mazzarim a Givem Cervim.

Enrico Guazzoni byl velmi seriózní muž, který měl každý obraz pečlivě rozvážen; dověděla jsem se, že natočil první italský historický velkofilm pod jménem Quo vadis. Když jsem se někdy obávala, zda dávám slovům a větám správné přízvuky, uklidňoval mě, že římská pekařka nemusí mluvit jako učitelka, a předpovídal mi, že se budu Italům líbit. A já bych ho byla objímala za to, že jsem navzdory berlínské nenávisti mohla zase pracovat.

Jeho proroctví se vyplnilo. Jen jsem si po La Fornarině oddechla, už tu byl slavný neapolský dramatik Eduardo de Filippo a po chvíli veselé konverzace mi sdělil, že mě obsadil do pěkné role ve filmu *Ti conosco Mascarina*, další role hráli jeho bratr a jeho sestra, všichni milovali divadlo a tedy také film. S Filippovými jsem zdůvěrněla, zajímaly je poměry v německém filmu, řekla jsem jim o svých zkušenostech, které je velmi bavily, a skoro mě vybízeli, abych se neostýchala zasvětit je hlouběji i do svých milostných záležitostí. Při natáčení se vytvořila velice uvolněná a přátelská nálada; odrazilo se to i v poloze filmu.

A jen jsem se rozloučila s Filippovými, stál přede mnou krásný muž, umělec velmi inteligentní, však naše obecenstvo ho také brzy dokonale poznalo, a to byl Vittorio de Sica. Řekl, že mě viděl hrát, že si mě vícekrát všiml na Via Veneto ještě se Zorkou, a že mi chce nabídnout roli ve svém *L'ippocampo* (Nosorožec).

— Je to role Francouzky, která nesmí mluvit dokonale italsky.

Poznala jsem spolupráci s neobyčejným hercem a režisérem, s neobyčejně jemným a duchaplným mužem, který se opravdu lišil od mnoha mých dřívějších partnerů. Měl, chudák, neustále pletky s ženami, které řešil, jak se dalo, den ze dne.

Manželka se na něho pro jeho způsob chování k ženám nepřetržitě zlobila. Hlavní roli v mém filmu obsadil Španělkou Marií Mercader, která několikrát v ateliéru omdlela, když jí křik a výčitky nestačily.

Vícekrát mi de Sica řekl, že je mu nejlíp se mnou, protože jsem rozumná a nejsem hysterická. Vzpomínala jsem na své zážitky z minulosti a říkala jsem si: *dobře*, že mě neviděl tehdy. Ale protože mezi námi vzniklo a zůstávalo jen úsměvné přátelství a já mu za ně byla vděčná, nebyly ani křiky, ani výbuchy pláče, a tak jsem prožívala dny a večery, které jsem opravdu považovala v té bouřlivé Evropě za dar nebes. Po minulosti se mě nikdo neptal; pokud se moji noví kolegové něco dověděli, brali to jako historky stvořené ke zpestření konverzace. Nikdo mi nic nevyčítal; chtěli ode mne jen přesnost a pečlivost při práci a to bylo vše. Všichni brali natáčení jako

nádhernou příležitost vyhnout se nebezpečím války a nebyli mezi nimi fašisté, kteří by horlili pro spojenectví s nacisty a podporovali válečné nálady.

Z italského filmu I cappello da Prete (Kněžský klobouk)

Po Francouzce přišla ve filmu *Il cappello da Prete* úloha Maďarky. V té jsem musela také jezdit na koni. Kdysi jsem v Praze jezdila, ale musela jsem si to obnovit a odstonala jsem to třemi dny na lůžku. Ale i to jsem zdolala, a tak už jsem v Cinecittà točila svůj čtvrtý film.

Ale i do Itálie přišla válka.

Zatímco v Sovětském svazu se dávaly nacistické armády na „plánovité ústupy", začaly i na Řím padat bomby z amerických letadel a kolem Tunisu bojovaly německé i italské oddíly „do posledního náboje". Spojenci se vylodili už na Sicílii a král Viktor Emanuel III. dal zatknout Mussoliniho.

Sirény zaháněly turisty do krytů. Řím byl bez vody. Bydlela jsem u mladých manželů, kteří se o mne pečlivě starali, ale po bombardování jsem se musela přestěhovat do hotelu.

Když se Angličané vylodili na italském pobřeží a italská vláda kapitulovala, dal Hitler obsadit Řím německou armádou a Badogliovu armádu odzbrojit. Bylo to 16. září 1943. Umiňovala jsem si, že rozhodně zůstanu v Itálii a nevrátím se do moci nacistických pohlavárů v protektorátu. Neklid sice vzrůstal, přibývalo náletů na důležité budovy a na dálnice, ale věřila jsem, že všechny válečné hrůzy překonám, jen když se nedostanu do moci nacistů v Praze.

Ale všechno pak bylo jiné.

Jednoho večera se u mne v hotelovém pokoji objevili dva Němci v důstojnických uniformách. Komisně pozdravili, přeptali se na jméno a sdělili mi stručně, že všichni příslušníci protektorátu Böhmen und Mähren se musí vrátit do Prahy. To mi řekl jeden a ten druhý připojil, že zítra ráno v šest hodin mě odveze jejich auto na letiště.

Zase jsem se jednou zhroutila. Prokletý německý pořádek! Kdosi vydal rozkaz, že se musí Itálie pročistit — zbavit cizích příslušníků — a že lidé z protektorátu patří do protektorátu .

. . A malá česká herečka, která tu klidně pracuje, jim stojí za to, aby ji odtud vyvlekli a odvlekli ji domů, kde ji budou mít líp pod dozorem.

Kdo by mně mohl pomoci? Pátrala jsem v paměti a chtěla jsem zkusit všechny možnosti. Volala jsem všechny své nové přátele, kteří, jak jsem se domnívala, měli pro mne sympatii. Nikdo však nebyl doma. Vittorio de Sica. Eduardo de Filippo. Nikdo nikde. Přece někdo: Giuseppe Amato se mi ohlásil. Ale byl bezmocný.

— Jestli chcete, nechte si zavazadla u mne, po válce si je vyzvednete . . . Teď se schovejte hezky doma, u nás je všechno páťé přes deváté, ale jistě se dočkáte krásných rolí . . .

Byla jsem ztracena. A zase je tu jedna z těch nocí hrůzy, kdy přede mnou zeje propast a já marně hledám cestu, jak se jí vyhnout. A zase je se mnou jen ten bezmocný pláč, který nemohu zastavit a který mi stejně nepřináší úlevu.

Podařilo se mi jediné. Tvářit se naprosto chladně a lhostejně, když pro mne ráno přijeli a zatloukli na dveře. Zavazadla jsem si nechala v hotelu, měla jsem jen cestovní kufřík. Smutně jsem se rozhlédla po pokoji, který byl aspoň na několik týdnů domovem mého skromného štěstí, mého bezpečí. Scházela jsem po schodech a uvědomovala si, že cokoli mě teď čeká, bude určitě špatné.

Dovezli mě na letiště a dovedli mě k vojenskému letadlu. Bylo v něm několik důstojníků s ovázanými hlavami a končetinami, kteří zřejmě jeli na dovolenou, a pak civilní rodina. V otci jsem poznala Mussoliniho syna Vittoria, který byl přítelem filmařů a prosazoval tehdy moderní neorealismus; jeho žena se krčila vedle něho, tvář vyděšenou, a dvě děti držela v náručí.

Nebyl to dobrý let. Letadlo se s námi houpalo, nízko nad hřebenem přeletělo hory a mířilo na sever. Když jsme se přiblížili k Alpám, začala se kolem nás míhat vojenská letadla s křížem, pak s bílými hvězdami, okolo nás vybuchovaly protiletadlové střely. Všichni v letadle byli vyděšeni. Bylo to, jako bychom se řítili do pekla, a já jsem si jednu chvíli přála, aby nás některá z těch střel zasáhla a aby to prodlužované utrpení skončilo, aby nedošlo už k tomu, co mě čeká.

Nakonec jsme přece jen přistáli. Pokoušela jsem se podle trosek nedalekého města rozpoznat, kde to jsme; byl to Mnichov. Viděla jsem pobořené budovy, na několika místech šlehal oheň, někde bylo místo ulic jen rozsáhlé kameniště, jímž poletovaly kusy látek a papíru.

Stáli jsme bezradně u letadla. Rodinu Mussoliniho syna odvedli na jednu stranu, důstojníci se seřadili a odpochodovali na stranu druhou. Ke mně přišel muž v uniformě a podal mi jízdenku na vlak.

— Tady máte, řekl. — Do zítřka se musíte hlásit v Praze. Tam je nádraží, ukázal mi.

Dovlekla jsem se k budově rozbité nálety. Co si počít? V Římě bych se snad byla mohla někde skrýt. Ale tady, uprostřed rozvalin?

Nálet mě zahnal do krytu. Přikrčila jsem se v jednom rohu ke zdi a pokusila se usnout. Ne abych si odpočinula, ale abych unikla vlastním hrozivým myšlenkám a představám.

Časně ráno jsem vyšla na perón. Slyšela jsem houkačky požárníků, kteří ujížděli k požárům v noci vzniklým. Na vlak čekalo mnoho lidí. Vecpali jsme se do vozu, který přijel, čekali jsme, až vyjedeme.

Jeli jsme celý den. Stáli jsme nejen na nádražích, ale také uprostřed polí a v lesích, patrně abychom se vyhnuli náletům. Zdálo se mi, že jsem z ledu. Obličej jsem měla ztuhlý, dívala jsem se bez hnutí před sebe, ať tam bylo cokoli, skoro jsem nedýchala, cítila jsem, že odumírám pro tento svět. Že už pro mne není žádná naděje.

Večer zastavil vlak v Praze na hlavním nádraží. Vystoupila jsem a na zkřehlých nohách jsem se vydala do města. V parku proti nádraží jsem našla lavičku. Padla jsem na ni a chvíli jsem si uvědomovala, co se zase všechno stalo a jaká je má budoucnost. Zdálo se mi, že ze mne odchází všechna vůle, všechna schopnost sama se rozhodovat, že jsem přijela do země, kde se stanu zase troskou na rozbouřených vlnách.

Sbohem, Itálie!

13. Útěk z Prahy

U Stalingradu se konečně ukázalo, že přece existuje v Evropě armáda, která je schopná německá vojska porazit. Uznal to s potěšením i generál Klecanda, když jsem k nim byla jednou zase pozvána na večírek; klavírista Josef Páleníček tam hrál Janáčka, byli tam malíř Stretti, spisovatelka Eva Medková a ještě několik umělců.

Tatínek se netajil obavami z toho, co může ještě přinést konec války, že i když nacisté budou zkrušeni porážkami, jejich pomsta se může vybít na bezbranné zemi. Máma, ta se bála všeho, a Zorka také přinášela z města hororové zprávy.

Když jsem si večer lehala, viděla jsem, když jsem otočila hlavu na polštáři, přímo na velebné hradčanské panoráma a říkala jsem si, kolik proměn už ta Praha za mého krátkého života prožila. Blížila jsem se k třicátému roku, divadlu a filmu jsem věnovala dvanáct let.

Tu a tam jsem sestoupila z Hanspaulky do města, ale stýkala jsem se zase především s Milošem Havlem, jemuž jsem také podala podrobný referát o svých italských prožitcích a o všech římských filmech.

— A jak je na Barrandově? ptala jsem se.

— Nemusíš ničeho litovat. Točí se tam dva tři filmy — a ovšem nějaké německé škváry. Ale všechno dohromady to nestojí za nic.

Doba filmovou výrobu tísnila, Němci se naučili rozumět jinotajům, a tak náměty a příběhy byly vesměs ploché a nezajímavé. V Barboře Hlavsové jsem viděla paní Terezii Brzkovou, v Okouzlené Natašu Gollovou; nejvíc na mne zapůsobil film Šťastnou cestu, který jediný nebyl romantickou smyšlenkou, ale ukázkou skutečného života lidí ve velkoměstě. Otakar Vávra jej natáčel přímo v prostředí velkého obchodního domu a velmi výrazně vyprávěl příhody pěti prodavaček, z nichž každá si vyvolí jiný osud. Vávra si našel výborné představitelky: Gollovou, Vítovou, Dítětovou, Mandlovou a Štěpničkovou. Jednou mi řekl, že s jednou rolí

myslel na mne. Byla to hrozná situace: čeští režiséři a producenti by mě rádi obsadili, ale Němci jim to zakazovali.

Také přítel z mládí Ladislav Brom pokračoval v práci a natočil celkem dobrý film o práci a životě v posázavském lomu — Skalní plemeno.

Chodila jsem do kina hodně, když divadla byla občas zavřena. Čas se vlekl a jenom londýnský rozhlas nás informoval, jak se průběh války mění. Život v Praze byl stále horší a v rodině se ukazoval i nedostatek. Otec se mne jednou zeptal, kam se vlastně poděly honoráře za pět italských filmů.

— Dávala jsem si je do banky, myslela jsem, že je to bezpečnější. Ale nemohla jsem si vyzvednout ani líru. Ani večer, ani ráno nebyly banky otevřené.

— A šaty a věci tam zůstanou? lekala se matka. — Tak to byl vlastně úklad. Nejen že tě odvezli násilím, ale ještě tě připravili o majetek.

— To znamená, žes filmovala v Itálii zadarmo, shrnul to otec.

Herci, kteří nehráli, byli nasazeni do práce v různých závodech. Z Barrandova telefonovali, že se to týká i mne. Přijala jsem to — znamenalo to aspoň, že se zařadím mezi ostatní herce a nebudu tak osamělá.

Napřed se mluvilo o nějaké továrně na mýdlo, ale nakonec mě poslali do dílny v Ječné ulici, kde jsme ze zbytků kůže vysekávali různobarevné čtverečky a lepili z nich nákupní tašky. Vzpomínám si, že jsem se tam sešla s Hankou Vítovou a s Natašou Gollovou; mezi pány hrál prim Saša Rašilov, který nám vykládal, jak si pro sebe a pro svého psa napsal veselohru Přijdu hned a že příběh byl tak prosáklý jeho osobností a jeho komikou, že režiséru Vávrovi nezbylo než přihlížet.

Práce tam nebyla těžká, ale dny byly únavné; vyjížděla jsem tramvají v šest ráno a vracela se pozdě večer. Doma se mne po návratu často ptali, o čem jsme mluvili, ale těžko jsem shledávala odpověď; jako všude jinde přetřásala se situace na bojištích a naříkalo se na těžké poměry v protektorátě. Vítán byl ovšem ten, kdo přinesl nějakou poslední zprávu, kam už postoupili Sověti nebo Američané. V červnu roku 1944 se vylodili v Normandii a druhá fronta se stala skutkem. Dobré naděje vzrostly.

Někteří herci měli štěstí, že je Barrandov potřeboval. Frič dokončil svůj Experiment. Wassermann sám režíroval Sobotu; věděli jsme, že pod jménem autorky Ratajové se skrývá Olga Scheinpflugová. Čáp točil poslední scény filmu Mlhy na blatech. Krška roztočil film Řeka čaruje. Režisér Holman začal připravovat Třináctý revír podle Eduarda Fikera, ale najednou zmizel, utekl prý před gestapem na Slovensko. Stejně to bylo s filmem Jenom krok: Oldřich Nový byl eskortován do tábora a byl konec. Myslím, že jako poslední protektorátní film se dostal do plánu Prstýnek, jehož autorem byl Ivan Olbracht pod pseudonymem (a svým vlastním jménem) Kamil Zeman. Dr. Julius Kalaš měl v úmyslu natočit pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ale Němci už vycítili jinotaj v každé pohádce, a tak film také zakázali.

Nedá se říci, že by byl příchod Rudé armády očekáván s bezmeznou radostí. Sama jsem si to nedovedla představit. Stane se chování za okupace předmětem šetření? Moje kariéra v Německu skončila dávno před vypuknutím války, dostala jsem se na černou listinu, jak mi

prozradil doktor Holm, a hrát jsem nesměla, dokonce ani ne v protektorátě. Mnohé moje kolegyně teprve potom spolupráci s německým filmem zahájily, některé si dávaly dokonce německy znějící jména a aktivně se zúčastňovaly společenského německo-českého života v baru Lucerna. Tam chodili také spisovatelé, které film chránil, a tam si s německými vedoucími připíjeli čeští režiséři i herci. Věděla jsem z Berlína, jak je těžké odřeknout účinkování ve filmu nebo jen si s někým připít, proto jsem to nikomu nezazlívala, ale flámům s Němci jsem se v Praze vždy vyhýbala.

Když byla premiéra filmu Velká svoboda, přijel se na ni podívat také její hlavní herec — Hans Albers, s nímž jsem se v Berlíně tu a tam při různých příležitostech setkala.

— V Berlíně jsem ten film neviděl, svěřoval mi, — pan Goebbels ho zakázal.

— Vadila mu ta Velká svoboda?

— Možná, že to bylo z osobních důvodů. Však víš . . .

Ano, Albers patřil mezi buřiče, kteří se nikdy nechtěli podvolit, odmítl dokonce vybírat na winterhilfe a ženu, s níž žil, včas odvezl do Švýcarska, aby na ní nemohli uplatnit norimberské zákony.

Chtěl poznat zajímavé pražské lokály a tak, pokud má zkušenost stačila, provedla jsem ho po hospodách na Malé Straně.

— V Berlíně je jako před pohřbem, sdělil mi důvěrně. — Nikdo to neřekne nahlas, ale každý ví, že Hitler válku prohrál.

Věděla jsem z novin i z rozhlasu, že nedávno byl na Hitlera spáchán atentát, který se však nezdařil, a že mnoho lidí za to ztratilo život.

— Tady se píše, že když se atentát nepovedl, chystá Hitler novou ofenzívu.

— Smůla, že se nezdařil, zašklebil se Albers. — Mohlo být po všem. Kdoví, jak to dokáže ještě dlouho táhnout? A Rusové se blíží.

— To je špatné?

— Já myslím. S těmi se těžko domluvíš.

— Myslíš, že nás obsadí?

— Určitě.

— To je špatné? opakovala jsem.

— Já myslím, opakoval i on. — Bylo by dobře se tomu vyhnout.

— Ale já jsem nic zlého neudělala. Nikomu jsem neublížila, nikoho jsem nezradila. Němci mě vyhnali z ateliérů. Ti mě nenávidí.

— Jenže to budeš tomu vojákovi se samopalem těžko vysvětlovat. A znáš lidi. Uvěřit pomluvě je snadné. Dokonce příjemné.

Dívala jsem se mu do tváře, v níž bylo vepsáno mnoho životních zkušeností.

— Ano, už jsem takové věci víckrát zažil, přisvědčil, jako by uhodl mou myšlenku. — Nemohla bys někam zmizet?

— Jsem tu doma.

— Ale než se vybíjí ty první vášně . . . uvažoval. — Víš, kde je Starnberg? Blízko Mnichova, kousek vlevo. Já tam budu určitě, Berlín mě neuvidí. Jestli chceš, přijď tam, místa je tam dost.

Když jsme se naposled sešli, měla jsem radost. Když jsme se rozcházeli, byla jsem sklíčená. Nikdy mě nenapadlo, že bych se měla bát konce války a nějakého účtování. Byla jsem si jistá, že vůči svému národu jsem se nijak neprovinila. Nyní najednou padl na mne strach, že se blíží nová nespravedlnost. Představovala jsem si vpád armády, která pronásleduje nacisty a všechny, kdo s nimi něco měli, kdo jim byli nablízku. Ta byla v Berlíně, řekne někdo. A voják zdvihne samopal. Moji rodiče se brání. Zorka pláče.

Skoro nerada jsem se s Albersem loučila.

— Na Starnbergu je krásné jezero, řekl mi, když mě políbil na tvář.

Zabývala jsem se tou myšlenkou, i když Prahu opustil.

Koncem srpna vypuklo slovenské povstání; bylo potlačeno, ale v říjnu dobyla Rudá armáda průsmyk Dukla; s ní se vraceli naši vojáci. V Jugoslávii organizoval maršál Tito odpor na celém území.

V březnu 1945 dobývali spojenci západní Německo. Rudá armáda dosáhla Bratislavy.

Strach mě neopouštěl. Řekla jsem našim doma, že bych chtěla odjet. Radili jsme se.

— Bude to lepší i pro vás. Zorku někam schováte. Ale kdyby někdo křikl něco o Goebbelsovi, je snadné stisknout spoušť . . .

— Když myslíš, přidal se otec pomalu na mou stranu.

Poradila jsem se s naším zahradníkem Pepíčkem, jestli by má stará bejbinka snesla ještě delší cestu. Znala jsem rodinu Horstových; byli to Němci, i když mluvili česky, a ti se také rozhodli, že se vyhnou konci války v Praze.

— Zažil jsem už jednou něco podobného v Berlíně, řekl mi pan Horst. — To se lidské životy nečítají.

— Bejbinka ještě něco vydrží, řekl mi Pepíček.

Naši se v poslední chvíli přiklonili k názoru, že bych přece jen s nimi měla zůstat, ale já jsem se opravdu bála.

Nabídla jsem Horstovým, kteří neměli vůz, že je vezmu s sebou. Přijali tu nabídku rádi.

A tak jsme jedné dubnové noci vyjeli. Loučení s rodiči a se Zorkou bylo smutné. I mne týralo vědomí, že jsem vlastně štvanec, který musí hledat bezpečnost kdesi v cizině a ani doma si není jistý životem.

— Dám vám od Alberse brzo zprávu, ujišťovala jsem rodiče. — Zorko, dávej na sebe pozor! Na shledanou! Určitě brzy na shledanou!

Kdyby mi někdo byl řekl, kdy a jak se do toho domu vrátím, nevěřila bych mu.

14. Potrhaný film

Když se rozpomínám na tuto sekvenci mého života, připadá mi, že se dívám na filmový horor: vidím většinou temné nebe, na němž se chystá bouřka, nízká mračna, z mlh vystupují mužské tváře vojáků, z nichž kruté zážitky vypudily všechnu lidskost, a nahradily ji vojáckým drilem . . . A občas se film přetrhne — a místo obrazu je jen tma, prázdno, nic . . .

Silnice, kterou jsme se v noci pustili na jih, byla plná vozidel. Jela tam auta, jely tam venkovské vozy, naložené dětmi a peřinami. Sem i tam proudily hloučky opěšalých lidí. Při jedné zastávce jsme se dověděli, že tudy jdou také utečenci z nějakého koncentračního tábora, kteří uprchli z pochodu smrti. A bylo mezi nimi také hodně Němců, kteří neměli auto, a tak se pustili po vlastních nohách někam k německým hranicím, aby se vzdálili zóně zabírané Sověty a přiblížili se k postupujícím Američanům.

Hranice protektorátu jsme přejeli, ani jsme to nevěděli. Nikdo je nehlídal. Všechno se už rozpadalo.

Bejbinka jela dobře, ale najednou toho bylo i na ni moc. Zůstala stát a nemohla jsem přijít na příčinu závady. Uprosili jsme šoféra jednoho auta, že dovolil, abychom se za něho pomocí prostěradla přivázali; nějakou dobu nás táhl. Prostěradlo se však trhalo a tak se nám roztrhala postupně všechna, která Horstovi vezli. Našli jsme pak mezi transportem vozů prázdné nákladní auto, jehož řidič svolil, abychom bejbinku naložili nahoru; my v ní zůstali sedět a zase jsme urazili kus cesty Bavorskem. Byla noc, ale my jsme nedokázali ve voze usnout. Svítalo, když náklaďák odbočoval a museli jsme můj vůz sundat. Co teď? V blízkém městečku jsme objevili automechanika, který se chtěl pokusit o opravu závady. Horstovi vyndali peřiny, prostřeli je do příkopu a tam jsme konečně aspoň na chvíli usnuli, zatímco kolem nás se bral ten smutný průvod utečenců.

Tady se film vzpomínek trhá. Když jsem tam u silnice na chvíli usnula a někde poblíž stříleli Američané z letadel na transporty a na vlaky, zdálo se mi něco o slunění v Ostii, o lidech, kteří si kolem mne kupovali zmrzlinu a koupali se a hráli si s míčem. Když jsem se probrala, opravdu jsem nevěděla, jak souvisí ten sen, jemuž jsem na okamžik uvěřila, s tím, co jsem viděla nad sebou a kolem sebe. Zablácení, otrhaní lidé, strach ve tvářích, rance a balíky, vlečené na zádech, na vozících.

— Víte něco o Američanech? ptali jsme se.

— Táhnou prý na Pasov, dověděli jsme se.

Šla jsem se zeptat, jak je daleko oprava bejblinky. Bylo to hotovo a vůz opravdu zase jel.

Naložili jsme Horstových zavazadla a vyjeli jsme.

Prodírali jsme se dál úzkou silničkou a dospěli jsme do blízkosti Starnbergsee. To bylo jezero, o němž mluvil Hans Albers, když byl v Praze. Horstovi tu měli blízko nějaké vzdálené příbuzné, proto jsme měli vlastně stejný směr a cíl cesty.

Našli jsme tu vesnici i domek, kde bydleli příbuzní. Rádi uvítali Horstovy a přijali také mne. Po dlouhé době postel. Toužila jsem po chvíli klidného spánku.

V noci mě probudily podivné zvuky, dlouhé sténání. Poslouchala jsem. Zvědavě jsem sešla ze svého pokoje několik schodů níž. Svítilo se tam. Zahlédla jsem, jak slečna Horstová břitvou se škrabuje něco z kůže svému bratrovi. Občas prudce zavzdychal, lehce vykřikl . . . Pochopila jsem: byl členem SA nebo SS a snažila se, aby mu odstranila z kůže vytetovaný znak.

Měla jsem už s útěky zkušenost. V kufříku jsem měla kromě nejnutnějších věcí k osobní potřebě několik šperků, které se dají vždycky zpeněžit. Paní Horstová mi poradila, abych je zakopala blízko domku. Kdoví, k čemu i tu může dojít a kdo sem zabloudí!

Američané, kteří do tohoto kraje dorazili, se začali starat, kdo tu vlastně bydlí. Navštívili nás důstojníci CIC. Vyslýchali všechny Horstovy a pak také mne.

— Jméno? Narozená kde? Zaměstnání? Kam se chcete dostat?

Mladý elegantní důstojník prováděl výslech jako povinnost a údaje ho ani příliš nezajímaly. Pak přišel starší a vyšší důstojník, představil se mi — Gene Cornish — a ptal se zejména na herce.

— Znáte jméno Marlene Dietrichová?

— Jistě, ano. Je báječná.

— To víte, že nezůstala v Německu? Byla proti Hitlerovi.

— Ano, já vím. Odjela do Ameriky.

— A vy jste taky herečka? Vy jste hrála v Německu?

— Ano, bohužel. Neměla jsem tolik odvahy jako Marlene. Ani tolik možností jako ona. Byla slavná. Já ne.

— Jste hezká, řekl mi major Cornish, — třeba byste se také uplatnila.

— Dělala bych cokoli, kdybych tam byla, pane majore. Dnes to vím. Jenže už je pozdě.

— Ano, čas pokročil, přisvědčil chmurně.

Choval se však ke mně zdvořile, společensky.

Po mnoha letech jsem se s ním a s jeho paní setkala v Salcburku a spřátelili jsme se.

Tehdy jsem mu také svěřila, že jsem sem přijela na pozvání herce Hanse Alberse a že bych se ráda dostala do jeho vily. Sám mi poradil, kudy se dostanu do Starnbergu a rozloučil se.

Než se vydám na cestu, chtěla jsem vůz umýt. Dala jsem se do práce a to přilákalo hlouček amerických vojáků, kteří — posilněni zřejmě nějakou kořalkou — se přiblížili, chvíli se dívali na mne, chvíli na auto, a pak jeden z nich mi rozkázal:

— Slečno, půjčte mi klíček od toho auta. Já se projedu.

Zaváhala jsem a on na mne houkl jako pohrůžkou:

— Slečno!

Musela jsem poslechnout. Doufala jsem, že se nic zlého nestane.

Voják nasedl i s kamarády, po delší chvíli auto nastartoval a odjel.

Marně jsem však čekala, že se vrátí a že mi slušně poděkuje. Do večera se neukázali a příští den také ne.

Zato se objevila nová skupina šarží, vedená mladším důstojníkem a zase kontrolovali průkazy. Neměla jsem nic než protektorátní kennkartu.

Důstojník si ji prohlížel, porovnával mou tvář a fotografii a pak se zeptal jako ten před ním:

— Vy jste herečka?

— Ano.

— Kde jste hrála?

— Naposled ve filmu v Římě. Předtím v Praze.

— A jak jste se octla u Starnbergu?

— Utekla jsem z Prahy.

— Před kým?

— Před Rusy, přiznala jsem.

Druhý důstojník se vmisil do výslechu a zasmál se:

— To jsou přece vaši přátelé, ne? Vaši spojenci!

Nevěděla jsem, jak své chování vysvětlit.

— Prožila jsem mnoho špatných věcí, řekla jsem. — Mám už ze všeho strach.

První důstojník, představený těch všech, poklepával mou kartou o stůl a zdálo se, že přemýšlí.

— Ještě si o tom promluvíme.

Zmínila jsem se o svém voze, který si jejich vojáci ode mne půjčili a nevrátili mi ho.

— Jaké byl barvy? zeptal se.

— Modrý. Praga Baby.

— Nějaký modrý vůz leží v příkopě rozbitý na kraji vsi. Možná, že je to on, podotkl lhostejně.

Film se potrhal.

Najednou přijíždí do mé vzpomínky úplně jiný důstojník. Svěřili mu asi můj výslech, protože se mi věnuje velmi podrobně. Je mladý, romantický, zdá se, že se mu líbím a dává mi to něžně najevo. Jmenuje se Peter a těší ho vyprávět si se mnou o hereckém životě, o lidech, které jsem poznala, rád slyší o Římě a vůbec o Itálii, vzpomíná na filmy, které viděl, a je rád, když se shodneme a když oba známe tytéž herce. Nesnaží se, aby výslechy nějak skončily. Prostě si se mnou povídá a přináší mi plechovky s různými nápoji.

— Co by vám udělalo radost? zeptal se mne jednou.

— Přijela jsem sem na pozvání herce Hanse Alberse, který na mne možná čeká. Tady jsem uvázla a vaši kamarádi mi vzali vůz a rozbili jej.

— Vůz vám nevrátím, řekl Peter, — ale pokusím se najít pana Alberse.

Slib splnil. Když se druhý den objevil, přinesl mi dobrou zprávu, že Albers je doma, znovu mě zve k sobě a že si vyžádal dokonce na milém Peterovi, aby mě k němu dovezl.

Rozloučila jsem se tedy s Horstovými, vykopala jsem svůj zahrabaný poklad, který mi tu měl umožnit život, a s Peterem jsem dojela do Starnbergu.

Albers mě uvítal opravdu jako kamarád.

— Konečně! Pořád jsem si říkal, kde vězíš. Pojď, prohlédni si to u nás, Štefi ti všechno ukáže . . .

Štefi byla celkem milá paní, s níž tam Hans žil. Zprvu se ke mně chovala přívětivě, teprve později asi zažárlila na mé přátelství s Hansem a začala být odměřená.

Peter se rozloučil a přál mi pěkný pobyt.

Zdálo se mi, že jsem konečně dospěla do místa, kde si opravdu trochu odpočinu od těch věčných honiček a útěků a kde se mohu cítit bezpečná.

Ten pocit trval celé tři dny.

Procházeli jsme se zahradou a Hans mi kreslil před očima své představy, jak se v Německu brzy všechno uklidní a jak se ve spolupráci s americkým kapitálem německý film zase rozvine.

— Hvězdy zaujmou svá místa na nebi, smál se.

— Já bych se nejraději vrátila do Itálie. Tam se ke mně chovali nejlíp, řekla jsem. — A vím, že by mě tam zase přijali s otevřenou náručí.

— A vždyť u nás to taky bude lepší, zaručoval se. — Musíš si uvědomit, že ti nahoře zmizí . . . ukázal nataženým ukazováčkem k nebi. — Nastane úplně jiný život.

Těšili jsme se navzájem.

To se už vědělo, že Mussoliniho chytili při útěku z Itálie partyzáni a zastřelili ho; viděla jsem fotografii, jak visí pověšen za nohy a vedle něho jeho milenka Clara Petacciová.

Právě jsme se chtěli vrátit do domu, když zastavil před Albersovou vilou džíp a z něho vystoupili dva vyšší důstojníci.

— Paní Baarová? zeptali se, když nás uviděli před vilou. — Potřebujeme dokončit výslech. Nastupte si, prosím.

Albers se ptal, proč se to děje, ale odbyli ho lehce a za chvíli jsem odjížděla s Williamem Malshem, svůj kufřík v ruce. Nevěřila jsem už ničemu; především jsem přestala věřit, když jsem někam odjížděla, že se ještě vrátím.

Ve Starnbergu mě zavezli zase k nějaké soukromé vile, kterou patrně zabrali, tam mě posadil Malsh v jedné místnosti za stůl a zatvářil se neobyčejně přísně.

— Přiznejte se mi, co máte na svědomí? Že se skrýváte před Rusy, to má jistě nějakou příčinu.

— Neudělala jsem nic špatného, ale z Rusů je u nás strach.

Malsh chodil po pokoji a po německém způsobu se švihal jezdeckým bičíkem do holínek, jako by mi tak vyhrožoval, co mě čeká, když se mu nevyzpovídám.

— Však já to z vás dostanu. Musím o vás všecko vědět.

— Ráda vám řeknu všechno o svém životě. Věřím, že tam nenajdete nic zlého.

Ještě několik kroků, několik švihnutí do bot — a pak se náhle ten panoptikální živý obraz změnil. Major Malsh se pousmál, jako by si právě odbyl těžkou roli na soukromém jevišti, odhodil bičík a zatvářil se docela jinak:

— Tak co? Nemáte hlad? Dole nám už jistě připravili večeři.

Byla jsem překvapena, ale měla jsem už porozumění pro takové výjevy a klidně jsem tu proměnu přijala.

— Docela ráda.

— Kdybyste chtěla, řekl mi vlídně, skoro přátelsky, — opatřil bych vám tu i bydlení. Vím o vile, kde jsou pěkné dva pokoje. Chtěla byste?

— Nevím, co by tomu můj přítel Albers řekl . . .

— Já mu zavolám, rozhodl se major a hned vytočil číslo telefonu: — Pane Albersi, výslech se nám protáhl, už se stmívá, nabídneme tu paní Baarové pěkný nocleh . . .

Albers zřejmě přijal sdělení klidně na vědomí. Jeho paní jistě byla ráda.

Sešli jsme do jiné velké místnosti, kde už bylo prostřeno a kde sedělo za stolem několik důstojníků. Malsh mě letmo představil, dal donést jídlo a bavil se se mnou docela jinak než nahoře; nebyl to už výslech, byla to zábava lidí, kteří se sešli ve výjimečné situaci a jsou na sebe zvědavi. Vzpomínala jsem tedy na Prahu, na rodiče a na sestru, která je také herečkou.

O sobě mi řekl, že je Žid, ženatý a bezdětný, a jak velkou cestu musel urazit přes oceán a pak po pevnině, aby se dostal až do Starnbergu a přivedl si mě sem na večeři. Ostatní důstojníci se bavili mezi sebou, ale on se věnoval jen mně. Řekla bych, že si mě začal vlastně namlouvat; něčím jsem vzbudila jeho zájem, mluvil se mnou stále jemněji a cítila jsem, jak by byl rád, kdybych jeho zájem opětovala. Já byla ovšem stále ochromená a takové lehkovážné známosti mě už vícekrát vytrestaly.

Když došlo na kávu, naklonil se major ke mně, zadíval se mi zblízka do tváře a zeptal se:

— Vy jste prý byla dva roky Goebbelsovou milenkou?

Ustrnula jsem. Pochopila jsem, že zatímco se mnou jednali jako s cizím a neznámým člověkem, dali si práci a našli si informace jak v Berlíně, tak v Praze.

— Říkalo se to, ale nebyla to pravda, zakoktala jsem.

— Nedala jste k tomu podnět?

Pomalu jsem se vzpamatovávala a sebrala jsem síly k odpovědi:

— Aby se ze dvou lidí stali milenci, musí oba chtít. On chtěl, ale já ne.

Pokrčil rameny na znamení, že mi může věřit, ale nemusí.

— Jak jste dokázala žít mezi těmi lidmi? řekl o něco přísnější.

— Byla jsem tam jen do roku 1938, omlouvala jsem se.

— Víte, jak jednali s Židy?

— O koncentrácích jsem nevěděla. To všechno přišlo až potom.

Chápala jsem, že sotva se nyní dokážu ospravedlnit před lidmi, kteří ve válce proti nacismu nasadili životy, ale zároveň jsem cítila, že major Malsh cítí ke mně soucit.

— Dovedu vás pochopit, řekl mi a v jeho pohledu byla něha.

— Herečka chce hlavně hrát, že?

— A je vděčná, když jí to svět dovolí, doplnila jsem ho.

— Nebudu vás trápit, řekl po chvíli. — Ale, a jeho obličej zvážněl, — nebudete to mít jednoduché. Jsem si jist, že jsou na světě lidé, kteří by vám rádi ublížili. A kteří vás pochopit nedovedou. Myslím, že bude pro vás nejlepší, když zůstanete u nás.

V jeho vile byly ty dva pokoje, o nichž mluvil.

Příští den mi major Malsh řekl, že mi bude dávat hodiny angličtiny. Vzpomínal na to, jak jako malý židovský chlapec bloudil newyorskými ulicemi a hledal, kde by si vydělal půldolar. A jak poznával svět a umiňoval si, že se musí do toho velkého světa dostat a že nad ním zvítězí. Udělal z těch vzpomínek anglický diktát a pak mi jej svědomitě opravil; v příštím diktátu opakoval ta slova, v nichž jsem udělala chybu. Už nikdy nevzal do ruky bičík a vždy se choval s laskavostí muže, který chce ženu poznat a sblížit se s ní.

Pamatovala jsem si jeho slova „nebudete to mít jednoduché", která znamenala nepochybně, že jsem v určitém nebezpečí a že by tomu rád zabránil. Tu a tam přijel nějaký důstojník; major Malsh si ho vzal stranou a mluvili spolu, přičemž, když jsem byla náhodou přítomna, si mne ten cizí voják vždycky s jakousi podezíravou zvědavostí prohlížel. Stalo se taky, že ten cizí muž ke mně přistoupil a dal mi několik otázek.

— Byla jste členkou nacistické strany?

— Ne, lekla jsem se, — to přece nebylo možné.

— Ani vám to nenabídli?

— Ne, nikdy. Jednou se mluvilo o německém občanství, ale odmítla jsem to.

— Věděla jste, jaké věci ta strana provádí?

— Zpočátku ne. S nikým jsem se nestýkala, nikam jsem nechodila — jen do ateliéru a z ateliéru domů.

— A časem?

— Pak už ano. Byla jsem na jednom zasedání, kde se řečnilo, viděla jsem pak průvod — a když jsem přijela do Prahy, dověděla jsem se, jak se chovali Němci u nás.

— Znáte jméno Lidice?

— Jistě. To byl hrozný zločin.

— Kam byste chtěla odtud odjet?

— Do Itálie, věděla jsem. — Nechala jsem si tam věci. Mám smlouvu na filmy.

Když cizí důstojník odjel, býval i Malsh spokojen a klidnější.

Na jeho přání jsem zavolala Albersovi, že zůstanu bydlet v Traunsteinu.

— To se mi nezdá, nezapřel Albers jisté pochyby. — Tu jednu noc, budiž, ale i nadále? Co tam budeš dělat?

— Mohu se jít koupat. Mají tu ping-pong. Dokonce promítací aparát. Viděla jsem už dva americké filmy.

— No, když myslíš, smířil se s tím. — Ale kdyby se něco dělo, dej mi vědět.

Asi po čtrnácti dnech se něco zase začalo dít a já ani nemohla Albersovi dát zprávu. Nějací muži přijeli pro mne v džípu a nařídili mi, abych nastoupila.

Na mém filmu vzpomínek se objevuje najednou jiná scenérie. Je to rozbitá čtvrť v Mnichově, kde stojí věznice, její vrata se otevřela a já vešla dovnitř. Neviděla jsem posilující pohled majora Malshe a neslyšela jeho uklidňující hlas.

Strčili mě do cely a na mé otázky nikdo neodpovídal. Byla jsem v cele sama a nikdo se mnou neztratil ani slovo. Chodila jsem ode zdi ke zdi, dívala se k oknu pod stropem, snažila se vymyslit, kdo se mnou vlastně tak nakládá a jaké jsou jeho úmysly.

Po několika nekonečných dnech a zoufalých nocích se za vojákem, jenž mi nosil jídlo, objevil hezký americký důstojník a prohodil ke mně německy:

— Žádný strach. Dám na vás pozor.

— Proč tu jsem? ptala jsem se ho.

Na otázku mi neodpověděl a jen řekl ještě jednou povzbudivě:

— Jste moc hezká. Nikdo vás nebude obtěžovat.

— Proč tu jsem? volala jsem na něho, ale dveře cely se neúprosně zavřely.

Odpoledne jsme směly na chvíli na dvůr. Mohla jsem spočítat, kolik bylo ve vězení žen. Většinou si našly místo, kde svítilo slunce a vyhřívaly se. Nějaký ramenatý voják si k nim přisedl a žertoval s nimi; dokonce se rozesmály. Po nějaké době ten vysoký voják vstal a přistoupil ke mně.

— Ty jsi nějaká smutná.

— Proč bych měla být veselá?

— Ty jsi Češka? Chceš si něco přečíst?

Za zády nesl jakousi otrhanou knížku a pak mi ji podal. Byli to Karafiátovi Broučci.

Byla jsem jeho péčí přímo dojata a radostně jsem sepjala ruce:

— Tu jsem měla jako dítě velice ráda. To jste hodný, že mi ji půjčíte. Hned ji začnu číst.

— Jen čti, řekl mi dobrácky. Pokrčil rameny a jako na omluvu se křivě usmál: — Tu já vždycky půjčuji těm, co mají viset…

Nemyslel to nenávistně, spíš mě chtěl utěšit, že snad takových jako já tu bylo víc a že se nic nedá dělat.

Bylo mi, jako bych dostala holí přes hlavu. Proto mě sem tedy odvezli? Jsem tu na cestě k nějakému soudu — a dokonce k popravišti…?

Taktak jsem se dopotácela zpátky do svého vězení. Nic jsem neviděla. V ruce Broučky jsem klesla na lůžko a zůstala jsem tam ležet. Netušila jsem, že jsem už tak daleko, že se na mne ve vězení mohou dívat jako na odsouzenou k smrti. Spínala jsem zoufale ruce a modlila jsem se ke všemu dobrému, o čem jsem na světě věděla, co jsem v životě poznala.

Žila jsem od té doby jako omráčená hrůzou, lekala jsem se každého šramotu na chodbě, každého otevření dveří a zavolání mého jména. Přála jsem si, aby se mnou někdo mluvil, aby mě vyslechl, aby se všechno, co bylo v mé minulosti stínem, mohlo vysvětlit.

Pak jednoho dne — asi po dvou týdnech vězení — mě dozorce vyzval, abych si sebrala své věci a že někam pojedeme. Plna strachu jsem sestoupila před budovu a našla tam zase nový džíp a v něm mladého důstojníka. Mlčky mi ukázal, abych si sedla. Ten způsob věru nevypadal na cestu k šibenici.

— Kam mě povezete? zeptala jsem se několikrát, ale jejich styl byl zbytečně nemluvit a jednat.

Poznala jsem cestu zpět do Starnbergu.

Najednou jsem stála zase před známým domem a mohla jsem jít do svého pokoje. Osud hrál se mnou hru plnou tajemství a nepochopitelných zvratů.

Vytočila jsem na domácím telefonu číslo, na něž jsem volávala majora Malshe.

Věděl o mně a přivítal mne, jako by se nebylo nic stalo.

— Přijďte na večeři, pohovoříme si.

Musel na mně vidět, když jsem stanula na prahu, jak na mne těch čtrnáct dní zapůsobilo, ale neměl se k tomu, aby mi něco vysvětlil. Zakoušela jsem však jakýsi druh štěstí, že jsem se vrátila k svému Malshovi, k člověku, který mi věřil, a na něhož jsem se mohla spolehnout; přitom byl major právě takový muž, jací mi imponovali, starší, zkušený, rozvážlivý a charakterní.

— Proč jsem musela být v tom vězení? vyzvídala jsem.

Zdálo se, že o tom nechce ani mluvit.

— Za to jsem nemohl. Ale teď jste zase tady.

— Takže — nic se nestalo?

— Ale ano, stalo. Hitler spáchal sebevraždu. Váš Goebbels také, s celou rodinou.

Upřel na mne pozorný pohled, jak to na mne zapůsobí. Ale tu minulost jsem už dávno pochovala. A taky jsem ji proklela, protože její stín mě pronásledoval po všechna ta další léta.

— I s dětmi? zeptala jsem se překvapena a představila jsem si tváře těch hezkých holčiček.

Malsh přisvědčil.

— Smutný osud, řekla jsem a uvědomila jsem si, jak špatný úděl si ten člověk vybral. Zahynuly s ním nevinné bytosti, které nijak nezhřešily.

— Je to konec války? zeptala jsem se.

— Rozhodně je nedaleko.

— Skončí i pro mne? zeptala jsem se nesměle.

— Něco se musí stát, odpověděl neurčitě.

Věřila jsem, že mě už poznal; jistěže věděl, že nelžu a že nejsem schopna žádné vědomé špatnosti. Taky že jsem neměla s nacisty vůbec nic společného. A já jsem stále z něho cítila, že by mi chtěl pomoci z jakéhosi nejasného ohrožení.

Někdy se u něho zastavil ten důstojník, co mě odvezl do Mnichova, a tiše spolu hovořívali, tiše, ale důležitě. Jinak jsem byla vlastně volná, mohla jsem se jít projít nebo vykoupat se; major Malsh mě vždycky rád vítal v jídelně nebo se mnou vyšel a choval se dvorně a přátelsky.

I když jsem si vlastně na nic nemohla stěžovat, tonula jsem v opravdu hrozné nejistotě. Mohlo se stát cokoli. Nebyla jsem si ničím jistá, ani vlastním dechem. Zejména noci bývaly plné představ, které se mně rozvíjely jako hrůzostrašný filmový příběh.

Co se se mnou stane? ptala jsem se nepřetržitě.

Odpověď přišla: jednoho dne stál zase před domem džíp a voják přišel pro mne, že mám sejít dolů. Stál tam také major Malsh.

Když jsem se chystala nastoupit, vzal mě za ruku a druhou rukou mě pohladil po tváři. Otcovsky, řekla bych. Něco zašeptal, ale já jsem neměla schopnost mu porozumět. Usmál se na povzbuzení.

Pochopila jsem až mnohem později: udělal ještě jeden pokus, aby mě zachránil před něčím horším.

Nemluvný důstojník řídil svůj džíp zase do Mnichova. Nejdříve jsem myslela, že se octnu ve známém vězení, kde mě přivítá dozorce s Broučky, ale zatočili jsme jinam. Nussbaumstrasse. Velký dům se zamřížovanými okny. Jiné vězení? Tak vypadají zevně také ústavy pro nervově choré.

— Počkejte, nařídil mi důstojník a zazvonil u brány.

Trnula jsem strachem, co z toho bude.

Ze dveří vyšli dva muži, vyzvali mě, abych vystoupila, a vzali mě pak za ramena; vedli mě dovnitř. Museli mě tam vtáhnout, protože jsem se najednou z pudu sebezáchovy začala bránit.

— Co ode mne chcete? křičela jsem. — Kde to jsem?

— Jste v ústavu pro nervově choré, vysvětlila mi klidným hlasem jeptiška, která mě v kanceláři přijala a požádala mě, abych svlékla prstýnek a sundala si náušnice.

Pak mě zavedli do prvního poschodí. Dveře neměly kliky.

Dost násilně mě strčili dovnitř a složili mě na jedno z lůžek.

Teprve když odešli, uvědomila jsem si, že nejsem sama, že tam leží ještě pět jiných žen. Některé ležely a zíraly mlčky před sebe, jedna usilovně háčkovala, druhá seděla na posteli a kývala se sem tam.

Poslali mě tedy do blázince, uvědomila jsem si. Ale proč? Co jsem provedla, že jsem si to zasloužila? V pozadí zůstával major Malsh. To mě uklidňovalo. Znamená to snad, že mě chtěl uchránit před něčím horším? Že mě tu chtěl schovat? Škoda jen, že se mnou nepromluvil. Ale vzpomínala jsem na jeho poslední slova, na jeho smutný pohled a povzbudivý úsměv.

Nepustila jsem se se svými sousedkami do hovoru. Ty ženy si mě také nevšímaly, každá — stejně jako já — byla zabrána do vlastních myšlenek.

Teprve když mladá jeptiška přivezla stolek s jídlem, pokusila jsem se s ní navázat styk:

— Kde to jsem? Proč tu jsem?

Dala prst na ústa a mlčela.

Dobře, umínila jsem si, ponořím se tedy do mlčení.

O spánku nemohlo být ovšem řeči. Vzpomínala jsem na dny ve vile, kterou ovládal major Malsh. I tam jsem byla nešťastná a podléhala jsem strachu a nejistotě, ale oč to bylo lepší, oč svobodnější a bezpečnější jsem se tam cítila než v tomhle ústavu.

Tušila jsem, že někde se vede o mně nějaká korespondence, nějaké domlouvání, které má zpečetit můj osud.

Ráno bylo v tom sálku živější. Odváděli jednotlivé ženy a zase je vraceli na lůžko. Každá měla po návratu ohnivě červenou tvář. Pochopila jsem: elektrické šoky, moderní způsob léčby. Občas se odněkud z chodby ozval výkřik. Můj strach se znásobil: budou mě taky tak léčit? Ale proč?

V poledne jsem se zeptala jeptišky, jestli bych mohla mluvit s ředitelem ústavu.

— Uvidíme, odpověděla mi.

Nestalo se však nic.

Až asi třetí den ke mně přišla jedna z jeptišek, abych se oblékla, že půjdu k řediteli.

Byl to starší, ustaraný muž, který při hovoru se mnou vyřizoval telefonní hovory a jen tu a tam na mne obrátil pohled.

— Pane řediteli, prosím vás, proč tu u vás jsem? ptala jsem se naléhavě.

Neurčitě se pousmál a řekl upřímně:

— Ale to já sám nevím.

— Pustíte mě?

— Proč ne? Kam byste chtěla?

— Ven odtud.

— Kam ven? Kam byste šla?

— Zpátky na Starnberg.

Zatvářil se nerozhodně.

— Myslím, že tam se všechno změnilo. Tam už nejsou ti, kdo tam byli.

— Mám tam poblíž dobré známé.

— Hm, udělal dlouze, jako by v rozpacích hledal východisko.

— A co do Prahy? Do Prahy byste nechtěla?

— Do Prahy? podivila jsem se. Nemohla jsem říct, že by to bylo moje přání.

Zvonil zase telefon. Ředitel řekl:

— Já se na to přeptám.

A udělal gesto, že mohu odejít. Jeptiška mě odvedla zase na mé lůžko.

Tak plynuly dny a já jsem si — jak to bývá v takových situacích — pomalu zvykla. Noviny jsme nedostávaly, ale jeptišky mi tu a tam oznámily, co je ve světě nového.

— V Praze je revoluce, řekly mi jednou.

— V Praze se bojuje, řekly jindy.

Myslila jsem na své drahé, jak prožívají ty divoké dny a zda je vůbec přežili.

Pak jednou, když se večer ozvaly venku čestné salvy, řekly mi:

— Je konec války.

Na chodbě jsem zaslechla ruský hovor. A když jsem vyškrábala kousek nátěru na okně, mohla jsem zjistit, že ruch na ulici před ústavem se změnil a že tam projíždějí ruská auta s vojáky.

A potom — asi po dvou týdnech — přišel den, který zase děje v pásmo mého vzpomínkového filmu zcela změnil.

Představená sestra mi vrátila náušnice a prstýnek. Mohla jsem se zase obléci. Budu propuštěna? Nebo dojde k něčemu ještě horšímu?

Pokolikáté mě už převážel z místa na místo americký džíp? V mysli mi zatanula představa, že se setkám s majorem Malshem. Ale chování amerických vojáků bylo tentokrát velmi komisní.

— Kam mě vezete? ptala jsem se jednoho po druhém a několikrát za sebou.

Mávli rukou a prohodili něco, čemu jsem nerozuměla.

Dva vojáci mi seděli po boku z každé strany a třetí řídil.

Poznala jsem, že míříme k československým hranicím. Některá místa na Šumavě jsem si zapamatovala.

Mám se radovat? Nebo se děsit?

Dorazili jsme na hranice. Byla tam naše stráž a celní hlídka.

Došlo k jakémusi nedorozumění. Češi chtěli vidět nějaké papíry, aby věděli, koho jim Američané vezou, ale všechny moje papíry zůstaly na Starnbergu a neměla jsem nic. Vyrozuměla jsem, že mne odmítají přijmout. Trvalo dlouho, než se dohodli a než Češi ustoupili a smířili se i s osobou bez dokumentů. Slyšela jsem jméno Plzeň. Naši mávli rukou a Američané zase nastartovali.

— Proč mě tam vezete? chtěla jsem vědět, i když jsem se odpovědi bála.

— To uvidíš, řekl skoro výhrůžně jeden z Američanů.

Známou silnicí jsme dojeli do Plzně. Všude na stráních kolem jsem viděla stopy války, stopy posledních bitev, když Němci utíkali k hranicím a utkali se s partyzány nebo s Američany.

Vzpomínala jsem na mladé roky, kdy jsme tu bývali na prázdninách. Tu někde se tatínek seznámil se spisovatelem Baarem, podle něhož jsem dostala jméno.

Vracela jsem se do vlasti.

15. Z hořkých ty nejhorší

Když jsem se v březnu 1990 dostala po více než čtyřiceti letech do Prahy, umiňovala jsem si, že se podívám jen do ráje svého dětství, do té ulice nad Stromovkou, ale nedodržela jsem to. Po několika dnech mě to přitáhlo ovšem na hřbitov u krematoria, kde jsou na prostém pomníčku tři jména: Karel Babka — Ludmila Babková — Zorka Janů. Postála jsem u hrobu s popelem těch, kteří mi byli kdysi nejdražší.

Byla tam se mnou také mladá přítelkyně, kterou jsem získala až nedávno; která mě poznala vlastně až z filmů pro pamětníky, protože přišla na svět teprve v době, o níž nyní budu mluvit. Prosila mě tak dlouho, abych se s ní podívala do Dejvic k vile, kterou jsem tam dala postavit pro své rodiče, až jsem nakonec přivolila, abych jí udělala radost a sobě novou bolest. Ulice na Hanspaulce se změnily, přibylo tam staveb, musely jsme hledat, kde je vlastně vchod. Bylo mi těžce, když jsem viděla ty známé zdi, terasu, zeleň v zahradě, kterou tatínek tak miloval. Došly jsme zespodu co nejblíž k vile a mohla jsem převzít roli truchlivého průvodce.

— Tamto místo na terase měla maminka nejraději. To okno, to byl Zorčin pokoj a ten balkón vedle, ten patří ke koupelně, tam se to Zorce stalo . . . Já mívala okno vedle ní. A tam dole kvetly ty růže, které ještě směly mít jméno po mně. A tu dole, tu bývaly svěží mladé břízky, taky je vykáceli. Asi až potom, až odtud tatínka vyhnali . . .

Po tom setkání s minulostí jsem nestála celý den za nic a bylo mně do pláče. Dům, do něhož kdysi rádi chodili filmaři i spisovatelé, osiřel a stal se náhrobkem drahých životů.

Když mě vezli američtí vojáci z Plzně do Prahy, představovala jsem si ovšem ten dům jako ozářený zlatem. Jak bych byla tehdy šťastná, kdyby byl cílem mé cesty! Jak šťastná bych si tam někde klekla do kouta svého pokoje a schoulila se do sebe a jak by se mi dýchalo — doma!

Ale bylo to jiné. Američané s džípem mě odevzdali jiným americkým vojákům, ale ti mluvili česky. Jak jsem se dověděla, byl to česko-americký oddíl, který měl za úkol hledat v této zóně uprchlé válečné zločince.

Byli na mne zvědaví. Obklopili mě a chovali se různě; někteří mluvili ironicky, dělali obhroublé poznámky, jiní byli korektní, někteří se dokonce pokusili o sblížení, ptali se mne, kde jsem byla, co jsem naposled natočila, ptali se na Mandlovou, na Vlastu Buriana.

Jeden z nich mi donesl talíř s večeří a přál mi dobrou chuť.

— Já nemám hlad, odmítala jsem jídlo, protože jsem byla stále v moci velké úzkosti.

— Jen jez, řekl mi kuchař přátelsky, — brzo nebudeš mít třeba ani to.

Zdálo se mi, že v jednom z těch vojáků — měl poddůstojnickou hodnost — poznávám mladého Horsta. Pokusila jsem se ho oslovit, ale nedal najevo, že mě zná.

Pokusila jsem se něco sníst, abych je neurazila. Zatím se ještě jednou objevil mezi Čechy důstojník, který mě sem přivezl, a dostal se do hlasitého rozhovoru s jiným důstojníkem, který velel plzeňskému oddílu. Skloněna nad talířem snažila jsem se poslouchat, protože jsem tušila, že se mne to týká. Ten zdejší důstojník vysvětloval, že Baarová není na seznamu a že tedy do jejich péče nepatří. Ten z Německa se ptal, kam tedy mají Baarovou dovézt, když dostali rozkaz a že by bylo proti rozkazu, aby mě vozili zase zpátky.

Seděla jsem jako ohlušená a se strnulou tváří a cítila jsem se jako v nějakém Kafkově románu, kde se s člověkem něco děje, ale on neví, na čí rozkaz, k jakému účelu, kdo tahá nitky, na něž je pomyslně připevněn.

Někdo asi na mne ukázal, že ztišili hlasy a domlouvali se pak spíš pohledy a gesty.

Na noc mi vykázali malou místnost, ale zamkli. Mohla jsem uvažovat, jaké síly mnou vládnou, vozí mě sem a tam, osobují si nade mnou moc. Viděla jsem v tom chaosu, v jehož víru jsem se octla, také dost bezradnosti. Chtějí se mne Američané za každou cenu zbavit? Chtějí mě postrčit k Čechům, ať už si se mnou poradí?

Ta noc v uzavření v Plzni se připojila k výběru zlých nocí z dřívějška.

Ráno mě čekalo místo v džípu a nastoupila jsem cestu do Prahy, odkud jsem před několika týdny odjela.

Nyní byla ta chvíle, kdy jsem si zoufale přála dostat se aspoň na dohled našeho domu a třeba jen zahlédnout někoho z rodiny; ale jeli jsme jinudy, i když dost blízko. Tentokrát mě džíp zavezl do Dejvic na kulaté náměstí a moji průvodci mě vyhodili před budovou, kde bývalo ministerstvo národní obrany.

Dovedli mě do místnosti, kde seděl nějaký muž v uniformě, ale o mne se nestaral, vyřizoval si své věci a tu a tam s někým promluvil. Nestaral se o mne vůbec nikdo a zase jsem se stala postavou z toho nepochopitelného a špatného románu.

Několikrát jsem se zkusila zeptat, co se se mnou vlastně děje a nač čekám. Ti, jichž jsem se ptala, buď pokrčili rameny, nebo řekli „Nevím", nebo neurčitě mávli rukou a šli dál.

Několik hodin jsem tam byla nikdo, stín, vzduch.

Až pozdě odpoledne mi řekli, že mám sestoupit dolů a že tam čeká auto. Byla jsem opravdu už velice zvědavá, kam pojedu nyní. Tentokrát mi to šofér řekl:

— Bartolomějská, číslo čtyři.

Tedy na policii.

Moje postavení se stalo určitějším: to znamenalo, že jsem patrně zatčená. Přidělili mi celu číslo třináct.

V Berlíně mě hlídalo gestapo a rozkazovali mi němečtí policajti. Pak si mě přehazovali američtí hlídači a nějací justiční důstojníci. To byli vesměs cizinci. Teď však mě zatkli, zavřeli a hlídali naši lidé, moji krajané, Češi. Češi v osvobozené zemi. Byla jsem tu doma, ale domů jsem nesměla. A přicházeli za mnou českoslovenští vojáci, možná, že ještě nedávno se docela rádi šli podívat na moje filmy, třeba jsem je pobavila, když se svou ženou nebo dívkou zašli do kina, ale nyní na mne křičeli, jindy jim bylo líto jediného slova, o které jsem je prosila, buď mě nebrali vůbec na vědomí, nebo jsem byla pro ně předem odsouzená.

To jsem si uvědomila: že v revoluci je možné všechno. Neznala jsem přesně, jak u nás proběhly květnové dny, ale tu a tam jsem zaslechla něco o popravách, tu a tam jsem našla útržek novin, z nichž jsem se dověděla, čím žije naše veřejnost. Měla jsem hlavu plnou zmatených myšlenek. Pracovala jsem v německých filmech? Jistě. Ale to byla doba, kdy to nebylo ještě

kolaborací, to byl tehdy přirozený vývoj věcí, UFA měla u nás filiálku, to se ještě nemluvilo o válce, naopak, i politikové se snažili navázat přátelské styky se sousedy, hledal se způsob soužití i s naší menšinou. A vždycky jsem si vymohla, že mě musí pustit domů, abych mohla pracovat i v Praze. Ty společenské záležitosti, to byla povrchní formalita, to byla nutnost, které se každý musel podvolit. Stýkala jsem se i s těmi, kteří nacismus nenáviděli, s Rühmannem, s Albersem a jinými.

Tak šly moje myšlenky, ale lekala jsem se, že ti, kdo mě uvěznili, smýšlejí zcela jinak. Věděla jsem, že za revoluce a za dob msty neváží lidský život mnoho a že právo nepronásleduje toho, kdo stiskne spoušť zbraně. Bylo možné lehce ztratit život. A když jsem dospěla k takovým myšlenkám, posuzovala jsem i vlastní život a vlastní skutky jinak, proklínala jsem svou slabost a příležitosti, které mě zavedly jako slepou na těžké životní křižovatky, litovala jsem, že jsem nepotkala člověka, který by mě třeba násilím vedl jinudy.

Lekala jsem se pak každého slova, které jsem zaslechla, a dávala jsem mu ten nejhorší význam. A když za mnou zapadl zámek a já byla v cele číslo třináct sama, mnohokrát jsem padla na kolena a modlila se, protože jsem nepovažovala za spravedlivé, abych za své filmy, jimiž jsem nic a nikoho nezradila, měla ztratit život a to ještě tak potupným způsobem.

Když jsem se pak snažila večer usnout — a nebylo to snadné, když v cele ustavičně svítilo světlo — vnutily se mi do mysli představy toho hrozného lidového soudu, který snad ani nezná jiné tresty než smrt, představovala jsem si sebe na té poslední cestě a zarytě jsem myslela na to, jak budu kráčet, a prosila jsem své nohy, aby mě nezradily, aby se mi zbaběle neroztřásla kolena.

Ale způsob, jímž se mnou v Bartolomějské jednali, mě víc a víc poučoval, že si mě naše policie vzala vlastně z jakési píle, i když jsem rozhodně nebyla na listině zrádců národa. Moje jméno bylo, bohužel, spojeno s Berlínem, s německými filmy a se jménem Goebbels. Nikdo však nevěděl, z čeho bych vlastně měla být obviněna.

Asi po týdnu mi dali nastoupit do zeleného antonu, jímž se dopravovali na Hrad jiní vězni; byli to, jak jsem se později dověděla, muži z protektorátní vlády.

Na Hradě mě však nikdo nevyslýchal. Zase bezradnost. Oddělili mě, zavedli do malého pokojíku, dali mi papír a tužku a nařídili mi, abych psala.

— Ale co mám psát?

— O sobě. O svém životě.

— Dáte mi nějaké otázky?

— Pište, co vám napadne.

Co by je mohlo zajímat? Chvíli jsem si hrála s tužkou a pak jsem začala:

«Když jsem byla malá, vykládal mi tatíček pohádky. Nejraději jsem měla pohádku o princezně se zlatou hvězdou na čele . . .»

Člověk, který si pro můj elaborát přišel, mi vynadal, že si dělám z vážné věci legraci, a postavil mě na hodinu ke zdi, čelo a dlaně opřené o zeď. Chtěl mi tím dokázat, že jsem v jejich

moci a že nebudou brát na nic ohled. Nějak mě to ztišilo. Proti fyzickému násilí jsem bývala vždycky plná vzdoru.

Řekli si asi, že jsem prohnaná špionka, a vozili mě pak samotnou zase do budovy na dejvickém kulatém náměstí. Tam se mnou tři muži v uniformách jednali méně ohleduplně. Někdy mi opřeli hlaveň revolveru o záda, někdy na mne zamířili přes stůl.

— Byla jste ve styku s německými důstojníky?

— Ne.

— Nosila jste jim zprávy o našich vojenských tajemstvích?

— Ne. Nevím ani, jak by takové vojenské tajemství mohlo vypadat.

— Psala jste zprávy neviditelným inkoustem?

— Nevím ani, že takový inkoust existuje.

— Kde jste ukrývala zprávy? Ve vlasech?

— Ale jaké zprávy? Ve vlasech jsem nic neukrývala.

Nemohla jsem jinak odpovídat než prostě a pravdivě, ale z jejich řvaní na mne šla hrůza, útroby mě rozbolely strachem, musela jsem často odcházet na záchod. Jeden z vyslýchajících tam chodil se mnou, abych snad nějaké tajemství dodatečně neukryla.

— Je to blbá husa, shodli se nakonec, když jsem na ty jejich detektivní otázky nenašla odpověď, která by jim odhalila něco z mé vyzvědačské minulosti.

Možná, že se jim zdálo, že jim statečně čelím, a chtěli mě nějak pokořit a ponížit, ale já dýchala samou úzkost a chvěla jsem se špatnými předtuchami.

Jednoho dne jsem na čtyřce v Bartolomějské dostala nečekanou návštěvu: byla to matka, která si vymohla, že ji ke mně pustili.

Bylo to smutné setkání, i když mi přineslo aspoň závan domova.

Ukázalo se však, že k vůli uchránit se před vlastními obavami musím přidat ještě i útěchu matce.

— Jsme tak nešťastní, naříkala. — Jak se to mohlo stát? Proč tě vlastně zavřeli?

— Já nevím. Oni mi to neřekli.

— Mezi lidmi se povídá, že tě dají k lidovému soudu. Ale to by bylo hrozné.

— Ale proč, protestovala jsem, — když jsem přece nic neudělala?

Nemohly jsme si navzájem pomoci, protože se rozhodovalo někde vysoko nad námi.

— Copak je to možné takhle nakládat s herečkou? naříkala matka.

Zavděčila se mi však, že mi donesla svůj starý kabát; bývala mi někdy zima. Posílala jsem po ní pozdravy otci a Zorce, prosila jsem je, aby se na mne nezlobili, že jim dělám takovou starost.

A když jsem osaměla, zejména když se venku setmělo, klekala jsem zase na podlahu a vroucně jsem se modlila k moci, která je nad námi a řídí celý vesmír. Neměla jsem jiné cesty, jak si pomoci. Nikdo se mnou nemluvil, nikdo se mne lidsky neptal, ze všech stran jsem slyšela jen vyhrožování tím nejhorším, co se může člověku stát.

Ti, kterým bylo svěřeno hlídat vězně, se ke mně chovali mnohem lépe než vyšetřovatelé.

— Baarová, přišel jednou za mnou nejstarší z bachařů, — vstaňte!

Poslechla jsem. Čekala jsem výslech.

— Drhnout podlahu! rozkázal mi. — Pojďte na chodbu, ukázal mi, kde mám podlahu umýt.

— Je to čisté, podivila jsem se.

— Nemluvit a dělat! rozkázal mi.

Klekla jsem tedy, namočila hadr v kýblu vody a dala se do práce. Přistihla jsem se, že mě ten usilovný pohyb docela těší, a cvičila jsem s hadrem tak dlouho, jak mě nechali. Bachaři byli čtyři, seděli zatím u stolku v rohu a večeřeli, co si přinesli z domova. Když dopili i kávu, spokojeně se na mne ještě chvíli dívali a pak řekli, že to snad stačí.

— Jak takovej pohyb člověku udělá dobře, viď? řekl ten nejstarší, když mě zavíral zase do cely.

Tehdy jsem to chápala jako jistou škodolibost; potýrali mě, prohlédli si mě ze všech stran, když jsem byla na kolenou, a byli spokojeni. Ale bylo mi opravdu líp a teprve později jsem pochopila, že to bylo vlastně od nich milosrdenství a soucit.

Jindy se mne bachař zeptal, jestli umím psát na stroji. Když jsem přisvědčila, zavedl mě do jejich místnosti a dal mi opisovat na stroji seznam nějakých jídel.

Neměla jsem tušení, nač takový seznam je, ale bylo to zase něco jiného než mrtvě ležet na palandě a zírat do stropu a mít v sobě hrůzu.

— Baarová, nemáte hlad? zeptal se najednou.

— Vlastně ano.

— Pojďte si trochu vzít, nabídl mi svůj ešus. Měl v něm bramborovou kaši a kus vuřtíku. — Jen si vezměte, potřebujete se trochu nasytit . . .

Ochutnala jsem, bylo to něco velmi odlišného od vězeňské stravy. Ale daleko víc než to mě těšilo, že se mnou někdo jedná zase aspoň trochu lidsky.

Od té doby mě on i jeho kolegové dost často pozvali, abych ochutnala z jejich večeře; protože v nich byl kus opravdové lidskosti, mluvívali se mnou, vykládali mi o dávných dobách tady na čtyřce; někteří pamatovali ještě Rakousko a taky pana ředitele Drašnera, a jejich historky mi pomohly přežít mnoho trudných dnů.

Množství šedých dnů, navzájem si podobných a nesmírně dlouhých, mi ve vzpomínce splývá v jedno nezřetelné pásmo. Smutné probuzení . . . Uvědomit si, co mě čeká, počítat hodiny a minuty . . . Dočkat se večera . . . Bát se noci, přijmout ji jako zdlouhavé mučení . . .

Z té jednotvárnosti se vymykají a vystupují jedině scény, kdy se odehrály největší tragédie mého života, chvíle nejkrutější, nejhořčejší . . .

Maminka se při svých návštěvách občas prořekla, proč nemůže otec přijít. Že špatně chodí, že má bolesti . . . Co se s ním dělo, jsem se dověděla až později.

Onemocněl tuberkulózním zánětem nártu. Šel do vinohradské nemocnice, kde ho ošetřili a dali mu kotníkový kloub do sádry. Nařídili, že noha musí zůstat aspoň čtrnáct dnů v klidu. Bolesti se však stupňovaly. A když dal profesor Pelnář sádru sundat, zjistil, že má otec kloub celý černý.

— My vám tu nohu zachráníme, řekli mu, — ale musíte to vydržet na lůžku aspoň tři měsíce.

Otec se bránil. Bránil se zejména proto, že měl dceru ve vězení a chtěl jí co možná pomáhat. Také o Zorku měl starost.

— Rychlejší je jediný způsob, řekl mu profesor Pelnář, — nohu amputovat a dát vám co nejdřív protézu.

— Prosím vás, udělejte to, žádal otec. — Já potřebuji čas a musím se pohybovat.

V Praze však byly operační sály plně obsazené a lůžka taky. Když se otec dověděl, že v Havlíčkově Brodě by pro něho bylo místo, okamžitě tam odjel a uprosil primáře, aby operaci provedl.

To, co vypravuji, stalo se všechno na podzim roku 1945.

A když měl otec po operaci, dostal telegram, co se stalo s maminkou.

Kromě několika drahých věcí, které jsem si vzala s sebou, když jsem utíkala k Albersovi, a které zůstaly tam někde ve Starnbergu, nějaký náramek, prsteny a náušnice od Fröhlicha zůstaly doma. Když jsem se tehdy chystala s Horstovými na cestu, táta je chtěl někde na zahradě zakopat, abych o nich věděla, i kdybych se vrátila později; ale režisér Sviták a jeho žena nás přesvědčili, že bude lepší, když si je u někoho schováme, a sami se k tomu nabídli. Nyní, po mém návratu, policie ty věci hledala; nějak se dověděli o mém vztahu k paní Svitákové, navštívili ji a šperky u ní našli.

A tak jednou mě dovedli do prvního poschodí, kde v jedné místnosti měli na stole rozloženo všechno, co jsem paní Svitákové svěřila. Nejdříve vyslechli ji; bylo jí líto, jak se její rada nevyplatila, plakala. Pak jsem musela podepsat, jsou-li ty věci všechny. Má matka byla při tom jednání také přítomna, byla pochopitelně rozčilena, a viděla jsem, že bere nějaké prášky, patrně pro uklidnění. Mne pak odvedli do cely zpátky. Matka tam zůstala; pozdravila mě pohybem ruky a smutným pohledem.

Ztráta šperků mě nemrzela; nikdy jsem je už neviděla, ani ty od Svitáků, ani ty z Německa. Čeho jsem litovala, to byl svobodný život a práce ve filmu. Byl mi rok přes třicet, mohla jsem dosud hrát své role. Vrátila jsem se do své cely uklidněna, že mám aféru se šperky za sebou.

Najednou však ke mně vrazil do cely jeden z bachařů:

— Mívá vaše matka epileptické záchvaty? Má padoucnici?

— Rozhodně ne. Co se stalo? polekala jsem se.

— Ale nic, odsekl bachař a práskl dveřmi.

Bylo jasné, že se mamince něco stalo. Ale co? Nejprve jsem klidně čekala, minuty byly dlouhé, ale přesvědčovala jsem se, že to musím vydržet. Pak už jsem se nedokázala ovládnout a bušila jsem na dveře. Dlouho se nikdo neozýval a pak kdosi z chodby zařval:

— Dej pokoj, hergot!

Nezbylo mně než utěšit se, že matčina nevolnost jistě zmizela, že v pořádku odešla a bachaři že chtějí mít klid. Nutila jsem se do spánku a snad se mi to na chvíli podařilo.

Až ráno jsem si nejdříve podle neochotných slov a pohledů a teprve později podle soucitného sdělení bachařů mohla udělat úsudek, co se večer stalo.

Vyšetřovatel křičel na matku, aby řekla pravdu, že šperků bylo jistě víc, a aby prozradila, kam je ukryla. Odpovídala mu, mluvila pravdu, vypověděla, že o žádných jiných cennostech neví. Byla nadmíru rozčilena a nakonec to napětí nesnesla. Náhle klesla k zemi a zůstala v bezvědomí. Nechali ji ležet a šli se za mnou zeptat, jestli netrpí padoucnici.

Když ji konečně dali převézt do nemocnice, zjistili tam, že je to infarkt, ale na pokus o záchranu bylo už pozdě. Tak zemřela moje maminka při výslechu o mně.

Bylo jí teprve padesát šest let.

To se stalo koncem října.

Dny šly dál, každý další vždy o něco smutnější než ten předešlý. Přešly vánoce, které jsem nevzala vůbec na vědomí, i když tatínek už byl z nemocnice doma a učil se chodit s protézou.

Nadešel rok 1946. Smiřovala jsem se s tím, že je to konec mého života.

Když jsem si směla lehnout, vybavovala jsem si postupně všechno, co jsem kdy prožila s mámou. I když mi nebyla nikdy tak blízká jako tatínek, přece jen mě doprovázela na mých prvních krocích do ateliérů a střežila mou dívčí čest.

Vzpomínala jsem a byla jsem smutná, protože když si přivoláváme člověka, který už není, je to vždycky smutné; ale někdy jsem se přistihla, že se i v tom dojetí malinko usmívám. Třeba jak jsem jednou marně čekala Hugo Haase — a jak jsem se pak dověděla, že mu maminka zatelefonovala, aby si připomněl madonku, kterou nosím na krku. Často mě tak provázela jako anděl strážný a bděla nade mnou i na dálku. Myslela to dobře a byla neúprosná, i když bych se byla z její ochrany ráda vymanila. Třeba jako tehdy, když jsem chtěla odjet s Karlem Antonem na Havlov . . . Ach, maminko, ráda bych od tebe dostala třeba tisíc facek, jen kdybys ještě žila, kdybys nemusela zemřít pro hrubost lidí, kteří mě vězní! Dala jsi vlastně život za mou nevinu. Kdyby ti tak na mně nezáleželo, nebylo by tě to rozčilení podkosilo . . .

Šly dny. Ve vzduchu, když jsem se ho mohla nadechnout, jsem cítila známý závan vlhka, trávy, jarních vůní. Dala bych mnoho za to, kdybych směla udělat pět kroků naší zahradou s tátou — nebo se Zorkou . . .

Při výsleších, které se ještě tu a tam v Dejvicích opakovaly, se už nevyskytovaly nesmysly o zprávách přenášených ve vlasech nebo psaných bílým inkoustem, byly to spíš rozmluvy týkající se práce ve filmu a jednotlivých osob, ale k ničemu novému se nepřišlo; stále jasněji se i mým vyšetřovatelům ukazovalo, že jsem zavřená jenom pro pověsti, které mě provázely, pro nenávist, kterou cítili čeští občané při vyslovení jmen Hitler, Goebbels, Göring . . . A možná taky pro závist, která provázela moje herecké štěstí.

Když jsem ležela, vzpomínala jsem obyčejně na matku a prosila jsem ji za poslední laskavost — aby na mne seslala aspoň na chvíli spánek, který by znamenal chvíli odpočinku. Když jsem sedávala, paže kolem kolen a zahleděná někam mimo zdi vězení, snažila jsem se vyplnit hroznou prázdnotu v sobě vzpomínkami na chvíle, které znamenaly radost a úspěch. Slyšela jsem potlesk po premiérách, připomínala jsem si hlasy těch, s nimiž jsem hrála nejraději, hlas paní Nedošínské, pana Smolíka, krásný a zvučný hlas Zdeňka Štěpánka . . . Když jsem pracovala v Itálii, citoval mi jednou režisér Rossellini z Danteho: „Nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria!" (Není větší bolesti, než ve dnech bídy vzpomínat na šťastné chvíle.) Já jsem přišla na krutější bolest: vzpomínat ve dnech bídy na uplynulé štěstí.

Jednoho březnového jitra mě za tmy, ještě před rozedněním vzbudil známý bachař.

— Jste vzhůru? Nejste? Špatná zpráva. Ale říct vám to musím.

— Co se stalo? vyděsila jsem se.

— Vaše sestra se zabila.

— To není pravda! vyskočila jsem.

— Já vím jenom to, že volali z nemocnice.

Bylo to strašné. Já byla zavřená, bezmocná, pronásledovaná a má rodina byla v souvislosti s tím postihována jedním neštěstím za druhým. Maminka zemřela při hrubém výslechu, táta si dal amputovat nohu, aby za mnou mohl přijít a pomáhat mi, a teď Zorka . . . ? Nevinná, zanícená jen pro umění . . .

I o jejím konci jsem se dověděla smutné podrobnosti až mnohem později.

Věděla jsem o ní, jak žije v souladu se svým svědomím, jak přemáhá své nemoci a bolesti a je ochotná obětovat divadlu všechno, co je v její moci. V poslední době měl na ni vliv E. F. Burian se svým pojetím moderního divadla, i když vystupovala v Komorním, které bylo součástí divadla Vinohradského. S německým světem se nestýkala vůbec. Milovala české básníky a mnohé z nich znala osobně, českou hudbu, české herce. Řekla bych, že byla ztělesněním poezie.

Marcela mi vyprávěla, s čím jednou přišla z divadla. Jeden z významných herců, a tehdy horlivý komunista, jí zastoupil cestu, když šla do Komorního na zkoušku, a řekl jí, že dovnitř nesmí. Řekl jí, že jako sestra Lídy Baarové mezi české herce nepatří.

V té chvíli přišla Zorka o jediný smysl svého života. Nedokázala se přesvědčit, že čas zaúčinkuje i zde a že se snad dočká spravedlnosti. Byla zasažena příliš hluboko. Chovala se a mluvila od té doby tak, že to na její okolí dělalo dojem, jako by ztratila smysly, jako by se pomátla.

Jednou se pokusila udělat konec svému životu tím, že se napila benzínu. Bylo jí hrozně špatně, ale trápení ji to nezbavilo. Nejedla, slábla, mátožně se pohybovala, sedávala u okna a prázdným pohledem se dívala na Prahu.

Otec dohodl s lékařem, že ji doveze do nervové léčebny.

— Musím být čistá, opakovala Zorka neustále jako v zimničním záchvatu, když se koupala, ale byla tak slabá, že jí otec musel z vany pomoci.

Chtěl jí připravit něco k obědu a nechal ji chvíli samotnou. Když se pak vrátil do jejího pokoje, už ji tam nenašel. Dveře na balkón byly dokořán. A dole na schodech v zahradě leželo Zorčino tělo, poraněné, v krvi. Hlavou padla na kámen. Rychle k ní sestoupil. Dýchala.

Zavolal tedy do nemocnice. Přijeli pro ni, převezli ji, ale bylo to zkomírání. Zemřela 27. března.

Tehdy, když mi to přišel bachař říct, moje bezbrannost a bezmocnost mě zaplavila, že jsem sotva mohla vědět, co dělám. Bezmocně jsem plakala. Ani vlastního života by mi nebylo líto jako Zorčina v její čistotě a nevinnosti.

Bachaři se nade mnou smilovali a večer mě vzali do své místnosti a dovolili mi, abych zatelefonovala otci. Nic dobrého jsem se ovšem nedověděla, ale mohli jsme se, my dva pozůstalí, aspoň hlasem spojit a vědět, že neseme společně ten velký, nesmírný zármutek.

Zase zůstala ve mně vděčnost za aspoň nepatrný záblesk soucitu.

Nic takového jsem nepostřehla v tvářích a slovech těch tří vyšetřovatelů. Ti naopak bezohledně zostřili styl výslechů, protože se asi blížila doba, kdy měli šetření ukončit. Byla jsem zavřená už skoro celý rok.

— Tak to vyklop, ty krávo, ať máme pokoj! Už tě mám po krk, ty . . . ty kurvo!

Na tom jménu se shodli všichni tři a vyskytovalo se skoro v každé větě, v každé otázce.

Už proto, aby i pro mne to týrání přestalo, bych jim byla ráda něco o svém vyzvědačství řekla, ale ve vzpomínkách jsem měla jen tu spolupráci s Havlovým přítelem, dr. Holmem, jenž už, chudák, taky nežil, a to byla činnost, která mířila proti říši; jenže pochopit něco takového, to bylo nad úroveň mých vyšetřovatelů, a tak jsem raději mlčela a nechala na sebe řvát.

Výsledek byl jednoznačný:

— Ty jsi ale blbá kráva, ty kurvo!

Skončeno a podepsáno.

Ještě jedno datum bylo důležité. Byl to 10. květen roku 1946. Toho dne se objevila ve dveřích cely známá tvář. Patřila herečce Marcele Nepovímové. Znaly jsme se už dlouho. Někdy po premiéře Malostranských mušketýrů objevila se u nás na Letné útlá dívka, která si přišla dát podepsat fotku. Chodívala tak skoro po každém filmu. To ještě herečkou nebyla, tou se stala až zlákána možná mými rolemi a celým ovzduším hereckého světa. Ale i potom se někdy zastavila; každý herec, který je známější, mívá takový hlouček věrných přátel, kteří k němu přilnou a provázejí ho životem.

V roce 1945 nastoupila Marcela u oblastního divadla v Kutné Hoře; ale měla prázdniny, a tak se vypravila do Prahy. Už dřív se dověděla z nějakých novin, kde jsem a co prožívám, vymohla si u mne návštěvu a přišla toho květnového dne, právě rok po osvobození, v ruce kytičku fialek.

Fialky jí bachaři vzali, ty jsem mít nesměla, ale přece jen ji ke mně pustili. To už jsem byla s nimi celkem zadobře.

Měla jsem pochopitelně radost. Je nádherné setkat se v takové situaci s někým, o němž víme, že nám zůstal věrný a že se na jeho cit můžeme spolehnout.

Nejdříve jsme spolu plakaly. To když jsme vzpomínaly na mámu a na Zorku a na jejich smutný konec.

— Mohu pro vás něco udělat? ptala se mne Marcela, která byla o něco mladší než já.

Věděla jsem, co bych si přála, a řekla jsem jí to:

— Marcelo, velice by ses mi zavděčila, kdybys zašla za tatínkem na Hanspaulku. Je tam teď úplně sám a chodí o berlích. Potřebuje určitě pomoc. Uděláš to?

Marcela mě poslechla. Přišla do Neherovské ulice s mým vzkazem a energicky se chopila práce, která tam čekala. Našla otce sešlého; v obličeji byl žlutý, domovníkovi se o něho nestarali a odbývali ho.

Přiště přišli za mnou oba, tatínek i Marcela.

— Zjevil se mi anděl spásy, řekl tehdy otec.

Co všechno se stalo ve světě, zatímco já jsem žila ty strašné dny ve vězení! Po atomových bombách skončila konečně válka i s Japonskem. Česká vláda šla před lidový soud. Chystal se soud v Norimberku.

Musela jsem se jednoho dne rozloučit s bachaři z Bartolomějské, na něž jsem si už zvykla, a oni snad na mne. Převezli mě k lidovému soudu na Pankrác. Tedy přece velezrada? Ale v čem by spočívala?

Musela jsem se smířit s novou celou a řekla bych, že byla ponuřejší než ta v Bartolomějské. Nepřestala jsem tonout v ustavičném strachu, ale přece jen to byla změna a hodně mé energie spotřebovala snaha, abych se přizpůsobila. Jídlo bylo také horší a litovala jsem, že se mnou nepřešli na Pankrác také moji čtyři bachaři se svými rendlíčky.

Když nebyl výslech, posílali mě lepit pytlíky do velké místnosti, kde jsem seděla mezi asi dvaceti jinými ženami. I když jsme nesměly mluvit, tu a tam se přece prohodilo slovo, a tak jsem mohla rozpoznat, které z těch žen jsou zavřeny jako udavačky, které jen proto, že si vzaly Němce. Když byla chvilka oddechu, některé si zapálily cigaretu a také mi nabídly; byly to cigarety ubalené z ledvinového čaje nebo také z bramborové natě.

Ta práce se konala ve velké dřevěné boudě a byla velice fádní. Poučena drhnutím podlahy z Bartolomějské požádala jsem, zda bych nemohla dostat práci těžší, s níž byla spojena také vydatnější strava. A tak mě přeložili do prádelny ve sklepě, kde se pralo pro celou věznici. Musela jsem tahat těžké koše s mokrým prádlem, tu a tam jsem ucítila, jak mě píchá revmatická

bolest, ale přijala jsem tu změnu ráda. Bylo nás u té práce jen jedenáct, ale pračka spořádala hodně materiálu a vydávala přitom děsivé hučení. Někdy jsem musela dojít pro prádlo těch, které byly jako udavačky odsouzeny na šibenici; byl to hrozný pocit, ale věznice byla stále plná a tak se prádlo dědilo z těla na tělo.

Na Pankráci jsem nebyla v cele sama jako v Bartolomějské. Tu nás bylo na cele jedenáct. Vstávaly jsme v pět, vracely se z práce kolem deváté. Ležela jsem na pytlích slámy u stěny v rohu; jak se setmělo, běhalo tam po zdi mnoho štěnic, ale moje krev je kupodivu a naštěstí nelákala, a tak jsem od nich zůstala ušetřena. Nějak blíž jsem se s žádnou z žen nespřátelila, ale žily jsme ve shodě a snažily jsme se usnadnit si těžký úděl; když dostala některá balíček, rozdělil se na jedenáct dílů.

To, co mužské na dejvickém velitelství snad popuzovalo, na Pankráci mi pomáhalo. Přece jen pro ty lidi něco znamenalo, že mě tolikrát viděli na plátně.

U mandlu v prádelně pracovali výhradně mladí muži, odsouzení pro krádeže, říkalo se jim jednoduše „zloději". Když jsem tam přinesla prádlo, začali mi hned tykat.

— Ahoj, Lído, nemáš hlad?

Přijali s porozuměním, že jsem si to tykání dala líbit a že jsem upřímně přiznala:

— To víš, že mám.

Sama jsem jim nosila cigarety, které jsem tu a tam dostala od bachařů.

— Pod třetím prostěradlem, naznačila jsem to «zlodějům».

— Pod pátým, odvděčili se mi a já našla na určeném místě jablko, housku nebo buřtíka.

Velkému mandlu se říkalo „mamut", a když začal pracovat, hlasitě kvílel. Žertovalo se, že je to pláč za duše popravených. Velitel popravčího střediska mi dal jednou kus provazu.

— Tu máš pro štěstí.

Ale na tu pověru jsem nepřistoupila; provaz jsem zahodila. Byla jsem příliš pod dojmem srdcervoucích scén, když jsem na chodbě viděla loučit se odsouzené ženy s rodiči, a věděla jsem, že je čeká za chvíli šibenice. Neštěstí tu bylo nepřetržitě nablízku a lidské tragédie se nás dotýkaly.

Přicházeli tam někdy také muži sloužící na letišti a já jsem jednou poprosila velitele:

— Prosím vás, kdybych byla odsouzena, mohl byste si mě vyžádat k službě na letišti?

— Proč, prosím vás?

— Že bych aspoň viděla letadla. Proč? Pro tu touhu někam jet — cestovat — pro touhu po dálce . . .

Velitelka prádelny byla dosud mladá, ale velmi tlustá žena, a byla také nadšenou filmovou divačkou.

Mým štěstím bylo, že mě přidělili vyšetřovateli, který byl věcný, rozumný a snažil se spravedlivě posoudit mou záležitost. Jmenoval se dr. Zdeněk a měl funkci prokurátora. Znovu

mě vyslechl, ověřil si, že jsem v Dejvicích vypovídala přesně tak jako u něho, a myslím, že si dovedl udělat přesný obraz o mém chování a o tom, co přidala fantazie a zášť. Na jeho přání jsem vyjmenovala lidi, kteří by mohli dosvědčit, jak jsem si ve styku s Němci počínala, jak jsem mluvila a co jsem dělala. Nejvíc o mně věděl Miloš Havel.

Dr. Zdeněk mi říkal „paní Baarová", ne tak, jako ti mládenci od vojenského soudu, zůstával korektní a málomluvný, ale občas mi přece něco prozradil.

— Víte, kdo to byl ten doktor Holm, co vás s ním seznámil pan Havel?

— Ne přesně, ale tušila jsem, že je proti Němcům.

Dr. Zdeněk potřásl hlavou a ještě se zeptal:

— Ale že měl pan Havel v autě vysílačku, to jste asi nevěděla, co? Měla jméno René.

— Ne, to mi neřekl, odpověděla jsem, ale vzpomněla jsem si, jak Havel v hovoru s Holmem někdy vyslovil to jméno.

Byla slyšena také Adina Mandlová a jiní známí herci a herečky. Myslím, že někteří se snažili vypovídat tak, jak by to ráda slyšela StB. Protože jednou mi dr. Zdeněk řekl ironicky:

— Myslím, že je mezi herci hodně závisti. Jinak by snad nebylo tolik zbabělosti.

Vyrozuměla jsem z jeho slov, že hlavně některé kolegyně mi asi přidávaly viny za pozornost, kterou mi projevoval svého času Goebbels; nikdo už nevážil, jak draze jsem těch několik jeho pozvání odpykala.

Nařčení z nějaké aktivní politické kolaborace se z mého jména rozhodně odrolovalo. Vyslechnut byl i Němec dr. Söhnel, který věděl o českých hercích všechno. Ponenáhlu se i z mých výslechů staly spíš přátelské pohovory; dr. Zdeněk cítil s mým údělem soucit.

— Mně už je celá ta věc jasná, řekl mi jednou prokurátor. — Neudělala jste rozhodně vůbec nic, co by mohlo přijít před lidový soud. Jenže o tom nerozhoduju já. A jestli vás tam pošlou a jestli se ti řezníci špatně vyspí — klidně vám dají takových pět let.

Ale jednou mě pozval a přivítal mě zvlášť rád:

— Mám tu něco, co může celou věc změnit. Jeden gestapák mi napsal své curriculum vitae. Byl v Berlíně, pak v Praze — a píše tu taky o vás . . . Že jste byla na seznamu nespolehlivých Čechů . . . Vidíte, a zrovna on vás měl pod stálým dozorem . . . To tu stojí výslovně: « . . . politisch unzuverlässlich . . . unter ständiger Bewachung . . .» To se musí vzít v úvahu, poklepal na spis.

Nabývala jsem lepší nálady, pramínek naděje sílil a rostl.

Jednou jsem byla povolána jako svědkyně v procesu proti generálu Klecandovi. Jak jsem vyrozuměla z obžaloby, někteří členové Národního výboru ho pověřili, aby letěl vyjednávat s velitelstvím americké armády; měla zajmout ty Němce, kteří se nechtěli dostat do zajetí Rudé armády. Nakonec se mu nic takového sjednat nepodařilo, ale vyskytli se zřejmě falešní svědci, kteří tvrdili, že společnost, která se u Klecandů scházela, sympatizovala s Němci. Podle čistého svědomí jsem mohla vypovědět, že — pokud jsem byla přítomná — bývala to vždy ryze česká,

vlastenecká společnost, a že to byl útulek českého umění, které se jindy ani projevit nemohlo. Duší toho salónu bývala spíš dr. Anna Klecandová, původně Martenová.

Generál Klecanda měl krásnou a mužnou obhajovací řeč a byl osvobozen.

Každá návštěva znamenala pro mne v tom nedohledném moři šedi a smutku ostrůvek, na němž jsem se mohla aspoň několik minut zachytit — a pak z toho žít dlouhé hodiny a celé dny.

Jednou mi dovolili návštěvu jistého pana doktora Réliše, který se znal s otcem a slíbil mu zjistit, co se vlastně se mnou děje. Pracoval na ministerstvu spravedlnosti. Setkání se mnou bylo vlastně jen na okraj, jeho zájem platil spíš mému vyšetřovateli, od něhož se chtěl dovědět, proč mě drží na Pankráci tak dlouho, když nebylo podáno žádné oznámení a nebyla navržena žádná obžaloba. Myslím, že se vrátil celkem uklidněn a hlavně že mohl dodat naděje tatínkovi.

A jednou mi bachař oznámil, že čeká na návštěvu nějaký pan Kopecký. Řekla jsem, že žádného Kopeckého neznám a nechci ho tedy přijmout. Měla jsem strach z redaktorů, kteří mi nikdy nijak nepomohli, spíš těžili z mého případu nepravdivé senzační zprávy.

— Baarová, musíte ho přijmout, dal mi americké cigarety, prosil mě bachař. — Vždyť stačí, když s ním promluvíte jen tak ve dveřích, aby se neřeklo . . .

Podvolila jsem se tedy a čekala jsem.

Vešel hezký mladý muž, elegantně oblečený, který mi políbil ruku a choval se, jako bychom se setkali v mém pokoji ve vile:

— Jsem Jan Kopecký z té staré loutkářské rodiny a přišel jsem vám říct, že bych vám rád nějak pomohl.

— To je od vás hezké, řekla jsem a přinutila jsem se do úsměvu, — ale to bude asi těžké.

— Já věřím, že vás propustí a že spolu pojedeme jednou do Ameriky.

— To zní sice dobře, ale tady je všechno jiné, zavrtěla jsem hlavou. — Jsem bezmocná. A jsem tu už přes rok.

— Tak mi řekněte, co bych pro vás mohl udělat, naléhal.

Řekla jsem mu totéž, co před několika týdny Marcele:

— Mám tatínka, který přišel kvůli mně o nohu. Matka a sestra mi umřely, zůstal doma sám a těžko se pohybuje. Jestli je vám to možné, kupte mu, prosím vás, kousek másla a doneste mu to. Určitě jí suchý chleba.

Jan Kopecký se odporučil. Jak jsem se dověděla, udělal, oč jsem ho žádala. Byla jsem šťastná, že i z vězení jsem se dokázala aspoň trochu o tatínka postarat.

Když mi byla povolena příští návštěva, přišel otec a provázeli ho jak Marcela, tak Jan Kopecký.

Ten byl stále jako nabitý nadějí v lepší časy a sliboval, že mi určitě pomůže a z žaláře mě vysvobodí. Mně však důvěry nepřidal. Cítila jsem tu moc, která mě zde držela, jako obrovskou vysokou a studenou zeď, která se ani nehne, ať do ní vráží, kdo chce, a vůči níž zůstávám stále naprosto bezmocná.

— Jednou určitě spolu někam pojedeme, opakoval však Kopecký a choval se ke mně neuvěřitelným způsobem. Protože — dalo se uvěřit, že se může někdo zamilovat do ženy, která je ve vězení a kterou vidí — neupravenou, hrozně oblečenou — jednou za týden na pět minut?

Otec mi sdělil, že tento Kopecký je synovcem ministra Kopeckého, který má velký vliv na divadlo i film.

— Třeba by se mohl přimluvit.

Až později jsem se dověděla, že to Jan vskutku zkusil. Ale vlivný strýc ho okamžitě vyhodil a odmítl s ním vůbec mluvit.

16. Štědrý den 1946

Tak jsem se po projití chladného podzimu dočkala ve vězení už druhých vánoc.

Měli jsme u nás, u Babků, vánoce vždycky moc rádi. Vzpomínky na dětská léta se řadily k sobě a násobily tu náladu, která se mimoděk zmocní každého a která se klíčovými dírkami v mohutných zámečcích dostala i na Pankrác. Všichni měli ve tváři aspoň zášvih slavnostního očekávání, i dozorci a bachařky uměli najednou promluvit lidským hlasem.

— Dostanete večer herynka, řekla nám vrchní velitelka, jako by nám udílela vyznamenání.

Napadlo mi, že bych z nich mohla udělat salát, a vězně, kteří měli přístup do kuchyně, jsem požádala o brambory. Opatřili je: našla jsem je pod prádlem, když jsem pro ně jako obvykle zašla. Jiní donesli odněkud, asi z bytů mladých bachařů, několik smrkových větviček, a jak kdo mohl, tak ten náš „stromek" přizdobil. Dozorci mysleli asi na domov a leccos přehlédli, nač by jinak zavřeli. Všichni jsme prožívali ten den už od ranních hodin svátečně; chtěli jsme do své ubohosti vnést trochu lidského tepla.

— Uděláme si pěknou večeři, slibovala jsem ženám v prádelně. — Ale musíte zpívat koledy.

Některé si je notovaly už při práci.

Tušily jsme je někde před sebou, nad budovou, pod nebem.

Bylo asi jedenáct hodin dopoledne, když vešel do prádelny jeden z těch řízných bachařů, s nimiž se nedalo skoro promluvit.

— Baarová! zaznělo studeně.

Překvapena jsem se přihlásila.

— Pojďte se mnou!

Vyrazil rázným krokem na chodbu a předpokládal, že jdu za ním. Snažila jsem se mu stačit, ale strach mně svazoval nohy. Chodby se mi zdály nekonečné. Hlučně jimi zněl jeho krok a můj se drobil vedle něho.

Tetelila jsem se strachem. Kolikrát už, když jsem přivykla horšímu životu, stalo se něco, co srazilo můj osud ještě níž a hloub. Pane Bože, co se stalo, říkala jsem si v duchu a patrně jsem to nevědomky zašeptala, protože dozorce se na mne nevlídně podíval, mávl rukou a ještě přidal do kroku.

Bylo by možné, myslela jsem si, že právě na Štědrý den, když jsem se těšila trochou lidskosti tam, kde mi bylo souzeno žít, že právě v ten den mě chtějí zase někam převézt, někam, kde to neznám, mezi cizí lidi, a kde to bude ještě horší? Že na to mají dost zlomyslnosti, jsem nepochybovala.

Dostali jsme se do křídla věznice, kde jsem dosud nikdy nebyla, aspoň jsem si to nepamatovala. Ale byla to asi místa, kde mě před půldruhým rokem přijímali.

Dozorce otevřel jedny dveře a strčil mě dovnitř.

Užasla jsem. Tam stál táta, opíral se zády o skříň, byl bledý, těžce dýchal a pohlížel na mne unavenýma očima; ale na dně toho pohledu bylo jakési světýlko.

U stolu seděl advokát doktor Lankaš. Byl po květnu nějakou dobu také ve vězení, ale brzy z něho vyšel a pak se velmi staral, aby přivedl k doktoru Zdeňkovi svědky, kteří vskutku něco věděli a mohli vypovídat pravdivě v můj prospěch.

Pořád jsem však nedovedla uhodnout, co se se mnou děje.

– Proboha, co se stalo? vydechla jsem a čekala jsem, že se dovím nějakou zdrcující zprávu. Až dosud mně jiné nechodily.

– Půjdete domů, řekl mi Lankaš.

Div jsem neomdlela. Nechápala jsem, co myslí.

V otcových očích se objevil souhlas; přikývl hlavou, jednou, podruhé, neměl sílu projevit to výrazněji.

Lankaš vstal a vzal mě za loket:

– Pojďte! S doktorem Zdeňkem jsem už mluvil. Ale musíte mu podepsat nějaká lejstra.

Nebyla jsem s to otce políbit nebo mu aspoň stisknout ruce. Jako omráčena jsem se dala vést zase zpět, dlouhou chodbou k mému prokurátorovi.

Když jsme vstoupili, doktor Zdeněk rychle vstal a z jeho obličeje jsem četla spokojenost, radost z toho, co nyní může udělat.

– Konečně! řekl. – Mám radost.

Rozprostřel na stole několik listin a ukázal mi prstem, kam se mám podepsat. Nečetla jsem ty protokoly, věřila jsem mu, podepsala jsem. Už dlouho jsem nepsala své jméno. Přemáhal mě pocit, že se stal zázrak. Moje bída se skončila, opustím vězení, budu volná, budu zase člověk. Mohu tomu uvěřit? Ne, Lído, dej si pozor, ještě nejsi venku, ještě ne.

— Děkuju vám za všechno, řekla jsem prokurátorovi. Přinutila jsem se, že budu hrát, jako bych už věřila, že potměšilost a snaha zhoršit lidem osud z těchto míst dnes odešla. — Děkuju vám za to, jak jste se ke mně choval, řekla jsem a to bylo míněno upřímně.

Zdálo se mně, že i on je trochu dojat.

Podal mi ruku a dlouze ji stiskl. Podíval se mi přitom do tváře nějakým novým, neprokurátorským pohledem. I on měl dnes Štědrý den.

— Veselé vánoce, řekl a ten starodávný pozdrav zazněl dnes v té kanceláři jako nějaké právě vynalezené pozdravení. Cítila jsem z těch slov, že — když není pohnut sám — určitě je schopen představit si, jak je mně.

Musela jsem si pak jít pro své věci do cely; nebylo jich věru mnoho, ale byly tam i knihy, které mi už otec předem poslal k vánočům. A pak jsem se chtěla rozloučit s děvčaty ve sklepě.

Je to k neuvěření; bývalo to vždy prostředí drsných slov a bez mazlení, bývala to nejvyšší příležitost k setkání žen, které byly stejně postiženy a nelitovaly se navzájem. Ale když jsem vešla, všechny ztichly a čekaly, co jim řeknu.

— Pustili mě. Jdu domů, zašeptala jsem.

Dvě tři vteřiny bylo ticho, žádná se ani nehnula, a pak se najednou všechny rozplakaly. Byla v tom hlasitém pláči radost, že jedna z nich měla štěstí a právě na Štědrý den, byla v tom lítost, že to nepotkalo ostatní, ale také naděje, že je to tedy možné a že to zažijí rovněž. Rozběhly se ke mně a začaly mě objímat a líbat na tvář. Naše slzy se smísily, všechny jsme měly mokré tváře.

Snad bych se ani nedokázala rozloučit, kdyby na mne z prahu nehoukl dozorce. Bylo to třeba, abych se vrátila do skutečnosti. Ještě tedy rychlý stisk ruky — a pak sbohem, temný, studený sklepe, který jsi mi byl dlouho domovem a ochranou!

A zase ty chodby, chodby s mnoha dveřmi, lidé, kteří šli proti mně a které jsem neviděla.

Vrátila jsem se do kanceláře, kde na mne čekal otec.

Lankaš už zde nebyl.

Teprve nyní jsem mohla tátu obejmout.

— Jak je to možné? vydechla jsem.

— Všechno ti řeknu.

Viděla jsem, že se sotva drží na nohou. S protézou se mu šlo těžce, byl také rozechvěn.

Po dvou letech od mého odjezdu si mě vedl domů. Z celé rodiny jsme zbylí sami dva.

Venku nás čekalo taxi, které tatínek objednal. Brána věznice se zavřela a já byla na světě. Volná. Svobodná.

Bylo krátce po poledni. Ulice byly skoro prázdné. Země byla pokrytá špinavým sněhem. Lehce mrzlo.

Drželi jsme se s tátou za ruce a celou cestu jsme neřekli ani slovo. Byli jsme oba hluboce dojati.

Auto zastavilo před vchodem do domu, který jsem tatínkovi dala postavit, aby tu mohl strávit s námi se všemi šťastně stáří.

Řidič taxíku mi otevřel dveře a podal mi ruku:

— Já vám přeju krásné vánoce, paní Baarová.

Nesmírně mě to dojalo. Konečně se mnou zase někdo jednal jako s člověkem; zdálo se mi, že má radost, že zrovna on mohl provést tuhle štědrovečerní jízdu.

Doma! Každý jistě pochopí, co to pro mne po tom zavírání a zamykání od Starnbergu po Pankrác znamenalo. Šla jsem pomalu, jako bych se bála, že mi něco podlomí nohy a já klesnu.

— Tak jsi doma, opakoval několikrát otec stále slábnoucím hlasem, jako by se také o tom musel ujistit.

Přišla Marcela, která tu na mne čekala.

Dotýkala jsem se stěn, nábytku, věcí.

— Jak se to stalo?

— Doktor Drtina, vysvětlil mi otec. — Ministr spravedlnosti. Přijal mě, jednal se mnou dobře, i když jsem býval u jiné strany. Už před měsícem bylo jasné, že tě nemůže nikdo soudit, že jsi nespáchala žádný trestný čin, že prostě nemůžeš jít před lidový soud. Ale bál se, má protivníky, proto počkal do vánoc . . . Považoval ten čas za nejvhodnější ke skutkům milosrdenství.

— A ne spravedlnosti?

— Jistě. Ale bál se spíš o sebe. Bál se svých nepřátel, ne tvých. Jsem mu vděčný.

Hledala jsem známé výhledy na pražské střechy.

Pak jsem otevřela skříň, abych si vybrala šaty.

Otec mě pozoroval.

— Všechno je pryč, řekl pak tiše.

— Kde pryč?

— Byli tu — a všechno vzali.

— Mysleli jsme, že vám to dovezou . . . že je to pro vás . . . řekla Marcela.

— Ale pak už jsme si to nemysleli, dopověděl otec. — Snad by sis mohla vzít ten Zorčin župan, aby ses mohla převléknout…

Byl to jediný kus šatů, který na mne doma zbyl.

Navlékla jsem si Zorčin župan skoro posvátně a musela jsem přemáhat pláč.

— Tam je stromeček, ukázal mi otec, — nechali jsme ti, abys jej ustrojila sama, jako kdysi dávno.

— Ano, děkuji.

— A já, řekl otec, — já si musím jít aspoň na chvíli odpočinout. Sotva se držím na nohou.

Odešli. Nechali mě samotnou se stromečkem.

Kdyby se stalo a někdo mě požádal, abych vypodobnila vlastní portrét co nejpravdivější, tak bych to byla já v této chvíli, k níž jsem ve svém vyprávění dospěla.

Po půlroce v americkém zajetí a po osmnácti měsících vězení v pražských celách, zničená fyzicky a zpustošená duševně, octla jsem se doma. Je Štědrý večer a já mám nazdobit vánoční stromek. Když jsem tento dům opouštěla, byla tu ještě maminka a mávala mi má nadějná sestra, která byla dobrota sama. Obě ty bytosti odtud zmizely. Tatínek je ochromen a zničen tím, co prožil se mnou a s těmi, které ho opustily uprostřed velkého a nezaviněného utrpení.

A to jsem já, ta dvaatřicetiletá žena, která dosud neuvěřila, že je opravdu svobodná, která ještě na sobě cítí chlad vězení, z něhož před nedávnem vykročila, žena, která prožila léta velkého a pracovitého života, ale kterou od toho oddělila dvě léta utrpení a bezohlednosti. I kdybych si říkala, že jsem přece něco zlého udělala, zač si zasloužím trest, i v tom případě byl pro mne ten trest těžko únosný a musela jsem mnoho plakat a mnoho nocí protesknit. Na nadávky jsem už nemyslela; ty ze mne spadly. Ale celý můj svět se změnil.

Brala jsem do rukou staré ozdoby z našich vánočních stromů a věšela je roztřesenýma rukama na větve. Bylo mi, jako by každá ta ozdůbka se navíc třpytila mou slzou. Zůstal mi tatínek. Pro něho jsem tedy zdobila stromek. A hodná Marcela, která se o něho starala. A já, která jsem vlastně měla sedět v cele a dívat se, jak se nezadržitelně stmívá.

Ozval se telefon.

Ozval se toho podvečera ještě vícekrát a hlásili se přátelé, kteří se jakýmsi záhadným způsobem dověděli, že jsem byla propuštěna.

Miloš Havel. Václav Krška. František Čáp. Adina Mandlová. Chtěli se setkat.

Když slyšeli, jak je můj hlas podvrácený, jak jsem mdlá a odmítám jejich pozvání, nabízeli mi, že pro mne pošlou taxi.

Zavolal mě i Jan Kopecký a chtěl přijet.

Odmítla jsem všechno. Dozrála jsem k tomu, já, která tak měla ráda společnost a lidi kolem sebe, že jsem potřebovala zůstat sama.

Pokusila jsem se usmažit rybu, kterou mi Marcela přinesla. Dopadlo to špatně. Stále jsem odbíhala a dívala se na temnící se Prahu. Vzpomínala jsem i na své kamarádky z vězení, na doktora Zdeňka, na své dobrácké bachaře, na velitelku prádelny, a trochu jsem zalitovala, že nejsem s nimi a nemohu přijmout odlesk radosti z jejich tváří a očí.

Připevnila jsem na stromek svíčky a pověsila na větve stříbrné řetězy. Zůstal ten stromek stejně chudý a smutný, protože ozdob bylo málo a vedle nich visely na něm také ty dva právě uplynulé roky. A moje ztracenost uprostřed cizích lidí a moje bezbrannost a prázdnota.

Zůstala jsem pak stát před oknem, za nímž už stála jen tma a dívala se na mne posměšnýma očima. Nebo v nich bylo dokonce trochu soucitu? Snad. Protože viděla také, jak je teď prázdný náš společný dům a že také skříně jsou prázdné, protože všechny mé věci, které

jsem měla ráda a které mi byly připomínkou rolí a krásných setkání, byly pryč. I o tu minulost jsem byla okradena.

Ta zkroušená, sesutá postava před oknem, s čelem přitisknutým na chladné sklo, to by byl můj portrét. Taková už zůstanu navždy, říkala jsem. Taková jsem a už se nezměním.

Stále jsem cítila prázdno po matce. A prázdno po mé nešťastné sestřičce, která pro slepou nenávist a lidskou lhostejnost musela skončit svůj život. Její okno mi to bude až do konce života připomínat.

A já, já jsem byla tím krutým rozloučením vinna.

Taková jsem a taková už zůstanu navždy.

Zkroušená před tou obrovskou zdí tmy, nad níž se ani vánoční hvězdy nesmilují.

17. Boj o život

Nastala doba jakéhosi příměří mezi mnou a životem. Nechával mě na pokoji. Žila jsem, dýchala jsem. Do města jsem se bála. Věděla jsem, že vinou falešných zpráv a pomluv si mě lidé spojili s nacisty u nás, ačkoli jsem s nimi neměla vůbec žádné styky a spíš mě hlídali na základě zákazů z říše. Ale velice jsem potřebovala trochu klidu, abych se vzpamatovala a mohla se aspoň lidsky napřímit.

Těšila jsem se vždycky, až se otec vrátí z úřadu a až si s ním a s Marcelou budu moci někde sednout a popovídat si. Vykládal mi o sporech mezi stranami, o špatné náladě ve vládních kruzích, o bojích o získání policie a soudnictví.

Někdy zavolal někdo známý, zvali mě i na Silvestra, ale otec sám mě omlouval a prosil pro mne o trochu klidu. Jediný člověk k nám směl — a to byl Jan Kopecký. Stal se technickým ředitelem Divadla 5. května a tajemníkem ÚRO. Ke mně se choval stále velmi dobře. Někdy jsem se tomu divila; vždyť i to, že si jako neznámý člověk vymohl první návštěvu ve věznici a nabídl mi své služby, i to byl odvážný a zvláštní kousek. Po několika návštěvách jsme si začali tykat, otec naší známosti přál.

— Jistě mi rozumíš, říkal mi Jan, — jako herečka jsi to zažila jistě vícekrát. Lidská tvář a postava na filmovém plátně je hrozně sugestivní. Zamiloval jsem se do tebe, když jsem se díval na Dívku v modrém, na Maskovanou milenku . . . To se vpíše člověku do paměti. A takový zjev pak člověka navštěvuje a je krásnější než skutečná žena.

— Ale žes dokázal jít za tím zjevem až do vězení . . .

— Věděl jsem, že trpíš. Šel bych tam za tebou, i kdyby ses byla nějak provinila. O tobě jsem věděl, žes určitě nikomu neublížila. A ty řeči o kolaboraci, to vím, že je nesmysl. Znám herce.

Někdy s námi bývala i Marcela, které opatřoval Honza lístky do divadla. Měla se vrátit k ansámblu ředitele Jičínského — a také to původně chtěla udělat, když jsem se vrátila domů a když myslela, že se o otce postarám. Ale poznala, že jsem dosud příliš slabá, abych dokázala převzít celou péči o otce i o dům; kromě toho se s mým tatínkem za tu dobu, co jsem byla

zavřená, sblížili a těšilo je být spolu. A tak se Marcela, jedna z dobrých duší, jakých je na světě málo, své kariéry zřekla a rozhodla se, že zůstane s námi.

Také mně nabídl Honza, že mě dovede někdy do divadla; jednou jsem to zkusila, nevím už ani, na jaké činohře jsme byli, ale sedla jsem si do lóže za zadní sedadlo a dbala jsem hlavně, aby mě nikdo neviděl. Tak jsme chodili i do kina, až už se hrálo a bylo tma. Bála jsem se lidí, pořád jsem na sobě nesla tíhu potupného vězení.

A přitom se mi dostalo dvojího ujištění, že i v Bartolomějské i na Pankráci byli lidé a že našli ke mně srdečný vztah.

Jednou to byla má velitelka z prádelny, která se přišla zeptat, jak se mi daří, a přinesla mi dokonce kytičku: neztratila jsem v jejich očích nic úlohou, jakou jsem tam při mandlu musela hrát. Pozvala jsem ji na šálek kávy a povykládaly jsme si; vždyť jsem jí byla opravdu vděčná za všechno, čím mi ten strastiplný pobyt usnadnila.

A druhá návštěva mě překvapila ještě víc. Tatínek jednou otvíral čtyřem starším mužským, kteří také tiskli v dlaních malé kytičky; byl překvapen, když se ptali po mně, až pochopil, že to jsou bachaři z Bartolomějské. I je jsem ráda přivítala a to setkání mě dojalo. Přišli za mnou jako za dobrou známou, kterou poznali, o níž si udělali navzdory všem obviněním svůj úsudek a kterou měli vlastně docela rádi. Rozsadila jsem si je ve svém pokoji, navařila jim kávu a vzpomínali jsme, nyní dokonce už s úsměvem, na ty chvíle, kdy byli mými pány a hlídali mě.

— Nezlobíte se, že jsme vám dali drhnout tu podlahu? My se na tom dohodli, že něco takového musíme s váma provést, abyste se nám na tom kavalci nepomátla. Když se jenom leží a nic se nedělá, dopadne to špatně.

Ujistila jsem je, že jsem jim byla za to tehdy vděčná a že jsem — i když o něco později — pochopila, že to se mnou myslí dobře.

— Člověk je tam ve dvojím ohni, docela rozumně vykládal jeden z nich. — Nemůžeme se s delikventy kamarádit. Ale chápeme, jak je jim těžko. Nestalo se jednou, že se tam dostal docela nevinný člověk. A tak proč jim ten osud trochu nepolepšit?

— Řád musí bejt, řád ano, potvrzoval druhý, — ale člověk nemusí přestat bejt člověkem.

— To vy jste dovedli, ujišťovala jsem je, — ti mladší už míň.

— Sami nic neprožili, tak si hrajou na vojáčky, posuzoval to jeden z těch čtyř. — Ale to víte . . . Třeba někdo z jejich rodiny přišel o život, tak se třeba i mstili, a neuvážili, jestli na pravém místě . . . To vy ani nevíte, co se dělo v Praze v těch květnových dnech . . .

— Gestapáci si to zasloužili, podotkl třetí.

— Ale ne všechny ty Němky, co je týrali — a třeba utýrali.

Poděkovala jsem jim za návštěvu a jejich květinky mě těšily víc než kdysi věnce z premiér. Nakonec i to byla velká pocta pro mě herectví, pro to, co jsem lidem mohla dát.

Ještě z jedné návštěvy jsem měla radost. To když Honza k nám přivedl svého otce, starého loutkáře, v jehož tváři, lemované plnovousem, jsem si docela dobře mohla představit legendární postavu Matěje Kopeckého, jeho praotce.

— Já své herce miluju, vykládal hlasem proniknutým jistým dojetím, — ti mě nikdy nezklamou. Nemění angažmá, upsali se mi navždycky, a já si taky jejich věrnosti vážím. A nejlepší na nich je, že jsou všichni spokojeni se svým údělem a nebouří se, nestávkují . . . Král zůstane králem, čert čertem, ponocný ponocným . . .

Honza byl v jeho přítomnosti uvolněnější — a když k nim přibyl i můj otec, všichni se výborně shodli a Honza se poprvé zmínil o tom, že by si mě chtěl vzít.

Tehdy jsme se tomu zasmáli, já řekla, že se rozhodně vdávat nebudu, ale jak přicházelo jaro, vícekrát jsme se k tomu vraceli. Musím říci, že Jan Kopecký se mi už od vstupu do vězení za mnou jevil vlastně jako hrdina. Žena, o níž se mluví tak špatně, kterou přátelé zrazují, aby se zavděčili novým pánům, a on, zcela neznámý, vynutí si vstup do vězení a přijde se nabídnout jako rytíř. Obdobně se choval po celé dlouhé týdny mojí znovunabyté volnosti, kdy jsem mu nemohla dát naději na žádnou vděčnost a kdy se ani nevědělo, budu-li ještě mít nějaký soud nebo ne. I tatínka si získal svým kavalírským vystupováním.

— Víš, jaká je doba . . . Nebylo by dobré, kdybys změnila jméno — a začala život znovu? radil mi.

Na mne to však dělalo dojem, jako bych se tím zříkala zároveň své herecké dráhy. Kamarád ze studentských let Láďa Brom mě udržoval v naději, že bych se mohla vrátit do ateliérů a objevit se v některém novém českém filmu.

Kopecký byl vytrvalý a učinil sňatek se mnou svým životním cílem. Šel za ním neochvějně krok za krokem. Opatřil mi za tím účelem náhradní občanský průkaz.

Nakonec jsem přivolila. Uznala jsem, že potřebuji mít po boku někoho, kdo mě má rád a je ochoten mě podporovat. Za celý život jsem vlastně nikoho takového nepoznala.

27. července 1947 jsme měli tajnou svatbu v klimentském kostele, které se kromě nás zúčastnili jen táta s Marcelou a Janův bratr jako druhý svědek. Při vyplňování formulářů jsem zjistila, že Jan je o osm let mladší než já; také to vysvětlovalo jeho romantismus. Nevím, jestli tušil, co ho čeká; jeho vlivný strýček, pan ministr Kopecký, se s jeho skutkem nesmířil, naopak ho vyhodil z divadla a dal mu vzít pas. Jan to statečně snášel a rozhodl se, že tedy bude putovat s otcem nebo i bez něho se starým loutkovým divadlem. Nabídl mně, abych jezdila s ním, a já jsem to přijala. Byl to pro mne přece jen návrat k divadlu. Nebyla jsem ovšem dost šikovná a zdatná, moje loutky se vznášely většinou ve vzduchu, ale hlasově jsem se snažila své úlohy odříkat co nejlíp, ať jsem hrála princeznu nebo čarodějnici.

Ať jsem se uplatnila jakkoli, byla to práce a to dělalo mému životnímu pocitu dobře. Jezdili jsme po jarmarcích a naše divadýlko mívalo hlavně u dětí úspěch. Jednou — nevím už přesně, v kterém městě to bylo — když jsme čekali na začátek představení, poslouchali jsme hudbu, kterou pouštěli z amplionu na jarmarečním prostranství. Najednou zazněla známá píseň. Má píseň z Dívky v modrém.

— Tu desku nemám. Nemohli bychom ji získat?

Bylo to pro mne jako sladký vzkaz z doby, kdy jsem žila naplno.

Jan odešel a za chvíli se vrátil s deskou. Odkoupil ji od národního výboru. Získala jsem tak aspoň kus svého hereckého života.

Hrát loutkové divadlo dětem v různých krajích republiky mě docela těšilo; bavila jsem venkovské děti. Tu a tam mě však někteří lidé podle hlasu poznali, tím spíš, že se dověděli o mé svatbě s Kopeckým. Někoho to potěšilo a přišli mi to za kulisy říct; ale česká povaha má také jiné vlastnosti — a někteří si chtěli patrně vyznamenat u těch, kteří spěli k převzetí moci ve státě. Stěžovali si. Byli důležití.

Naše úřady tedy prodloužily Hitlerovy zákazy a zapověděly mi účinkování i při jarmarcích v loutkovém divadle, kde byl jen můj hlas a ne má tvář.

K dovršení všeho mi jakýsi finanční úřad předepsal nějakou pokutu a žádal nedoplatek na daních za toto rodinné účinkování. Tehdy jsem viděla Kopeckého snad poprvé vážně rozčileného.

— Vždyť jste jí vzali všechno, co měla! křičel na výběrčího, který k nám jednou přišel. — Šperky si nechala policie. Kožich visí ještě někde ve skladu ministerstva vnitra. Co, sakra, ještě po ní chcete?

Měla jsem jediný blahý pocit: že mám zastání. A Honza měl pravdu. Nic z toho, co ve vile vzali, mi nevrátili. A nebyla to jen výbava, kterou mi matka po léta střádala, a věci, které jsem kdy dostala, ale taky například rodinná a moje osobní alba, která už jsem nikdy neviděla a v nichž byly fotografie, cenné zejména pro mne, a pro nikoho jiného.

Události spěly k únoru 1948.

Kopecký byl soustavně pronásledován; měl svůj byt na Klimentské ulici, ale ten mu vzali, a tak se přestěhoval k nám do vily. Nebyla však už celá naše; ačkoli jsem nebyla nijak souzena, národní výbor zabavil mou polovinu a zůstala nám jen polovina, kterou jsem kdysi jakýmsi šťastným vnuknutím dala připsat rodičům. Tam tedy jsme bydleli všichni čtyři.

— Tady to bude horší a horší, usuzoval Honza. — Naši ministři neumějí předvídat, neprostudovali si dějiny komunistické strany. Chystá se puč.

Byla to doba, kdy ministři jiných stran podali demisi na vyjádření odporu proti svémocným činům komunistické strany a čekali od prezidenta Beneše, že ovšem demisi nepřijme.

— To není Masaryk, říkal Honza. — Beneš je příliš pasivní.

Praha byla plná debatujících hloučků, které na sebe pokřikovaly, studenti táhli v průvodu na Hrad, noviny na sebe navzájem házely bláto.

Režisér Ladislav Brom byl jeden z mála, kteří mi zůstali věrní. V den, kdy jsme měli svatbu a kdy se to dověděl, okamžitě přijel s krásnou skleněnou mísou a byl vlastně naším jediným svatebním hostem. Dával za pravdu Honzovi, že se poměry u nás patrně brzy změní k

horšímu, a stejně jako Honza myslel na odchod z Československa a na práci v cizině. Myslel na Afriku a dal si už psát scénář, který se měl odehrávat někde v Kongu.

Na některý únorový den se smluvili s Honzou, že si zajedou na Šumavu, aby tam zjistili možnost přechodu hranic.

Po „vítězném únoru", který jsme protrpěli u rozhlasového přijímače, se k nám do domu vkradl můj starý přítel strach, že vláda komunistů bude znamenat novou vlnu zatýkání a zavírání. Marně mě otec přesvědčoval, že náš stát zůstane demokratický a že žádné nespravedlnosti se nebudou opakovat. Vyčítal mi, že jsem vždycky byla politický analfabet a taky jsem na to mockrát doplatila.

Ale tentokrát jsem převládala správně já.

Začalo se zatýkání těch, kdo byli protivníky komunismu. Pachatelé, kteří poslali ministrům balíčky třaskavin, se se slávou vrátili na svobodu, ale ti, kdo jejich zločin služebně vyšetřovali, dostali se za mříže.

Jednoho dne jsme četli v novinách, že ministr spravedlnosti dr. Drtina vyskočil z okna.

Děly se věci, které byly kruté a zůstávaly vždycky zpola zahaleny v tajemství. U našeho domu začalo parkovat neznámé auto. Čekala jsem, s jakou se vrátí ze Šumavy můj manžel s Bromem. Prožívala jsem opět neprospané noci, kdy se mnou ulehala jen úzkost a věrně se mnou vstávala.

Jednoho hezkého dne na počátku března jsem věšela na zahradě prádlo. Marcela na mne zavolala z okna:

— Telefon!

Zavolání telefonu mohlo být šťastné i nešťastné a mohl to být také Honza. Vzala jsem sluchátko v nejistotě. Naplnilo se nejhorší podezření.

Tichý a vyrovnaný hlas mi řekl:

— Jedou vás zatknout. Utečte!

Neznámý hlas položil. Nikdy jsem se nedověděla, kdo to byl, kdo to se mnou myslel dobře a varoval mne.

Zmocnil se mne strach, který mi zmátl myšlenky a nedovolil mi soustředit se. Nechtěla jsem být znovu zavřená; říkala jsem si, že raději uteču někam do lesa nebo se zaryju pod zem, jen abych se zase nedostala do toho ponižujícího postavení člověka, který se nedovolá spravedlnosti.

— Musím rychle pryč, řekla jsem Marcele, která mi honem přinášela plášť a kabelku. — Ne, kabelku ne, rozhodla jsem se, když jsem se podívala z okna a uviděla tam obvyklého strážce v obvyklém nedbalém postoji; občas zvedl od novin hlavu a podíval se k brance a potom k silnici, zda někdo nejede.

Neznámý hlas měl pravdu.

— Kdyby něco, odjela jsem za svým mužem na Moravu, řekla jsem ještě Marcele.

A pak jsem si uložila roli: žena, která se jde projít, neví ani kam, jen tak courá ulicí, brzy se jistě vrátí . . .

Vyšla jsem. Nedbale jsem zavřela branku — mávla jsem do okna, jak se mává manželovi . . .

Zpod brv jsem dávala pozor, co udělá ten, co mě hlídal: napřed se pohnul směrem ke mně, ale pak se zarazil, byl si jist, že mu neuniknu, na někoho čekal . . .

Rozhlédla jsem se, jako bych uvažovala, kudy se dát, a pak jsem líným krokem vyšla ke konci ulice — a co chvíli jsem se zastavila a prohlížela, co začíná pučet v zahrádkách, sklonila jsem se k chumáči trávy, která už vyrazila v stráni . . .

Tak jsem po krůčcích a stále pomaleji došla na křižovatku. Jakmile jsem věděla, že jsem tomu muži z dohledu, pustila jsem se do běhu ulicí dolů. Nikdy jsem tak rychle neutíkala. Věděla jsem, že mi jde možná o život.

Prolétla jsem rychle kolem cihelny a běžela stále dál. Na dejvickém náměstí jsem chytila taxíka. Nenapadlo mi nic jiného, než skrýt se u jedné kamarádky z Pankráce, která byla se mnou zavřená, taky už byla propuštěna a srdečně mě k sobě vzala.

Byla doma.

— Julčo, jedu se k tobě schovat.

Viděla jsem, že ji to nepotěšilo.

— Tak mi aspoň půjč nějaké peníze, vyšla jsem z domu a nemám ani na taxi.

Šla jsem dolů a Julča zatím zavolala jednu ze svých známých a smluvila s ní, že mě k ní dovede.

Souhlasila jsem.

Ta cizí paní mě velmi přátelsky přijala, řekla bych skoro, že měla radost, že mně může pomoci proti těm, kteří v té době nastupovali svou bezvýhradnou moc.

— Udělejte si pohodlí, lehněte si, můžete tu zůstat, jak dlouho chcete . . .

Ale já byla napjata, zda a s jakou se vrátí můj muž s Bromem z jejich výzkumné cesty. Protože bylo nutné Honzu varovat, aby se nevrátil domů, že bude jistě také zatčen, vydali se někteří známí na silnici před Prahou, aby je zastavili a varovali. Ale nikdo z nich se nevrátil říci, že se mu jeho úkol vydařil.

Až pozdě v noci zazvonil kdosi u bytu. Byl to Ladislav Brom, provázený svou manželkou.

Nemohla jsem pochopit, jak se o mně dověděl.

— Proboha, kde je Honza?

— Buď klidná, je u mne.

Vysvětlil mi, jak se všechno odehrálo. Osud, který píše většinou scénáře plné neštěstí a omylů, tentokrát vymyslil štěstí v neštěstí. Brom s Honzou se chtěli co nejdřív vrátit, proto přehnali rychlost a v jedné zatáčce jim vypověděly brzdy. Auto se dvakrát převrátilo a zůstalo na střeše. Honzovi se nestalo nic. Brom si poranil žebro, ale mohl chodit.

Honza se bál oznámit mi, že rozbil vůz, a tak požádal Broma, aby havárii oznámil on. Brom k nám zavolal.

Tatínek měl za sebou už dva výslechy, když si pro nás policie přišla, a odpovídal podle úmluvy:

— Dcera odjela za mužem na Moravu, on si tam shání místo.

Totéž řekl velmi studeně do telefonu i Bromovi, když se na mne zeptal. Nebylo potřebné mu říkat víc, pochopil hned, že jsem musela utéci. Honza věděl, ke komu bych mohla jet, a tak se dověděli o mém úkrytu.

Poděkovala jsem paní, která se mne ujala, a Bromovi mě odvezli k sobě, kde jsem našla čekajícího Honzu. Šlo nyní o to, abychom se co možná změnili, kdyby nás to české gestapo chtělo hledat. Honza si oholil svůj typický menjouovský knírek. Mně pomohla paní Věra odbarvit si vlasy na blond, což jsem nikdy neměla; taky mi půjčila své brýle.

Teď se nedalo nic jiného dělat než organizovat útěk.

— Jak je to možné, že tě chtějí znovu zatknout — a oba dva? divila se Věra Bromová.

— Nediv se, vymlouval jí pochyby její manžel. — Ujali se moci, budou chtít ukázat, že jsou přísnější než ti ostatní . . . A budou strašit.

— Možná, že chtějí zahladit stopy po všech těch krádežích, typoval Honza. — Vyjednával jsem s jedním chlapíkem z Pankráce, že bych se mu odměnil, kdyby Lídě vrátili, co jí vzali . . . Možná, že uznal za lepší to oznámit — a tak by nás třeba rádi stiskli . . .

— To se bude mít i Vlasta Burian hůř, vzpomněl si Ladislav. — Co toho se už natýrali — a proč? Že musel hrát v nějakém blbém rozhlasovém skeči. Já to slyšel. Bylo na něm poznat, s jakým odporem to říká, odříkával to jako školní úlohu . . .

O tom jsem slyšela i na Pankráci, a dokonce jsem jednou byla vyslýchána, co o Vlastovi Burianovi vím. Věděla jsem, jak se všem takovým povinnostem jako herec vyhýbal, jak se vymlouval na všelijaké nemoci, jen aby nemusel v těch politických skečích účinkovat, z nacistického pozdravu si dělal legraci . . .

— Dobře se soudí tomu, po kom nikdo nic nechtěl a kdo se nedostal do tak strašných situací, řekl Brom.

— Prý se Vlasta při výslechu často rozplakal, vzpomněla jsem si, co mi říkal dr. Zdeněk.

— Přihlásil se už k horníkům — a dělal by všechno možné, jen aby dokázal, že patří k lidu — a aby ho nechali hrát . . . Moje situace byla velmi podobná. Jenže všechno se zase změnilo. Nemohla jsem teď nijak dokazovat ani své smýšlení, ani svou dobrou vůli, musela jsem se starat, jak se vyhnout novému zatčení a novým nekonečným měsícům — nebo třeba rokům — ve vězení.

Honza měl vyjednáno, že pro nás přijede jeden jeho známý, který měl vůz s americkou značkou. Stalo se. Po několika dnech známý přijel. Rozloučili jsme se s dosavadními hostiteli a vřele jim děkovali za přístřeší.

Do auta s námi nasedla veliká úzkost. Teď pojedeme do bezpečí — nebo se všechno vyšine z plánu a skončíme na Pankráci.

Tam, kde bývala slovenská hranice, nás zastavila kontrola.

Měla jsem legitimaci jako Marie Kopecká.

Třásla jsem se hrůzou. Podívali se na legitimaci, na naše obličeje, byli spokojeni.

— Jeďte!

Můj muž tu byl s Bromem před několika dny, když na Šumavě nenašli žádné spojení. Věděl o jisté adrese, na níž jsme se měli přihlásit. Všechno šlo jako na drátku. Zaplatili jsme sto tisíc korun za slíbený přechod přes hranice.

V noci jsme vyrazili, bylo nás víc, vedl nás nějaký mladík, který držel v ruce nůž. Šli jsme a každý krok nás rozchvíval novou úzkostí. Každý zvuk ve tmě nás vylekal.

Věděla jsem, že Honza má malý revolver.

— Nechci se v žádném případě vrátit do vězení, řekla jsem mu. — Kdyby nás měli chytit, prosím tě, zastřel mě . . . A třeba i sebe, když budeš chtít.

Noc byla měsíčná, nemohli jsme se nikam skrýt.

A najednou, snad to už bylo blízko hranic, náhle nás oslnily reflektory, které se na nás z několika stran zaměřily.

Byla tam ruská hlídka. Vojáci na nás zamířili své pušky a tak nás zavedli na stanici.

— Jsme artisti. Jdeme navštívit cirkus Rebernigg do Vídně, stačil mi říci Honza, než nás oddělili.

Na stanici na nás řvali asi tři mužští a dostala jsem tam facku, až jsem spadla za lavici. Nepoznali mě však, platinový účes mě zřejmě chránil.

Honza taky dostal pár facek, ale revolver u něho naštěstí nenašli, ve chvíli, kdy nás objevili, jej zahodil a moje romantické přání vyplnit nemohl.

Zaplavilo mě ovšem zoufalství a domnívala jsem se, že jsme ztraceni.

Ale osud jakožto autor scénáře tohoto útěku byl opravdu nevyčerpatelný. Situace se měnila každým okamžikem.

Na cele jsem byla tentokrát s dámou o pár let starší než já a s docela mladou holkou, která se chovala jako prostitutka a taky to na sebe prozradila. Ta byla na mne velmi zvědavá a neustále vyzvídala, kdo jsem, odkud jsem, jestli mám svou barvu vlasů . . .

— Hlas máte jako Baarová, tvrdila, — a takhle z profilu jste jí taky podobná . . .

— Jenže Baarová je dávno v Americe. Slyšela jsem to z rozhlasu, řekla ta cizí paní.

— Už si mě s ní víc lidí spletlo, přiznala jsem. — Jenže já se jmenuji Kopecká.

V noci mi paní, která byla z Prahy, zašeptala, že se pokusí pro mne něco udělat.

— Zítra už mě asi pustí — a mám tu známého, který má vliv — a taky má rád peníze . . .

Ráno vskutku odešla, ale já zůstala ve vězení skoro dva týdny. Teprve potom mě, zase už vysílenou a bez spánku, vzali na výslech do kanceláře.

— Proč jste chtěla utéct?

— Nechtěla jsem utéct. Chtěli jsme s mužem navštívit příbuzné ve Vídni. Pracují v cirkusu Rebernigg a my jsme taky artisté. Hrajeme loutkové divadlo.

— Co se vám v Praze nelíbilo?

— Já o ničem nevím. My hrajeme s loutkami.

— Co si myslíte o politice komunistické strany?

— Já ji přesně neznám. Nejsem v žádné straně.

— Jaký je váš vztah k Sovětskému svazu?

— Jako všech ostatních.

Byla jsem už na výslechy zvyklá a odpovídala jsem zase tak bezbarvě jako v Bartolomějské ulici.

— Jsi blbá kráva, usoudil nakonec vyslýchající muž v uniformě a podle toho jsem usoudila, že jsem se tedy nezměnila a také že ještě umím jejich výslechům čelit.

Za trest jsem se nevrátila do komůrky k té holce, nýbrž poslali mě do sklepa, kde bylo na zemi jen trochu slámy. Měla jsem hlad i žízeň.

Utekla jsem zase k modlitbě. Přiznávala jsem se, že jsem patrně mnoho zhřešila a provinila se, ale připomínala jsem Bohu, že už jsem přece byla dost a dlouho trestána, že už jsem proplakala mnoho slz a že by mě nemusel posílat do nového trápení. Věděla jsem totiž, co mě čeká, jestli mě budou eskortovat zpátky do Prahy. Pokus o útěk, to neměli noví mocipáni zvlášť rádi.

Nespala jsem a ráno, když dali naši skupinu uprchlíků dohromady, našla jsem stejnou bezútěšnost i v očích svého manžela, i když byl zvyklý tvářit se vždycky povzneseně a nadějně.

Dali nás do takového auta bez oken, jaké mě vozívalo ze Čtyřky na Hrad; jen jsme se na sebe dívali, ale neměli jsme se čím posílit.

Tentokrát skončila naše jízda na policejním ředitelství. Všichni zůstali na chodbě, po jednom nás brali k novému výslechu. Tam měli protokoly připravené; stálo v nich, že jsme se pokusili o útěk přes hranice a že jsme byli dopadeni.

— V Praze už si s vámi budou vědět rady, klidně usušil úředník naše podpisy.

A pak nastalo to překvapení, které podle dosavadního scénáře nikdo nečekal. Do místnosti vešel muž v civilu, který však měl zřejmě vyšší postavení — podle toho, jak ho úředníci od stolu zdravili. Přistoupil ke stolu a probíral se protokoly. Pak se ohlédl. Cítila jsem, že se jeho pohled zastavil na mé postavě.

— Který je váš muž? zeptal se.

Ukázala jsem mu.

— Proč jste chtěli přes hranice? zeptal se, jako by to neměl už všechno zjištěno dvěma výslechy.

— Máme známé u cirkusu Rebernigg. Jsme artisté. Chtěli jsme se zeptat na možnost zaměstnání.

— Ukažte mi své papíry, požádal ho ten muž.

Honza mu poslušně podal pas.

Bylo v něm založeno deset tisíc korun, které našli bratislavští policisté zašité v jeho kabátu. Libry, které tam jistě také našli, však zmizely.

Pán v modrém jakoby bezmyšlenkovitě propustil mezi prsty bankovky, aby je snad přepočítal. Pak se rozhlédl, bankovky složil a strčil je do kapsy.

Přistoupil k nám a řekl bez zvýšení hlasu:

— Máte dvě hodiny času.

Hlavou ukázal ke dveřím.

Vyšli jsme. Nejdříve pomalu, nesmělými kroky, s obavou, kdo nás ještě zastaví, kdo na nás zařve. Šli jsme však stále rychleji, a když jsme se dostali z brány policejní budovy, dali jsme se do běhu.

Když jsem už nemohla, zastavila jsem se a opřela se o zeď. Honza mě vzal kolem ramen.

— Jsme zachráněni, řekl.

— Konečně, odměnu si vzal.

— A co teď?

— Zkusíme to znovu, ne?

Zašli jsme za tím člověkem, který zprostředkoval první pokus o přechod. Vyčkali jsme, až bude sám, a pak jsme se mu ukázali.

— Já vím, řekl, — nezdařilo se to. Za to já nemohu, přišli do toho sovětští vojáci.

— Nemůžeme se vrátit, vysvětlovali jsme mu. — Chtěli bychom to zkusit znovu.

— Proč ne? pokrčil rameny. — Ale to znamená nových sto tisíc. To není pro mne. Musím podplatit pohraniční stráž.

— Nešlo by to levněji?

— To je taxa.

— Dobře, řekl Kopecký. — Já vám ty peníze donesu. Pojedu pro ně do Prahy. Ale kde by mohla moje žena přenocovat? Dva tři dny, než to seženou.

Dal nám adresu penzionu pro chlapce. Vedl jej jeho bratr a vskutku našel pro mne jizbičku, kde jsem mohla zůstat. Naši jsme po kapsách jen pár korun.

— Kdyby ti to nevystačilo, prodej snubní prsten. A čekej!

— Prosím tě, řekla jsem mu, — kde seženeš sto tisíc?

— To nevím.

— Ale já vím, řekla jsem. — Můj norkový kožich, který jsem si dala udělat před pěti lety, visí u kožešníka. Za ten ty peníze dostaneš.

Byl mým nápadem nadšen.

— Ale co když o něm policie ví?

— Půjdeš za tou mou známou, za Julčou. Ta, myslím, toho norka koupí. A dá ti nějaký jiný, levný, nějakou náhražku . . . Musíš to dohodnout s kožešníkem.

Honza můj nápad přijal, ještě jej zdokonalil — a hlavně jej dokonale provedl.

Tři dny jsem čekala, vycházela jsem co nejmíň, skoro jsem nejedla. Ale za tři dny jsem se dočkala. Honza se vrátil, a když mě uviděl, významně si poklepal na kapsu.

Padla jsem mu do náruče. Naše naděje zase ožila.

Náš člověk vymyslil tentokrát jiný plán. Posadil nás příští den do auta a vyvezl nás zase k hranicím. Zastavil u celnice a poradil se s celníky, s nimiž byl smluven. Měli si sednout po straně celnice ke stolku, budou prý hrát karty a neuvidí nás, jak stranou překročíme hranici.

Zastavil blízko celnické stanice a šel napřed přezkoušet, jestli všechno klape. Vrátil se nespokojen. Objevil se tam prý třetí celník, který nedostal nic a ten je na překážku.

— Samé lži! vykřikla jsem tentokrát hystericky, protože jsem se lekla, že na nás spáchal podvod a že jsme přišli o poslední peníze, které nás mohly zachránit.

Ale on se nevzdal.

— Uděláme to jinak, řekl. — Zajdu tam ještě jednou a slíbím, že donesu ke kartám flašku. Ale budu mít na autu poruchu a požádám je, aby mi pomohli vůz odtlačit. Vy už budete ležet v příkopě a proplazíte se na druhou stranu. Toho třetího zaměstnám, aby vás neuviděl.

Museli jsme přijmout jakoukoli kombinaci, i když vypadala více než dobrodružná a ve filmu bych jí určitě neuvěřila.

Naštěstí se už zase hodně setmělo.

Jednali jsme podle libreta. Čekali jsme v příkopu, až se odehraje u celnice smluvená scéna. Ano, muž šel pro láhev a pak předstíral, že nemůže nastartovat. Šli mu pomoct; ti dva za peníze, ten třetí z kamarádství. Plazili jsme se příkopem, plným smetí, kopřiv, bodláků.

Muži byli však s prací hotovi dříve, než jsme dospěli k hraniční linii. Co teď?

Náš muž jim nalil do sklenek a oni si vesele připíjeli.

— Buď, a nebo, zašeptal Kopecký.

Oba dva jsme se zvedli, přeběhli jsme několika dlouhými kroky kus trávníku, který nás dělil od Rakouska, a zapadli jsme do křovisek na druhé straně.

Za námi se neozvalo nic.

Povedlo se!

Zato před námi se objevily dvě siluety, rozžehla se kapesní baterka a ozvalo se:

— Hände hoch!

Zvedli jsme ruce a třásli se strachem.

— Die Schmuggler! Pašeráci! vykřikl jeden z rakouských strážců, chytil Honzu za kabát a třásl s ním: — Pašeráci? opakoval.

Honza řekl své jméno.

Druhý strážce přišel ke mně a dal mi facku. Kolikátá už to byla?

— Co pašujete?

— To je Lída Baarová, filmová herečka, řekl jim Kopecký. — Podívejte se na ni! Já jsem její manžel!

Nebylo to zrovna přátelské přijetí, ale byli to Rakušané a to znamenalo, že celý „velký únor" s celou svou hrůzou zůstal za námi.

Nevím, jestli mě rakouští celníci znali z filmového plátna, ale když jsme přišli trochu na světlo, pozorně si mě prohlíželi.

— Co ty vlasy? ukázal jeden.

— Musela jsem se odbarvit. Utíkali jsme.

Nebyli jsme jistě první, koho tak chytili. Ukázali nám směr, kterým půjdeme.

— Musíme do toho domečku, ten pán tam to zařídí, vedli nás k podobné stavbě, jakou byla naše celnice, jenže byla lépe zařízena a působila vůbec veselejším dojmem.

Předvedli nás před svého velitele. Tvář jsem měla ještě od té facky na přivítanou červenou.

Velitel byl celkem sympatický mládenec a nebyl ani moc překvapen.

— Myslel jsem, že už dneska bude pokoj.

Kopecký mu snaživě vysvětloval, že jsme museli utéct.

— To nejste sami, mávl velitel rukou. — Co teď s vámi? Přes noc vás musím nechat u nás ve sklepě. Je tam jedna železná postel, ale snad se na ni vejdete. Jste zatčeni pro nedovolené

překročení hranic, je to jasné? Zítra vás dám dovézt do Vídně. Upozorňuji vás předem, dostanete želízka.

— Proč želízka? zeptala jsem se nesměle. — Vy přece nejste komunisté?

— Právě kvůli Rusům. Pojedete busem. Na ruské kontrole řekneme, že jste zloději. O zloděje nemají Rusové zájem.

Bylo nám dobře. Ti, co nás zatkli, se s námi spikli proti jiné moci, abychom se dostali dál.

Železná postel byla úzká a nepohodlná, ale naše mysl se zkonejšila. Lidé byli s námi.

Druhého dne se cesta odehrála, jak nám ji mladý velitel celnice předkreslil.

Ruská hlídka před Vídní chtěla vidět nějaké doklady.

Když ukázali na nás, upozornil je náš průvodce na řetízky na našich zápěstích.

— Zloději!

Dobrý ruský voják mávl rukou.

— Jeďte!

Tak jsme přijeli do Vídně.

Ale ještě pořád nebylo vyhráno.

Zase nás vedli na nějaký policejní úřad, kde jaksi uznali naše právo na útěk z Prahy, která se v posledních dnech zcela změnila a kde zavládl jiný režim; podle jejich poznámek bylo jasné, že všechno o únorovém puči věděli, nicméně i oni měli zákony a předpisy. Nějaký policejní rada prohlásil:

— Za přestoupení našich státních hranic bez povolení vám předpisuji osmačtyřicet hodin vězení.

Rozbrečela jsem se. Měla jsem už z vězení hrůzu, ať bylo jakékoliv.

— Mohl bych to změnit na pokutu.

— Jenže my nemáme ani fenik.

— Poslední možnost je, že by se za vás někdo zaručil.

V takových situacích, kdy jsem byla zatlačena do kouta a neměla jsem žádnou obranu, jsem mívala dobré nápady.

— Czifra! Režisér Czifra! Ten je prý ve Vídni. Prosím vás, dovolte mi ho zavolat.

Policejní rada s námi zřejmě cítil soucit a přikývl. Ukázal na telefon.

Našla jsem si Czifru v seznamu. Poznala jsem ho v Berlíně, jednou byl taky v Praze, kdosi nás seznámil, bylo to zběžné přátelství, ale teď nás mohl zachránit.

Vytočila jsem číslo. Štěstí! Ohlásil se.

— Gézo, tady je Lída Baarová.

— To není možné, užasl. — Co tu děláš?

— Utekla jsem s manželem z Prahy. Prosím tě, zaruč se za naši pokutu, nebude to jistě mnoho. Ale zachráníš nás tím před vězením.

— Dej mi toho pána, co tě vyslýchá, řekl Czifra.

Po řadě špatných zastavení a nebezpečných osidel zase člověk.

Zřejmě uklidnil pana policejního radu, který to vzal úředně na vědomí a řekl nám:

— Tím je to vyřízeno. Pan Czifra přijde sem. Musíte počkat.

Čekali jsme rádi, i když netrpělivě. Nakonec se objevil. Přehlédl tu utahanou, zašpiněnou a otrhanou osobu a hledal očima filmovou hvězdu.

— To jsem já, řekla jsem provinile a zároveň radostně.

Rozesmál se.

— To je setkání! Kdo to napsal?

Ale viděl naše vyčerpání i naši nouzi. Zapsal se jako ručitel, který potvrzuje naši totožnost, a tuším, že zaplatil i pokutu. Ale jak dál?

Měla jsem ještě jeden dobrý nápad. Kdo žije ve Vídni? Přece Joži Fischer, ten Fischer, který mě tenkrát provezl Německem, když jsem utíkala z Berlína. Po delší chvíli se ozval.

Ze setkání Czifra — Fischer vzešel nápad zavolat na ministerstvo vnitra. Tu nejsou nepřátelé, naopak všude vládne ochota pomoci. Strach je jenom z Rusů. A tak po dlouhé době spíme v civilizovaném prostředí v americké zóně v hotelu Weisser Hahn, kde je dokonce koupelna.

Ještě však pořád nejsem opravdu v Rakousku. Ráno nás čekalo sepsání protokolu na cizinecké policii, pak si nás přál vidět policejní prezident. Jeli jsme k němu vozem s blikajícím modrým světlem a se zapojenou houkačkou. Ale i pan prezident má z Rusů strach. Vymyslil si, že by nás mohli Američané odvézt do Salcburku, kam bychom se rádi dostali, letadlem. Ukázalo se však, že na takové věci Američané letadlo nemají. Tak něco jiného: vlak. Ale napřed musíme mít pořádné legitimace. Čekat. Zase čekat! Dali nás odvézt do anglické zóny, kde mají nějací čeští manželé čistírnu koberců. Tam musíme prý zůstat, než se ozvou. Mysleli jsme, že to bude trvat nejvýš dva dny. Ale ty se roztáhly na dva týdny. Zakázali nám vycházet a telefonovat. Bylo to prostě spiknutí lidí, kteří se mohli na nás vykašlat, ale kteří naopak věnovali spoustu pozornosti a péče, aby nás zachránili.

Vzpomínám si, jak v jednu chvíli, když jsme mluvili s policejním prezidentem, dal prst na ústa a druhou rukou ukázal na stěny kolem a na strop. Pak napsal na kus papíru slovo „Die Kommunisten!". Pochopili jsme, co nám naznačuje: že může být odposloucháván. Když jsme si to přečetli, stiskl zapalovač a papírek spálil.

Po třech týdnech jsem dostala novou kennkartu s jménem Maria Kopetzky.

Pak jsme zase museli čekat, skoro už hodinu od hodiny. Ale nakonec přece jen pro nás přišli, že nastal den odjezdu. Zavedli nás na nádraží. Jak se ukázalo, byli jsme sedmičlenná skupina, kterou pečlivě vypravili.

— Sednete si každý do jiného vozu, poučili nás, — a kdyby se vás náhodou zeptali, tak se navzájem vůbec neznáte.

Udělali jsme, co nám přikázali. Měla jsem nervy napjaté. Zase šlo o důležitou chvíli, která nás mohla konečně zachránit; to by znamenalo, že nic nebylo nadarmo, že se vyplatilo všechno, co jsme protrpěli, prostrachovali se — a také zaplatili. Ale také se jednou vteřinou mohlo všechno zhatit. Měla jsem na mysli, co mi svěřil policejní prezident: Rusové se už dvakrát na Lídu Baarovou ptali. Proč asi? Sotva mi chtěli nabídnout roli ve filmu.

Vlak se rozjel. Seděla jsem mezi cizími lidmi. Dívala jsem se za nějakou vídeňskou čtvrtí.

Na hranicích zón, jak si je velmoci rozdělily, vlak zase zastavil. Sovětští vojáci se pustili do kontroly legitimací. Jeden z nich se zastavil u mne. Hezký mladý hoch. V jeho rukou byl můj osud. Měla jsem už zase své tmavé vlasy. Když jsem mu podávala kennkartu, všechno úsilí jsem věnovala tomu, aby se mi netřásla ruka. Možná, že se do ní podíval jen zběžně, ale mně se ta chvíle zdála nekonečná. Rozbolelo mě břicho. Ale to jsem také musela přemoci. Snažila jsem se klidně dýchat. Nakonec mi ten chlapec legitimaci vrátil a docela hezky se na mne podíval. Byla bych mu nejraději políbila ruku.

Vlak ještě dlouho stál. Nervy se mi chvěly. Může přijít ještě jedna kontrola?

Najednou se vlak pohnul.

Za okamžik vstoupil do mého vozu Honza a šťastní jsme se objímali.

Vlak jel po mostě přes Enži.

Zachráněni!

18. Salcburk — Argentina — Řím

Ještě jedna zastávka, ale v americké zóně: Linec. Pro utečence, které vyhnal z Československa únor 48, byly už tam připraveny noclehárny s lůžky nad sebou; v každém případě bylo o nás postaráno a ráno jsme pokračovali v cestě do Salcburku.

I tam čekala na nádraží informační služba, která posílala Čechoslováky do uprchlických táborů. Pro mne však vymohla policie ve Vídni doložku, podepsanou ministrem vnitra Grafem, že mám mít slušné ubytování. Salcburský policejní ředitel s námi poslal svého sekretáře a ten nás zavedl do pěkného hotýlku Blaue Gans.

Aby měl čtenář správnou představu o způsobu našeho života, musím připomenout, že jsme, bohužel, neměli žádné peníze a o ty jsme se neodvážili nikoho požádat. Ty libry, které si zašíval Jan do kabátu ještě v Praze, skončily v kapse jednoho z těch, kdo nás zatkli a věznili v Bratislavě; byli už jistě obeznámeni, kam si utečenci schovávají utajené peníze. Museli jsme prodat hodinky a prstýnek, abychom měli aspoň něco. Jan koupil každý den malý bochníček

chleba, a to byla všechna naše strava. K tomu jsme připojili sklenku sodovky, kterou jsme si objednali v kavárně Mozart, kde se scházivali čeští utečenci.

Byli jsme odkázáni na milosrdenství druhých. Od židovské pomocné organizace jsme dostali nějaké oblečení a spací pytel, z něhož jsem si dala ušít kabát. V hotelu nám dali najevo, že se musíme vystěhovat, a tak jsme si našli vysoko nad městem skromnou chalupu, kde zatím bydlel bývalý český letec, který nasazoval za války život v jedné anglické peruti, sestřelil řadu nacistických letadel, ale nyní musel utéci před nesmyslným zatýkáním komunistické vlády.

Čechů přibývalo. Nacházeli nejlepší přijetí u krajanů, kteří tu už byli od dřívějška. I nám se to podařilo. V té Mozartově kavárně mě poznal jednou jistý pan Neuhäuser, seznámil se také s Janem a oba nás svým způsobem angažoval. Honza mu dělal pomocného číšníka a já jsem v sobotu představovala mixérku u baru; naučil mě míchat drinky, něco jsem věděla a přečetla v příručce, a znamenalo to pro mne přece pár šilinků. Byli jsme sice na svobodě, ale neměli jsme z čeho žít; a tak jsme si přece vydělali na nějaké to jídlo a na něco na sebe.

Neměli jsme pořád papíry, neměli jsme žádné občanství a museli jsme si je opatřit. Radili jsme se se zkušenějšími, uvažovali o různých zemích, například o Švýcarsku, ale panovalo všeobecné mínění, že nejlíp je jet do Argentiny, protože tam za dva roky po ohlášení pobytu dostane člověk tamější občanství. „Eligibility", tak se jmenoval ideál, po němž toužil každý emigrant, protože to dávalo možnost k dalšímu vycestování. Argentina byla sice daleko, ale jinde by cesta za „eligibility" trvala daleko déle a byla by namáhavější.

Lidé všech národností si pomáhali navzájem. Nám k té cestě lodí dopomohla katolická charitativní mise; seznámila jsem se s jednou její členkou. Nějaký týden přede dnem, na který jsme měli stanovený odjezd, mě přepadly prudké bolesti spojené s horečkami, musela jsem zůstat ležet. Spávala jsem v té naší chudé chaloupce na zemi.

A zase šťastná náhoda, která mě vedla od člověka k člověku. Žena argentinského konzula, s nímž jsme jednali, se právě vrátila ze sanatoria jistého doktora Lundwalla a doporučila mi, abych k němu se svými bolestmi zašla. Kurt Lundwall byl proslulý lékař nejlepšího jména. Nemohla jsem si návštěvu u něho dovolit. Paní konzulová se však za mne přimluvila a ujišťovala mě, že je to lidumil, kterému nebude nedostatek peněz vadit.

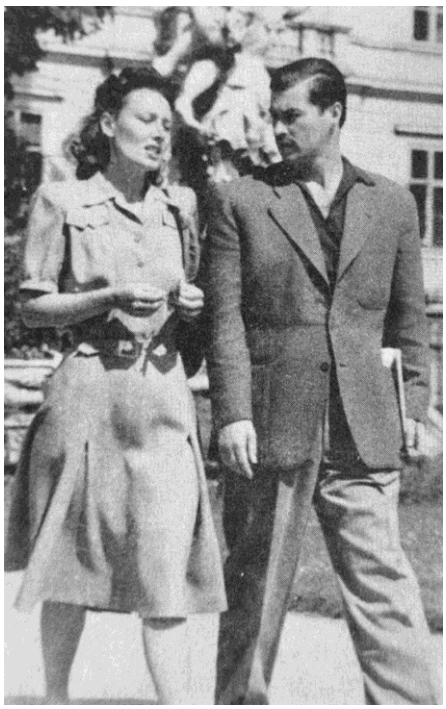

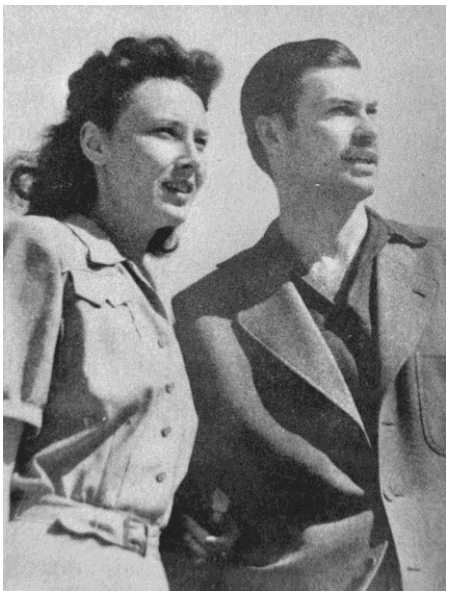

Se svým mužem Janem Kopeckým v Salcburku

Odhodlala jsem se tedy. Doktor Kurt Lundwall byl opravdu nádherný člověk; byl štíhlý, měl ušlechtilou, přemýšlivou tvář, bílé vlasy, v pohledu jeho modrých očí byl lidský zájem a soucit, s pacienty jednal velmi šetrně. Časem jsem se dověděla, že má ženu, která je nějak nervově vysílená, a čtyři dospělé děti.

Poznal okamžitě, kdo jsem. Když mě vyšetřil, přeptal se ještě, jak jsem poslední měsíce a roky žila. Bylo to smutné vyprávění. Přikyvoval, jako by to všechno byl předpokládal.

— Paní Baarová, řekl mi pak vážně, — výsledek toho všeho je na vás vidět. Jste v hrozném stavu, vás musí bolet všechno. Musíme se tomu rázně postavit, jinak by to mohlo být ještě horší. Navrhuji vám, abyste si přišla lehnout na dva na tři týdny do mého sanatoria. Předepsal bych vám vitamínovou kůru, tu potřebujete jako sůl, a trochu klidu, nějaké infúze a injekce . . . to už bych si vzal na starost . . .

Znělo to lákavě; jenže já jsem měla před cestou do Argentiny a v sobotu na mne čekal bar u pana Neuhäusera, kde jsem si za nalévání aperitivů vydělala aspoň tři sta šilinků; v novinách se objevila zpráva, že tam pracuje u baru Lída Baarová, a tak i Salcburčané byli trochu zvědaví. A já jsem si mohla koupit šaty a boty; moje střevíce byly po tom putování skrznaskrz děravé.

S Janem Kopeckým ve Španělsku

Kopecký možnost sanatoria schvaloval. Domníval se, že sám bude v Argentině pohyblivější a že, až budu zdravější, přijedu tam za ním.

Musím podotknout, že náš vztah nebyl už tak svěží jako na začátku a naše pouto se časem potrhalo. Zpočátku mi opravdu připadal jako romantický rytíř a jeho zásluhy o mou záchranu byly nesporné. Dokud jsme procházeli společným utrpením, nacházeli jsme v sobě navzájem útěchu a posilu. Jakmile jsme však byli volní, ukázalo se, jak jsou naše vlastnosti a zájmy odlišné. Naše názory a přání se skoro vždycky rozešly a ukázalo se, že jsem se nemýlila, když jsem si zpočátku náš svazek nedovedla představit. Nebylo to nyní jen mé přesvědčení, ale i jeho, a dával to nepokrytě najevo. Jeho kavalírská úloha ho asi unavila a nebyla jsem už pro něho hvězdou z filmového plátna, kterou si chtěl vybojovat. Odjížděl docela rád sám.

Já jsem se stále zdráhala navštívit Lundwallovo sanatorium, ačkoli jsem začala toužit po jeho přítomnosti. Uklidňovala mě, dodávala mi síly, vracela mi pocit ženství. Neváhám to říct: zamilovala jsem se do doktora Lundwalla; typ, který představoval, jsem v životě dosud nepoznala a bylo mi líto, že se mu nemohu přiblížit.

Přesvědčil mě, že můj nedostatek peněz mu nijak nevadí a že mu na mém uzdravení záleží.

Odvážila jsem se tedy přijmout jeho pozvání a na tři týdny jsem dostala nejen lůžko a lékařskou péči s vitamínovou výživou, ale i snahu o pochopení, laskavé přiblížení k mé minulosti i přítomnosti; vykládala jsem mu i, jak došlo k uzavření mého manželství, chválila jsem Jana za jeho podnikavost a obětavost, ale nezapřela jsem, jak nás nyní naše vlastnosti a zájmy oddalují.

Jan mi psal, jak byla jeho plavba strastiplná; jedl jen laciné herynky, onemocněl a strávil čas plavby v lodní nemocnici. V Argentině mu vadila neznalost španělštiny. Ale snažil se vysondovat podmínky pro náš pobyt.

Za tři týdny v péči doktora Lundwalla — který, jak se ukázalo, se narodil v Opavě — v ČSR — jsem se opravdu tělesně i duševně vzpamatovala. Když jsem měla opustit sanatorium, přiznali jsme si, že se máme rádi. Bylo mi třiatřicet, cítila jsem se zase mladá a svěží. A nesmírně mě těšilo, když za mnou přišel Kurt do zámečku, v němž byl hotel, a když jsme spolu mohli prožít víkend a vyprávět si a mluvit o světě a o životě.

Připravovala jsem se, že budu muset taky do Hamburku, abych se nalodila do Argentiny, ale zažila jsem ještě jedno přátelské setkání, které mi hodně pomohlo. Heinz Rühmann, s nímž jsem se znala z Berlína a který se mezitím zbavil svého hákového kříže, zjistil, že jsem v Salcburku, a oznámil mi, že chce uvést do života novou filmovou společnost; pozval mě do ateliéru firmy Bavaria. Tam mě přivítali jako docela zajímavého hosta, dali mi udělat fotografie a producent pan König mi nabídl hned smlouvu na tři filmy.

Kdo sledoval, co vše jsem zkusila od svého útěku z Prahy, a kdo ví, že jsem se samozřejmě rozloučila se vší nadějí na novou práci, představí si mou radost, když se zničehonic ukázalo, že bych mohla ještě před kameru: že mě považují ještě za dost hezkou a také za schopnou hrát v nových filmech. Když se narodí štěstí, tak obyčejně roste. Najednou tu byl nějaký pan Silbermann, řekl, že by mě chtěl do svého nového filmu a že si to s Königem vyjedná. Měla jsem se stát partnerkou herce Adolfa Wohlbrücka, který hrál v německém filmu charakterní milovníky, ale pak ujel do Anglie a zůstal tam pod jménem Walbrook. Film se připravoval s velkou pompou, uspořádala se slavnostní recepce, ale anglický agent pana Walbrooka požadoval neustále zvýšení honoráře, takže se nakonec se Silbermannem nepohodli a rozešli se ve zlém. Z filmu sešlo. Walbrook při odjezdu dal novinářům zprávu, v níž se dost negentlemansky svezl po mně, jako bych já byla příčinou, proč film odmítl.

K natáčení tedy nedošlo, ale mně zůstalo ze zálohy tolik, že jsem nemusela jet do Argentiny za Honzou lodí a snášet utrpení, jaké prožil on, nýbrž jsem si mohla koupit letenku. Lundwall mě pečlivě vypravil a ujistil mě, že se bude na můj návrat těšit.

Na Argentinu nemám moc dobré vzpomínky. Všechno mi splývá v pomyslení na to vlhké horko pod šedivým sluncem, utopeným celý den v dusném oparu.

Buenos Aires na mne dělalo dojem krychlové stavebnice, kde nebylo ani kam se před horkem uchýlit. Bydleli jsme v kumbále u chudé rodiny. Musela jsem aspoň na čas do práce a Jan mi ji sehnal v továrně na mýdlo.

Blížily se vánoce — a tam bylo pořád 42 stupňů ve stínu. Nemohla jsem někdy ani usnout, jak bylo v noci dusno, a od rána začalo zase nové horko. Někdy jsme věnovali jedno peso na vstupenku do kina a šli jsme se tam ochladit, ať se hrálo cokoli; mnoho lidí se tam chodívalo odpoledne vyspat. Opatřili jsme si stromek, abychom oslavili vánoce; ale svíčky, které jsme na větve připevnili, se za chvíli horkem ohnuly. Bylo nám ze všeho spíš smutno než radostně.

Abychom ten pobyt překonali, museli jsme žít opravdu skromně; proto bylo důležité zjistit, v kterých hospodách se vaří nejlevněji. Jednou nás noví známí pozvali do vesničky u moře; jeli jsme tam celý den pustou pampou, která místy hořela. Když jsme tam dojeli, zvedla se na pobřeží vichřice, která hnala před sebou vlny vysoké jako domy. Raději jsme se tedy vrátili do Buenos Aires k svému hladu a k svým horkým nocím, kdy nás kousal hmyz. Někdy jsem to už nemohla vydržet; brečívala jsem z bezmoci a tajně jsem chodila na poštu, abych si v dopisech

postěžovala Kurtovi, který i na dálku býval mou záchranou. Sám mi také psával poste restante posilující řádky. Před Janem jsem udržovala zatím náš vztah v tajnosti; nechtěla jsem ho oslabit, když bylo ke splnění našeho účelu zde třeba tolik síly a odolnosti.

Věděli jsme, že za dva roky od data přihlášení k pobytu dostaneme potřebné osvědčení a pasy. Potřebovalo to však mnoho chození po úřadech, mnoho čekání na chodbách a mnoho vyjednávání ve španělštině, která nám dělala dost potíže. Nakonec jsem však sehnala potřebné doklady, dostala jsem aspoň provizorní pas a měla jsem možnost vrátit se do Evropy.

Jan si našel místo střihače u jednoho krejčího a domníval se, že bude levnější, když zůstane v Argentině a pokusí se najít tu další konexe. Já jsem se začala chystat ke zpáteční cestě, ale uvažovala jsem. Vrátit se ke Kurtovi a obohatit svůj život jeho přítomností, to bylo lákavé, ale nechtěla jsem si hrát na nemocnou a vzdát se vší aktivity. Neustále se mi vracela myšlenka na Itálii. Tam jsem pracovala i uprostřed válečné vřavy, tam mě potřebovali, šla jsem také z filmu do filmu, a to bez jakékoli protekce, jen proto, že jsem se jim svým zevnějškem a svým způsobem hry hodila. Velice mě pokoušelo, abych to ještě jednou zkusila. Věděla jsem, že kdyby Kurt stál o to vidět mě, setkat se se mnou, není zase Salcburk od Říma nekonečně daleko a jistě bychom si našli možnost žít aspoň v intervalech mezi natáčením spolu. Samozřejmě, mohla jsem také v Cinecittà najít zavřené dveře. Ale věřila jsem, že ještě něco dokážu.

Italskou nákladní lodí, na níž byla přeprava levnější, jsem se vracela do Evropy. Poznala jsem Rio de Janeiro, Santos, Montevideo, Dakar — a nakonec Janov. Kapitán lodi byl ke mně dvorný; ale já jsem toužebně myslela na to, jaké to bude v Římě, až se tam objevím. Všechny cesty vedou do Říma, říkalo se vždycky. Snad ty moje cesty tam nezarostly. Nejsi pro italské publikum nejmladší, varovala jsem se ve chvílích pochyb; mají tam teď Lollobrigidu, Sofii Lorenovou . . . Ale musíš to zkusit, rozkazovala jsem si.

Když jsem vystupovala v Římě na nádraží, byla jsem stále ta žena z autoportrétu, ta žena, která se vrátila z dlouhého a pokořujícího vězení, která našla opuštěný dům a truchlivě zdobila vánoční strom pro maminku a pro sestru, které už ztratila. Měla jsem za sebou mnoho trpkých zkušeností a mnoho rozechvívajících útěků, při nichž jsem musela překonat hory strachu. Ale přece jen mi vtékalo do krve trochu odvahy, hodně náruživé touhy po práci, na dně duše se mi dokonce objevil i zbytek bývalého sebevědomí.

Šla jsem římskými ulicemi a dívala se, jak se proměnily. Ubytovala jsem se zatím ve známém hotelu Piazza, nadechla se na terase italského vzduchu, podívala se do zrcadla — a pak jsem se vydala hledat, zda najdu něco nebo někoho ze svého bývalého světa. Šla jsem do míst, kde mě kdysi rádi přijímali. Do ateliérů, do redakcí. Všude byli noví lidé. I Svatopluk Ježek se vrátil do vlasti.

Ale italské štěstí mi přece jen zůstalo věrné. Potkala jsem se s producentem Amatem; pozval mě na oběd a slíbil, že mi doporučí agenta, který by se o mne staral.

Než jsem se nadála, měla jsem v ruce smlouvu na roli Němky, jejíž italština nemusela být dokonalá. Film se jmenoval nějak jako *Pomsta bláznivé ženy*. A když jsem končila poslední scénu, měla jsem sjednán další film — *Milenci z Ravella*. Byla to role mladé matky a točilo se v krásném prostředí v Amalfi. Když se teď dívám na ty obrázky z roku 1949, říkám si, že jsem nevypadala nejhůř, a proto snad jsem našla i u nových lidí příznivé přijetí. A ve vlastní tváři nacházím zášvih štěstí, že opět pracuji, že ještě na světě jsem k něčemu. Vždyť můj poslední

film byla Turbina a pět let jsem netočila, ale byla ve vězení nebo jsem někam utíkala a skrývala se nebo pokorně čekala na svůj pas v argentinských úřadech.

Při hovorech v římských ateliérech poletovala nová jména, která jsem dosud neznala: Visconti, de Santis, Antonioni . . . Hlavním heslem filmařů byl nyní neorealismus; ale točily se i komedie, které mívalo prosté obecenstvo nejraději.

Opatrně jsem vstupovala do nového života a připadala jsem si jako voják, který se musí zmocnit neznámého území. Našla jsem bývalou přítelkyni Aidu; zůstala s dítětem sama, ale těšila se, že se vypraví brzy do Prahy. Měla dva pokoje volné, najala jsem si je. Mohla jsem si zase koupit oběd. A hlavně: nemusela jsem se bát, že někdo zazvoní a odvede mne, nemusela jsem před nikým utíkat . . . Stávala jsem se zase plnoprávným člověkem s nárokem na skromný kousek místa v životě a mohla jsem se považovat za herečku. Když jsem se večer ztratila mezi lidmi na Via Veneto, mohla jsem svobodně dýchat; radovala jsem se, že je teplý večer a že odněkud zní hudba.

Napsala jsem dopis Janovi do Argentiny a vypověděla jsem mu o své situaci, aby nabyl klidu; naznačila jsem možnost, že i jemu bych zde snad mohla prospět.

A napsala jsem Kurtovi Lundwallovi do Salcburku. Děkovala jsem mu, že jeho zásluhou jsem se mohla zase stát celým člověkem a že si na něho vděčně vzpomínám. Opravdu mě velice sílilo vědomí, že stojím zase na vlastních nohou, že se dokážu sama o sebe postarat — a že jsem zase herečkou.

Jan Kopecký se najednou ukázal v Římě. Nečekal však na mou pomoc; představil se mi jako obchodní agent jedné argentinské filmové společnosti a žádal mě jen o seznámení s lidmi, kteří by mohli mít vliv na zakoupení nějakých argentinských snímků. Byl rád, když jsem šla k takovému jednání s ním, domníval se, že dodávám jeho osobě určitého lesku; vyprávěl vždycky o mých velkých rolích v Praze a v Berlíně. Barkarola byla všude známá, a dokonce i některé české filmy.

Zpočátku neměl Kopecký velké úspěchy a neměl vlastně z čeho žít. Přivezl s sebou sice pět krokodýlích kabelek a domníval se, že jejich prodejem získá nějaký počáteční kapitál, ale o to zboží neměl vůbec nikdo zájem, a nakonec jsme kabelky vyměnili za pánský plášť, aby měl Jan v čem chodit. Tentokrát jsem to byla já, kdo ho živil a podpíral.

Kdysi jsme si slíbili, že budeme k sobě vždycky upřímní. A protože jsem si myslela, že přišel vhodný čas, řekla jsem mu otevřeně o svém vztahu ke Kurtovi.

Vzbudilo to nečekanou reakci. Domnívala jsem se, že vzhledem k našemu dávno ochladlému poměru to přijme zcela klidně, ale on se nesmírně rozčílil a křičel na mne skoro nepříčetně:

— Ty ho máš naposled ráda? A to se mně opovažuješ říct?

— Opovažuji, protože myslím, že nemá smysl, abych ti něco nalhávala. Je to krásný vztah, na kterém mně velice záleží.

Zahrál mi hysterický výstup, rozbil několik talířů. Ale já už jsem ho znala: věděla jsem, že se umí herecky vžít do patřičné nálady. Nechtěla jsem ho dráždit ani ponižovat, a tak jsem se odmlčela a psala jsem si dál s Kurtem tajně. Honzovi jsem koupila lodní lístek a odjel do

Argentiny zpátky. Zůstal mi po něm černý pudl, kterého přivezl, o kterého jsem se musela starat a vodit ho večer na Monte Pincio, aby se proběhl. Protože mi však okousal podpatky u všech střevíců a musela jsem boty před ním schovávat nahoře na skříni, darovala jsem ho pak jednomu kuchaři z jídelního vozu, když mě přesvědčil, že má zahradu a že se ten pes bude u něho mít dobře.

S radostí jsem se pustila do další práce. Jeden z mých filmů se jmenoval Nevinná musí platit, druhý Soucit klesajícím. To překládám italské názvy, protože myslím, že k nám se ty filmy nikdy nedostaly.

Nebyly však asi špatné, protože si mě na nich vyhlédl režisér, jehož jméno začala ozařovat sláva. Byl to Federico Fellini a obsadil mě do svého filmu I Vitelloni. Dostala jsem roli prodavačky svatých obrázků a jiných antikvit, tedy seriózní „starší" paní, která se zhlédla do svého mladého prodavače. Střetnutí s Fellinim bylo pro mou hereckou zkušenost velice cenné.

A bylo to opravdu střetnutí. Domnívala jsem se, že je mou povinností nalíčit se co nejlíp, abych mohla jako žena nevšímavost mladého prodavače překonat. Fellinimu se to však nelíbilo a nařídil, aby mi líčení smyli a aby rozrušili můj pečlivý účes. Bránila jsem se, odvolávala jsem se na Lamače, na kdekoho, ale Fellini byl neoblomný. Když mě pak viděl nešťastnou, otrávenou a snad i ubrečenou, tleskl do dlaní a vykřikl:

— Jedeme naostro!

Byla jsem v té chvíli totiž zrovna taková, jak si mě přál vidět. Ve scéně plesu, kdy jsem konečně měla mládí svého prodavače okouzlit, mi to vynahradil: tam mě dal nalíčit tak, jak jsem si to představovala.

Všechny své příhody jsem vypisovala Kurtovi, a jak jsem předpokládala, našli jsme si příležitost vidět se. Buď jsem přijela do Salcburku, nebo jsme se sešli v Bolzanu nebo v Benátkách, abychom měli k sobě kratší cestu. Vždycky to byly šťastné dny, prožité v lidském porozumění a v obdivu uměleckých památek, pod dojmem vzácných věcí života a opětovaného citu.

19. Jarmila Gandiani

Návrat do světa filmu jsem považovala za jeden ze zázraků svého života, tím spíš, že to proběhlo bez jakýchkoli známostí, bez jakési i přátelské pomoci.

Cítila jsem se opravdu šťastná a měla jsem jedinou snahu: nezklamat ty, kdo ve mne důvěřovali, a každou novou rolí si znovu vystavit legitimaci, která by mi umožnila pracovat dál.

Co mi citelně chybělo, to bylo, že nevím nic o osudech svého otce, jehož jsem musela tak náhle opustit a jemuž jsem se za situace v Československu nemohla ani ozvat, abych nezhoršila jeho postavení. Kdybych se jako utečenec ozvala z ciziny, jistě by mu mohli mé chování a můj útěk vyčíst.

Po několika měsících v Římě jsem se seznámila náhodou s jedním mladým mužem z našeho velvyslanectví; když jsem si mu postěžovala, slíbil mi, že mi zjistí o otci, co bude možné, zda žije, zda je zdráv a jestli bydlí v našem domě.

Opravdu se mu to při cestě do Prahy podařilo. A tak jsem se dověděla, že byl z naší vily vyhnán, jeho pobyt v Praze že byl vůbec zakázán a že mu byla přidělena jakási chatrč u Turnova nebo u Jablonce. Ten laskavý muž mi také zjistil, že se otec s Marcelou vzali a že bydlí v nějakém venkovském stavení v Nové Vsi u Jablonce, kde je Marcela zaměstnána v továrně na sklo.

Měla jsem adresu, to bylo hlavní.

Napsala jsem tatínkovi do Nové Vsi jako Jarmila Gandiani, což mohla být Češka provdaná za Itala, že jsem se setkala s jeho dcerou a že hraje v italských filmech, že slušně bydlí a má se celkem dobře. A jako Gandianiová jsem se ptala, jak se má on.

Tak jsem se dověděla první zvěsti po čtyřech letech od svého útěku; na podrobnosti jsem musela ovšem čekat ještě dlouho.

I když se můj otec s Marcelou v listopadu 1948 vzali, v Praze je to nezachránilo a vilu ani její půli neuhájili. Poté, co mě a mého manžela marně ve vile hledali a nakonec nás nenašli, nejméně čtyřikrát do roka je navštívila bytová kontrola a vyjadřovala se, že byt je nadměrný a že jej nemohou obývat.

V září 1952 zastavilo před domem auto, z něhož vystoupili dva důstojníci a prohlásili, že si jdou prohlédnout byt. Byl to generál Kokeš s adjutantem.

— Ano, zadíval se generál na panoráma Prahy, — byt s vyhlídkou na Prahu by se mi hodil.

— To nebude možné, řekl můj otec, — já jsem spolumajitel a tady právě bydlím se svou ženou.

Generál se podíval na pobočníka a odjeli.

Za deset dní dostal otec výměr, jímž se mu sdělovalo, že jeho další pobyt v Praze je nežádoucí a že se mu přiděluje obydlí v Přichovicích. Do čtrnácti dnů že se musí vystěhovat, odvolání nemá odkladný účinek. Obvyklý způsob, jak se prominenti z KSČ zmocňovali cizích bytů.

Otec si došel na národní výbor v Dejvicích, ale tam krčili rameny:

— S tím my nemůžeme nic dělat. To je záležitost ÚV KSČ.

Otec tedy navštívil primátora Vacka, o němž věděl, že zná jeho práci.

— Pane řediteli, ukázal mu velký Vacek mezeru mezi dvěma prsty, — já jsem takhle malinký. Je mi líto, ale v tomhle vám nemohu pomoci . . .

Za pět dnů zazvonili u vily vojáci.

— Dostali jste dekret? Vystěhujete se sami nebo vám máme pomoct?

— Zkusíme to sami.

— Dobře. Dostanete státní vůz. Stěhování platí armáda.

Pokusili se něco rozprodat, něco rozdali. Zjistili, že nucené stěhování postihlo víc lidí z Hanspaulky; hned nedaleko se stěhoval ředitel Elektrických podniků Mölzer, o kus dál paní Škrachová, vdova po knihovníkovi prezidenta Masaryka.

Mezitím odjela Marcela se podívat na přidělený byt; byla to letní chatička ve stráni. Národní výbor v Přichovicích sám užasl: armáda tu chatu sice zabavila pro své účely, ale v zimě je neobyvatelná. Do Neherovské přišli i majitelé chaty, kteří museli souhlasit a uvolnit chatu; ale sami říkali, že v zimě je tam všude kolem nejméně metr sněhu a nelze vůbec vyjít. Ten pan Mölzer, který se také rozhlížel po slušné možnosti bydlet, poradil pak Babkovým, aby se podívali do Nové Vsi u Jablonce. Tam se vyskytl domek po nějakém panu Dunkovi, který odmítl vstoupit do družstva, nechal domek i s dobytkem stát a odstěhoval se do Tanvaldu. Pan Duněk nebyl proti propůjčení domku Babkovým.

Marcela několikrát jela do Jablonce, několikrát pěšky vystoupila do Nové Vsi. Dostala nakonec klíče a mohla se přesvědčit, jaký bude jejich nový domov. Byla tam kuchyně, dva pokojíky, stodola a chlévy, nahoře podkroví. Protože byt nebyl dlouho obýván, byl ovšem promrzlý.

30. září 1952 se tam manželé Babkovi přestěhovali. Vojáci jim pomohli nakládat nábytek, jen aby už byl byt volný.

Bylo zima. Do konce roku dostali jen čtvrtinu přídělu uhlí, tedy tři centy. Nestačilo to; Marcela se ukázala jako neohrožená žena, bez níž by byl můj otec celou tu kalvárii sotva přežil. Získala dovolení od hajného a chodila do lesa, aby si sama nalámala a nařezala dřevo. Vánoce měli velice chudé.

V květnu 1953 byly zrušeny potravinové lístky a provedena měnová reforma. Otec dostal v té době dopis, že se mu penze snižuje z 6 000 Kčs na 240 Kčs (ač měl dostat 1 200 Kčs). Důvod? „… zastával jste funkci vysokého důstojníka a sloužil kapitalistickému zřízení …" Marcela se zase vyznamenala a byla jsem jí za to dodatečně nesmírně vděčná. Rozhodla se, že půjde do práce a šla se nabídnout ředitelství bižuterie v Jablonci.

— Vidíš, řekl jí tehdy můj otec. — Myslel jsem, že ti připravím hezký život za to, že se o mne staráš — a zatím …

— Na tom nezáleží, odpověděla mu. — Hlavně, že jsme spolu.

Nastoupila v oddělení montáže náhrdelníků a náušnic; později přešla do výroby pingpongových míčků, protože se tam dalo vydělat víc, dostávala asi 850 Kčs.

Můj otec se však přesto odvolal a protestoval proti křivdě, která se mu proti právu stala. Dlouho se nedělo nic, až jednou přijel za nimi Václav, otcův bratr, a přinesl dobrou zprávu, že se o té nespravedlnosti dověděli lidé, o které se kdysi můj otec poctivě staral, popeláři, zahradníci, zdravotní personál.

— Vzpomínali, cos všechno za války dělal, jak jsi schovával toho partyzána ve vyřazeném kuka-vozu v Říčanech a všechny ty ostatní věci — a hlavně, jak ses jich vždycky zastával. Dohodli se, že to tak nenechají.

Přes léto se nedělo nic a Marcela dál chodila do lesa na dřevo. Až v prosinci dostal otec výzvu, aby se dostavil k soudnímu projednání jeho stížnosti. Babkovi jeli autobusem na Florenc

a pak dál tramvají na soud, kde se objevil bývalý otcův kolega dr. Klíma. Předmětem jednání byl protest proti snížení penze a zároveň žádost, aby byl zbaven obvinění, že nějak pomáhal kapitalistickému režimu. Soud netrval dlouho, ani ne půl hodiny; na soudcovském stole bylo mnoho přípisů od různých oddělení městských zaměstnanců, jak se k nim ředitel Babka choval a jak zastával jejich práva.

— Prosím vás, zeptal se dr. Klíma zástupce prokuratury, — kde jste vzali ten nesmysl, že byl Babka vysokým důstojníkem a že podporoval kapitalisty?

— Ale, mával ten člověk lhostejně rukou, — nějací chlapi v hospodě to prý říkali . . .

Bylo rozhodnuto, že výměr snižující penzi se ruší a že penze bude Karlu Babkovi vyplacena v plné hodnotě se zpětnou platností.

Ještě před Štědrým dnem dostal otec poštou devět tisíc korun.

— Nebudeš muset chodit do práce, rozhodl otec.

Ale Marcela se v bižuterii tak uplatnila, že vedoucí oddělení sám přišel za otcem a uprosil ho, aby ji tam ještě nějakou dobu nechal.

Brzy nato dostali Babkovi dopis od Jarmily Gandiani — a já se dověděla pak aspoň něco o jejich strastech i o tom, jak nad podvodem zvítězili.

V březnu 1954 jsem dostala jejich odpověď.

Jan Kopecký se objevil v Římě podruhé, ale tentokrát se psal a představoval jako Juan Kopecký; přivezl si milenku z Ekvádoru, byla velmi hezká, a ubytoval se v dobrém hotelu, kam mě také pozval. Oznámil mi tam, že jsme rozvedeni. Na to jsem byla přece jen trochu zvědavá. Informoval mě, že jde o guatemalský rozvod: tam stačí, když jeden z manželů udá tři důvody (třeba že jsem s ním nechtěla žít), dá je vyvěsit na tabuli některého obecního úřadu, a když druhý manžel do tří týdnů neprotestuje, je vyhlášen rozvod. To bylo i pro mne zajímavé, ale vyjádřila jsem pochyby, že by takový rozvod v Evropě platil, a advokát, na něhož jsme se obrátili, nám to potvrdil a poučil nás o předpokladech rozvodu v Itálii.

Jan podlehl však okolnosti, že jsme byli nějakou dobu spolu, a změnil názor: řekl, že zůstane raději se mnou; ale to já si už nepřála, naopak jsem chtěla dosáhnout rozvodu, který by platil. Jako už mnohokrát předtím došlo mezi námi k nervózní hádce, při níž byl Jan hysteričtější, než bývají v takových případech ženy; v rozčilení si strhl z prstu snubní prsten a vyhodil jej oknem na ulici.

Řekl mi mnoho špatných věcí; ale zapomínal na svou ekvádorskou milenku a stál o to být co nejvíc se mnou. Pamatuji se, že jsem tehdy měla schůzku s naším slavným tenistou Jardou Drobným, který byl na turnaji v Itálii; Jan nás pronásledoval a projevoval žárlivost, která už věru nebyla na místě.

Ulevilo se mi, když se Kopecký s Římem i se mnou rozloučil. Dařilo se mně lépe, byt u Aidy jsem měla pěkný a levný, dovolila jsem si dokonce koupit si na splátky malý Morris Minor, abych byla pohyblivější a mohla se také rozjet vstříc Kurtovi, když jsme se mohli sejít. Morriskem jsem byla také za půl hodiny u moře. Ztrácela jsem pomalu pocit bezútěšné samoty. Zažila jsem zase několik pěkných večerů se známými na Via Veneto.

Jednou mě tam znenadání navštívil Ladislav Brom, který emigroval brzy po nás.

Uplynuly dva roky a nastal čas, abych si jela pro pas do Argentiny. Tentokrát jsem se plavila lodí z Neapole. Cesta byla dlouhá a únavná, neměla jsem na ní žádné přátele, ale věděla jsem, že ji musím podniknout, když mě vlastní země všech legitimací zbavila.

V Buenos Aires jsem musela ještě jednou složit přísahu věrnosti paní Perónové. Tu přísahu nás skládalo ovšem víc najednou, já byla v poslední řadě, a tak jsem nemusela vypadat příliš nadšeně.

Jan měl garsoniéru, kde mě nechával přespat, ale netvářil se příliš přátelsky, neřku-li manželsky. Když jsem však dostala konečně právoplatný pas, při jednom výstupu jej chytil a roztrhal, čímž mi vlastně vzal možnost vrátit se do Evropy. Zkusila jsem to i s roztrhaným pasem, kapitán byl ke mně zdvořilý a zastavil se mnou na příslušné cestovní ředitelství, ale ukázalo se, že to opravdu nejde. Tak mě můj manžel přinutil, abych znovu podstoupila všechny potřebné formality a dala se do nového obíhání všech míst, která měla mou žádost potvrdit. Nemohla jsem ani telefonovat, Jan vytrhal ze zdi šňůry.

— Lehni si, křičel na mne a vyhrožoval, — já tě zabiju!

Připadalo mi to tak komické, že jsem se mimoděk rozesmála. To mě asi zachránilo před horším. Proklouzla jsem ze dveří a schovala se u domovníka.

Zavolala jsem pak známé, že mi manžel vyhrožuje zabitím a oni mě pozvali k sobě. Tři dny jsem u nich bydlela. Jan se začínal umoudřovat a přišel mě požádat o prominutí. Tehdy nastal konec našeho vztahu a ovšem i konec našeho manželství.

Závěrečná kapitola mého filmování byla už vzrušující jen pro mne a pro zápas s rolemi, protože vítězství znamenalo zase další roli. Pro mé osobní pocity bylo nejdůležitější, že jsem se mohla cítit bezpečná jak v Itálii, kde jsem zase začala točit, tak ve Španělsku, kam jsem přešla na několik filmů. Trval můj vztah s Kurtem Lundwallem, který, řekla bych, se stále upevňoval; a myslím, že naše setkání, když to moje a jeho práce dovolila, přinášela klid a útěchu nejen mně, ale i jemu. Několikrát se objevil ještě také Jan Kopecký, který se vskutku domohl určitého postavení a pomáhali jsme si navzájem: já mu umožňovala setkání s vlivnými lidmi od filmu a on mě prosazoval do rolí ve filmech, které měl jako agent.

Mohla bych jmenovat řadu filmů, ale bojím se, že našim čtenářům nic neřeknou; nepřišly k nám a asi už nepřijdou. A tak měly pro mne význam spíš druhem a charakterem rolí, které jsem v nich dostávala. V jednom to byla Němka, jejíž italština měla mít cizí přízvuk, v druhém to byla manželka narkomana, která se snaží svého muže odnaučit té vášni. Někdy to byla hlavní role, jindy, jako v Innocenti pagano jsem se družila třeba k Lollobrigidě. Pracovala jsem s režisérem Rossellinim, poznala jsem zblízka velkou herečku Annu Magnani. Moje cesta se zkřížila také s cestou slavného herce a režiséra Vittoria de Sica; jeho manželství, to byly nepřetržité scény, děti měl se španělskou herečkou; když mě poznal, dal mi najevo, že by mu něžný poměr nebyl proti mysli. Tykali jsme si.

— Vittorio, přemlouvala jsem ho však, — jaký by to mělo smysl? Vždyť by to nemělo žádnou cenu.

— Máš pravdu, souhlasil nakonec se mnou, — už tak mám dohrozný život. Ale když ty jsi veselá a umíš dávat dobrou náladu — a té se mi nedostává . . .

Měla jsem dost starostí a námahy, abych se dokázala čas od času sejít na dva na tři dny s Kurtem. Jednou se mi podařilo dojet až do Salcburku, někdy přijel za mnou do Říma. Tehdy tam byl zrovna také Kopecký, který se však už uklidnil, a setkání ve třech proběhlo bez střetnutí.

Nezapomínala jsem ani na tatínka. Psala jsem mu pořád jako Jarmila Gandiani. Věděla jsem, že nepostrádá potřebnou péči, ale posílala jsem mu občas balíček (směl vážit 20 kg) s věcmi, které u nás nebyly, nebo také nějaké šatstvo. Když jsem se dověděla, že onemocněl rakovinou prostaty, dával mi Lundwall pro něho léky, které mohly postup nemoci zabrzdit. Několikrát jsem mu navrhla také, že bychom se mohli setkat někde na hranici, ale k tomu neměl otec odvahu. Mému vztahu ke Kurtovi přál, zejména od té doby, co jsem mu mohla napsat, že jeho otec byl sice Švéd, který účinkoval ve vídeňské opeře, ale Kurt sám že se narodil v Opavě, tedy vlastně jako Čech. Za války byl v nemocnici primářem, nyní stále vedl sanatorium zvané Diakonissen, kde pracovaly evangelické sestry; jeho jméno bylo proslulé, vím, že se k němu uchýlily s různými potížemi četné herečky a zpěvačky, například Olga Čechová a Marika Rökková. Kurtovi na mém přátelství záleželo a sám se snažil, aby bylo co nejlepší; denně mi psal expresní dopis. Jedny prázdniny jsme strávili spolu na Capri.

Myslela jsem původně, že jeho manželka dávno uznala, že jejich manželství vyhaslo a že si zařídila život po svém; jeho zájem o mne probudil však u ní novou žárlivost a zažila jsem toho důsledky. Vyhrožovala udáním pro rozvrat manželství a na mě čekal trest do výše tří měsíců; tehdy zašel Kurt také k advokátovi a pohrozil, že když to udělá, požádá o rozvod. Jinak se ve svém postavení šéfa sanatoria musel snažit uvarovat se skandálu.

Jeho manželka však udělala něco jiného. Jednou, když jsem jela na vánoce do Salcburku za Kurtem, najednou na Brenneru mě vyhledali pohraničníci, vzali má zavazadla a prostě mě vyhodili z vlaku.

— Musíte vystoupit! Do Rakouska nemůžete!

Žila jsem tu poslední dobu v práci, klidně a v bezpečí, a tak na mne to násilí zapůsobilo zdrcujícím dojmem. Ptala jsem se těch mužů na důvod.

— Nevíme, ale do Rakouska nemůžete.

Zavolala jsem do Salcburku, dala jsem si Kurta na výzvu a celou noc jsem proseděla na židli v pohraniční hospodě a čekala. Marně. Tak jsem se obrátila na italské celníky.

— Prosím vás, pomozte mi . . .

Papíry jsem měla v pořádku, převedli mě tedy na rakouské území a ráno na Štědrý den jsem už snaději volala do Salcburku. Dovolala jsem se Kurta.

— Zastavili mě na hranici. Co se stalo?

— Neboj se, hned to zjistím a všechno zařídím.

Zajel si za ministrem vnitra, aby mu tu záležitost objasnil. Ministr poslal na Brenner telegram a tam tedy odpoledne přišla výzva, že mohu pokračovat v cestě. Do odjezdu posledního vlaku na Salcburk mně zbývaly dvě minuty, ale byrokraté v kanceláři mě stále nechtěli pustit.

Utekla jsem jim tedy a skočila do vozu, když už se vlak rozjížděl. Byla jsem ve voze sama. Konduktéři se sešli v jednom kupé a opíjeli se tam.

— Signora! křičeli na mne a chtěli do mne lít slivovici nebo co to bylo.

Vlak měl zpoždění. Při jízdě jsem viděla v oknech činžáků svítící stromečky a plakala jsem vztekem i lítostí.

Pozdě v noci jsem dojela do Salcburku. Kurt chodil ke každému vlaku, přišel i k tomuto. Vystoupila jsem jediná — a na peróně stál jediný člověk, který mě přivítal, Kurt.

— Liduško, co se stalo? Co se to děje?

— Jak bych to mohla vědět? Budeš se muset přeptat ve svých kruzích...

Povedl mě do hotelu v zámečku, kde už jsem bydlela dříve a kde byla pro mne připravena nazdobená jedlička. Znovu jsem si musela připomenout několik Štědrých večerů, z nichž každý byl jiný, ale každý dramatický. Neprospanou nocí a nervovým napětím během cesty jsem byla tak vysílena, že jsem usnula a ani jsem nevěděla, kdy Kurt odešel.

Ráno se zase ukázal, vrátili jsme se k záhadám mé cesty a jejího přerušení, ale vlastně nikdy jsme se přesně nedověděli, pod jakou záminkou se paní Lundwallové podařilo vyhnat mě z vlaku.

Později, kdy jsem měla zabezpečené vízum, už k takovým věcem nikdy nedošlo.

Jan Kopecký dal dohromady německo-španělskou koprodukci, pro niž si zřídil kancelář v Mnichově; pomáhala jsem mu svými zkušenostmi i známostmi a musím říci, že tak se z nás stala mnohem lepší dvojice, než jakou jsme tvořili jako manželé.

Vyměnila jsem nyní vícekrát Itálii za Španělsko. Jezdila jsem tam většinou svým vozem a cesta trvala — přes Francii, kde jsem zpravidla někde přespala — obyčejně dva dny a nebyla nijak pohodlná; jezdila jsem sama. Točilo se většinou v Barceloně; to město s jeho alejemi palem a kavárničkami po francouzském způsobu, s trvalým vánkem od moře bylo příjemné a pohostinné. Poznala jsem dobře i Madrid a prošla jsem míle chodeb jeho Escorialu. Velice se mi líbila Sevilla. Některé exteriéry jsme jeli natáčet až do Tangeru v Africe. Horko však bývalo přes den tak kruté, že jsme často museli odložit natáčení na devátou hodinu večer a pak se pracovalo do čtyř ráno. Zachraňovaly nás bazény a sprchy, umístěné v hotelech v nejvyšším patře.

Italština mi pomohla a já se naučila i španělsky tak, že mi to nedělalo potíže. Společnost mi však zůstávala dost vzdálená; tvořili ji vlastně jenom muži, protože ženy se tam musí starat o domácnost a o děti, muži se po práci často povalují v kavárnách u baru, a jakmile se vyskytne poblíž cizinka, okamžitě se pokoušejí navázat s ní bližší styk. Povinně jsem se musela jít podívat i na corridu, ale také mě nenadchla; divila jsem se známé herečce Lucii Bosé, že mohla život obětovat toreadorovi.

Ani španělská kuchyně mi nedělala dobře; donekonečna jsme jedli jakousi směs z rýže, oleje, hub a krevet, až jsme z toho byli nemocni.

A jaké filmy z toho podnikání vzešly? Bojím se, že řeknou našim divákům málo, protože ty filmy ani neviděli, ani neuvidí. Některé však byly docela slušné. V *La Mestizza* (Míšenka) jsem hrála hlavní úlohu. V *Il miedo* (Strach) jsem dostala roli manželky, která bojuje o život a

existenci manžela, jenž propadl narkotikům. *Batallione de sombras* (Batalión stínů) ukazoval, jak ve Španělsku jsou ženy jen stíny svých manželů; jediným jejich povyražením je nedělní návštěva cukrárny, aby zase o něco ztloustly. Partnerem mi byl Albert Lieben, který přijel z Londýna. Ve filmech *Todos somos necessaris* (Všichni jsme potřební) a *Rhapsodia de sangre* (Rapsódie krve) jsem se po letech sešla s Rolfem Wankou, s nímž jsme kdysi dělali zkoušku do Barkaroly. Ta Rapsódie, s níž jsem se vlastně rozloučila s filmovou kariérou, byla zajímavá; týkala se událostí v Budapešti v roce 1956, kdy se lidé zvedli proti diktatuře komunistické strany, řízené z Moskvy, a jak podlehli pak sovětskému brannému zákroku. Měla jsem zajímavou roli ženy sovětského konzula, která sympatizuje se vzbouřenci; nakonec mě zastřelili moji krajané, sovětští vojáci, které Chruščov poslal pokořit maďarské povstání.

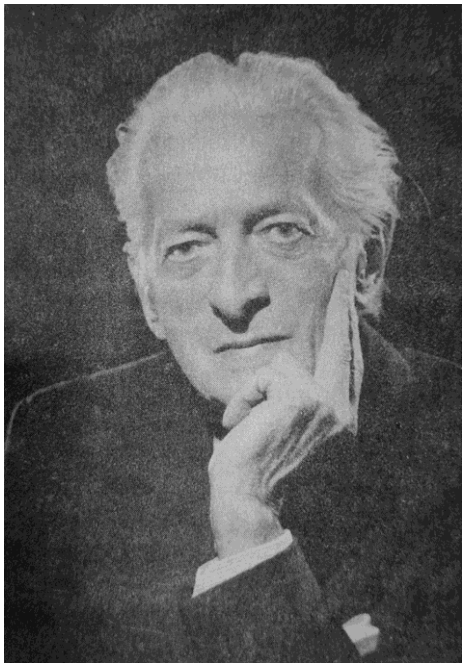

Kurt Lundwall

Bylo to v roce 1958, kdy mě neustálé cestování mezi Salcburkem, Římem a Madridem příliš zmáhalo a také Kurt naléhal, že i život má svá práva. Rozloučila jsem se s filmovými ateliéry a vrátila se do Salcburku.

Nebydleli jsme spolu, nikdy v životě jsem vlastně s žádným mužem nebydlela; měla jsem svůj byt, kde se ovšem mohl Kurt cítit jako doma, a tam jsme žili tedy „manželsky". Bylo krásné moci s ním být, protože byl vzdělaný a ušlechtilý a měl velký smysl pro umění všeho druhu, zejména pro hudbu, a ta Salcburku vždycky vládla.

Tu a tam se ukázal ještě v mém životě Jan Kopecký, zejména když potřeboval finanční výpomoc. Dařilo se mu však stále líp, měl byro se sekretářkou, kterou si nakonec chtěl vzít, a tak uznal, že potřebujeme rozvod ne po guatemalsku, ale po evropsku. Ze svých dluhů se mi tehdy zavázal splácet po částkách 100 tisíc šilinků.

Myslela jsem, že jsem dojela do cíle své kariéry. Ale znali jsme se s rodinou Janningsových. Jannings býval můj přítel, Kurt léčil jeho paní. V době, o níž mluvím, Jannings už nebyl mezi živými. Ale tu a tam jsem navštěvovala jeho paní a ta mi jednou řekla:

— Nechtěla byste hrát divadlo?

20. Poslední jednání

Když se navrší léta, poslední kapitoly lidského života mívají obyčejně jako sonátové věty nápis KLIDNĚ a nebývají už dramatické jako ty dřívější. Ale abych nepředbíhala; minula mně sice čtyřicítka, ale to konečně v našem století nebývá pro ženu závěrem života.

Paní Janningsová měla přítele ve Vídni, režiséra Fandiga. Seznámila nás a navíc smluvila mé účinkování v jedné komedii v divadle Rennaissance. Ta komedie se jmenovala *Ein klarer Fall* (Jasný případ) a hrála se taky v Berlíně. S přítelkyní z dávných let, s Hildou Körnerovou, jsem se tam zaletěla podívat. Jak se mi ta hra nelíbila při četbě, tak si mě získala v duchaplném přepracování na jevišti. Přeložil ji Hans Wiegel. Přivolila jsem tedy k hostování ve Vídni, ale snažila jsem se přemluvit je, aby hru upravili podle berlínského vzoru. Režisér Kurt Nachmann to vskutku udělal a vyšlo mu hezké představení, v němž se mi dobře hrálo; byla to pro mne vlastně zkouška pro to, co mělo přijít.

Z düsseldorfské inscenace hry Ein klarer Fall (Jasný případ)

V Düsseldorfu vedla tehdy divadlo Na berlínské aleji hraběnka Anja von Orlowská. Zajela se na mne podívat, přijala upravený text a pozvala mě v říjnu 1959 k jeho nastudování.

V té hře vystupují jen tři lidé; napsal ji před padesáti lety autor bulvárních komedií Claude Magnier. Začínala tím, že paní Jacqueline Callotová si připraví do sklenice prášek na spaní. Před domem havaroval motocyklista, jenž se dostane do domu, nazdařbůh si udělá doušek ze sklenice a padne na postel. Pak přijde Jacqueline v noční košili, vypije půl sklenice a lehne si, aniž tuší, že vedle ní leží cizí muž. A pak dříve, než byl čekán, vejde i manžel, také se osvěží tím, co zbylo, a padne do postele jako třetí. Dál se vyvíjí hra v různě měněných situacích — až nakonec manželský vztah zvítězí.

Na jevišti jsem byla v Německu naposled před dvaadvaceti lety. V Praze pak jsem hrála, ale od té doby taky už uplynulo šestnáct let. Čekaly mě tedy úplně nové dojmy, musela jsem se naučit roli, zvykala jsem si na německý dialog, když jsem v minulých letech mluvila buď italsky, nebo španělsky. Bála jsem se, měla jsem trému, a přitom jsem po jevišti toužila a těšila jsem se na ně. Poprvé jsem vlastně hrála roli „salónní dámy". Měla jsem krásně šaty z magazínu Harpers

podle vlastního návrhu. Nejvíce mě ovšem vzrušovala otázka, jak mě Němci po těch dlouhých letech přijmou.

Režisér Nachmann našel pro můj come back originální nápad. Když se zvedla opona, byla scéna prázdná a ze zapnutého rozhlasového přijímače se nesla džezová melodie z mého prvního německého filmu Barkarola, který mě, mohu to při vší skromnosti říci, proslavil. Publikum pochopilo, že mu režisér nabízí mou hudební vizitku, přijalo to jako určitou pozornost a zvedl se potlesk. Pro mne to znamenalo mnoho: to, že mě přijímají v dobrém. Byla jsem dojata, když jsem vrkočila na jeviště a udělala první kroky vstříc tomu potlesku. Co si může více přát herečka, která byla dvě desítiletí zatracena?

U obecenstva měla hra opravdu úspěch a byla po tři měsíce vyprodána. Herci W. Müller a H. P. Scholz se přidružili k mé snaze a sklízeli rovněž dík obecenstva. Záleželo ovšem na tom, co napíše v novinách kritika, ale i to dopadlo velmi dobře. Recenzenti si všimli, že němčina mi zatím dělá trochu potíže, ale přičtli to laskavě k celkovému šarmu postavy. „Tvář, jak si ji pamatujeme z filmového plátna, v mluvě ozvěna zlaté Prahy, která k nám kdysi tuto hvězdu poslala." Někteří referenti podtrhli, že jsem rodem Češka, nyní občanka Argentiny, a vyžádali si další rozhovory, které se odbývaly většinou v divadle po představení. V článcích se pak objevilo všechno možné, to, co jsem řekla, i to, co jsem nikdy neřekla. Samozřejmě oživila se historie mého poměru s Fröhlichem, «který ji nebral vážně a částečně zavinil, že upadla do víru mocenských bojů třetí říše. Platila daň za to, že byla mladá a nezkušená. I když pověstná facka nikdy nepadla, čekaly ji pak hrůzné roky. Nebylo jí ani dvacet let, když přišla do Berlína hledat filmové štěstí.» Podobně psaly skoro všechny noviny, které chtěly pobavit čtenáře. Připomínaly mou skromnost, když jsem za hlavní roli ve filmu dostávala jen asi čtvrtinu honoráře Zarah Leandrové, ale «Barkarolou se malá cizinka stala přes noc hvězdou». Dodnes, když se probírám těmi starými novinami, pamatuji si vzrušení, které jsem tehdy prožívala. «Je stále krásná. Dlouhé roky vyhnanství, mylných cest a utrpení nezatemnily lesk jejích hnědých očí.»

Byl to opravdový návrat k úspěšné práci a ke všemu, co přináší. Lidé z Düsseldorfu zjistili, že každý den podnikám dlouhou procházku po rýnském břehu, našli si mě tam a žádali autogram. Posílali mi květiny. Jednou, když jsem si kupovala kávu, oslovila mě jedna paní:

— To jste vy? Můj manžel o vás horuje už několik let. Když studoval v Berlíně, viděl vás vícekrát jako Josefinu. Byla jste jeho mladá láska.

— A vy jste nežárlila? zeptala jsem se.

— Ne, těší mě, že měl odjakživa dobrý vkus.

— Ten si zřejmě zachoval, uklonila jsem se jí.

Některé noviny samozřejmě přeháněly. Bulvárně psaly o «Mata Hari z Prahy», o mé sestře si vymýšlely, že skončila z okna vězení, o tom, jak Hitler zuřil, když jsem se mu vymluvila hodinou franštiny.

— Měla byste napsat scénář svého života, radil mi jeden redaktor na závěr rozhovoru, — a pak v něm hrát hlavní úlohu!

Mnozí novináři nadepisovali svoje fejetony «Fall Lida Baarova» (Případ L. B.) a konstatovali, že pražské soudy na mně nenašly žádnou vinu a že jsem i v době největších

úspěchů v Berlíně vždy odmítala zřeknout se československého občanství. Americký žurnalista John Rice prozkoumal i berlínské události a konstatoval, že jsem se nikdy nechtěla stát paní ministrovou, ani jsem se netěšila žádné politické protekci, a vítal mě na jevišti. «Má se snad tato mladá herečka dát předčasně nabalzamovat?» ptal se.

Stojí snad za zmínku, že jsem se v Düsseldorfu setkala také po mnoha letech s Gustavem Fröhlichem. Věděla jsem o něm, že se nakonec s Gitou přece jen rozvedl a vzal si nějakou pražskou Němku. Ale když jsem ho mezi herci uviděla, měl na ruce dítě a žertem se mi pochlubil:

— To je můj výrobek.

Matkou byla nějaká svobodná dívka z okolí, ale pro svou rodinu si koupil Fröhlich vilu na Lago Maggiore. Zval mě na sklenku vína, ale já jsem odmítla. Zůstali jsme mezi lidmi, ale i tak mi připomněl minulost a já jsem mu vyčetla, že zavčas nevyvrátil pověsti o té facce Goebbelsovi, kterážto povídačka uškodila spíš mně než jemu, protože to zesílilo dojem, že jsem s Goebbelsem opravdu něco měla.

Když bylo Fröhlichovi asi osmdesát let, vydal knihu vzpomínek, v níž se také nezachoval vůči mně slušně a dovolával se svědectví těch, kdo už promluvit nemohli, Forsta a Birgela. Napsal tam, že já jsem byla vinna naším rozchodem, ačkoli právě já jsem za své nerozumné zamilování nejvíc trpěla. Potvrdil jen, že opravdu neměl tak mužný charakter, jaký jsem v něm mylně viděla.

Německá inscenace Čapkovy Věci Makropulos

Úspěch na jevišti zavazuje, to zná každý herec. Musí se dál. Paní Orlowská zvolila pro mě druhé vystoupení komedii Louise Verneuila *Má sestřenka z Varšavy*, v níž jsem hrála s Vídeňačkou Henriettou Ahlsenovou v režii zkušeného Filipa von Zeska. Neměla jsem už takovou trému, ačkoli šlo vysloveně o konverzačku a musela jsem toho na jevišti mnoho říci. Obecenstvo bylo zase laskavé a věnovalo mi pozdrav potleskem hned po prvém výstupu. Nedala jsem se tím zkolébat a snažila jsem se poctivě vyhrát všechny nuance role. I kritika mě přijala příznivě a mluvila o jemných hereckých prostředcích, jako jsou «občasný mnohovýznamný úsměv, několik překvapených kroků, změna tónu, výmluvné gesto». Nejobávanější düsseldorfský kritik napsal: «Jako hvězda září nad novou inscenací Lída Baarová … Jakožto Sestřenka z Varšavy je to žena s čertem v těle, nabitá vysokým napětím elektřiny … Zmáhá předepsané eskapády s hereckou rafinovaností, ovládá gestem i tónem rychle se měnící situace, ale zůstává při tom v hranicích vybraného vkusu.»

Možná, že čtenáři připadá podivné, že cituji tolik výňatků z kritik, ale jsou to jediné kritiky mé herecké práce, které se zachovaly; ty, které se týkaly dřívější jevištní a filmové práce, vzaly za své v neklidných dobách zásluhou zvědavých členů StB. Proto jsou mi tak drahé, že je v nich zachován kus mého snažení, mého hereckého nasazení. A Sestřenka z Varšavy byla kromě toho novým žánrem mého herectví.

Pro sezónu 1962/63 se na mne obrátil Zimmertheater v Heidelbergu s žádostí o spolupráci, vedení si však nebylo jisté, kterou hru zvolit. Volila jsem tedy já — a to *Věc Makropulos* Karla Čapka. Znamenalo to pozornost nejen pro českého autora, ale pro české divadlo vůbec, o němž napsala do programu obsažný článek Lenka Reinerová. Studie o Čapkovi byla z pera F. C. Weiskopfa z roku 1938; zdůraznil, že měl dostat Nobelovu cenu, ale i když už k tomu nedošlo, zůstal autorem, jemuž patří úcta kulturní veřejnosti celého světa. Šťastná, že mohu prokázat svůj nejlepší vztah k české literatuře, věnovala jsem studiu zpěvačky Emilie Marty, kterou, jak vím, hrávají u nás nejlepší herečky, velikou péči. Režii vedl Gillis van Rapard (sám ztělesnil roli Hauk), se mnou hráli Edgar Bamberger, Klaus Bannat a jiní. Musím říci, že toto představení mi přineslo největší úspěch mé divadelní dráhy. Tato hra se nehrála v Německu od roku 1923 a jen vzdáleně ji připomněla opera Leoše Janáčka. V recenzích se psalo o

«zapomenutém Čapkovi», který náhle obživil. Hamburger Abendblatt napsal dokonce (prosím o prominutí!) o «návratu dvou slavných Čechů»; vím, že je to, pokud jde o mne, přehnané, ale radost jsem měla. Povýšila ji ještě paní Olga Scheinpflugová, která mi po premiéře poslala do Heidelbergu krásný děkovný telegram.

Ze hry Götz von Berlichingen

Byla jsem i sobecky šťastna, že divadlo, kde přede mnou hrála Lil Dagover a Lilian Harvey, bylo nyní ve znamení mého jména, které bylo doma zhanobené. «Stojí před námi zralá herečka, žena upřímné srdečnosti, ženský vzrušivá, s lidským teplem … Chceme ji přivítat a poděkovat jí.»

Hra, která klade otázku, jaký by byl náš život, kdyby nekončil smrtí, se těšila opravdu velkému zájmu obecenstva. Během mého vystupování se mi dostalo mnoho příslibů, že hra poputuje i na další německá jeviště. Měla jsem opravdu velikou radost, protože se mi podařilo činem odpovědět těm, kdo mě chtěli z národa vyškrtnout.

Jako odměny se mi dostalo prosby, abych převzala roli Adelhaidy ve hře Götz von Berlichingen, která se měla hrát v létě na nádvoří zámku, kde se děj tragédie odehrává.

Věc Makropulos se však hrála dlouho s velkým úspěchem a dávala německému publiku «napětí, uchvácení, tajuplnost, zábavu s filozofickým podtextem", zapůsobila «jako blesk z nebe». Jeden z kritiků reprodukoval slova, která prý řekl Goebbels, když házel do ohně mou fotografii. „Nestačí říci: byla to krásná žena, protože je to navíc dobrá herečka, která oslňuje.» A z mnoha hovorů, které se mnou žurnalisté zaváděli, dovolte mi citovat aspoň pár posledních řádků, které zapsala jedna redaktorka. «Jsem z cikánského života unavená, řekla mi Lída svým chvějícím se hlasem, chci konečně vědět, kam patřím, kde jsou ochotni mě přijmout. Za své dřívější úspěchy jsem zaplatila draze. Mám jedinou touhu: pracovat.»

Má nová divadelní dráha se vskutku rozrůstala a delšila. Bylo to vždy angažmá na jednu hru, ale taktak že jsem měla čas odjet na pár dnů do Salcburku, potěšit se s Kurtem, strávit s ním kus léta, dát se vždy znovu do pořádku.

V Bad Godesbergu jsem před mezinárodním obecenstvem hrála od září 1964 hru *Dobrou noc, Patricie!* od italského autora Alda de Benedetti. Divadlo bylo neustále vyprodané.

V Morálce paní Dulské

Představovala jsem tentokrát dámu velkého světa, manželku ministra zahraničí, který jejího půvabu využívá při různých jednáních k obměkčení svých partnerů. Jí se dvoří jeden generál, ale toho večera, kdy ji chce s ním manžel přistihnout, najde za záclonou někoho úplně jiného, hotelového zloděje. Ministra hrál se mnou Kurt Ullrich, zloděje Alberta Hellmuth Tromm. Když si prohlížím referáty z té doby, mohu usoudit, že jsem «přinesla na jeviště fluidum velkého světa, a ostrých bonmotů, které jí autor a překladatel dali do role, uměla použít. Spojila přirozenou eleganci s duchem i lidským teplem, byla noblesní bez sentimentality …» Pamatuji se, že největší potíž mi při studiu dávalo spojitten velký svět s prostou touhou po citu, kterou jí nakonec splní ten prostý muž — zloděj. «Byla přivítána potleskem, ještě než promluvila …» Ale nakonec bylo mnoho opon. Jako vždycky hrála jsem bez napovědy a nejvíc mě potěšil stručný referát v jednom z domácích listů: «Lída Baarová ten kus zachránila.»

V Godesbergu si mě zapamatovali a pozvali mě tam ještě jednou, když dali na repertoár hru španělského autora Jaine Salona Právě zastřelili muže. Znala jsem tu hru z Madridu, kde se hrála pod názvem Vinníci, a to nejméně dvěstěkrát, pronikla i za moře. Byla to kriminálka a připadla mi jako skoro vždy úloha ženy mezi dvěma muži.

V divadle Contre-Kreis v Bonnu jsem dostala úlohu, na kterou jsem byla možná ještě mladá, ale režisér přemohl mé zdráhání. Kurt Hoffmann uvedl na scénu Gabriely Zápolské Morálku paní Dulské, kterou se u nás proslavila paní Baldová. Ta hra prošla od roku 1906 mnoha světovými jevišti a všude se stala živoucím protestem proti vypočítavé měšťácké morálce. Se mnou hrály znamenité mladé herečky Karin Kratschová a Ellen Bruggerová a moje mladší pojetí přineslo možná naléhavější výčitku společnosti.

Na nádvoří zámku jsem hrála Adelhaid ve hře Götz von Berlichingen; bylo tam nejoddanější obecenstvo, jaké jsem kdy viděla, zůstalo na svých místech i v nejprudším lijáku, lidé si natáhli jen kapuce přes hlavu — a my ovšem hráli dál i bez kapucí.

Tak se mi v neustálé činnosti přiblížil padesátý rok. Divadlo se mne nezřeklo, ale ztratila jsem v té době tatínka (1965), aniž jsem se s ním od doby svého útěku z Prahy směla ještě setkat. Snažili jsme se s Kurtem prodloužit jeho život co nejdéle, dvanáct let to bylo od jeho onemocnění a Kurt to skoro přesně předpověděl. Věděl, že na něho vzpomínám; psali jsme si stále častěji a vypověděla jsem mu všechny své poslední zážitky z divadelních scén.

Hrála jsem pak ještě ve Stuttgartu (hru Státní aféry) a v Hannoveru; tam to byla zajímavá hra belgického autora Féliciena Marceaua (od něhož zná Praha hru Vajíčko) — historická hra Nero. Dostala jsem roli Agripiny, Neronovy matky. Marceau byl jedním z nejzajímavějších autorů, s nimiž jsem se kdy setkala. Řekl mi: — Z celého života je pro mne to nejhlavnější psát. Při tom píšu pomalu, ale nepřerušovaně …

Protože jsem tam, kde jsem zrovna byla, ráda chodila večer do divadla, poznala jsem mnoho kusů a mohla jsem dramaturgům také poradit. Tak divadlu Zimmertheater v Heidelbergu jsem narol, podařilo odpojit se od skupiny a přijet za mnou do Salcburku. Tehdy to bylo však plné nervozity. Pět lidí z celkového počtu dvacet devět uteklo a vedoucí ve zmatku na Marcelu zapomněl. Obtížně jsme zjišťovali, kde vedoucí je, ale nakonec Marcela výpravu našla a vrátila se s ní. Jinak bylo v té době pozvání k pobytu velmi komplikované; muselo se dít dvojjazyčně u notáře a navíc československá pasovka téměř nikdy nevydala výjezdní doložku, pokud nešlo o takzvané přímé příbuzné (rodiče, vlastní sourozenci nebo děti).

Byla jsem osudu vděčná za každý den, kdy jsem mohla žít s Kurtem. V mém životě se opravdu střídaly doby dobré a zlé; v každém úspěchu se obyčejně skrývalo nějaké příští zlo, ale právě dlouhotrvající zlo zkřížilo mou cestu s cestou doktora Lundwalla. Náš společný život trval pak, bohužel, jen tři a půl roku. Poslední den svého života ještě operoval. Opustil tento svět na podzim roku 1972. Od toho dne jsem si přestala barvit vlasy a zešedivěla jsem. Smířila jsem se se stářím.

Během své nemoci projevil Kurt vícekrát starost, co bude se mnou, kdyby odešel. Doufal, že mi bude zachována jeho penze; ale podle rakouského předpisu musí spolu manželé žít aspoň čtyři roky a mně chyběly čtyři měsíce. Děti neuznaly ani testament, jímž mi odkázal dům v Salcburku; tvrdily, že šlo o dar, a ne o dědictví. Soudní spor trval devět let; během té doby jsem přišla o všechen majetek a musela jsem prodávat i koberce a obrazy. Byla jsem opravdu zoufalá, i při jednání v lékařské komoře jsem se jim rozplakala; nakonec ti, kdo rozhodovali, udělali – vzhledem k úctě k doktorovi Lundwallovi a ve snaze uskutečnit jeho záměr – výjimku ze zákonného předpisu a přiznali mi důchod tři tisíce šilinků, o který však musím každý rok vždy znovu žádat. K tomu přibyla má vlastní penze a později jsem prodala dva byty, které se v mé části domu uprázdnily.

V nouzi, do níž jsem se dostala, byla jsem ráda, že se mohu ještě vrátit na jeviště. Byla jsem právě u známých v Berlíně, když tam v jednom divadle onemocněla herečka a potřebovali záskok pro turné. Byla to hra Hořké slzy Petry Falkové, kterou napsal i režíroval mladý R. W. Fassbinder, jméno v divadelním světě už dobře známé. Hlavní roli hrála Ruth Kubitschková a já její matku Valerii.

S tou hrou jsme vyjeli na turné po německých i švýcarských městech a zájezd trval půl roku; skoro každý den jsme hráli v jiném městě. Bylo to dost obtížné.

Podruhé to byla hra, kterou napsal známý francouzský dramatik Sacha Guitry a jmenovala se Dámy, neposlouchejte! Z anglického textu ji převedl do němčiny Paul Hubschmied, který v ní také hrál. Já jsem se v té komedii jmenovala Julie-Bille-en-bois. Byla to hra sice lehká a povrchní, ale snad právě proto se unavenému publiku líbila. Představovala jsem v ní zestárlou běhnu se zrzavou parukou; ta role mi zrovna moc neseděla, ale snažila jsem se alespoň vykřesat z ní zajímavý charakter.

Definitivně jsem se s jevištěm rozloučila v Grazu hrou a rolí, kterou ve filmu představovala Marlene Dietrichová, Svědkyně obžaloby. Intendant divadla mi přepočetl honoráře za vystoupení jako měsíční gáži, aby se mi snáze platily penzijní příspěvky. Musela jsem už myslet na léta, která přijdou.

21. Epilog

Večery, prožité na jevišti, znamenaly pro mne hodně. Byl to dozpěv toho, nač jsem se od mládí chystala a oč jsem celý život usilovala. Jen herec snad pochopí, co znamená pro herečku vdechnout večer vůni líčidel, obléci se do šatů jiné postavy, vžít se do ní a pak vykročit do světa tvořeného kulisou nebo závěsem, světly a obecenstvem. Jen herec asi pochopí tu krásnou únavu, která věnčí konec představení, když si člověk smývá z tváře roli a spokojen, že dal úloze tep krve a tlukot srdce, vychází z divadla a stává se zase sám sebou.

I když jsem se s divadlem rozloučila, projevil tisk tu a tam o mne ještě zájem a vycházely fejetony, předstírající někdy rozhovor se mnou, a jiné, obsahující jen klepy. Tak jsem se o sobě dověděla, že žiju s Marikou Rökkovou, ač jsme se poznaly jen vzdáleně, nebo že jsem propadla alkoholu, když jakýsi reportér klopýtl na chodbě o zapomenutou láhev; marně jsem se snažila některé ty lži vyvrátit. Advokáti mě poučili, že proti senzacechtivosti je velice těžké právně zakročovat.

V létě roku 1983 jsem se ze svého malého bytu mohla přestěhovat do krásného bytu, který patřil do poloviny domu, která mi byla v dědictví přiznána. Lékař, který tam bydlel dosud, dal výpověď. Smím tedy žít ve velkém bytě, ale přiznám se, že je mi tam smutno. Rozžehnu pak všechna světla, procházím bytem, hledám vzpomínky, ale nacházím především svou samotu.

Ještě několik posledních slov, která bych ráda připojila k závěru svých vzpomínek.

Kdo je pročetl, mohl nahlédnout i do mé mysli a do mého svědomí. Kdo spravedlivě posoudil, co jsem prožila a jaké síly a vlivy mnou vládly, pochopil jistě, že jsem nikdy nesledovala jiný cíl než uplatnit se v oboru, pro který jsem se cítila narozena a který splynul s mým životem. Poznal asi také, kdy jsem na různých křižovatkách vykročila špatnou cestou; i tam mě však vedla touha naplnit svá mladá léta divadlem a filmem, hereckými zážitky, a ne chtivostí po nějaké protekci nebo po cestách, které se umění jen dotýkaly. Jistě jsem mnohdy chybila; ale za ty chyby jsem byla víc než přísně potrestána.

Nejvíc bych chtěla zdůraznit, že jsem se nikdy nezpronevěřila svému původu a své rodné zemi. Proto mě tak nesmírně těší, když dosud dostávám dopisy a pohlednice z Čech i ze

Slovenska, kde mi píší diváci, jak jsem se jim stala některým svým filmem blízká a že jsem jim dala trochu potěšení.

Těmto svým známým a mnohdy zcela neznámým přátelům připsuji tuto knihu a budu šťastná, když ji přijmou jako prosbu, aby naše vzájemné vzpomínky byly čisté, oproštěné od pomluv a záští, prostě takové, jako mají být mezi diváky a těmi, kdo jim na jevišti nebo na plátně dávají celý svůj život.